UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
Centrul pentru Dezvoltare Regională, Studii Transfrontaliere și Amenajarea Teritoriului (CDR-START)

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ
Direcția Strategii, Dezvoltare, Protecția Mediului

STRATEGIA DE DEZVOLARE A MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ

2021-2027

Timișoara,

2021

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA

Centrul pentru Dezvoltare Regională, Studii Transfrontaliere și Amenajarea Teritoriului (CDR-START)

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ

Direcția Strategii, Dezvoltare, Protecția Mediului

STRATEGIA DE DEZVOLARE A MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ

2021-2027

Timișoara,

2021

Strategia de dezvoltare a Municipiului Caransebeș 2021-2027

Elaborată de echipa *Centrului pentru Dezvoltare Regională, Studii Transfrontaliere și Amenajarea Teritoriului (CDR-START)* al Universității de Vest din Timișoara

Coordonator: Prof. univ. Dr. Nicolae POPA

Autori: *Prof. univ. dr. Nicolae POPA, Conf. univ. dr. Cătălina ANCUȚA, Lect. univ. dr. Sorin PAVEL, Lect. univ. dr. Ramona IVAN, Lect. univ. dr. Alexandru DRAGAN, Lect. univ. dr. Florentina POPESCU, Lect. univ. dr. Marius MATICHESCU, Asist. univ. dr. Alexandra MARIAN-POTRA*

Timișoara, 2021

CUPRINS

Partea I ASPECTE GENERALE		
MOTIVAȚIA ELABORARII STRATEGIEI		**8**
CAPITOLUL I. PROVOCĂRILE CONTEXTULUI ACTUAL		**11**
I.1 Contextul european	11	
I.2 Contextul național	17	
I.3 Contextul regional	22	
I.4 Contextul județean	25	
I.5 Contextul politic și legislativ	28	
CAPITOLUL II. METODOLOGIA DE ELABORARE A STRATEGIEI		**32**
II.1 Poziționarea strategiei	32	
II.2 Părțile interesate (stakeholderii)	39	
II.3 Metodologia de realizare a auditului teritorial	40	
II.4 Metodologia de realizare a cercetării sociologice	41	
II.5 Utilizarea cartografiei digitale	43	
II.6 Elaborarea variabilelor strategice și corelarea cu alte documente programatice	44	
II.7 Metodologia de implementare și monitorizare a strategiei	46	
Partea a II-a AUDITUL TERITORIAL		
CAPITOLUL III. PROFILUL DEMOGRAFIC, ECONOMIC ȘI SOCIAL		**48**
III.1. Prezentarea generală a Municipiului Caransebeș	48	
III.2. Dezvoltarea urbană și relațiile teritoriale ale Municipiului Caransebeș	58	
III.3. Populația și forța de muncă	63	
III.4. Economia municipiului Caransebeș	75	
III.5. Infrastructura de transport și comunicare	93	
III.6. Învățământul și cultura	104	
III.7. Sănătatea și asistența socială	121	
III.8. Echiparea edilitară, serviciile de utilități și gestiunea deșeurilor	129	
III.9. Turismul	136	
CAPITOLUL IV. CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU		**159**
IV.1 Calitatea aerului	159	
IV.2 Calitatea apelor	163	
IV.3 Calitatea solului	168	
IV.4 Situri de importanță comunitară Natura 2000	169	
IV.5 Poluarea fonică	169	

CAPITOLUL V. CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ		**173**
Capitolul VI. PROFILUL SPAȚIAL ȘI FUNCȚIONAL AL MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ		**180**
VI.1 Structura constructivă	180	
VI.2 Structura de utilizare	187	
VI.3 Funcțiile urbane și morfostructurile urbanistice asociate	188	
Partea a III-a SINTEZA AUDITULUI TERITORIAL		
Cap. VII ANALIZA DIAGNOSTIC		**202**
VII.1 Populația și forța de muncă	202	
VII.2 Economie	204	
VII.3 Infrastructura de transport și comunicare	207	
VII.4 Echiparea edilitară, serviciile de utilități și gestiunea deșeurilor	210	
VII.5 Social și cultural	212	
VII.6 Turism	213	
VII.7 Capacitate administrativă	217	
Cap. VIII ANALIZA SWOT SECTORIALĂ		**221**
VIII.1. Tipul de strategie ales	235	
Cap. IX FOCUS GRUP - SINTEZĂ		**236**
Cap. X ANALIZA STAKEHOLDERILOR		**238**
Partea a IV-a PLANUL STRATEGIC		
Cap. XI VIZIUNEA ȘI MISIUNEA		**242**
Cap. XII OBIECTIVELE STRATEGICE		**245**
Cap. XIII PLANUL DE ACȚIUNE STRATEGICĂ		**250**
Cap. XIV PROIECTE PRIORITIZATE		**266**
Cap. XV COMPONENTA SMART CITY - ORIZONT 2027		**282**
Cap. XVI ORIENTĂRI PRIVIND IMPLEMENTAREA STRATEGIEI		**287**
XVI.1. Fazele de implementare	287	
XVI.2 Structura de management propusă	289	
XVI.3 Capacitate și management financiar	292	
Cap. XVII MECANISMUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE		**294**
Bibliografie selectivă		**296**

Partea I

ASPECTE GENERALE

MOTIVAȚIA ELABORĂRII STRATEGIEI

Planificarea strategică este procesul prin care o comunitate își definește viitorul plauzibil, în termeni de direcție, obiective și decizii privind alocarea resurselor în mod optim pentru ca țintele fixate să fie atinse. Aceasta presupune prioritizarea proiectelor și a alocării resurselor, precum și stabilirea mecanismelor de monitorizare în implementarea strategiei.

O strategie vibilă implică o componentă analitică, pentru a se cunoaște starea și dinamica sistemului și a componentelor sale, respectiv pentru a se găsi punctele cheie. Formularea strategiei propriu-zise implică, însă, sinteza, care conduce la conectarea punctelor cheie prin intermediul gândirii strategice. Aceasta presupune gândire creativă și anticipativă, integratoare (cu perspectivă largă), sistemică, capabilă de extrapolări și intrapolări, persistentă și antrenantă.

Elaborarea unei strategii în contextul unui mediu din ce în ce mai concurențial, presupune luarea în considerare a patru variabile cheie, ca premise obiective ale evoluțiilor viitoare: punctele tari și punctele slabe ale sitemului; valorile împărtășite de structura/structurile de implementare; oportunitățile și riscurile potențiale; așteptările sociale mai ample. Primele două sunt variabile care țin de mediul intern, iar ultimele două se referă la mediul extern. Așadar, a fi strategic înseamnă a cunoaște clar obiectivele, a fi conștient de resurse și a fi reactiv la dinamica mediului.

În prezent, strategiile locale de dezvoltare acoperă o gamă largă de probleme care vizează performanța economică și socială. Strategiile de succes sunt realizate prin intermediul programelor integrate de dezvoltare, care se axează pe utilizarea eficientă a efectelor de sinergie și complementaritate între politici, măsuri și proiecte din variate domenii. Reușita strategiilor locale depinde pe de o parte de competențele și abilitățile echipei de elaborare, iar pe de altă parte de asigurarea condițiilor pentru participarea încă de la început a părților interesate. Această exigență are menirea de a antrena expertiza locală în procesul de planificare și de a asigura consensul social și suportul politic necesar validării și implementării cu succes a strategiei.

Ca importanță, planificarea strategică oferă un cadru care unește o serie de proiecte mai mici, dar cu potențial ridicat de antrenare, pentru a realiza scopuri/obiective social-economice mai ample. O astfel de abordare ajută comunitățile să-și direcționeze dezvoltarea spre realizarea unor obiective flexibile, pe termen lung. Important este ca această abordare să se sprijine pe inițiative realizabile pe termen scurt, înscrise în trenduri viabile. Este de preferat să se stabilească obiective realiste dar aspiraționale, pe care le poate îndeplini comunitatea.

Una din problemele des întâlnite în planificarea strategică este dorința multor comunități de a realiza mai mult decât pot, în condițiile resurselor disponibile. La aceasta,

concură și preluarea mimetică a unor modele de strategie valabile pentru alte comunități, cu alte tipuri de resurse și alte posibilități de dezvoltare. Probleme apar și atunci când strategiile includ programe și proiecte rupte de scopurile unei dezvoltări social-economice mai ample sau care nu au valoare directă pentru comunitățile în cauză. Bine realizată, planificarea strategică vine în ajutorul comunității pentru gestionarea mai bună a acestor probleme.

Realizarea Strategiei de dezvoltare a municipiului Caransebeș a fost generată de nevoia resimțită de autoritatea publică locală de creare a unui cadru programatic coerent, care să genereze direcții și obiective de dezvoltare clare, în măsură să permită mai buna valorificare a resurselor locale și atragerea de noi resurse pentru dezvoltare.

Strategia de dezvoltare a municipiului Caransebeș este un document programatic care prezintă într-o formă sintetică obiectivele specifice și proiectele de dezvoltare ale municipiului, în concordanță cu documentele strategice actuale la nivel european și național. Este o strategie care combină inițiativele și abordările *bottom-up* și cele *top-down*, nu numai în termeni de subsidiaritate, ci și în baza competențelor și experienței de planificare locală, în conformitate cu principiile de cooperare, participare și parteneriat. Ducumentul urmărește sensibilizarea, focalizarea și implicarea tuturor forțelor potențiale (populație, administrație, actori social-economici locali și regionali) pentru relansarea și dezvoltarea sustenabilă a municipiului Caransebeș în perioada 20121-2027. Durabilitatea pe termen lung a economiei locale nu se poate realiza fără a investi în inovare și economie bazată pe cunoaștere. Sursele de finanțare contează, dar investițiile nu sunt suficiente.

Pentru a atinge obiectivele propuse, trebuie să fie dezvoltat un mecanism care să răspundă cu succes unor întrebări cum sunt:

- Care sunt tendințele în dezvoltarea urbană pe plan european, național și regional?
- Care sunt nevoile stringente ale comunității, a căror rezolvare are cea mai mare capacitate de antrenare a dezvoltării locale durabile?
- Ce tipuri de investiții sunt necesare în/pentru oraș și cum se asigură coerența cu politicile generale, precum și cu prioritățile publice și private?
- Care sunt resursele locale și ce resurse externe pot fi atrase pentru realizarea investițiilor și dezvoltarea cu succes a comunității?

O parte semnificativă din resursele externe se preconizează că va proveni prin intermediul fondurilor europene ale politicii de coeziune, pe care se bazează dezvoltarea regională în UE. În România, dezvoltarea regională trebuie să facă față provocărilor reducerii disparităților social-economice teritoriale, prin mobilizarea creșterii endogene. Ori, Regiunea Vest se confruntă cu adâncirea decalajelor interne, iar contracararea acestui proces tinde să se sprijine pe dezvoltarea sustenabilă a polilor locali. Un pol de dezvoltare local, așa cu este Caransebeșul, poate crea un efect pozitiv de antrenare, la nivel microregional, asupra zonelor mai puțin dezvoltate aflate tradițional sub influența sa.

Contextul dezvoltării economice locale este dat de provocările globalizării, care au condus la internaționalizarea afacerilor, cu scopul adaptării la schimbările rapide ale pieței, datorate înnoirii tehnologice. Pentru aceasta, este nevoie de o transformare a modului de gândire, de la local la global, deoarece localul este astăzi puternic influențat de procesele

globale. Una din expresiile cele mai clare şi pragmatice ale acestei necesare schimbări este cea afirmată în sfera modificărilor globale ale mediului, şi anume *gândeşte global şi acţionează local!* Acest principiu trebuie aplicat în toate domeniile de dezvoltare.

Pentru a-şi putea consolida rolul de pol urban dinamic şi influent în partea de nord-est a judeţului Caraş-Severin, municipiul Caransebeş trebuie să îndeplinească un număr minim de condiţii, între care:

- un sistem coerent de stimulare a creativităţii şi de fixare locală a forţei de muncă tinere şi calificate;
- infrastructură şi servicii adecvate de afaceri, inclusiv incubatoare de afaceri în domenii de interes pentru oraş şi zona sa de influenţă;
- integrarea eficientă în sistemul naţional de transport, pentru o bună accesibilitate la nivel naţional şi european;
- privilegierea soluţiilor verzi în toate procesele de dezvoltare socială şi economică;
- intensificarea colaborării intercomunitare în partea de nord-est a judeţului şi valorificarea tradiţiilor zonei (ţinutul gugulanilor);
- administraţie eficientă care să răspundă nevoilor şi aşteptărilor cetăţeanului.

Strategia de dezvoltare a Municipiului Caransebeş ţine cont de aceste deziderate, dar ea trebuie să fie implementată, monitorizată şi revizuită în conformitate cu cerinţele fiecărei etape parcurse, iar aceste procese depind în primul rând de decizia politică şi privată.

* * * * * * * * * * * * * *

Strategia de dezvoltare durabilă a Municipiului Caransebeş pentru perioada 2021-2027 a fost elaborată de Centrul pentru Dezvoltare Regională, Studii Transfrontaliere şi Amenajarea Raţională a Teritoriului (CDR-START), structură de cercetare ştiinţifică şi de consultanţă de specialitate a Departamentului de Geografie al Universităţii de Vest din Timişoara.

Din echipa de proiect coordonată de Prof. univ. Dr. Nicolae POPA, directorul CDR-START, au elaborat materiale scrise: Prof. univ. dr. Nicolae POPA, Conf. univ. dr. Cătălina ANCUŢA, Lect. univ. dr. Sorin PAVEL, Lect. univ. dr. Ramona IVAN, Lect. univ. dr. Alexandru DRAGAN, Lect. univ. dr. Florentina POPESCU, Lect. univ. dr. Marius MATICHESCU şi Asist. univ. dr. Alexandra MARIAN-POTRA, care a elaborat şi o parte din cartografia-suport; alte hărţi şi grafice au fost realizate de membrii echipei CDR-START sau au fost preluate din surse ale PMC ori din alte documente citate în text.

În procesul de elaborare a strategiei, echipa CDR-START a beneficiat de sprijinul autorităţilor locale, îndeosebi al primarului în funcţie, Felix BORCEAN, şi al managerilor de proiect, Petru HAMAT şi Liviu JIGORIA-OPREA.

Capitolul I

PROVOCĂRILE CONTEXTULUI ACTUAL

I.1 CONTEXTUL EUROPEAN

Mai multă, sau mai puțină intergrare ?

Filosofia care a stat la baza formării Uniunii Europene a privilegiat constituirea unei uniuni de state suverane, a căror apropiere să se realizeze pe principiile funcționalismului. Evoluțiile ulterioare, rezultate din adoptarea Actului Unic European și a tratatelor de la Maastricht și de la Lisabona, au dus la o integrare tot mai avansată, cu reducerea atributelor de suveranitate ale statelor și creșterea atribuțiilor instituțiilor europene, îndeosebi ale Comisiei Europene și ale Parlamentului European.

Actul Unic European (semnat în 1986 și intrat în vigoare în 1987) a extins competențele CEE, prin crearea premiselor de constituire a unei mari piețe interne. Prin Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană (1992,1993), CEE devine Comunitatea Europeană, întemeiată pe Comunitățile Europene (primul pilon), la care se adaugă doi piloni suplimentari, Politica Externă și de Securitate Comună (PESC – pilonul doi) și Justiția și Afacerile Interne (JAI – pilonul trei).

Tratatul de la Lisabona (2007, 2009) redenumește „Tratatul de instituire a Comunității Europene" în „Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene", marcând astfel, constituțional și simbolic, mersul UE spre aprofundarea integrării. Prin acest tratat, se conferă personalitate juridică Uniunii Europene (poate semna tratate internaționale), sunt clarificate pentru prima dată competențele UE (exclusive, partajate, de sprijin), în raport cu competențele statelor membre și se stipulează o procedură oficială de retragere din uniune a statelor membre care decid constituțional să părăsească UE. Sunt consolidate și atribuțiile Parlamentului European, compus din "reprezentanții cetățenilor Uniunii Europene", care primește atribuții extinse, inclusiv posibilitatea de a propune modificări ale tratatelor, până atunci rezervată Consiliului, guvernelor statelor membre sau Comisiei.

Tratatul de la Lisabona consolidează democrația și asigură o mai bună protecție a drepturilor fundamentale, permițând aderarea UE la Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO). Tratatul enunță trei principii fundamentale: principiul egalității democratice, principiul democrației reprezentative și principiul democrației participative; democrația participativă îmbracă forma unei noi inițiative a cetățenilor.

După retragerea Marii Britanii din UE la 1 februarie 2020, s-a aplicat votul exprimat de Parlament în 2018, de reducere a numărului de parlamentari europeni, de la 751, la 705, cu redistribuirea restului de 27 de locuri eliberate în urma retragerii Regatului Unit, către o parte din celelalte state ale UE (România a primit un loc în plus).

Toate aceste transformări, precum şi consolidarea unei birocraţii europene tot mai stufoase, cu atribuţii din ce în ce mai directive în defavoarea suveranităţii statelor membre, au creat o serie de nemulţumiri în rândul unor state membre. Aceste nemulţumiri s-au înscris pe câteva coordonate, şi anume:

- Tendinţa statelor puternice din UE, îndeosebi a tandemului Franţa-Germania, de a depăşi inerţiile şi încetineala în luarea deciziilor, prin crearea unei Europe cu două sau mai multe viteze, astfel încât statele care doresc şi pot să meargă înainte mai repede, să o poată face;
- Nemulţumirea statelor cu economii performante, care acceptă tot mai greu politicile de coeziune, considerând că statele mai puţin avansate se reformează greu şi risipesc fondurile;
- Frustrarea unor state care au constatat pierderi de suveranitate, într-o Uniune Europeană controlată de cuplul Germania-Franţa. Aceste state consideră că evoluţiile respective se îndepărtează de la valorile iniţiale ale UE şi le obligă să pună în aplicare decizii cu care guvernele şi cetăţenii lor nu sunt de acord. Cele mai vocale în acest sens sunt ţările Grupului de la Visegrad, precum şi Marea Britanie, care s-a şi retras din UE;

Principalul clivaj conceptual şi funcţional este legat, aşadar, de opţiunile divergente cărora li se raliază diferitele grupri de state membre, între cele care doresc mai multă integrare pe de o parte, respectiv cele care doresc o uniune de state suverane pe de altă parte. Acest clivaj a fost puternic alimentat de politicile UE şi ale unor state membre, faţă de imigranţi. Totuşi, cu excepţia Marii Britanii, nici un stat membru nu şi-a pus problema în mod serios să iasă din UE, chiar dacă, în situaţii critice, nemulţumirile au fost exprimate cu vehemenţă.

Principalul clivaj teritorial şi funcţional este dat de dihotomia dintre statele puternice, cu economii performante, care ar dori să-şi conserve resursele pentru a putea face faţă competiţiei globale (politica de competitivitate), respectiv statele mai puţin performante, care ar dori continuarea mecanismnlor de solidaritate europeană, cu transferuri de fonduri care să le permită dezvoltarea (politica de coeziune).

Recent, s-a adăugat un nou clivaj teritorial, între statele situate geografic spre centrul UE, respectiv statele situate spre margini, dezavandajate de reglementările considerate discriminatorii privind transportatorii. Acesta afectează profund şi interesele transportatorilor români, ca şi interesele economice mai largi ale României.

Revenirea la naţionalisme

De fapt, în condiţiile globalizării şi ale circulaţiei tot mai ample a fluxurilor de bunuri, oameni, informaţii şi finanţe, statele au ajuns să controleze din ce în ce mai puţine domenii şi din ce în ce mai deficient. De aici şi încercările unora din acestea de resuveranizare, de găsire de pârghii prin care să îşi asigure controlul asupra fluxurilor, cu scopul prezervării şi promovării economiilor naţioanle, precum şi a intereselor lor politice.

Pe lângă statele din estul Europei, îndeosebi cele din Grupul de la Visegrad, şi alte state au îmbrăţişat retorica naţională, din raţiuni şi sub forme nuanţate. În cele mai multe,

emergența naționalismului și suveranismului a fost alimentată de criza economică și de criza migrațiilor internaționale, care au dus la precarizarea nivelului de trai, la politici protecționiste, la scurgerea de fonduri spre paradisurile fiscale, respectiv la creșterea intoleranței față de străini. S-a creat, astfel, terenul favorabil pentru afirmarea politicilor de extremă dreaptă, naționaliste și populiste, care au crescut mult în opțiunile electoratului, inclusiv în state cu democrații vechi și funcționale (Olanda, Austria, Franța, Italia, Suedia, Finlanda etc.), pe lângă unele state din fosta Europă de Est (Cehia, Ungaria, Polonia, Slovenia...).

Pe de altă parte, toate statele europene, și nu doar acestea, au simțit și efectele negative ale dereglementării și liberalizării avansate a pieței, puse în evidență de șocul pandemiei de Covid 19. Delocalizarea activităților economice din ultimele patru decenii, îndeosebi a celor industriale, care în căutarea profitului s-au orientat spre țările emergente, a slăbit autonomia economică a majorității statelor dezvoltate și le-a fragilizat sectoare economice și sociale întregi, inclusiv din cele strategice, ajunse dependente de aprovizionarea cu produsele fabricate în statele emergente, mai ales în China.

Este foarte probabil ca această conjunctură critică generată de pandemie, intervenită neașteptat și la scară golbală, să reorienteze opțiunile economice și politice fundamentale al Uniunii Europene și ale statelor membre, pe care strategiile de dezvoltare, inclusiv la nivel local, vor trebui să le aibă în vedere. Tendințele se întrevăd deja, dar mecanismele de implementare a lor, de la nivelul UE, până la nivel local, sunt încă departe de a fi clarificate.

Dezvoltarea durabilă și favorizarea economiei locale

Indiferent de conjuncturi, sunt câteva constante în evoluția trendurilor sociale și economice care nu se vor schimba. Șocurile de ultimă oră nu fac decât să grăbească ritmul schimbărilor care erau deja prefigurate. Există, însă, și evoluții neașteptate și care par să marcheze tendințe noi, greu reversibile, care se altoiesc peste cele consacrate, consolidându-le, sau punând decidenții și societatea în fața urgenței schimbării și adaptării.

Dintre constante, orientarea spre practicile economice și sociale de tip sustenabil este consolidată în aproape toate dimensiunile sale. În noile circumstanțe, mai vechiul principiu al folosirii raționale a resurselor este întărit de necesitatea valorificării durabile a resurselor locale, cu accent pe creativitate și inovație, pe promovarea economiei circulare La aceasta conduc atât exigențele economiei verzi, cât și cele decurgând din economia inteligentă, cu toate dimensiunile lor tehnologice. Actuala criză generată de pandemia de Covid 19 a accelerat mult procesele de trecere a societății la tehnologiile digitale, obligând largi contingente de populație să învețe programe informatice, să se echipeze cu terminalele și softurile necesare teleeducației și, mai ales, telemuncii.

În acest sens, misiunea cea mai importantă o au sistemele societale și agenții economici, care trebuie să treacă în timp scurt la o altă logică de organizare a activității, cu accent pe bazele de date interconectate, pe lucrul curent cu *big data*, pe folosirea sistemelor *open source*, pe siguranța comunicațiilor și, în ultimă instanță, pe activitatea de la distanță și munca la domiciliu. Este o schimbare de paradigmă de mare amploare, pentru care Uniunea

Europeană s-a pregătit conceptual, prin intermediul Agendei Digitale a Europei, dar a cărei punere în practică a fost accelarată de pandemie.

Pandemia şi impactul său social-economic

Ca urmare a pandemiei de Covid-19, UE se confruntă cu o criză fără precedent, cu efecte uriaşe asupra fiecărui aspect al societăţii. Uniunea şi statele membre sunt obligate să-şi gestioneze răspunsul cu determinare, unitate şi solidaritate. Acest lucru necesită imaginaţie pentru valorificarea tuturor resurselor UE şi ale statelor membre, într-un context în care se recomandă ca raţiunile colaborării şi solidarităţii să prevaleze în afaţa tentaţiei competiţiei, specifică afacerilor.

În documentul intitulat *"O foaie de parcurs pentru recuperare. Spre o Europă mai rezistentă, mai durabilă şi mai corectă",* transmis de Comisia Europeană în 21 aprilie 2020, sunt precizate *patru domenii cheie de acţiune*, decurgând din politicile de lungă durată ale UE, impactate de efectele pandemiei. Acestea sunt :

- ***Restabilirea și aprofundarea pieței unice complet funcționale și revitalizate,*** ca o componentă a prosperității și rezilienței UE. Ca primă urgență, trebuie refăcute lanțurile de valoare și de aprovizionare, puternic perturbate. Apoi, acestea se vor axa pe accelerarea tranziției verzi, pe transformarea digitală, pe investiția în tehnologii și capacități curate și digitale, pe promovarea economiei circulare, toate creatoare de locuri de muncă ce necesită competențe avansate și crează valoare adăugată mare. Acestea vor asigura autonomia strategică a UE, printr-o politică industrială dinamică, sprijin pentru IMM-uri și start-up-uri, scrieening eficient al investițiilor străine directe, care să conducă la revitalizarea producției de bunuri critice în Europa, la consolidarea lanțurilor de valoare strategice și la constituirea de infrastructuri rezistente, care să facă față evenimentelor neprevăzute;
- ***Realizarea unui efort investițional fără precedent,*** de tip Plan Marshall, bazat pe investiții publice și pe mobilizarea investițiilor private, pentru a alimenta recuperarea și modernizarea economiei. Aceasta înseamnă investiții masive în *tranzițiile ecologice și digitale și în economia circulară*, alături de *alte politici precum coeziunea și politica agricolă comună*. *Acordul verde european* va fi esențial ca strategie de creștere inclusivă și durabilă. Coroborate cu *potențialul digital pentru funcționarea economiilor europene*, acestea vor fi elemente cheie al eforturilor proactive de recuperare și de dezvoltare. În acest sens, viitorul cadru financiar multianual (CFM, 2021-2027) va fi un instrument cheie pentru susținerea unei recuperări de durată și a unei piețe unice modernizate și funcționale pe deplin. Întregul efort financiar va avea în centru bugetul UE, dar va mobiliza și resursele grupului BEI, cea mai mare bancă publică din lume;
- ***Gândire și acțiune la nivel global.*** Pandemia fiind un fenomen global, UE nu poate acționa izolat. Ca actor global, UE are responsabilitatea de a ajuta la încadrarea unui răspuns global prin multilateralism și o ordine internațională bazată pe reguli, împreună cu partenerii săi, în ONU, în OMC, în G20 și în G7. În acest context, restabilirea fluxurilor comerciale și a rutelor de aprovizionare este de cea mai mare importanță;
- ***Un sistem funcțional de guvernare*** este o necesitate cheie pentru depășirea crizei și asigurarea redresării. O guvernare eficientă, în respectul principiului subsidiarității,

bazată pe cooperarea dintre instituţiile europene şi statele membre, va face ca UE să fie mai rezistentă, mai efectivă şi mai bună pentru cetăţenii săi. Respectul statului de drept şi al demnităţii umane este cel mai bun mod de a asigura o recuperare puternică, robustă şi incluzivă a societăţilor europene.

Noua criză economică şi noile priorităţi

Reflecţia structurilor europene şi a statelor membre este permanentă în acest context şi se adptează noilor evoluţii, care se schimbă în ritm rapid. Nevoia de intervenţie rapidă şi masivă este argumentată şi de evaluările succesive privind impactul economic pe care îl are pandemia de Covid 19. La început mai optimiste, aceste evaluări sunt din ce în ce mai realiste, pe măsură ce se dovedeşte că virusul Sars Cov-2 are caracter peren şi suferă mutaţii, care îndepărtează speranţele iniţiale că pandemia va fi depăşită relativ uşor.

Din cauză că eliminarea restricţiilor de deplasare a persoanelor are loc mai lent decât s-a estimat în previziunile CE din primăvară, impactul asupra activităţii economice în 2020 va fi mai semnificativ decât s-a anticipat, în pofida răspunsului politic rapid şi cuprinzător la nivelul UE şi la nivel naţional. Astfel, estimările economice de vară ale Comisiei Europene arată că, în anul 2020, UE se va confrunta cu o recesiune profundă. Economia zonei euro va înregistra o contracţie de 8,7% în 2020 şi o creştere de 6,1% în 2021, iar economia UE în ansamblu se va contracta cu 8,3% în 2020, respectiv va creşte cu 5,8% în 2021. Aceste cifre sunt cu cca 1 punct procentual mai mari privind contracţia în 2020 şi cu un 1,5 puncte procentuale mai mici privind revenirea în 2021 decât în estimările anterioare. Comisia Europeană se aşteaptă ca redresarea să înceapă să producă efecte în a doua jumătate a anului 2020. Conforma aceleiaşi surse, impactul asupra produsului intern brut al României în 2020 va fi de -6%, iar redresarea din 2021 în jurul valorii de +4%, pe fondul unei inflaţii în creştere, de la 2,5, la 2,8% în aceiaşi ani. Ori, ţinând cont că la începutul anului 2020 pentru România se estima o creştere a PIB de cca 4%, pierderea faţă de evoluţia economică normală este semnificativ mai mare, de cca 10% din PIB.

Având în vedere experienţa crizei economico-financiare din 2008-2009, precum şi cea a modului de manifestare a altor pandemii, modelul unei evoluţii în V a actualei crize, cu primul versant abrupt, iar cel de al doilea mai lin, este de luat în seamă. Instituţiile mondiale (Banca Mondială, FMI etc.), europene (Comisia Europeană, BEI) şi naţionale de prognoză (în România, CNSP) tind să fie optimiste, dar îşi iau rezerva de a preciza că totul depinde de modul de manifestare a pandemiei şi de reluarea circulaţiei oamenilor şi bunurilor la scară largă. Sunt prea multe variabilele necunoscute pentru a face estimări sigure pe termen mediu, privind ritmul relansării economice.

Scenariul care stă la baza previziunilor de mai sus porneşte de la ipoteza că relaxarea restricţiilor de deplasare a persoanelor va continua şi că nu va exista un "al doilea val" de infecţii. Amploarea şi durata pandemiei, amplitudinea restricţiilor de deplasare a persoanelor care ar putea fi necesare în viitor rămân, însă, în mare parte necunoscute, ceea ce lasă loc şi unor variante de prognoză mai pesimiste. Există riscuri considerabile ca piaţa

forţei de muncă să fie mai afectată pe termen lung decât s-a estimat şi ca dificultăţile legate de lichidităţi să se transforme în probleme de solvabilitate pentru multe întreprinderi.

Propunerea de către Comisia Europeană a unui plan de redresare, concentrată pe un nou instrument, *NextGenerationEU*, nu este luată în calcul în aceste previziuni, deoarece încă nu s-a ajuns la un acord în privinţa sa. Totuşi, se estimează că cea mai mare parte a măsurilor de recuperare propuse va fi alimentată de acest nou instrument de recuperare temporară, cu o alocare financiară de 750 de miliarde de euro, construit pe trei piloni:

- instrumente pentru a sprijini eforturile statelor membre de a recupera, a se reface şi a ieşi mai puternice din criză (655 mld.euro);
- măsuri pentru stimularea investiţiilor private şi sprijinirea companiilor aflate în dificultate (38,7 mld. euro);
- consolidarea programelor cheie ale UE pentru a învăţa lecţiile crizei şi pentru a face piaţa unică mai puternică, mai rezilientă, şi a accelera dubla tranziţie, verde şi digitală (56,3 mold euro).

Din aceste fonduri, alocările naţionale au fost estimate şi făcute publice doar pentru cele 310 miliarde de euro prevăzute sub formă de granturi de recuperare şi refacere, respectiv pentru cele 30 de miliarde de euro ale Fondului de Tranziţie. României i-ar reveni 13,5 miliarde, respectiv 3,33 miliarde, a 7-a alocare ca volum, între statele UE (https://ec.europa.eu/info/sites/info/ files/3pillars_factsheet_0.pdf).

Politica regională şi de coeziune

Una din regularităţile observate de analişti este aceea că, în perioadele de criză, creşte egoismul statelor, se accentuează măsurile protecţioniste, iar în societate se adâncesc polarizarea economică şi precaritatea socială. Miza Uniunii Europene este să prevină astfel de comportamente, care care apar recurent şi s-au manifestat spontan în debutul pandemiei, pentru ca ulterior, sub impulsul instituţiilor europene, să îşi facă loc soluţiile colaborative: deblocarea unor puncte de trecere a frontierelor, stabilirea de culoare de transport, furnizarea de materiale sanitare, partajarea bunelor practici de gestionare a pandemiei etc.

Dacă pe termen scurt s-au găsit pârghii de colaborare şi s-au convenit soluţii rapide şi eficiente pentru rezolvarea unor probleme urgente, în ceea ce priveşte mizele financiare şi economice pe termen mediu şi lung lucrurile sunt mai complicate. Statele au proirităţi şi interese adesea divergente, iar realizarea consensului trenează, fapt ce împiedică alocarea rapidă a fondurilor pentru a stopa declinul, pentru a salva firmele şi a stimula relansarea economică.

În acest context, este esenţială găsirea de soluţii pentru a aprofunda *politica de coeziune*, cu scopul de a reduce decalajele economice, sociale şi teritoriale dintre diversele regiuni şi state membre ale Uniunii Europene. Această politică joacă un rol de prim ordin în coagularea de strategii de dezvoltare integrată, care reunesc intervenţii din diferite domenii, precum infrastructură, cercetare şi inovare, ocuparea forţei de muncă, educaţie, mediul de afaceri, protecţia mediului, schimbări climatice şi eficienţa energetică, într-un pachet de politici

coerente, care se adresează contextului regional sau chiar local, fiind una dintre cele mai vizibile politici, mai ales în relaţia cu cetăţenii (https://www.mae.ro/node/1623).

Politica regională şi-a dovedit pe deplin valoarea adăugată, prin difuzarea creşterii şi prosperităţii la nivelul întregii Uniuni şi abordarea constructivă a dezechilibrelor regionale. În acelaşi timp, s-a dovedit a fi o politică dinamică, reacţionând rapid şi eficace în faţa crizei, prin redirecţionarea fondurilor către zonele prioritare, precum şi prin investiţii în sectoare cheie, care să genereze creştere economică şi locuri de muncă. Obiectivele politicii regionale sunt realizate prin intermediul a trei fonduri: *Fondul european de dezvoltare regională* (FEDR), *Fondul de coeziune* (FC) şi *Fondul social european* (FSE).

Având în vedere nivelul său de dezvoltare în cadrul UE, pentru România este de maxim interes ca politica de coeziune şi politica agricolă comună să nu sufere de subfinanţare, să nu fie marginalizate pe termen lung, cu atât mai puţin în situaţiile de criză, în care efectele negative se manifestă cu mult mai puternic în statele slab performate ale UE, comparativ cu cele avansate.

I.2 CONTEXTUL NAŢIONAL

România este al 7-lea stat al UE din punct de vedere demografic, cu 19,3 milioane locuitori la 1 ianuarie 2020 (4,3% din populaţia UE27), respectiv al 12-lea în privinţa produsului intern brut nominal, cu 223,3 miliarde euro în 2019 (1,6% din PIB-ul UE27) (Eurostat, 2020). Comaparaţia acestor indicatori permite o bună percepţie a performanţelor societăţii româneşti în context european, chiar dacă este vorba de macroindicatori, care nu surprind nuanţele economice şi sociale specifice fiecărui agregat naţional.

Statistica oficială a UE (Eurostat), precum şi alte surse statistice internaţionale, credibile (Banca mondială, FMI, BCI etc.) fac psibile analize tot mai fiabile, pe baza unei multitudini de indicatori. Toate aceste surse situează România în ultima treime a statelor UE din punct de vedere al performanţelor sociale şi al modernităţii economiei, dar marchează progresele realizate de ţara noastră odată cu integrarea sa europeană. Aşa, de exemplu, în privinţa PIB/locuitor la paritatea puterii de cumpărare, România a urcat de la 43% din media UE în 2007, anul aderării,, la 69% în 2019, devasând alte state membre, ca Grecia (68%), Croaţia (65%) sau Bulgaria (53%). Calculat la valoarea de schimb, însă, PIB-ul pe locuitor al României arată performanţe mult mai modeste: cu 11.500 euro în 2019, ne situăm la sub 37% din media UE27 (31.100 euro/locuitor) şi nu depăşim decât Bulgaria (8.680 euro/loc.) (Eurostat, 2020).

În ultimii ani, ritmul mediu de creştere a PIB-ului României a fost printre cele mai ridicate din UE , 5,1% media ultimilor 4 ani (oscilând între 4,2% în 2019 şi 7,1% în 2017), valoare similară celor ale Irlandei (6,1%), Poloniei (4,3%) sau Ungariei (4,1%), mult peste media Uniunii, de doar 2,1%. Aceste evoluţii permit ţării noastre să recupereze treptat rămânerile în urmă, care vor continua, însă, să caracterizeze ţara noastră pentru o perioadă încă lungă, având în vedere retardul istoric.

Așa cum am văzut, după aderarea la UE, în România se constată un proces de convergență reală în raport cu media UE, accentuat după anii 2012. Institutul European din România atrage însă atenția că, în vederea atingerii obiectivelor de convergență economică și socială indispensabile reducerii decalajelor la nivelul întregii Uniunii, ar trebui ca problema convergenței interne să fie avută în vedere în cadrul politicilor economice în special în perioadele favorabile unui ritm rapid de creștere, pe lângă eforturile pe linia convergenței în materie de medie națională a venitului pelocuitor (IER, 2018).

Situația sectoarelor economice de bază

Răspunzând indicatorilor Strategiei Europa 2020, la scara UE s-a trecut de la un nivel al ocupării populației de 67,5% în 2013, la 73,1% în 2019 (va coborî semnificativ în 2020, din cauza impactului pandemiei), față de ținta UE 2020, de 75% din totalul populației în vârstă de 20-64 de ani. În acest domeniu, progrese s-au făcut și în România, care cu o rată a ocupării de 70,9% în 2019, și-a depășit ținta strategică (70%)[1], rămânând însă sub media europeană. Confrm IER (2018), în ceea ce privește dinamica structurii sectoriale a populației ocupate, deși se înregistrează o evoluție favorabilă după aderare, România mai are de recuperat decalaje structurale semnificative, comparativ cu media la nivelul UE din anul 2016: +19,2 puncte procentuale în cazul ponderii populației ocupate din sectorul agricol și respectiv -25,7 puncte procentuale în cazul sectorului serviciilor. Aceste decalaje erau și mai accentuate înainte de aderare. În sectorul industrial (fără construcții), de asemenea, impactul aderării este reflectat de reducerea decalajului României față de media din UE, de la +6,8 puncte procentuale în anul 2006 la +5,1 puncte procentuale în 2016.

Agricultura românească continuă să fie, și la peste un deceniu de la aderare, structural diferită față de restul Europei. Teisprezece ani nu au fost suficienți pentru a compensa absența „istorică" a fermelor de familie de dimensiuni medii. Dificultățile în adoptarea PAC în agricultura românească au condus la perpetuarea agriculturii duale –multe exploatații agricole de dimensiuni foarte mici, care practică agricultura de subzistență, versus ferme de dimensiuni mari, care au fost principalii beneficiari ai sprijinului financiar public. Aceasta în ciuda faptului că PAC 2014 -2020 a devenit mai centrată pe sprijinirea fermierilor mici, tineri, activi, care aplică practici ecologice, format crea răspuns mai bine nevoilor cu care se confruntă România. Opțiunile de măsuri luate în cadrul PAC încadrează România în rândul statelor care au optat pentru convergența internă și echilibru teritorial, similar Austriei, Germaniei, Letoniei și Poloniei. România are cel mai mare număr de exploatații agricole din UE (3,6 milioane în anul 2013), peste o treime din numărul de ferme europene, ceea ce este echivalent cu împrăștierea resurselor de muncă. Deși se constată o tendință ușoară de comasare a exploatațiilor agricole de dimensiuni reduse, convergența spre o situație similară cu cea din UE este redusă. Productivitatea în agricultură, exprimată ca VAB raportat la forța de muncă totală în agricultură, a crescut susținut, astfel că un fermier român generează o

[1] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_rates_and_Europe_2020_national_targets#EU_Member_States_compared

valoare adăugată de peste două ori mai mare decât în urmă cu 10 ani (IER, 2018). Cu toate acestea, continuăm să înregistrăm cel mai scăzut nivel al productivităţii în agricultură din UE.

În urma crizei economice, *industria* a fost reconsiderată la nivel european ca pilon principal al creşterii, sub principiile decarbonizării şi economiei circulare. La momentul actual, Strategia Europa 2020, care încă guvernează politicile economice ale UE, abordează o serie de măsuri în domeniul competitivităţii la nivel industrial, aşa cum sunt : promovarea inovării, a cunoştinţelor şi a cercetării, stimularea antreprenoriatului, promovarea unei structuri durabile a producţiei industriale, iniţiativa privind materiile prime. Printre principalele provocări căreia industria trebuie să îi facă faţă se numără şi transformările induse de digitalizare.

În România, industria are un aport mai mare la PIB-ul naţional decât valoarea medie a UE, dar cu o evoluţie în scădere începând cu anul 2010. Industria românească a reuşit însă să se redreseze în urma crizei economice, înregistrând o creştere mai rapidă a producţiei decât media UE în perioada 2006 -2016 şi păstrând un trend ascendent. Cu toate acestea, asemenea statelor vestice, România se înscrie într-un proces de dezindustrializare, ca urmare a tendinţei de scădere a ponderii industriei în PIB şi a persoanelor ocupate în acest sector (IER, 2018).

Sectorul serviciilor este, în prezent, pe agenda UE de intensificare a liberalizării, prin lansarea cardului electronic european pentru servicii, introducerea unui test de proporţionalitate înainte de adoptarea de noi reglementări ale profesiilor, o mai bună notificare a proiectelor de legi naţionale în domeniul serviciilor şi furnizarea de orientări specifice fiecărui stat membru privind reformele naţionale din domeniul reglementării profesiilor.

România a întârziat să evalueze măsura în care aceste propuneri de reglementări o afectează la nivel intern şi să să se implice activ în trasarea obiectivelor de politică a UE în aceste domenii. Ca urmare, conform datelor Comisiei Europene, România este al treilea cel mai mare furnizor de persoane calificate care au solicitat recunoaşterea profesiei în alt stat membru, în vederea stabilirii permanente, după Germania şi Polonia. Cele mai multe transferuri de mână de lucru calificată din România spre UE au vizat domeniile sănătăţii (asistenţi medicali şi medici) şi învăţământului (profesori de liceu). În aceste condiţii, România riscă să se regăsească în incapacitatea de a menţine şi atrage forţa de muncă înalt calificată de care are nevoie pentru dezvoltare.

În acelaşi timp, România trebuie să se implice în trasarea cadrului normativ atât în ceea ce priveşte asigurarea unor condiţii de muncă echitabile pentru lucrătorii detaşaţi, cât şi în susţinerea companiilor româneşti care detaşează salariaţi în sensul menţinerii competitivităţii acestora. Aceasta cu atât mai mult cu cât unele decizii recente luate la nivel european tind să afecteze interesele României în domeniul prestării de servicii, aşa cum sunt reglementările adoptate în 2020, privind obligaţiile transportatorilor, reglemetări pe care statul român intenţionează să le atace la Curtea de Justiţie a UE.

Alte direcţii de dezvoltare în sectorul serviciilor privesc orientarea spre economia colaborativă şi creşterea rolului platformelor digitale atât pentru promovarea serviciilor, cât

şi a industriei, transformarea sectorului digital în factor de creştere economică, respectiv integrarea principiilor economiei circulare în fiecare etapă a lanţului de producţie. Deşi România a depus eforturi pentru a se alinia acestor cerinţe, conform Eurostat continuăm să ne situăm pe ultimul loc în rândul statelor membre în ceea ce priveşte digitalizarea, ceea ce afectează posibilitatea recuperării decalajului de dezvoltare faţă de restul statelor membre ale UE.

Problema disparităţilor teritoriale

Valorile medii ale indicatorilor sintetici la nivel naţional ascund decalaje foarte mari între diferitele regiuni şi judeţe ale ţării, decalaje aflate din păcate în creştere până în 2012, după care se remarcă o uşoară ameliorare. Din acest punct de vedere, politica de coeziune practicată de UE, cu mai multă sau mai puţină continuitate, nu a dat roadele aşteptate la nivelul României. În loc să scadă, disparităţile teritoriale au tins să crească, fragilizând şi mai mult regiunile slab dezvoltate ale ţării (tabelul 1.1). Regiunea cea mai performantă este Bucureşti-Ilfov, care cu 152% faţă de media europeană (=100) se plasează peste nivelul NUTS 2 al mai multor capitale europene (Lazio-Roma, Berlin, Madrid, Budapesta etc.).

În schimb, toate celelalte regiuni ale ţării se situau în 2018 sub media naţională, chiar şi Regiunea de dezvoltare Vest, care în 2007 şi 2012 era semnificativ peste nivelul României, cu câte 4 puncte procentuale raportat la media UE. Oboseala acestei regiuni s-a accentuat în ultimii 5 ani, pe fondul crizei forţei de muncă şi al unei politici de dezvoltare insuficient de bine adaptată tendinţelor actuale ale economiei. Dintre celelalte regiuni, ritmuri bune de recuperare a decalajelor au înregistrat în perioada 2007-2018 regiunile NV, NE (+20 puncte procentuale) şi Centru (+19), iar cele mai puţin performante au rămas regiunile NE (+15) şi Sud-Muntenia (+16). De altfel, în acestea se află şi principalele pungi de sărăcie ale României, în special judeţele Vaslui, Botoşani şi Teleorman.

Tabelul 1.1 Evoluţia PIB-PPC regional al României, în perioada 2007-2018

Regiunea	2007		2012		2018		% din media europeană		
	euro	%	euro	%	euro	%	*2007*	*2018*	*2007-2018*
Nord-Vest	10.400	*92,8*	12.500	*88,6*	18.900	*89,2*	*41*	*61*	*+20*
Centru	11.100	*99,1*	13.800	*97,9*	19.200	*90,6*	*43*	*62*	*+19*
Nord-Est	6.800	*60,7*	9.000	*63,8*	12.800	*60,4*	*27*	*42*	*+15*
Sud-Est	9.000	*80,4*	12.300	*87,2*	16.800	*79,2*	*35*	*55*	*+20*
Sud Muntenia	8.900	*79,5*	10.900	*77,3*	15.700	*74,1*	*35*	*51*	*+16*
Bucureşti-Ilfov	25.500	*227,7*	33.700	*239,0*	46.800	*220,7*	*99*	*152*	*+53*
Sud-Vest	8.300	*74,1*	10.900	*77,3*	15.200	*71,8*	*32*	*50*	*+18*
Vest	12.100	*108,0*	15.200	*107,8*	20.900	*98,6*	*47*	*68*	*+21*
România	**11.200**	***100***	**14.100**	***100***	**21.200**	***100***	***43***	***69***	***+26***

(Sursa: prelucrare după date primare Eurostat, 2020)

Un paradox al disparităţilor teritoriale din România este că, în apropierea capitalei, a cărei aglomeraţie formează cea mai mare concentrare demografică şi de performanţă social-

economică din țară, se află una din principalele două pungi de sărăcie ale țării, relativ extinsă teritorial, la vest, sud și est de Regiunea București-Ilfov (județele Teleorman, Giurgiu, Călărași și Ialomița).

În toate regiunile este o nevoie acută de infrastructură și de capital uman. În pofida unei convergențe susținute spre media UE în ultimii ani, toate regiunile se confruntă în continuare cu provocări socioeconomice. Zone vaste ale țării nu dispun de condițiile de bază pentru tranziția la o economie dinamică, cu o înaltă valoare adăugată și orientată spre cunoaștere. Trei dintre cele opt regiuni din România se numără printre cele mai sărace 20 de regiuni din UE (Eurostat, 2019), în timp ce regiunea capitalei, București-Ilfov, a înregistrat una dintre cele mai ridicate rate de creștere a PIB-ului pe cap de locuitor după aderarea României la UE (Anuarul regional Eurostat 2019).

Tiparele de dezvoltare diferite necesită priorități de investiții adaptate. Zonele metropolitane în rapidă creștere se confruntă tot mai des cu provocări de dezvoltare legate de suburbanizare, congestionarea traficului și poluare. Orașele mai mici și zonele înconjurătoare se confruntă însă cu provocări legate de accesul la piața forței de muncă, precum și la educație, sistemul de sănătate și alte servicii sociale. Același lucru este valabil în cazul zonelor cu provocări teritoriale specifice (de exemplu, depărtarea și accesul dificil, protecția mediului) sau al zonelor în declin industrial. Prin urmare, decalajul rural-urban se amplifică. Sărăcia este un fenomen frecvent întâlnit în zonele rurale, unde competențele și capacitatea de inserție profesională sunt scăzute, iar conectivitatea la centrele de oportunități economice este slabă. Îmbunătățirea conectivității în cazul comunităților rurale mai puțin dezvoltate necesită investiții suplimentare importante[2].

La aceasta contribuie și rețeaua de transport deficitară, care afectează conectivitatea și competitivitatea. Regiunile din România sunt slab interconectate, mai ales regiunea Nord-Est. Tronsoanele din România ale coridoarelor centrale TEN-T, Rin-Dunăre și Orient-Estul Mării Mediterane nu sunt încă finalizate. Elementele lipsă (autostrada Sibiu-Pitești și conexiunile feroviare Brașov-Predeal și Timișoara-Craiova-Calafat) reprezintă obstacole semnificative în calea mobilității regionale, interregionale și transfrontaliere. Investițiile în navigația fluvială și în transportul multimodal au fost modeste și nu valorifică întregul potențial al conexiunilor geografice și economice ale țării.

De asemenea, România a rămas în urmă cu privire la multe componente ce țin de echilibrele de mediu, care afectează nivelul de trai. Este vorba despre infrastructura verde, adaptarea la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și rezistența în caz de dezastre, decontaminarea siturilor vechi contaminate, precum și despre prevenirea inundațiilor și a altor pericole naturale. De asemenea, România nu respectă limitele UE privind emisiile a mai multor poluanți majori, iar punerea în aplicare a directivelor UE privind conservarea naturii reprezintă o provocare considerabilă.

[2] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_ro.pdf

I.3 CONTEXTUL REGIONAL

Municipiul Caransebeș aparține din punct de vedere administrativ județului Caraș-Severin, parte a Regiunii de dezvoltare Vest a României. După experiența anilor 50-60 ai sec. XX, în 1968 nivelul administrativ regional a fost desființat în România. În cadrul programului de pregătire a României pentru aderarea la UE, au fost creionate 8 regiuni statistice, înființate în anul 2008 ca regiuni de dezvoltare, a căror configurație teritorială a rămas neschimbată până în prezent.

Regiunea de dezvoltare Vest (Regiunea Vest) este formată prin asocierea voluntară a județelor Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș și este a șasea ca suprafață din regiunile de dezvoltare ale țării, cu 32.034 km² (13,4% din suprafața României), respectiv a opta ca populație, cu 1.997.377 locuitori cu domiciliul, la 1 ianuarie 2020 (9,01% din populația țării).

Regiunea Vest este un spațiu complex, centrat pe partea românească a provinciei istorico-geografice Banat, căreia îi sunt alipite sudul Crișanei (teritoriul din județul Arad) și partea de sud-vest a Transilvaniei (județul Hunedoara). Regiunea are un relief complex, cu munți, dealuri, depresiuni și câmpii, toate unite prin culoare de vale care facilitează legăturile intraregionale.

Configurația hipsometrică specifică face ca sectoarele Carpaților Occidentali și Meridionali din cuprinsul său să separe regiunea în două unități funcționale inegale ca dimensiuni, cea vestică, mai extinsă, centrată pe Câmpia Banato-Crișană, respectiv ce estică, centrată pe complexul depresionar hunedorean. Între acestea, se află arealul carpatic, care ocupă o mare parte a județelor Hunedoara și Caraș-Severin, precum și părțile estice ale județelor Arad și Timiș. Arealul montan înalt este mai greu accesibil, mai slab populat și pune o serie de probleme de dezvoltare social-economică și de amenajare a teritoriului, dificil de rezolvat.

Coerența și funcționalitatea acestui spațiu s-au îmbunătățit treptat, prin ameliorarea infrastructurilor de transport, care permit legături tot mai bune atât pe relația vest-est, prin autostrada A1 (Nădlac – Timișoara – Deva – Sibiu) și drumurile europene E68 și E673, cât și pe relația nord-sud, prin drumurile europene E70, E79 și E671. Legăturile extraregionale sunt facilitate de aceleași infrastructuri rutiere, de căile ferate principale 200, 900, 217 și 310, precum și de Aeroporul internațional Traian Vuia Timișoara. Singurul port la Dunăre al regiunii, Moldova Veche, joacă un rol marginal. Unele din aceste infrastructuri corespund rețelei paneuropene TEN-T definită la Tallin, în anul 2013, din ale cărei 9 coridoare, 2 deservesc și teritoriul României, Orient East/Med și Rin-Dunăre. Ambele traversează teritoriul Regiunii Vest și se intersectează la Timișoara, considerat principalul nod de comunicație transeuropeană din vestul României, ceea ce este în măsură să consolideze poziția strategică a orașului, atât în regiune, cât și la nivel național și transfrontalier.

Din punct de vedere funcțional, Regiunea Vest este polarizată de municipiul Timișoara, cel mai mare centru urban din regiune și al treilea mare oraș al țării ca număr de locuitori, forță economică și rol socio-cultural. La acesta se adaugă alte 42 de orașe, dintre care rol polarizator major au orașele Arad, Deva, Reșița, și Hunedoara. Există însă și alte municipii cu

rol semnificativ de polarizare subjudeţeană, între care se remarcă Lugoj, Caransebeş şi Petroşani, fiecare cu areale de influenţă teritorială bine conturate.

Din punct de vedere demografic, Regiunea Vest are o evoluţie regresivă a numărului de locuitori, cu o scădere de aproape 5,8 procente în ultimii 10 ani (2010-2020), dar cu disparităţi teritoriale evidente. Judeţele Hunedoara şi Caraş-Severin au înregistrat scăderi dramatice, de -16,2%, respectiv -15,7%, în timp ce judeţul Arad a avut o ma i bună rezistenţă demografică, reducându-şi populaţia cu doar -4,4%. Judeţul Timiş a avut creşteri an de an, carea au dus la un plus de 7,3% în aceeaşi perioadă. De altfel, alături de Ilfov, judeţul Timiş este singurul din ţară cu evoluţii pozitive ale numărului de locuitori în ultimul deceniu.

Densitatea populaţiei la nivelul regiunii era, la 1 ianuarie 2020, cea mai redusă din ţară, cu valoarea medie de doar 62,3 loc/km^2, semnificativ sub densitatea naţională (93 loc/km^2), şi oscila pe judeţe între 37,2 loc./km^2 în Caraş-Severin şi 86,5 loc./km^2 în judeţul Timiş. Densităţile areolare cele mai mari sunt caracteristice zonelor de influenţă şi polarizare directă ale prinncipalelor oraşe, îndeosebi în jurul Timişoarei, Aradului, cuplului urban Deva-Hunedoara şi Depresiunii Petroşani, iar densităţile cele mai reduse se suprapun arealului montan (cu excepţia depresiunilor) şi unor unităţi de dealuri, cum sunt Dealurile Lipovei (fig. 1.1).

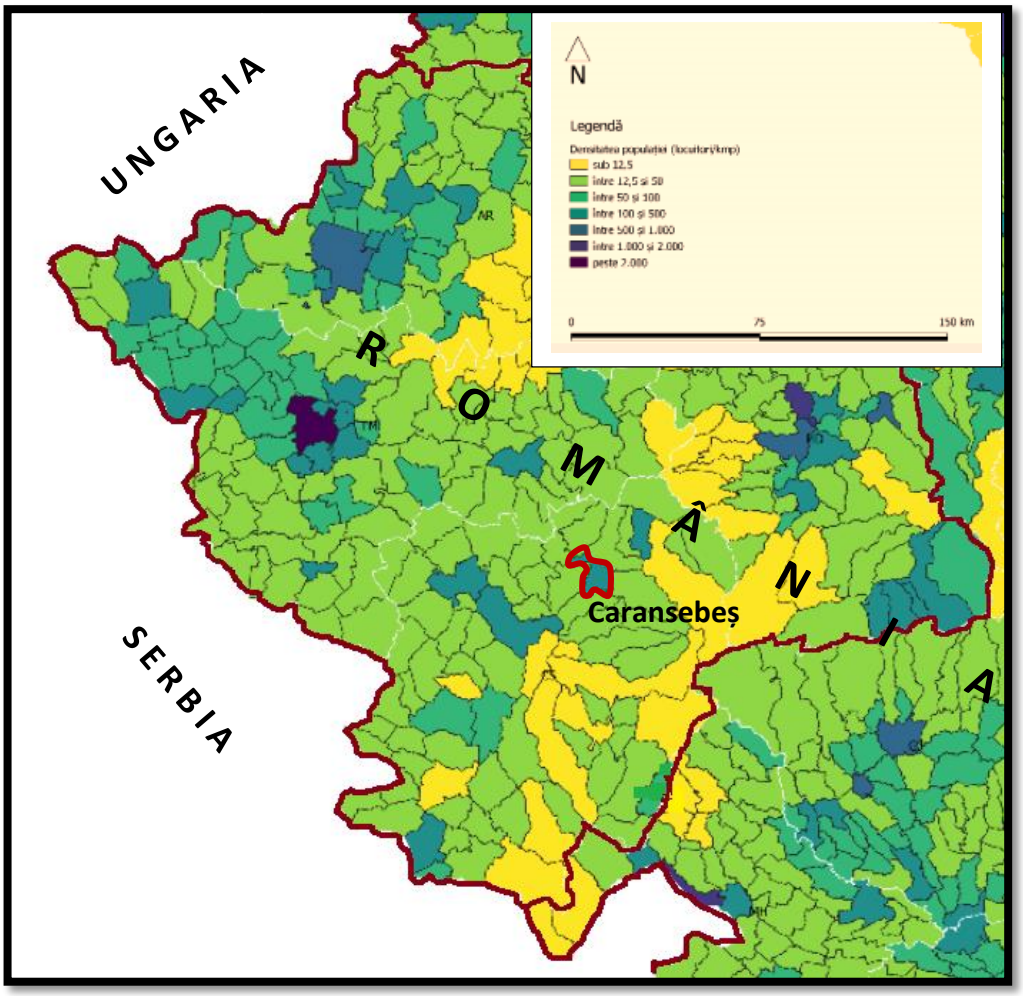

Fig. 1.1. Densitatea populaţiei în regiunea Vest a României (2016)
(sursa: MLPDA, 2017)

Declinul populației și încărcătura demografică redusă fac ca dezvoltarea social-economică și echiparea teritoriului să aibă de suferit, chiar dacă nu la scara întregii regiuni. Se consatată, astfel, un contrast net între concentrarea performanței economice în special în județul Timiș, urmat de Arad și, respectiv, județele Caraș-Severin și Hunedoara care continuă să întâmpine dificultăți și să acumuleze decalaje în numeroase domenii. Județul Timiș concentra, în anul 2019, 49,9% din PIB al regiunii, urmat de Arad și Hunedoara, în timp ce județul Caraș-Severin contribuia cu doar 12%, proporție aflată însă în creștere în ultimii ani față de 11,1% în 2016 (Comisia Națională de Prognoză, 2017, 2019).

Profilul economic al Regiunii Vest apare ca fiind neunitar. Județele Timiș și Arad au un profil complex, dominat de activitățile de servicii și industriale, între care în Arad predomină cele manufacturiere, în timp ce în Timiș își fac loc în proporție mai mare activitățile industrialo-terțiare, cu valoare adăugată crescută. Agricultura are, de asemenea, o bună productivitate, inclusiv ca urmare a investițiilor străine directe. În schimb, tradiția județelor Caraș-Severin și Huneadoara în industriile extractive și în metalurgie continuă să împiedice adaptarea rapidă a acestora la economia modernă, care privilegiază sectoarele intensive în creativitate și productivitate, nu în forță de muncă sau în volum al producției.

Mai mult, relieful și solurile județelor Timiș și Arad se pretează bine culturilor cereliere și de plante tehnice pe suprafețe mari, precum și creșterii intensive a animalelor, la care s-au adăugat recent culturi intensive pentru aprovizionarea piețelor urbane, favorizate de subvențiile obținute prin APIA. În schimb, în județele de munte Hunedoara și Caraș-Severin, condițiile naturale permit mai ales culturile de câmp pe suprafețe mici, cultura pomilor fructiferi, a plantelor de nutreț și creșterea extensivă a animalelor. Ori, aceste activități necesită forță de muncă numeroasă, tot mai anemică în arealele respective, datorită migrațiilor și îmbătrânirii populației; ca urmare, productivitatea muncii și randamentul investițiilor sunt modeste.

Aceste contraste sunt relevate și de evoluția numărului de salariați din județele regiunii. În perioada 2012-2018, doar județele Timiș și Arad au înregistrat creșteri (de 18,8%, respectiv 14,7%), în timp ce în județele Hunedoara și Caraș-Severin numărul salariaților a rămas relativ constant, ceea ce face ca Regiunea Vest, cu o creștere de 11,3% în perioada amintită, să se afle sub evoluția la nivel național, de 13,6% (calcule după datele primare, INS, 2020).

Sunt realități cu impact și asupra integrării economiilor locale în circuitele globale de bunuri și valori, fie că vorbim de ancorarea filialelor companiilor multinaționale aproape numai în județele Timiș și Arad, fie de contribuția județelor la comerțul exterior al regiunii. Astfel, în 2019, practic 90% din exporturile din regiune s-au datorat județelor Timiș (61,6%), și Arad (28,4%), în timp ce județul Caraș-Severin a contribuit cu doar 3%.

Gestionarea echilibrelor teritoriale și a proceselor de dezvoltare economico-socială ale unei regiuni intră în competența mai multor nivele de decizie, în funcție de aplicarea principiului subsidiarității și de sectorul de referință. Cert este că, în ultimul deceniu, a crescut rolul nivelului regional de decizie, cel puțin în gestionarea fondurilor pentru dezvoltarea regională. În Regiunea Vest, acest rol revine Agenției de dezvoltare regională

Vest, ADR-Vest, înființată în anul 1999, ca instituție neguvernamentală, nonprofit și de utilitate publică, cu rolul de a contribui la dezvoltarea durabilă și prosperitatea regiunii, prin încurajarea investițiilor, angajarea permanentă în procesul de restructurare industrială și de creare de noi locuri de muncă (https://adrvest.ro/structura-adr-vest/).

Atribuțiile ADR-Vest au crescut treptat, la fel ca ale celorlalte agenții de dezvoltare regională din țară, în prezent aceasta jucând un rol cheie în managementul Fondurilor Structurale, prin calitatea sa de Organism Intermediar pentru Programul Operațional Regional în Regiunea Vest și pentru Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice" – axele prioritare 1 și 3. Ciclul financiar european 2021-2027 va conferi și mai multe responsabilități ADR-Vest și structurilor sale, validarea proiectelor de dezvoltare elaborate la nivelul județelor și al localităților din regiune urmând a fi făcută de către ADR-Vest, în relație directă cu structurile abilitate ale UE, fără intermedierea ministerelor de la nivel național.

1.4. CONTEXTUL JUDEȚEAN

Analiza succintă a particularităților subregionale ale vestului României a evidențiat pozițiile modeste deținute de **județul Caraș-Severin**, la mai toate capitolele complexului social-economic. În schimb, acest județ are atuurile sale, în principal în ceea ce privește componetele cadrului natural, echilibrele de mediu și resursele, inclusiv cele pentru dezvoltarea turismului.

Județul Caraș-Severin este un județ de munte, al treilea ca mărime din România după Timiș și Suceava, cu o suprafață de 8514 km^2. Ocupă partea de sud-est a Banatului, provincie istorică multiculturală, al cărei mozaic etno-cultural format în principal din români, sârbi și unguri va fi îmbogățit după înglobarea sa în Imperiul Habsburgic, în 1716, prin acțiuni sistematice de colonizare cu populații de confesiune catolică, în principal etnici germani, dar și slovaci, cehi, italieni, francezi, bulgari, spanioli etc. După îndelungatele războaie dintre Imperiul Habsburgic și cel Otoman, aceștia au fost aduși pentru a valorifica bogatele resurse ale Banatului, atât cele agricole din zonele de câmpie, cât și resursele forestiere și de subsol, abundente mai ales în Banatul montan. Aici colonizările au avut caracter insular, predominantă fiind populația românească. Toate aceste comunități au format în timp un agregat social armonic și competitiv, care a dus la conturarea, la finele secolului al XIX-lea, a primei regiuni industriale de pe teritoriul actual al României, cu profil minier și metalurgic.

Banatul Montan s-a consolidat economic în perioada interbelică, dar mai ales după al doilea război mondial, în timpul industrializării socialiste, însă în această ultimă perioadă și-a redus treptat caracterul multicultural, datorită emigrării multor etnici germani. Emigrarea a luat caracter de masă imediat după 1989, după căderea regimului comunist, astfel încât vechiul mozaic cultural se conservă astăzi în principal sub forma patrimoniului material și imaterial lăsat în urmă de aceste comunități.

Ansamblul Bantului montan a fost mult timp organizat administrativ într-o logică teritorială nord-sud, fiind împărțit în două comitate/județe, Severin cu reședința la Lugoj și

Caraş cu centrul la Oravița, alături de Timiş-Torontal, județ de câmpie cu centrul la Timişoara. Reformele administrative succesive din perioada interbelică şi postbelică, în care s-a oscilat între organizarea teritorială pe județe şi cea pe regiuni, au dus până la urmă la contopirea celor două județe de munte, care erau mai cuprinzătoare decât actualul județ Caraş-Severin, constituit în 1968 cu reşedința la Reşița.

Cadrul natural al județului este dominat în partea centrală de Munții Banatului, cu culmile Semenicului, Almăjului, Dognecei, Aninei şi Locvei, alcătuite dintr-un mozaic de roci (şisturi cristaline, roci magmatice, calcare etc.). Formele de relief sunt de o mare diversitate, de la culmile masive ale cristalinului, la platourile şi abrupturile dantelate de eroziune în calcare (cu o mare varietate a carstului de suprafață şi de adâncime), fragmentate de numeroase depresiuni şi culoare de vale, între care se impun Depr. Caraş-Ezeriş şi Depr. Almăjului. Munții rar depăşesc 1000 m altitudine, cu vârfurile cele mai înalte în Semenic (Piatra Goznei, 1446 m) şi Munții Almăjului (Svinecea Mare, 1224 m).

Marginile județului sunt contrastante. Spre vest şi nord, munții coboară treptat către fâşia îngustă de dealuri, întrepătrunsă de areale depresionare (Depr. Oravița), care se deschid spre câmpia joasă a Banatului. În partea de nord-est, golful de câmpie al Timişului se întrepătrunde cu dealurile submontane şi se ramifică spre est, pe culoarul Bistrei, la nord de care se înalță culmile greoaie ale Munților Poiana Ruscă (Vf. Padeş, 1374 m). Spre est, culoarul Timiş-Cerna, de origine tectonică, separă Munții Banatului de culmile vestice ale Carpaților Meridionali, mai înalte decât cele bănățene cu aproape 1000 m (Vf. Țarcu, 2190 m), şi formează una din cele mai generoase axe de legătură cu spațiile dunărene. În sud, culmile Almăjului şi cele joase ale Munților Locvei sunt retezate de cel mai lung defileu european, Defileul Dunării (135 km), din care doar partea vestică se află pe teritoriul județului Caraş-Severin.

Având în vedere predominarea reliefului muntos, județul Caraş-Severin are al doilea cel mai bogat fond forestier din țară (după județul Suceava), în suprafață de 427,7 mii ha în 2018 (mai mare cu 36,5 mii ha decât în 1990 conform datelor INS), cu vaste păduri de fag (53,5%), stejari şi alte specii de foioase tari (28,4%), răşinoase (14,6%) şi diverse specii de foioase moi (3,5%). Acest covor vegetal este favorizat nu doar de relieful muntos, ci şi de caracteristicile climei cu influențe submediteraneene şi regim al precipitațiilor mai echilibrat decât în alte părți ale țării, precum şi de presiunea demografică redusă.

Altitudinile modeste şi fragmentarea accentuată a reliefului, cu numeroase platouri, depresiuni, bazinete şi culoare de vale, fac ca Munții Banatului să fie mai populați decât alte masive ale Carpaților Românești. Totuşi, predominarea culmilor masive, chiar dacă nu foarte înalte, a condus la o densitate redusă a populației în județul Caraş-Severin, acesta fiind penultimul la nivel național, cu doar 31,8 loc./km^2 (rezidenți la 1 ianuarie 2019). Presiunea demografică este într-un declin istoric după 1990, numărul de locuitori scăzând cu 33%, de la 402,9 mii de rezidenți la 1 ianuarie 1990, la 271,3 mii de rezidenți la 1 ianuarie 2019. Ca urmare, gradul de îmbătrânire demografică a crescut, iar vârsta medie a populației județului este printre cele mai mari din țară (locul 8, cu 43,6 ani, în 2018).

Numărul tot mai redus de locuitori, îmbătrânirea demografică şi declinul activităţilor economice tradiţionale fac din judeţul Caraş-Severin un areal predominant exodinamic, în care aliniamentele de rezistenţă demografică şi de dinamică social-economică sunt tot mai puţine. Separat în două de culmile cele mai înalte ale munţilor Semenic şi Almăj, judeţul are o parte vestică, cu nuclee de populare mai evidente dar aflate în declin, respectiv o parte estică, centrată pe culoarul Timiş-Cerna, care deşi mai restrânsă, are perspective bune de dezvoltare, datorate conectivităţii actuale şi proiectelor de ameliorare a infrastructurilor de circulaţie în viitor. Aceasta din urmă este polarizată de municipiul Caransebeş.

Arealul montan are, însă, printe cele mai diverse *resurse turistice* din ţară, legate atât de formele de relief, între care cele carstice sunt cele mai spectaculoase (peşteri, avenuri, doline, chei, abrupturi carstice, stânci crenelate etc.), cât şi de cele ale apelor, cu văi spectaculoase şi cursuri repezi (Cerna, Bistra, Nera, Timişul superior etc.), cu puţine lacuri naturale, dar spectaculoase (Ochiul Beului), cu numeroase cascade (Bigăr, Beuşniţa, Văioaga etc.), cu mari lacuri de baraj antropic (Văliug, Gozna, Trei Ape, Bistra Mărului, Cerna ş.a, foarte atractive) sau cu izvoare termominerale pentru cură, cum sunt cele de la Băile Herculane. Se adaugă pădurile seculare de fag şi peisajele spectaculoase, a căror diversitate de specii ocrotite, din care unele endemice, a făcut ca aici să fie declarate 3 parcuri naţionale (PN Semenic - Cheile Caraşului, PN Cheile Nerei – Beuşniţa şi PN Domogled – Valea Cernei) şi un parc natural (Porţile de Fier).

Numeroase sunt şi resursele turistice antropice, de la staţiunea balneară şi climatericăBăile Herculane, cu bijuterii arhitecturale care îşi aşteapă încă punerea în valoare, la satele pitoreşti de altitudine (Brebu, Gărâna, Ravensca ş.a), la zecile de mori de apă încă în funcţiune (rezervaţia mulinologică de la Rudăria), până la obiectivele urbane din Caransebeş sau Oraviţa, la spectaculoasa cale ferată Oraviţa-Anina, sau la artefactele industriei siderurgice vechi din Reşiţa, Bocşa ş.a. De altfel, turismul este perceput ca una din principalele şanse de dezvoltare în perspectivă a acestui judeţ, cu condiţia de a stopa declinul demografic şi îmbătrânirea populaţiei, respectiv de a ameliora infrastructura şi serviciile.

Alte activităţi economice de tip sustenabil pot fi economia silvică şi prelucrarea lemnului, tradiţionale în judeţ. Gândite echilibrat, în corelaţie cu turismul – prin valorificarea modernă a artizanatului local – dar şi prin prelucrarea superioară a masei lemnoase în unităţi industriale locale, acestea pot constitui o bună armătură economică, în măsură să contribuie la fixarea populaţiei şi la dezvoltarea şi a altor ramuri ale economiei: industria energetică, inclusiv prin trecerea la energia verde, industriile prelucrătoare, comerţul, serviciile publice şi pentru întreprinderi, agricultura ecologică etc.

Îmbunătăţirea infrastructurilor de transport, care să faciliteze conexiuni mai rapide între localităţile acestui spaţiu compartimentat, este o condiţie indispensabilă dezvoltării. Altfel, populaţia va continua să scadă, făcând tot mai dificilă echiparea teritoriului şi menţinerea de servicii viabile, vor continua să se lărgească arealele renaturate spontan, greu accesibile chiar şi pentru turism, şi vor fi abandonate importante resurse naturale şi antropice, a căror valorficare inteligentă ar relansa din punct de vedere social şi economic întregul judeţ.

În condiţiile evoluţiei spontane a raporturilor teritoriale, este de aşteptat continuarea reechilibrării reţelei de aşezări a judeţului, cu declinul unor centre afirmate puternic după al doilea război mondial, în special al actualei reşedinţe, Reşiţa, şi cu afirmarea treptată a unor poli locali mai vechi, ale căror areale de influenţă se reconstituie şi se consolidează. Între acestea, oraşul Caransebeş are cele mai bune perspective.

1.5. CONTEXTUL POLITIC ŞI LEGISLATIV

În ultimele decenii, legislaţia adiacentă şi cea secundară s-au dezvoltat considerabil, iar politicile şi practicile de planificare spaţială din România au acumulat know-how şi au fost din ce în ce mai expuse practicilor UE. În prezent, dezvoltarea social-economică la nivelul Uniunii Europene se află încă în perioada de valabiliatate a *Strategiei Europa 2020*.

Adoptată în anul 2010 de către Comisia Europeană, *Strategia Europa 2020*[3] îşi propune trei direcţii majore de dezvoltare:

- o creştere durabilă, prin eficientizarea sectoarelor economice din punct de vedere al utilizării resurselor, mai competitive şi mai ecologice;
- o creştere inteligentă, prin sprijinirea inovării şi a economiei bazate pe cunoaştere;
- o creştere favorabilă incluziunii, prin creşterea ratei ocupării forţei de muncă, în spiritul coeziunii sociale şi teritoriale.

Aceste direcţii strategice converg înspre următoarele obiective:

- 75% din populaţia cu vârsta cuprinsă între 20 şi 64 de ani ar trebui să aibă un loc de muncă (70% în România);
- 3% din PIB-ul UE ar trebui investit în cercetare-dezvoltare (2% în România);
- obiectivele „20/20/20" în materie de climă/energie ar trebui îndeplinite (inclusiv o reducere a emisiilor majorată la 30%, dacă există condiţii favorabile în acest sens);
- rata abandonului şcolar timpuriu ar trebui redusă sub nivelul de 10% (11.3% în România) şi cel puţin 40% din generaţia tânără ar trebui să aibă studii superioare;
- numărul persoanelor ameninţate de sărăcie ar trebui redus cu 20 de milioane (560.000 în România).

În altă ordine de idei, *Strategia Naţională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030*[4], adoptată în anul 2018, cuprinde o serie de obiective, corespunzătoare celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) adoptate de ONU în septembrie 2015:

- Fără sărăcie – Eradicarea sărăciei în toate formele sale şi în orice context.
- Foamete „zero" – Eradicarea foametei, asigurarea securităţii alimentare, îmbunătăţirea nutriţiei şi promovarea unei agriculturi durabile.
- Sănătate şi bunăstare – Asigurarea unei vieţi sănătoase şi promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă.
- Educaţie de calitate – Garantarea unei educaţii de calitate şi promovarea oportunităţilor de învăţare de-a lungul vieţii pentru toţi.

[3] https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN
[4] https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-Rom%C3%A2niei-2030.pdf

- Egalitate de gen – Realizarea egalităţii de gen şi împuternicirea tuturor femeilor şi a fetelor.
- Apă curată şi sanitaţie – Asigurarea disponibilităţii şi managementului durabil al apei şi sanitaţie pentru toţi.
- Energie curată şi la preţuri accesibile – Asigurarea accesului tuturor la energie la preţuri accesibile, într-un mod sigur, durabil şi modern.
- Muncă decentă şi creştere economică – Promovarea unei creşteri economice susţinute, deschise tuturor şi durabile, a ocupării depline şi productive a forţei de muncă şi a unei munci decente pentru toţi.
- Industrie, inovaţie şi infrastructură – Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile şi încurajarea inovaţiei.
- Inegalităţi reduse – Reducerea inegalităţilor în interiorul ţărilor şi de la o ţară la alta.
- Oraşe şi comunităţi durabile – Dezvoltarea oraşelor şi a aşezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente şi durabile.
- Consum şi producţie responsabile – Asigurarea unor tipare de consum şi producţie durabile.
- Acţiune climatică – Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice şi a impactului lor.
- Viaţa acvatică – Conservarea şi utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor şi a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă.
- Viaţa terestră – Protejarea, restaurarea şi promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deşertificării, stoparea şi repararea degradării solului şi stoparea pierderilor de biodiversitate.
- Pace, justiţie şi instituţii eficiente – Promovarea unor societăţi paşnice şi incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiţie pentru toţi şi crearea unor instituţii eficiente, responsabile şi incluzive la toate nivelurile.
- Parteneriate pentru realizarea obiectivelor - Consolidarea mijloacelor de implementare şi revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă.

Activităţile de planificare a adezvoltării teritoriale trebuie să ţină cont de orientările programatice ale structurilor mondiale şi ale instituţiilor europene, dar să respecte şi legislaţia naţională în vigoare. Dintre actele juridice incidente acestui proces, poate cea mai însemnată este legea nr. 350/2001, privind amenajarea teritoriului şi urbanismul. De la emiterea sa, Legea 350/2001 a fost supusă unui număr mare de amendamente. Majoritatea documentelor de reglementare relevante pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare fie au fost emise, fie au suportat amendamente considerabile în ultimul deceniu. Un fapt demn de menţionat este art. 5 al legii menţionate care completează că planificarea strategică trebuie „să respecte autonomia locală pe baza principiilor de parteneriat, transparenţă, descentralizarea serviciilor publice, participarea publică la procesele decizionale şi dezvoltare durabilă."

Conform, legii 350/2001 privind amenajarea teritoriului şi urbanismul, republicată cu completările şi modificările ulterioare în decembrie 2013, strategiile, politicile şi programele de dezvoltare durabilă în profil teritorial ar trebui fundamentate pe *Strategia de dezvoltare teritorială a României*. La acest moment, MDRAP a publicat pe site-ul instituţiei

versiunea 2 a Strategiei de dezvoltare teritorială a României. Documentul, neaprobat în acest moment, cuprinde viziunea de dezvoltare a teritoriului național pentru orizontul de timp 2035. *Strategia de dezvoltare teritorială a Romaniei* (SDTR) este documentul programatic prin care sunt stabilite liniile directoare de dezvoltare teritorială a Romaniei la scară regională, interregională și națională precum și direcțiile de implementare pentru o perioadă de peste 20 de ani integrandu-se aici și aspectele relevante la nivel transfrontalier și transnațional.

Planul de amenajare a teritoriului național - PATN reprezintă documentul cu caracter director în elaborarea strategiilor de dezvoltare locală, care include sinteza programelor strategice sectoriale pe teremen mediu și lung pentru întreg teritoriul țării. Secțiunile Planului de amenajare a teritoriului național sunt:

- Căi de comunicație, aprobată prin Legea nr.363/21.09.2006 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea I - Rețele de transport;
- Ape, aprobată prin Legea nr.171/04.11.1997 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a II-a – Apă;
- Zone protejate, aprobată prin Legea nr. 5/06.03.2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a III-a - Zone protejate;
- Rețeaua de localități, aprobată prin Legea nr. 351/06.07.2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a IV-a - Rețeaua de localități;
- Zone de risc natural, aprobată prin Legea nr. 575/22.10.2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a V-a - Zone de risc natural;
- Turismul, aprobată prin Legea nr. 190/26.05.2009 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a VIII-a - Zone cu resurse turistice;
- Dezvoltarea rurală - Planul de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a VIII-a - Zone rurale, neaprobată;
- Infrastructura pentru educație - Planul de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a VII-a - Infrastructura pentru educație, neaprobată;

În acest moment acest document unic de planificare a dezvoltării spațiale la nivel național, este elaborat în secțiuni sectoriale, necorelate între ele. Abia după aprobarea Strategiei de dezvoltare teritorială a României (SDTR) acest document probabil va fi actualizat. În ceea ce privește seținea căi de comunicații se va impune o corelare cu Master Planul General de Transport al României, dar și cu prima generație de planuri de mobilitate aflate la acest moment în curs de elaborare. Legislația și administrarea planificării în România reprezintă o competență comună dusă la îndeplinire de administrația centrală și de cele două niveluri ale administrației publice locale, și anume județele și orașele / comunele.

Un alt document important pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare este *Planul de amenajare a teritoriului județean*. Acesta se coreleaza cu Planul de amenajare a teritoriului national, cu Planul de amenajare a teritoriului zonal, cu programele guvernamentale sectoriale, precum si cu alte programe de dezvoltare. Strategia spațială de dezvoltare se întinde pe o perioadă de 15 ani, fiind propus un program individual pentru diferitele etape de implementare – pe termen scurt spre mediu (3-5 ani), pe termen mediu spre lung (5-10 ani) și pe termen lung (15 ani).

Un alt aspect important se referă la diferența dintre cele două paliere, cea a politicilor și cea a practicilor, care se rezumă în primul rând în nivelul teritorial luat în calcul. În timp ce planurile de amenajare teritorială se referă în principal la nivelul național, regional, zonal, documentele strategice locale fac referire la un nivel teritorial inferior, precum teritoriul urban și rural ori o parte a acestora. Ambele niveluri deservesc un scop orientat pe dezvoltarea strategică, dar și unul orientat pe controlul prin reglementare. Cu toate acestea, cele dintâi au un rol normativ mai detaliat și concret, în timp ce cele din urmă presupun un scop mai proeminent strategic și integrator. În plus, și poate chiar mai important, cele mai multe linii de finanțare UE pentru autoritățile publice solicită în mod expres solicitanților să menționeze cum sunt aliniate proiectele pentru care solicită finanțare la aceste strategii de dezvoltare.

Metodologiile pot și trebuie să joace un rol important în îndrumarea proceselor locale de dezvoltare locală către atingerea obiectivelor la nivel național. Documente similare elaborate în alte țări pun accentul pe modalitățile în care obiectivele și prioritățile naționale, precum și principiile generale de dezvoltare sustenabilă trebuie reflectate în dezvoltarea locală. Exemple de astfel de aspecte includ: abordari specifice pentru asigurarea vitalității centrelor orașelor sau pentru a promova calitatea arhitecturală, politici și măsuri de recomandate pentru a stimula competitivitatea orașului și pentru a susține pieţele funciare și imobiliare în beneficiul comunităților locale și al economiei, abordare la nivel național și acțiuni recomandate pentru atenuarea expansiunii haotice a orașului etc. Astfel de orientări incluse într-o metodologie sunt prevăzute din start, sub formă de linii directoare pentru planificarea strategică.

Capitolul II

METODOLOGIA DE ELABORARE A STRATEGIEI

Planificarea strategică este un proces sistematic, continuu şi ciclic, prin care comunităţile îşi creează imaginea viitorului, concretizată în obiective precise, concep etapele şi stabilesc mijloacele necesare pentru a realiza obiectivele propuse, în funcţie de resursele locale şi de capacitatea locală de a mobiliza resurse externe. Acest proces cuprinde, în linii mari, următoarele etape:

- Evaluarea mediului economico-social şi a potenţialului local ;
- Elaborarea planului strategic de dezvoltare ;
- Implementarea strategiei de dezvoltare şi monitorizarea implementării.

Pentru a realiza un demers logic, corespunzător realităţii locale, nevoilor de dezvoltare ale Municipiului Caransebeş şi exigenţelor beneficiarului, echipa de realizare a strategiei a stabilit şi a parcurs următoarele faze de lucru:

- Faza I: Analiza contextului de elaborare a strategiei
- Faza a II-a: Realizarea auditului teritorial şi administrativ
- Faza a III-a : Formularea Strategiei de dezvoltare
- Faza a IV-a : Selectarea şi prioritizarea proiectelor de dezvoltare
- Faza a V-a: Pregătirea planului de implementare şi a metodologiei de monitorizare
- Faza a VI-a : Predarea către Beneficiar a Strategiei de dezvoltare a Municipiului Caransebeş

Pentru parcurgerea acestor faze au fost stabilite termene precise, conform diagramei Gantt elaborate de echipa de proiect în faza de construcţie a Ofertei către Beneficiar.

II.1 POZIŢIONAREA STRATEGIEI

Noţiunea de poziţionare se referă la acţiunea de a plasa un lucru într-un context anume. În sfera planificării proceselor de dezvoltare, conceptul a fost pus la punct în cadrul managementului şi al marketingului strategic. Poziţionarea strategiei de dezvoltare a Muncipiului Caransebeş ţine cont de dimensiunile sale complexe şi integratoare, de caracterul său secvenţial/ciclic, şi se face pe următoarele planuri :

- În cadrul matricei de valori şi principii care stau la baza dezvoltării social-economice teritoriale ;
- În cadrul eşafodajului de documente strategice de rang superior, de tip integrator sau sectoriale ;

- În cadrul documentelor strategice şi de reglementare locală, cu caracter general sau sectorial ;
- În raport cu stakeholderii identificaţi sau potenţiali ;
- În corelaţie cu programele şi sursele de finanţare plauzibile.

Astfel, prin poziţionarea strategiei, identificăm principalele elemente de condiţionare şi facilitare internă şi externă a etapelor de documentare, elaborare, negociere cu comunitatea, aprobare şi implementare a strategiei.

Valori şi principii

La baza elaborării strategiei de dezvoltare social-economică a Municipiului Caransebeş, stau următoarele principii generale:

- ***Principiul dezvoltării durabile*** presupune: creşterea competitivităţii municipiului Caransebeş, prin valorificarea responsabilă a resurselor locale şi a oportunităţilor de dezvoltare, în vederea ridicării calităţii vieţii populaţiei; conservarea şi protejarea mediului ambiant şi a moştenirii culturale existente în municipiu; diversificarea şi promovarea oportunităţilor ocupaţionale, în scopul diminuării şomajului şi atragerii tinerilor, ca principal factor de antrenare a evoluţiilor pozitive de perspectivă; asigurarea sustenabilităţii tuturor sistemelor suport, vitale pentru dezvoltarea echilibrată, în toate cele trei dimensiuni structurale de bază ale sale – economică, socială şi ecologică.
- ***Principiul participării şi transparenţei*** are în vedere implicarea organizaţiilor non-guvernamentale, a sectorului privat şi a autorităţilor locale în procesul de planificare a dezvoltării şi asigurarea informării societăţii civile, a cetăţenilor municipiului, cu privire la politicile publice planificate.
- ***Principiul continuităţii si coerenţei*** asigură continuitatea în procesul de planificare a politicilor publice, actualizarea politicilor şi programelor curente ale administraţiei, proiectarea lor corelată pe orizontală şi pe verticală, respectiv coerenţa acestora cu alte strategii, iniţiative sau activităţi.
- ***Principiul flexibilităţii şi adaptabilităţii*** ţine cont de faptul că realitatea în care evoluează colectivităţile teritoriale actuale este caracterizată printr-o dinamică în creştere, care antrenează modificări de tendinţe şi mutaţii surprinzătoare, greu de previzionat, sau impredictibile. Strategia are în vedere această realitate şi propune mecanisme de flexibilizare şi adpatare la realitatea în schimbare.
- ***Principiul responsabilităţii*** are în vedere că planificarea politicilor publice este un proces co-partajat, orientat spre obţinerea de rezultate. Ca urmare, strategia identifică structurile şi tipurile de resurse umane cele mai recomandate, în funcţie de contextul dat, şi mizează pe responsabilizarea factorilor direct implicaţi în implementarea măsurilor şi proiectelor cuprinse în strategie.
- ***Principiul cooperării si coordonării*** – instituţiile şi structurile implicate în formularea de politici publice trebuie să îşi dovedească disponibilitatea pentru cooperare cu alte instituţii publice, ca şi cu alte organizaţii ale societăţii civile interesate sau potenţial

afectate, asigurând în acest fel o concepţie unitară asupra obiectivelor ce trebuie îndeplinite şi a măsurilor ce urmează a fi luate.

Pentru a fi eficace, procesul de planificare strategică va avea caracter:

- ✓ ***Cuprinzător –*** va angaja în proces toată gama grupurilor de interese şi va viza toate sectoarele vieţii social-economice şi culturale;
- ✓ ***Interactiv*** – va confrunta situaţia prezentă cu situaţia potenţială, în relaţie cu actorii şi stakeholderii locali şi extralocali relevanţi;
- ✓ ***Integrator*** – va lega în concepţie şi acţiune toate nivelele;
- ✓ ***Repetabil*** – va recunoaşte faptul că sistemele şi mediul în care acestea se manifestă sunt în continuă schimbare, iar planificarea dezvoltării trebuie să ţină pasul cu aceste schimbări şi să le anticipeze.

Integrarea în documentele de planificare de rang superior

Proiectarea dezvoltării Municipiului Caransebeş este un demers recurent, care ţine cont de mutaţiile intervenite în permanenţă în orizontul local şi regional, la nivel naţional şi european. Strategia are în vedere nevoia de a asigura continuitatea, integrarea şi predictibilitatea dezvoltării oraşului. Continuitatea cu valorile, principiile şi priorităţile care au guvernat dezvoltarea în ultimii ani, decurgând din Strategia Europa 2020, bazată pe creşterea inteligentă, durabilă şi inclusivă ("Smart, Sustainable, Inclusive Growth"). Integrarea şi previzibilitatea, prin racordarea la valorile, principiile şi priorităţile noului ciclu de programare europeană, pentru perioada 2021-2027.

La nivelul Uniunii Europene, dacă Strategia Europa 2020 a fructificat seria de inovaţii în funcţionarea Uniunii Europene cuprinse în Tratatul de la Lisabona (adoptarea deciziilor prin majoritate calificată, introducerea semestrului european etc.), noile priorităţi ale Comisiei, Consiliului şi ale Parlamentului European pentru perioada 2021-2027 vin într-un context semnificativ schimbat. Uniunea Europeană a trebuit să facă faţă mai multor provocări, care i-au pus la încercare soliditatea, funcţionarea coerentă şi perspectivele de dezvoltare, şi anume:

- *contestarea din interior*, în mod sistematic pentru prima dată în istoria sa, a viziunii de perspectivă şi a politicilor Comisiei Europene, considerate de un grup mai larg de ţări ca fiind prea directive şi integrative şi lăsând tot mai puţin loc coagulării energiilor interne ale statelor membre;
- *ieşirea din structurile integrate* a unuia din cele mai puternice state membre, Marea Britanie, proces care a impactat negativ nu doar bugetul multianual al UE, ci şi alte echilibre structurale, precum şi variantele sale de poziţionare regională şi globală;
- *şocul pandemiei de Covid 19*, care a intervenit în plină perioadă de negocieri pentru stabilirea priorităţilor şi structurii bugetului multianual al UE, în care de regulă tensiunile, speranţele şi nemulţumirile statelor membre sunt mai mari.

Paradoxal, ultimul şoc a probat coerenţa şi soliditatea Uniunii Europene care, după dezorientarea iniţială, prin măsurile coordonate şi solidare întreprinse, şi-a pus în valoare

atuurile de spaţiu regional integrat şi inovator. La scara timpului, însă, nimic nu este câştigat definitiv.

În contextul amintit, reflecţia structurată la nivelul Comisiei Europene, în acord cu celelalte instituţii europene, a condus la lansarea priorităţilor de dezvoltare ale Uniunii Europene pe termen lung, care privilegiază dezvoltarea ecologică şi promovarea economiei/societăţii inteligente, fără a neglija celelalte direcţii. Conform informaţiilor disponibile, intervenţiile UE pentru perioada 2021-2027 se vor concentra pe ***cinci priorităţi investiţionale*** *(obiective prioritare – OP),* care să conducă la*:*

- ***O Europă mai inteligentă***, prin inovare, digitalizare, transformare economică şi sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii – OP1;
- ***O Europă mai verde***, fără emisii de carbon, prin punerea în aplicare a Acordului de la Paris şi investiţii în tranziţia energetică, promovarea energiei din surse regenerabile şi combaterea schimbărilor climatice – OP2;
- ***O Europă conectată***, cu reţele strategice de transport şi digitale – OP3;
- ***O Europă mai socială*****,** pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale şi sprijinirea calităţii locurilor de muncă, a învăţământului, a competenţelor, a incluziunii sociale şi a accesului egal la sistemul de sănătate – OP4;
- ***O Europă mai apropiată de cetăţenii săi***, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local şi a dezvoltării urbane durabile în UE – OP5.

Pactul ecologic european *(European Green Deal)* este o foaie de parcurs menită **să asigure durabilitatea economiei UE,** prin transformarea provocărilor legate de climă şi de mediu în oportunităţi în toate domeniile de politică şi prin garantarea unei tranziţii care să fie echitabilă pentru toţi şi favorabilă incluziunii tuturor. Acesta este considerat a fi noua strategie de creştere a UE pentru următorul deceniu, "o creştere care oferă mai mult decât consumă" (von der Leyen, 2020). Este o strategie ambiţioasă, care pleacă de la realizările obţinute deja (de exemplu, în 2018, emisiile de gaze cu efect de seră au fost cu 23 % mai mici decât în 1990, PIB-ul Uniunii crescând cu 61 % în aceeaşi perioadă) şi acoperă **toate sectoarele economiei**, în special transporturile, energia, agricultura, clădirile şi sectoarele industriale. Pactul ecologic european prezintă investiţiile necesare şi instrumentele de finanţare disponibile şi explică modul în care se va asigura o tranziţie justă şi favorabilă incluziunii.

Dezvoltarea teritorială în UE este asigurată în mod prioritar prin intermediul ***politicii de coeziune*****,** principala politică de investiţii a UE şi una din cele mai tangibile expresii a soldarităţii europene. Obiective sale se realizează prin intermediul a trei fonduri principale (Fondul european de dezvoltare regională – FEDR, Fondul social european – FSE şi Fondul de coeziune – FC), care, împreună cu Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) şi Fondul european pentru pescuit şi afaceri maritime (EMFF), constituie Fondurile structurale şi de investiţii europene (ESI) (ec.europa.eu/esif).

Sunt, însă, şi alte instrumente de planificare şi acţiune în sensul dezvoltării şi modernizării social-economice, fie cu caracter sectorial, cum este *Agenda digitală pentru*

Europa, fie cu adresabilitate regională, cum este *Strategia Uniunii pentru Regiunea Dunării (SUERD)*.

La scară naţională, gradul de pregătire cu documente programatice pentru noua perioadă de finanţare pare să fie încă redus, cele mai multe documente fiind încă în lucru. Menţionăm, în continuare, principalele *master planuri, strategii şi studii de nivel naţional* de care Strategia de dezvoltare a Municipiului Caransebeş ţine cont sau va ţine cont, în măsura în care acestea vor fi făcute publice în timp util:

- Strategia Naţională pentru Dezvoltare Durabilă – Orizont 2030, structurată pe trei piloni: echitate socială, creştere economică şi mediu, care stabileşte cadrul naţional pentru susţinerea Agendei 2030 şi implementarea setului de 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) ;
- Strategia Naţională de Specializare Inteligentă 2021-2027 (în lucru) ;
- Strategia Naţională de Competitivitate 2021-2027 (în lucru) ;
- Master Planul pentru Dezvoltarea Turismului Naţional 2007-2026 ;
- Master Planul General de Transport al României 2014 – 2034;
- alte strategii generale şi sectoriale care vor fi elaborate în perioada imediat următoare.

La scară regională, principalul instrument programatic de interes pentru Caransebeş este elaborat de Agenţia Regională Vest (ADR-Vest). Este vorba de ***Planul pentru Dezvoltare Regională 2021-2027 (PDR)***, document de programare strategică elaborat de ADR Vest prin consultări cu autorităţile regionale, locale, cu organizaţiile societăţii civile, cu parteneri economici şi sociali, astfel încât să reflecte nevoile de dezvoltare ale regiunii. Pe baza acestuia, urmează să se contureze un *Program Operaţional Regional* dedicat Regiunii Vest (https://adrvest.ro/planificare/).

De asemenea, având în vedere că 35% din resursele FEDR vor fi alocate pentru OP1 (O Europă mai inteligentă), ar fi util ca ADR-Vest să actualizeze şi ***Strategia Regională de Specializare Inteligentă (RIS3)***, ca document strategic cu rol de coordonare a politicilor de inovare în sectoare economice cheie. Aceasta ar permite colectivităţilor locale să-şi armonizeze mai bine priorităţile cu cele ale Regiunii Vest, să-şi dezvolte atuurile, avantajele competitive şi potenţialul de excelenţă.

Având în vedere importanţa pe care Comisia Europeană o acordă creşterii conectivităţii (OP3), trebuie valorificate şi oportunităţile care decurg din *Planul de acţiune pentru moblilitate* elaborat de ADR Vest, cu accent pe dezvoltarea şi modernizarea infrastructurii de acces la reţeua TEN-T, îmbunătăţirea sistemelor de transport şi promovarea transportului nepoluant.

Documentele de programare a dezvoltării elaborate de ADR-Vest devin cu atât mai importante cu cât, începând cu perioada de programare 2021-2027, agenţia îndeplineşte funcţia de Autoritate de Management pentru Programul Operaţional Regional, calitate în care ADR-Vest va negoca direct cu Comisia Europeană acest program, în funcţie de specificul şi priorităţile regiunii. Agenţia va elabora ghidul solicitantului, va stabili condiţiile de acordare

a finanţării, va evalua şi contracta la nivel regional proiectele depuse, va gestiona implementarea acestora şi efectuarea plăţilor către beneficiari.

La nivel local, judeţul Caraş-Severin are o strategie de dezvoltare durabilă valabilă pentru perioada 2014-2020, ale cărei prevederi ar trebui actualizate pentru noul ciclu de programare european. O bună bază de date pentru auditul teritorial şi surse de inspiraţie pentru elaborarea Strategiei de dezvoltare 2021-2027 le constituie s*trategiile şi studiile integrate sau sectoriale* elaborate în cadrul sau la comanda Primăriei şi Consiliului local Caransebeş, şi anume: Planul Urbanistic General (PUG) ; Planul de Mobilitate Urbană Durabilă ; Strategia de dezvoltare a municipiului Caransebeş 2015-2020, precum şi ediţiile 2016-2019 ale Raportului anual al Primarului Municipiului Caransebeş.

Concluzionând, sublinem că, în funcţie de priorităţile care sunt sau vor fi evidenţiate în master planurile, strategiile şi studiile naţionale şi regionale, direcţiile europene vor fi avute în vedere cu predilecţie în stabilirea liniilor directoare ale dezvoltării Municipiului Caransebeş pentru perioada 2021-2027. Portofoliul de proiecte va fi structurat şi ierarhizat în funcţie de urgenţa nevoilor locale, de disponibilul resursele mobilizabile local, respectiv în acord cu priorităţile de finaţare europeană şi prevederile ghidurilor de finaţare pe programe prioritare, la nivel naţional şi regional.

Poziţionarea în corelaţie cu programele şi sursele de finanţare plauzibile

Punerea în aplicare a portofoliului de proiecte al prezentei strategii de dezvoltare se va face prin atragerea de resurse finaciare la diverse nivele, de la cele europene – care vor juca rolul cel mai important în cazul proiectelor eligibile mari – , la cele naţionale şi locale, concretizate în alocările pentru investiţii din bugetul local al Municipiului Caransebeş, în cele susţinute de la nivel de judeţ şi cele care fac parte din programele naţionale de investiţii.

În privinţa posibilităţilor de finanţare europeană, notăm că transpunerea în practică a celor cinci priorităţi pe termen lung ale politicii de coeziune a UE (notate prescurtat CP1 – CP5) se face prin intermediul fondurilor europene, stipulate în ***pachetul legislativ*** propus de Comisia Europeană privind Politica de Coeziune (PC) pentru 2021-2027. Acest pachet cuprinde :

- Regulamentul privind prevederile comune (CPR)
- Regulamentul privind Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) şi Fondul de coeziune (FC)
- Regulamentul privind cooperarea teritorială;
- Regulamentul privind mecanismul de cooperare transfrontalieră;
- Regulamentul privind „Fondul social european plus” (FSE+).

Regulamentul privind prevederile comune conţine ***un set unic de norme pentru 7 fonduri UE*** implementate în gestiune partajată, respectiv: Fondul european de dezvoltare regională (FEDR), Fondul de coeziune (FC), Fondul social european+ (FSE+), Fondul european pentru pescuit şi afaceri maritime (FEPAM), Fondul pentru azil şi migraţie (FAMI), Fondul pentru securitate internă (ISF) şi Instrumentul pentru frontiere externe şi vize

(IBMF). Comparativ cu perioadă de programare 2014-2020, CPR nu mai acoperă Fondul european pentru agricultură și dezvoltare rurală (FEADR).

În data de 14 ianuarie 2020, Comisia Europeană a publicat propunerea privind *Fondul pentru tranziție echitabilă (Just Transition Fund – JTF)* complementar fondurilor Politicii de Coeziune. Acesta este parte componentă a unui pachet legislativ mai amplu referitor la Pactul Ecologic European *(European Green Deal),* care va ghida dezvoltarea UE în perioada de programare 2021-2027 **(**http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027/**).**

În contextul ieșirii Marii Britanii din UE și al impactului economic destabilizator al pandemiei de Covid 19, negocierile din Consiliul European au condus la un buget multianual de 1074,3 miliarde euro pentru perioada 2021-2027, la care s-a adăugat un efort financiar extraordinar de redresare, cunoscut sub numele de *Next Generation EU*, în valoare de 750 miliarde de euro. Din acestea, 390 de miliarde EUR vor fi distribuite sub formă de granturi pentru statele membre și 360 de miliarde EUR sub formă de împrumuturi. *Next Generation EU* a fost lansat pentru a ajuta UE să facă față crizei provocate de pandemia de Covid 19. Din aceste sume, România a obținut 79,9 miliarde de euro, din care 63,1 miliarde fonduri nerambursabile și 16,7 miliarde euro împrumuturi rambursabile (Documentul 1).

Document 1. Structura pe tipuri de surse a bugetului alocat de UE României (2021-2027)

Pentru perioada 2021-2027, România va primi în total 79,9 miliarde euro prin cele două mari instrumente agreate de Consiliul European (Bugetul multianual pe 7 ani, plus Fondul de relansare numit Next Generation EU). Totalul de 79,9 miliarde de euro este defalcat astfel :

- *46,3 miliarde euro fonduri nerambursabile din Bugetul multianual al UE pentru perioada 2021-2027;*
- *33,5 miliarde euro din Next Generation EU (fondul pentru relansare economică). Din aceștia, granturi nerambursabile vor fi 16,8 miliarde de euro, iar împrumuturile rambursabile vor fi de 16,7 miliarde euro.*

Mai departe, în ce privește cele 46,3 miliarde euro fonduri nerambursabile din Bugetul multianual, acestea sunt defalcate astfel:

- *26,8 miliarde de euro pentru Politica de Coeziune ;*
- *18,7 miliarde euro pentru Politica Agricolă Comună. Din aceștia, Pilonul I (plăți directe) va primi 12,3 miliarde de euro, Pilonul II (dezvoltare rurală) va prmi 6,2 miliarde de euro. Pescuitul va primi 160 milioane euro.*

În plus, Fondul pentru Tranziție Justă (special dedicat modernizării industriei poluatoare în vederea aplicării Green Deal) va aduce 760 milioane euro.

În ceea ce privește cele 33,5 miliarde euro din Next Generation EU, fondurile vor fi defalcate astfel:

- *30,5 miliarde euro prin Facilitatea pentru Redresare și Reziliență (reforme structurale și investiții) ;*
- *1,4 miliarde euro pentru programul ReactEU (politică de coeziune) ;*
- *650 milioane euro fonduri suplimentare pentru Dezvoltare rurală ;*
- *1 miliard euro pentru Fondul pentru o Tranziție Justă.*

(Sursa: https://www.finantare.ro/)

Politica de coeziune continuă investițiile în toate regiunile UE, pe baza a 3 categorii (mai puțin dezvoltate, în tranziție, mai dezvoltate). Metoda de alocare a fondurile se bazează încă, în mare măsură, pe PIB-ul pe cap de locuitor. Se introduc noi criterii (șomajul în rândul tinerilor, nivel scăzut de educație, schimbări climatice și primirea și integrarea migranților), pentru a reflecta mai bine realitatea de pe teren.

Politica de coeziune continuă să sprijine strategiile de dezvoltare conduse la nivel local şi să autonomizeze gestionarea fondurilor de către autorităţile locale. Creşte şi dimensiunea urbană a politicii de coeziune, prin alocarea a 6 % din FEDR dezvoltării urbane durabile şi printr-un nou program de colaborare în reţea şi de consolidare a capacităţilor dedicat autorităţilor urbane, sub denumirea *Iniţiativa urbană europeană*. În anumite limite, **se vor permite transferuri de resurse în cadrul programelor** fără a fi necesară o aprobare oficială a Comisiei (https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/2021_2027/).

Cooperarea interregională şi transfrontalieră *(Interreg)* va fi facilitată de noua posibilitate ca o regiune să utilizeze părţi din propria alocare pentru a finanţa proiecte în altă parte a Europei, împreună cu alte regiuni, precum şi de noul instrument pentru regiunile de frontieră, denumit *Mecanismul transfrontalier european*. Acesta va sprijini regiunile active în "specializarea inteligentă » să formeze *clustere paneuropene* în sectoare prioritare, precum big data, economia circulară, sistemele avansate de fabricaţie sau securitatea cibernetică.

În mod voluntar, statele membre vor putea transfera o parte din resursele politicii de coeziune noului ***fond InvestEU*** administrat central, pentru a accesa garanţia oferită de bugetul UE. Combinarea subvenţiilor şi instrumentelor financiare este mai uşoară, iar noul cadru include şi dispoziţii speciale pentru a atrage mai mult capital privat.

II.2 PĂRŢILE INTERESATE (STAKEHOLDERII)

Stakeholderii reprezintă actorii (instituţii, organizaţii, firme cu caracter public sau privat) *interesaţi* de formularea şi aplicarea strategiei, care vor avea mai mult sau mai puţin de câştigat sau de pierdut dacă, prin implementarea strategiei, actualele condiţii în care ei evoluează şi perspectivele viitorului lor se modifică sau se menţin.

În contextul Strategiei de dezvoltare a Municipiului Caransebeş, am identificat următoarele categorii de stakeholderi:

- *Instituţiile publice*, în primul rând Primăria şi Consiliul local, care, fiind solicitanţii şi beneficiarii direcţi ai strategiei, sunt apriori structurile cele mai interesate în reuşita acestui demers. Contribuţiile lor la furnizarea de date şi informaţii, la facilitarea procurării informaţiilor de la diverse instituţii integratoare de date din oraş şi judeţ, la verificarea validităţiii materialelor finale ale auditului teritorial, respectiv la discutarea şi validarea variabilelor strategiei şi a planului de acţiune, sunt de la sine înţelese. De altfel, aceste contribuţii au reprezentat una din condiţiile cheie ale reuşitei strategiei. Alte structuri şi instituţii publice potenţial interesate şi contributoare sunt societăţile de utilitate publică aflate în serviciu contractual cu Primăria Municipiului Caransebeş, dar şi unităţile sanitare şi spitaliceşti din oraş, cele de învăţământ de toate gradele, instituţiile de cultură, cele destinate sportului etc.
- *Grupările de tip politic*, în principal partidele politice – reprezentate sau nu în consiliul local – au un rol important, decurgând din statutul lor de reprezentare perenă a intereselor populaţiei, din perspective ideologice diferite. Partidele şi formatorii locali de opinie, prin negociere şi compromis constructiv, sunt în măsură să ajute la creionarea echilibrată a părţilor programatice ale strategiei, astfel încât aceasta să

acopere generos toate nevoile şi interesele de perspectivă ale comunităţii locale. Importanţa implicării lor decurge inclusiv din faptul că această strategie depăşeşte durata unei legislaturi, iar aplicarea sa cu succes este garantată doar dacă toate partidele politice şi-o asumă şi sprijină procesul de implementare.

- *Structurile şi agenţii economici* din industrie, servicii şi agricultură, reprezentând factorii care asigură viabilitatea şi performanţa economică a oraşului, sunt de asemenea contributori importanţi, de interesele cărora am ţinut cont. Unităţile cele mai mari sunt filiale/sucursale ale unor companii multinaţionale sau naţionale care nu îşi au sediul în Caransebeş, dar care au interese de lungă durată în oraş, care trebuie cunoscute şi satisfăcute în limitele legii şi ale posibilităţilor comunităţii. Dincolo de acestea, însă, este importantă cunoaşterea şi stimularea antreprenoriatului local, pentru dezvoltarea căruia trebuie create cel mai bune condiţii.
- *Structurile asociative* (ONG-uri, fundaţii) formează ceea ce se cheamă "al treilea sector" (*Third Sector*), cu pondere tot mai mare în asigurarea echilibrului social, a coeziunii locale, în formarea spiritului civic, în integrarea grupurilor defavorizate, ca şi în asigurarea intereselor clasei de mijloc, respectiv în construcţia sentimentului de bine pentru populaţia municipiului. Tocmai pentru că acestea nu sunt multe, ele au fost avute în vedere, pentru a le creşte încrederea şi dorinţa de implicare, în beneficiul comunităţii.
- *Societatea civilă*, utilizatori şi consumatori a tot ce înseamnă serviciu public în cel mai cuprinzător sens al acestei noţiuni, în special *influencerii* lor neinstituţionali, dar şi cetăţenii obişnuiţi, interesaţi de viitorul oraşului şi al vieţii lor, au fost în atenţia noastră în cadrul dezbaterilor organizate în mai multe etape. Acestea au fost anunţate public, prin mijloacele cele mai adecvate de care dispun Primăria şi Consiliul local, precum şi prin media locale şi pe reţelele de socializare.

Am acordat o atenţie deosebită tuturor părţilor potenţial interesate pe care le-am identificat în Muncipiul Caransebeş, conştienţi fiind de rolul decisiv al cunoaşterii şi consultării stakeholderilor pentru realizarea unei strategii de dezvoltare realiste, dar stimulative, respectiv pentru aprobarea şi implementarea cu succes a strategiei.

II.3. METODOLOGIA DE REALIZARE A AUDITULUI TERITORIAL

Echipa de proiect a evaluat evoluţia mediului economico-social şi a potenţialului local pe o perioadă de 5 ani (2015-2019) pentru a identifica tendinţele de evoluţie şi, pe această bază, pentru a stabili şi implementa politici şi programe, bazate pe oportunităţi locale care să se adreseze necesităţilor locale. S-a pornit de la înţelegerea faptului că forţele determinante ale dezvoltării locale sunt resursa umană, baza economică şi capacitatea de dezvoltare a acestora, având în vedere şi tendinţele externe şi evenimentele care pot avea impact asupra acestora.

Stabilirea domeniilor de analiză este un demers care a implicat selectarea sectorelor cu cea mai mare relevanţă pentru dezvoltarea comunităţii locale. Chiar dacă

literatura de specialitate a consacrat aceste domenii, evaluarea potenţialului economico-social trebuie să ţină cont de specificul local şi să genereze domenii de analiză adecvate comunităţii evaluate.

Pentru Strategia de dezvoltare a oraşului Caransebeş au fost reţinute următoarele domenii principale de analiză: potenţialul de poziţie geografică, demografia şi forţa de muncă, evoluţia şi competitivitatea economică, infrastructura tehnico-edilitară şi de transport, spaţiile publice şi spaţiile verzi, infrastructura socială şi locuinţele, resursele educaţionale şi de sănătate, patrimoniul natural şi cultural, turismul, calitatea mediului şi schimbările climatice. O atenţie aparte a fost acordată dezvoltării urbane pe principiile *Smart and Green City*, care se află în centrul preocupărilor europene privind dezvoltarea urbană. Domeniile de analiză reţinute au fost secţionate în sub-domenii, pentru a cuprinde o paletă cât mai largă şi reprezentativă a vieţii economico-sociale a municipiului Caransebeş.

Pentru ***colectarea datelor***, ca factor-cheie în analiza profilului economico-social al oraşului, echipa de proiect a folosit datele statistice oficiale, care au fost analizate pentru intervalul 2015-2019 (chiar 2020 pentru unii indicatori). Evident, în situaţii specifice au fost avute în vedere intervale de analiză mai lungi sau, dimpotrivă, atunci când datele nu au lipsit ori au avut caracter discontinuu, echipa a folosit şiruri de date mai scurte. Echipa a colaborat intens şi cu reprezentanţii Beneficiarului pentru a obţine date şi informaţii de la diverse instituţii şi organizaţii de profil, agenţi economici etc.

Cum datele oficiale s-au dovedit a fi insuficiente pentru unele domenii, cu sprijinul Beneficiarului şi al stakeholderilor au fost produse date primare noi, colectate prin interviuri ori sondaje realizate pe baze ştiinţifice şi metodologice riguroase. Am pornit de la premisa că pentru realizarea unei bune programări a dezvoltării Municipiului Caransebeş, cunoaşterea în profunzime a stării actuale şi a tendinţelor sistemelor locale este obligatorie. Considerăm, totuşi, că nu este neapărat necesară colectarea unui număr exagerat de mare de date, atenţia urmând a se concentra asupra relevanţei acestora.

Realizarea analizei diagnostic. Ca metodă de sinteză asupra profilul social-economic al oraşului, echipa de proiect a optat pentru *analiza SWOT,* o metodă eficientă, utilizată frecvent în cazul planificării strategice, considerată otimă pentru identificarea potenţialului, a priorităţilor şi pentru crearea premiselor definirii unei viziuni comune de realizare a strategiei de dezvoltare. Rezultatele analizei SWOT asupra domeniilor relevante ale sistemului local al Municipiului Caransebeş nu se rezumă la menţionarea factorilor care descriu situaţia economică şi socială curentă şi condiţiile de potenţial ale localităţii, ci au şi rolul de a facilita identificarea celor mai importante direcţii strategice şi priorităţi care să conducă la dezvoltarea economică şi coeziunea socială a localităţii în perioada 2021-2027.

II.4. METODOLOGIA DE REALIZARE A CERCETĂRII SOCIOLOGICE

Punctul de pornire şi elementul ce a determinat în mare măsură structura metodologică a prezentului cercetări l-a reprezentat scopul acesteia: *Identificarea şi evaluarea in extenso a principalelor probleme cu care se confruntă locuitorii Municipiului Caransebes*.

In vederea atingerii acestui deziderat, demersul nostru a avut la bază un design metodologic fundamentat pe coroborarea cercetării cantitative cu cercetarea calitativă. Prin utilizarea acestui mixt metodologic avem posibilitatea de a oferi beneficiarului nostru atât extrapolarea rezultatelor obţinute, cât şi o înţelegere de profunzime a motivaţiilor şi a cauzalităţilor ce au determinat nivelul de apreciere. De manieră concretă, cercetarea sociologică realizată la nivelul municipiului Caransebeş a avut două etape: *cercetarea sociologică cantitativă (1), Cercetare sociologică calitativă (2).*

Etapa 1 Cercetarea sociologică cantitativă

Design-ul metodologic al cercetării sociologice cantitative propune ***patru obiective*** **:**

O1. Identificarea gradului de satisfacţie cu privire la infrastructura oraşului
O2. Identificarea gradului de satisfacţie cu privire la serviciile existente la nivelul oraşului
O3. Identificarea gradului de satisfacţie cu privire la indicatorii de mediu
O4. Identificarea gradului de satisfacţie cu privire la calitatea propriei vieţi

Caracteristicile cercetării sunt următoarele: *metoda utilizată* – sondajul de opinie ; *Instrumentul utilizat* – chestionarul ; *universul investigat* – locuitori ai municipiul Caransebeş cu vârsta de 18+ ; *volumul eşantionului:* total 1100 persoane ; *perioada de culegere a datelor* – 22.05.2020 - 30.07.2020; *modalitatea de culegere a datelor* – online ; *platforma utilizată pentru culegerea datelor* – QuestionPro; *Soft-uri utilizate pentru analiza datelor*: Excel, SPSS.

Desfăşurarea cercetării sociologice cantitative a presupus :

- *Realizarea designului instrumentelor de cercetare* împreună cu experţii beneficiarului şi testarea a minim de 25 chestionare pe diverse categorii de subiecti, categorii definite de: vârstă, gen, educatie şi pregătire;
- *Culegerea datelor* - un cercetător a supervizat activitatea de aplicarea chestionarelor. Datele culese au fost preluate prin intermediul platformei în format electronic şi analizate pe baza de soft specializat în analiza statistică;
- *Supervizarea culegerii datelor* a fost realizată de echipa CDR-START care a urmărit activitatea de aplicare a chestionarelor astfel incat sa se asigure reprezentativitatea la nivelul populatiei. Chestionarele considerate nevalide în urma evaluarii au fost eliminate;
- *Procesarea datelor:* baza de date brută a fort inclusă într-o procedură de curăţare şi periere, procedură care presupune introducerea unor coduri speciale (codurile de non-răspuns, codurile de filtru, codurile de missing, etc.), eliminarea codurilor invalide, verificarea corectitudinii aplicării procedurilor de salt în cazul filtrelor, recodificarea unor variabile:
- *Redactarea raportului studiului,* ca raport final de cercetare. Acest raport cuprinde rezultatele pentru totalitatea persoanelor ce au făcut parte din eşantion. Raportul de cercetare include: tabele şi grafice, analiza şi interpretarea acestora.

Etapa 2: Cercetarea sociologică calitativă

Aceasta a propus ***patru obiective***, şi anume :

O1. Identificarea principalelor motivaţii şi cauzalităţi de determină gradul de apreciere a infrastructurii existente la nivelul oraşului

O2. Identificarea principalelor motivaţii şi cauzalităţi de determină gradul de apreciere a serviciilor existente la nivelul oraşului
O3. Identificarea principalelor motivaţii şi cauzalităţi de determină gradul de apreciere indicatorilor de mediu
O4. Identificarea principalelor motivaţii şi cauzalităţi de determină gradul de apreciere asupra calităţii vieţii personale

Caracteristicile cercetării sunt următoarele: *metoda utilizată* : Focus-group ; *instrument de cercetare utilizat*: Ghid de conversaţie specializat pentru focus-group ; *Locatia cercetarii*: Municipiul Caransebes în afara primăriei; *număr de focus-group-uri* realizate: 2; *Structura focus-grupurilor*: între 8 si 12 persoane.

Conditiile de realizare a cercetarii sociologice calitative au fost stabilite împreună cu beneficiarul : data, ora şi durata, sala de desfăşurare a întâlnirilor şi facilităţile necesare interacţiunii eficiente ;

Analiza datelor. În vederea obţinerii unei analize de profunzime şi a unei radiografii detaliate a obiectivelor de cercetare, metoda de analiza utilizată este metoda de analiza comprehensivă.

II.5. UTILIZAREA CARTOGRAFIEI DIGITALE

În elaborarea Strategiei s-a folosit şi metoda cartografiei digitale. Aceasta a fost folosită pentru a surprinde sinteza spaţială a situaţiei actuale a teritoriului, respectiv pentru reliefarea propunerilor de valorificare a potenţialului existent şi de remediere a disfuncţionalităţilor teritoriale identificate. Instrumentul de bază folosit a fost softul ArcGIS, bine adaptat prelucrării bazelor de date şi reprezentării cartografice în planificarea şi amenajarea teritoriului.

Hărţile realizate corespund domeniilor de analiză reţinute pentru strategia de dezvoltare, de la localizarea geografică a municipiului Caransebeş şi evoluţia în timp a intravilanului, până la morfostructura şi organizarea actuală a municipiului pe cartiere, relaţiile teritoriale ale municipiului pe baza teoriei ariilor de polarizare, şi până la poziţionarea Caransebeşului în spaţiul demografic, infrastructural şi social-economic zonal. O atenţie aparte s-a acordat cartografierii elementelor de detaliu privind echiparea tehnico-edilitară, localizarea principalelor instituţii de interes arhitectural, social, cultural, educaţional, medical şi administrativ care generează mobilitatea intraurbană specifică, respectiv relevării cartografice a relaţiilor şi fluxurilor social-economice şi turistice cu spaţiul zonal, în special în cadrul arelaului de influenţă tradiţională a oraşului. Diagnoza cartografică surprinde şi sursele de poluare, zonele vulnerabile la riscuri naturale şi sociale, precum şi arealele fragile, dar valoroase, aflate sub regim de protecţie.

În partea finală a studiului, în planul de acţiune strategică, vor fi realizate şi hărţile cu propunerile formulate pentru valorificarea potenţialului local, pentru eliminarea disfuncţiilor identificate în urma analizei diagnostic, respectiv cu localizarea proiectelor prioritare.

II.6. ELABORAREA VARIABILELOR STRATEGICE ŞI CORELAREA CU ALTE DOCUMENTE PROGRAMATICE

Această etapă, cea mai importantă şi aplicativă parte a întregului demers de planificare a *Strategiei de dezvoltare a muicipiului Caransebeş în perioada 2021-2027.* Prin formularea realistă a analizei diagnostic şi prin consultările avute cu actorii locali, echipa de proiect va contura *viziunea şi misiunea strategiei*, iar pe baza acestora va fi construit *sistemul ierarhic de obiective strategice*, programe şi măsuri. Demersul de construire a sistemului de obiective strategice va avea în vedere o perioadă de 7 ani (2021-2027) şi imperativul ca acestea să definească rezultatul asteptat al planificării strategice.

Totodată, se va avea în vedere faptul că unul din scopurile principale ale Strategiei de dezvoltare a Municipiului Caransebeş este şi acela de *a reprezenta un instrument de promovare economică a oraşului.* În funcţie de situaţia specifică la nivel local, de comun acord cu Beneficiarul vom adopta o variantă de strategie adecvată şi cu caracter angajant, dar responsabil, din variantele posibile: *strategii orientate către schimbare*; *strategii ofensive*; *strategii de diversificare*; s*trategii defensive,* respectiv *strategii mixte*.

Opţiunea pentru tipul de strategie de dezvoltare va ţine cont de concluziile auditului teritorial şi administrativ, de aşteptările şi proiectele comunităţii locale, dar şi de prevederile documentelor strategice de rang superior, care creionează prioritățile de dezvoltare urbană şi, respectiv, de care depinde eligibilitatatea la finanţare a proiectelor de dezvoltare prevăzute. Principalele categorii de documente programatice care sunt luate în considerare sunt:

- Prioritățile investiţionale ale politicii de coeziune a UE pentru periuoada 2021-2027;
- Programele operaţionale stabilite de România în cadrul politicii de coeziune pentru perioada 2021-2027;
- Master planuri, strategii şi studii de nivel naţional ;
- Strategii şi studii de nivel regional şi subregional pentru Regiunea Vest;
- Strategii de nivel judeţean : Strategia de dezvoltare a judeţului Caraş-Severin ;
- Strategiile şi studiile integrate sau sectoriale locale.

Planul de acţiune – ierarhizarea proiectelor. Portofoliul de proiecte pentru implementarea strategiei va fi propus în strânsă corelare cu prioritățile investiţionale propuse prin politica de coeziune a UE. În cadrul următorului buget pe termen lung al UE pentru 2021-2027, Comisia a propus structurarea politicii de coeziune pe 5 prioritati investitionale:

- O Europă mai inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică şi sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii
- O Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris şi investiţii în tranziţia energetică, energia din surse regenerabile şi combaterea schimbărilor climatice
- O Europă conectată, cu reţele strategice de transport şi digitale

- O Europă mai socială, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale şi sprijinirea calităţii locurilor de muncă, a învăţământului, a competenţelor, a incluziunii sociale şi a accesului egal la sistemul de sănătate
- O Europă mai apropiată de cetăţenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local şi a dezvoltării urbane durabile în UE.

Acordul de partneriat 2021-2027 care va fi semnat între România şi Comisia Europeană va respecta prioritățile investitionale ale politicii de coeziune şi va formula obiective tematice, specifice pe plan national. În cadrul politicii de coeziune, Ministerul Fondurilor Europene a propus 9 tipuri de programe:

- Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă (PODD)
- Programul Operaţional Transport (POT)
- Programul Operaţional Creştere Inteligentă şi Digitalizare (POCID)
- Programul Naţional de Sănătate (multifond) (PNS)
- Programul Operaţional Capital Uman (POCU)
- Programul Operaţional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)
- Programul Operaţional de Dezvoltare Teritoriala Integrată (multifond) (PODTI)
- Programele Operaţionale Regionale – implementate la nivel de regiune (8 POR)
- Programul Operaţional Asistenţă Tehnică (multifond) (POAT)

Proiectele identificate in lista de proiecte pentru implementarea strategiei de dezvoltare a Municipiului Caransebeş au fost prioritizate astfel:

- Pe criteriul gradului de maturitate, proiectele mature fiind clasificate pe primele locuri
- Pe criteriul capacităţii de antrenare a devoltării şi de impact transsectorial, fiind privilegiate proiectele cu cel mai mare potenţial
- Pe baza corespondenţei proiectului cu prioritățile de investiţii (obiectivele tematice) aprobate prin acordul de aprteneriat
- Prin identificarea programului operational al cărui obiectiv este cel mai apropiat de ideea de proiect
- În situaţiile în care a fost necesar, a fost propusă şi analizată împreună cu beneficiarul posibilitatea adaptarii ideii de proiect, astfel încât să fie eligibilă în cadrul programului identificat.

Tinand cont de faptul ca se va face prioritizarea unui pachet de investiţii într-o perioadă de implementare clar determinată (2021-2027) pentru o autoritate publica locală, se recomandă utilizarea bugetului operaţional ca instrument orientativ; pentru sumele provenind din fondurile europene structurale şi din investiţii aferente perioadei de programare 2021-2027, data limită a implementării proiectelor este sfârşitul anului 2029 (regula n+2).

II.7. METODOLOGIA DE IMPLEMENTARE ŞI MONITORIZARE A STRATEGIEI

Pentru a asigura implementarea măsurilor de dezvoltare cuprinse în planul strategic, va fi creată o Autoritate de Implementare a Strategiei (A.I.S.) şi vor fi definitivate procedurile şi etapele de urmat cuprinse în prezenta strategie. În acest scop, echipa de proiect a elaborat, în conlucrare cu specialiştii Beneficiarului, principiile de funcţionare şi modul de organizare a Autorităţii de Implentare a Strategiei, instrument indispensabil implementării strategiei de dezvoltare, respectiv pentru asigurarea continuităţii planificării strategice a Municipiului Caransebeş.

În acest fel, A.I.S. va asigura: prioritizarea măsurilor de dezvoltare prin aplicarea unor criterii specifice, elaborarea şi aplicarea planurilor de acţiune, implementarea graduală a măsurilor de dezvoltare, monitorizarea procesului şi evaluarea periodică a îndeplinirii obiectivelor, asigurând, astfel, posibilitatea adaptării sau reorientării strategiei în timp, pe parcursul implementării.

Partea a II-a

AUDITUL TERITORIAL

Capitolul III

PROFILUL DEMOGRAFIC, ECONOMIC ŞI SOCIAL

III.1 PREZENTARE GENERALĂ A MUNICIPIULUI CARANSEBEŞ

Poziţia geografică şi geopolitică

Situat în partea de nord-est a judeţului Caraş-Severin (fig. 3.1), la convergenţa culoarelor depresionare Timiş-Cerna şi Bistra, care înlesnesc comunicarea dintre Banat, Oltenia şi Transilvania, Municipiul Caransebeş (28.314 loc. la recensământul din 2011) s-a dezvoltat în depresiunea omonimă, la confluenţa Timişului cu râul Sebeş, la altitudinea medie de 220 m, într-un cadru natural dominat de culmile Muntelui Mic (1805m) şi ale Munţilor Poiana Ruscăi (1374 m). Dinspre sud-vest, Munţii Semenic coboară în valuri domoale, flancate de Dealurile Pogănişului, fără a marca proeminenţe dominante pentru orizontul local, în timp ce spre nord-vest depresiunea se continuă cu o deschidere largă a văii Timişului, care înaintează până la contactul cu Câmpia Banatului.

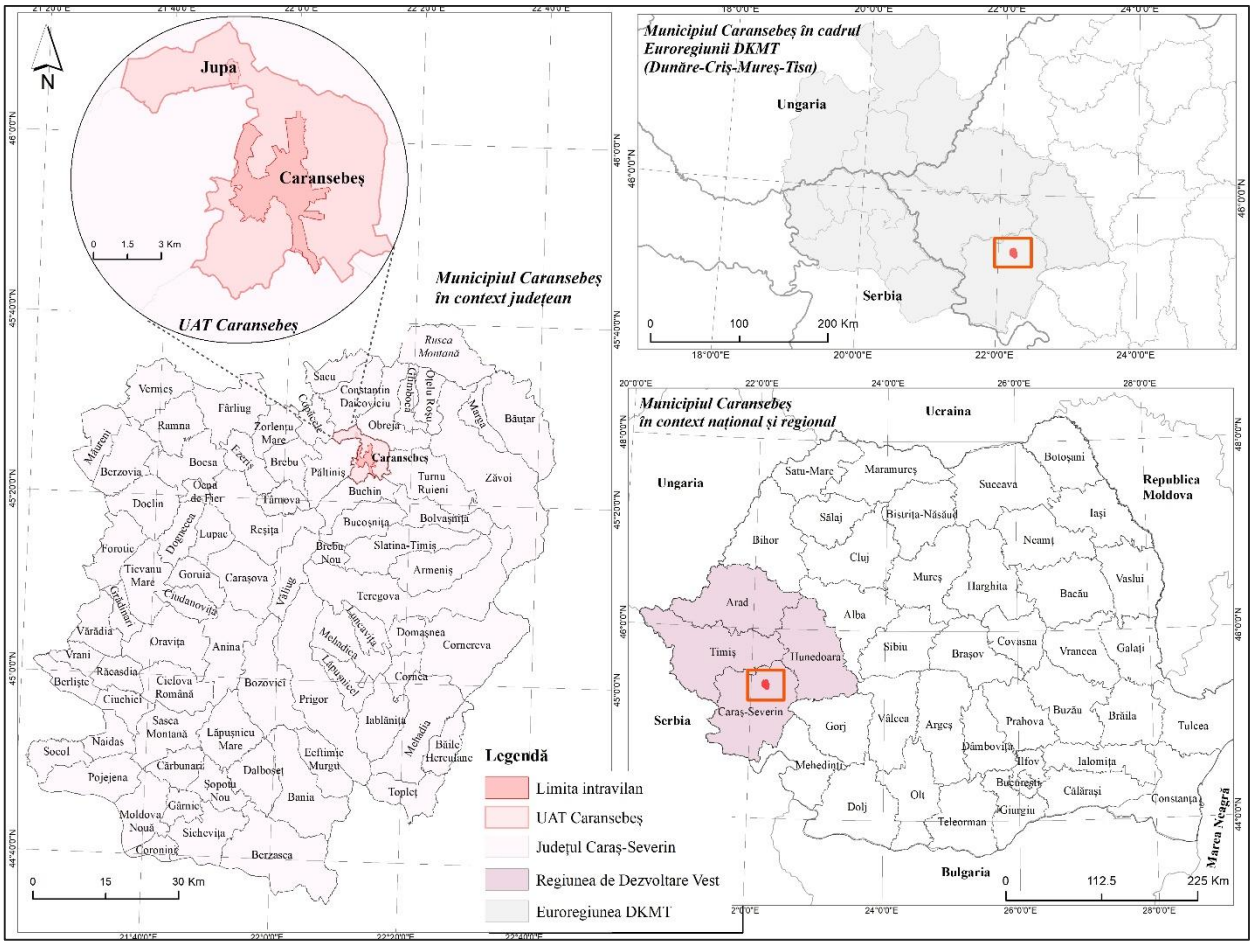

Fig. 3.1 Poziţia Municipiului Caransebeş în spaţiul administrativ şi politic regional

Orașul este situat la intersecția paralelei de 45°24 lat. N, cu meridianul de 22°13 long. E, care marchează zona centrală a orașului, pentru ca teritoriul administrativ, în suprafață de 73,6 km^2 (din care 12,2 km^2 în intravilan), să aibă extremitățile cuprinse între 45°22 și 54°28 latitudine nordică, respectiv 22°07 și 22°17 longitudine estică. Aflat în partea de vest a țării, Caransebeșul interacționează frecvent cu localitățile din această parte a României, de care îl despart distanțe relativ ușor de parcurs, datorită infrastructurilor rutiere modernizate. Amintim că orașul este la 44 km de Reșița și la 111 km de Timișoara, în timp ce Bucureștiul se află la 458 km, fiind cel mai îndepărtat dintre capitalele naționale din jur. Durata de parcurs a distanțelor diferă însă în funcție de calitatea infrastructurilor rutiere (tabelul 3.1). Pe calea ferată, realțiile deservite direct de gara Caransebeș au ca puncte terminus Timișoara, București și Reșița, la care vara se adaugă Constanța.

Poziția geografică a Caransebeșului este una de convergență, așa cum a avut în mod constant în evoluția sa arealul depresionar în care este localizat. Dacă pentru preistorie importanța siturilor locale este relevată doar de unele descoperiri arheologice, odată cu afirmarea statului dac centralizat și cu creșterea tensiunilor sale cu Imperiul roman se înmulțesc dovezile scrise sau vestigiile arheologice. Încercările succesive de cucerire a Daciei de către romani conturează o perioadă de creștere a importanței strategice a axelor de legătură dintre capitala Daciei și centrele politico-strategice ale Imperiului Roman.

Tabelul 3.1: Distanțe rutiere și durate de parcurs între Caransebeș și alte localități de interes, cu probabilitate crescută de relaționare

Orașe importante cu probabilitate crescută de relaționare			Puncte de trecere a frontierei cu probabilitate crescută de relaționare		
Orașul	**Distanța (km)**	**Durata parcurs (ore)**	**PCTF**	**Distanța (km)**	**Durata parcurs (ore)**
Reșița	44	0h45	Nădlac	185	1h55
Lugoj	43	0h26	Cenad	185	2h20
Timișoara	111	1h20	Turnu	158	1h45
Hațeg	71	1h15	Moravița	117	1h50
Orșova	90	1h15	Jimbolia	155	1h56
Drobeta Tr. Severin	116	1h37	Porțile de Fier 1	102	1h25
Deva	112	1h57	Calafat	216	3h15
Arad	150	1h35	Bechet	300	4h30
Craiova	230	3h20	Giurgiu	440	6h17
Constanța	678	8h25	Borș	268	3h15
București	458	6h15	Vărșand	206	2h30
Budapesta	400	4h00	Albița	678	9h20
Belgrad	212	3h30	Sculeni	593	9h15
Sofia	408	6h30	Siret	575	8h25

(Sursa: https://distanta.ro/)

Ca urmare, înainte și după cucerire, zona Caransebeșului actual a găzduit infrastructuri vitale pentru controlul teritoriului, întrucât aici convergeau două din cele mai importante drumuri care străbăteau Dacia, apoi Dacia Romană, și anume drumul de la Lederata prin Berzovia până la Tibiscum, respectiv cel de la Dierna prin Pasul Domașnea

(Poarta Orientală) la Tibiscum, pentru ca, de aici, acestea să se continue pe valea Bistrei, prin pasul de la Tapae (Poarta de Fier a Transilvaniei), până la Sarmizegetusa, capitala statului. Ca urmare, Tibiscum, situat pe malul stâng al Timişului înainte de confluenţa cu Bistra, la 7 km nord de centrul oraşului actual, a reprezentat un centru strategic important, cu rol de coordonare locală, dovadă ridicarea sa la rangul de municipiu.

Mai târziu, în evul mediu, poziţia cheie a Caransebeşului este reconfirmată de amplasarea aici a unei cetăţi, care în timp va juca un rol administrativ, politic şi militar important (sediul banului de Severin, centru al episcopiei ortodoxe române, reşedinţa comitatului omonim), pentru ca în perioada modernă şi contemporană să îşi menţină statutul de loc central (reşedinţa Regimentului de graniţă, reşedinţa regiunii Severin între anii 1950-1952, apoi a raionului Caransebeş până în 1968). Oraşul a fost, de asemenea, unul din principalele noduri de transport care au deservit regiunea industrială banato-hunedoreană, aici legându-se căile ferate pe care se transportau materiile prime, cărbunele şi produsele finite ale centrelor miniere şi metalurgice de la Reşiţa, Bocşa, Oţelu Roşu, Hunedoara, Călan şi din Valea Jiului. Este ceea ce a justificat şi inaugurarea aici, în 1969, a aeroportului Caransebeş, care deservea întreaga zonă.

Poziţia de convergenţă se menţine şi astăzi, deşi Caransebeşul a pierdut competenţele de administrare a unui teritoriu mai extins, dar pe care îl polarizează în mod efectiv, prin intermediul funcţiilor sale şi al infrastructurilor care converg aici. Cel mai important este drumul european de clasa A, E70, prin care se leagă de Bucureşti prin Oltenia (în strategia europeană de dezvoltare a reţelei rutiere TEN-T este prevăzut în regim de autostradă) şi de Timişoara cu deschidere de la Lugoj spre Europa Centrală, prin autostrada A1. Sunt apoi drumurile naţionale DN57 spre Reşiţa-Anina şi mai departe spre Serbia, respectiv DN68 spre Haţeg, prin care se leagă de Transilvania şi de nordul Olteniei. Aceste axe coincid ca direcţii cu vechile drumuri principale din perioadele antică, medievală şi modernă, pentru că ele se suprapun aliniamentelor de facilitate naturală pentru conectarea locurilor polarizatoare, de diverse ranguri, din această parte a ţării şi a Europei.

Relieful şi condiţionările sale

Depresiunea Caransebeşului corespunde intersecţiei unor aliniamente de labilitate tectonică, marcate de faliile care au fragmentat această parte a Carpaţilor Occidentali, conturată în miocen, atunci când s-a format întregul culoar depresionar Timiş-Cerna. Întreg acest areal era acoperit de pătrunderile mării miocene din spaţiul pannonic care, prin actualul culoar al Bistrei era legat de Depresiunea Haţegului, iar spre sud cu valea Dunării. Mişcările postorogene din pliocen au individualizat bazinul Caransebeşului de celelalte compartimente depresionare de care a fost legat anterior, bazinul respectiv fiind colmatat cu depozite de pietrişuri, gresii calcaroase, calcare şi argile nisipoase (Geografia României, 1987 p. 415).

După retragerea apelor marine, relieful a evoluat în regim subaerian, fiind supus pe de o parte forţelor interne de înălţare a masivelor muntoase înconjurătoare, iar pe de altă parte acţiunii modelatoare a factorilor externi, între care rolul predominant a revenit celor

fluviatili. Astfel se forează dealurile piemontane de pe marginile depresiunii şi se impun treptat în relief terasele Timişului, dezvoltate atât pe stânga, cât mai ales pe partea dreaptă a râului, unde apar îngemănate cu cele ale Sebeşului.

Sistemul local de terase este modelat în structuri diferite. Cele mai înalte, de 140-160 m şi de 95-120m, modelate în rocă, s-au format în interglaciarul riss-würm, sunt intens fragmentate şi se prezintă sub formă de petice, ca nişte umeri de vale. La fel şi terasele de 60-80 m, 35-50m şi 20-30m, formate în interstadialele galciaţiei würm, sunt modelate în rocă şi sunt fragmentate intens, dar prezintă o mai mare continuitate. Trecerea spre terasele mai noi şi mai joase, sculptate în formaţiunile aluvio-proluviale, este făcută de terasa de 10-15 m, mai extinsă în sectoarele de est şi nord-est ale depresiunii, unde păstrează pe podul său piterişuri şi nisipuri argiloase. Cea mai extinsă este terasa de 4-7 m, datând din holocenul inferior, care local intereferează cu lunca înaltă (1,5–2m), mai ales acolo unde se racordează cu conurile de dejecţie ale pâraielor şi torenţilor locali (Grigore, 1981, Geografia României, 1987).

Larga desfăşurare a teraselor mai ales pe partea dreaptă a Timişului, poate fi pusă în legătură cu înalţarea mai puternică a Munţilor Ţarcu comparativ cu Munţii Semenicului, dar şi cu acţiunea de împingere spre vest a Timişului, exercitată de afluenţii săi de dreapta, mai puternici decât cei de stânga. Convergenţa hidrografică din mijlocul acestei depresiuni indică şi un proces de lentă dar activă subsidenţă locală, ca mişcare compensatorie negativă, în replică la înălţarea zonelor montane învecinate. De altfel, aceasta şi explică faptul că lunca Timişului ia o mare extindere în cuprinsul Depresiunii Caransebeşului, local ajungând la 1,5 km lăţime.

Condiţiile climatice

Condiţiile climatice sunt determinate de factorii genetici generali şi locali, îndeosebi de distribuţia radiaţiei solare, de circulaţia generală a atmosferei, de relief şi de tipurile de acoperire a suprafeţei subiacente. Caracterul de depresiune-golf situată la latitudini medii, flancată de munţi/dealuri, dar larg deschisă spre nord nord-vest, spre golful de câmpie al Lugojului, face ca în arealul Caransebeşului radiaţia globală anuală să aibă valori destul de mari (115-117 kcal/cm^2), la fel ca şi durata medie de strălucire a soarelui (cca 1950 ore/an), şi să se afle în domeniul de circulaţie dominantă a maselor de aer vestice, mai umede. Acestea se întrepătrund cu slabe influenţe submediteraneene, care accentuează căldura verii şi aduc un plus de umezeală iarna. În fapt, însă, topoclimaul local este moderat de influenţa maselor de aer din arealele montane ale împrejurimilor.

Analiza datelor statistice multianuale urmărite la Staţia Meteorologică de la Caransebeş evidenţiază următoarele repere ale parametrilor climatici locali (fig. 3.4):

- temeratura medie multianuală de 10,3°C (fig. 3.2);
- temeraturi medii lunare cuprinse între -1,6°C în ianuarie şi 20,8°C în iulie;
- temperatura maximă absolută de 40,3°C, înregistrată în data de 24 iulie 2007;
- temperatura minimă absolută de -32,2°C, înregistrată în data de 9 februarie 1929;
- amplitudinea termică maximă absolută de 72,5°C, subliniind degradarea influenţei oceanice la interferenţa cu influenţele estice şi submediteraneene;

- 20-23 de zile pe an cu temperaturi mai mari de 30°C (zile tropicale);
- precipitații medii multianuale de 774,3 mm/an (fig. 3.3), cu maximul pluviometric principal în lunile mai-iulie;
- frecvența redusă a calmului atmosferic (41%), ceea ce face ca în sezonul rece inversiunile termice să fie slabe;

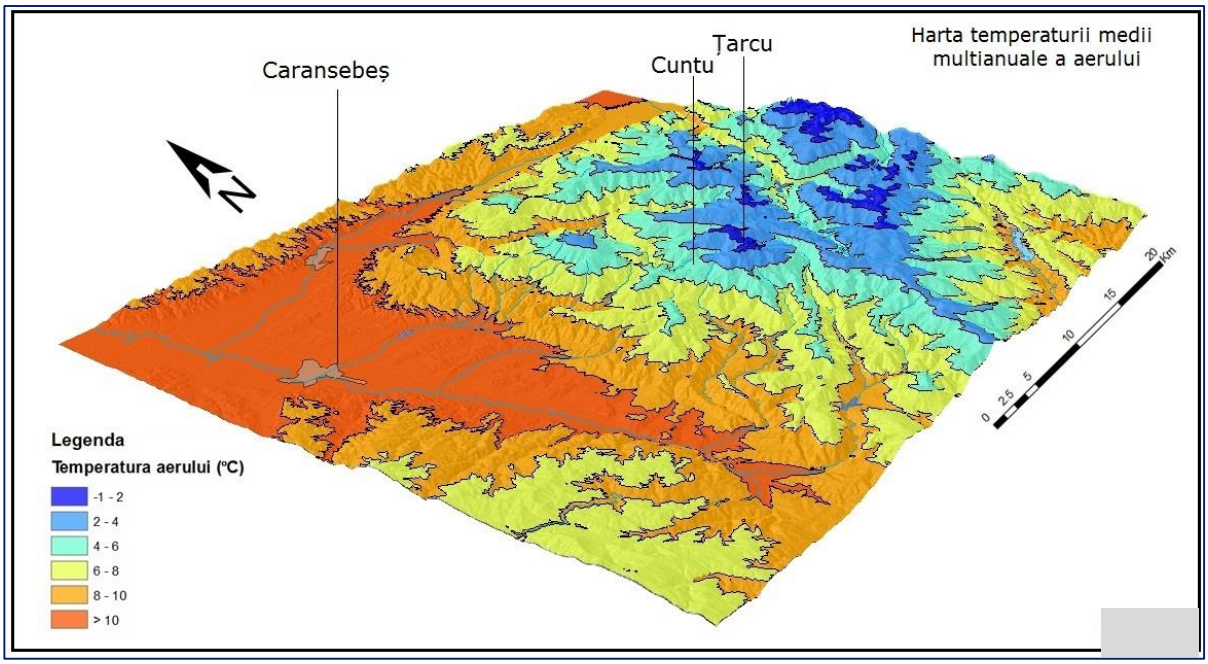

Fig. 3.2 Repartiția temperaturilor medii multianuale ale aerului în arealul Caransebeș - Țarcu
(sursa: Jigoria-Oprea, 2018)

-

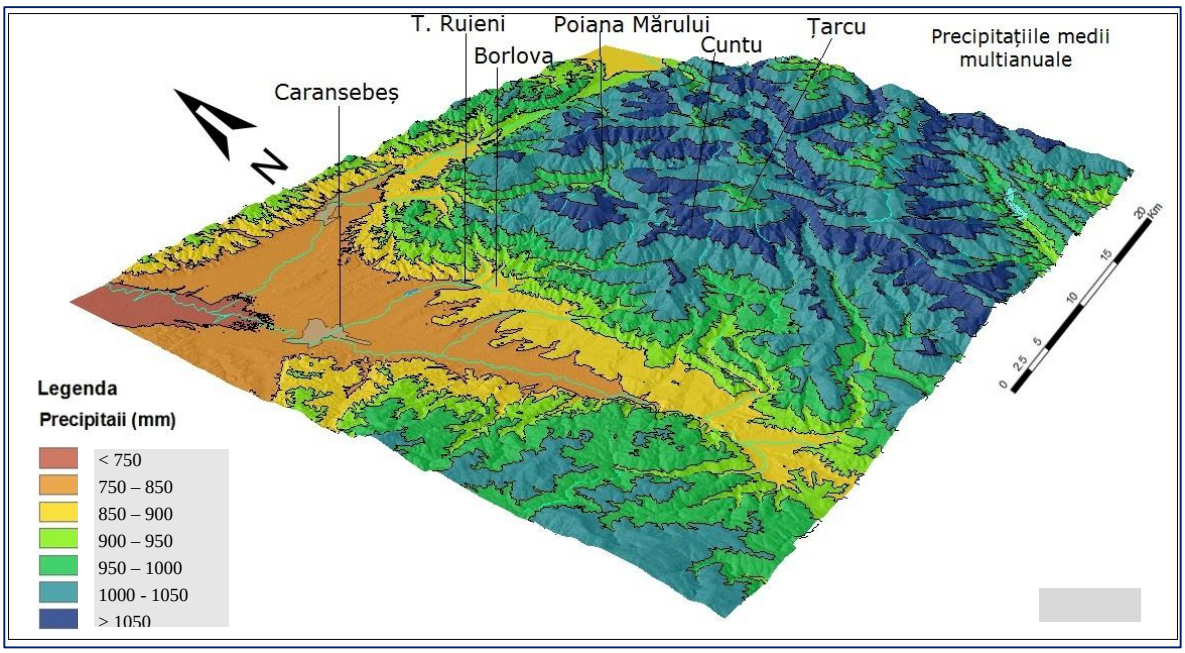

Fig. 3.3 Repartiția precipitațiilor medii multianuale în zona Caransebeș – Țarcu
(sursa: Jigoria-Oprea, 2018)

- vânturi dominante pe componentele sudică (frecvența 22%, viteza medie 8 m/s), sud-estică (f. 13%, vm 9 m/s) și nord-vestică (f. 19%, vm 5m/s), reflectând rolul culoarului Timișului în canalizarea maselor de aer.

Ca urmare, *topoclimatul local tipic* este de culoar depresionar colinar, cu veri relativ calde, rare inversiuni de temeperatură iarna, dar cu scurgeri de aer rece/răcoros pe versanții vestici ai Munților Țarcu și dinspre sud, care pot afecta livezile de pomi fructiferi.

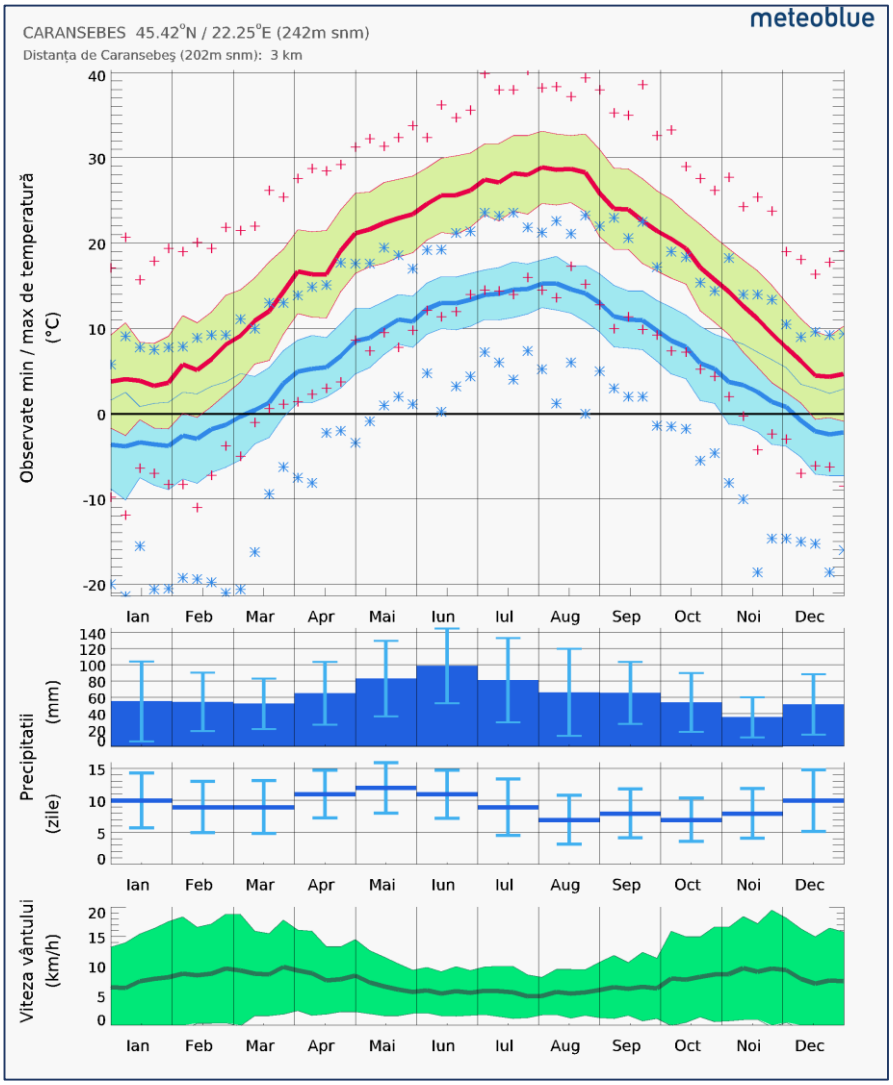

Fig. 3.4 Caransebeș - Evoluția lunară a valorilor medii ale principalilor parametri climatici

(sursa: https://www.meteoblue.com/ro/)

Resursele de apă

În plan local, se impune rețeau hidrografică de suprafață, drenată de râul Timiș, care colectează toate organismele hidrografice din acest areal, cu trasee paralele coborând dinspre Munții Țarcu (Zlagna, Sebeș, Potoc, Valea Mare – fig. 3.5). Timișul traversează teritoriul administrativ al Caransebeșului pe direcție generală sud-nord, pe o lungime de cca 7 km, sector în care primește doi din cei mai importanți afluenți ai săi: Sebeșul, colectat în imediata vecinătate a centrului orașului, respectiv Bistra (14 mc/s), care confluează la nord de satul Jupa. La Caransebeș, Timișul are un debit mediu multianual de 13,6 mc/s, care se dublează

după confluența cu Bistra (Ujvari, 1975). Atât Bistra cât și Sebeșul sunt râuri de munte, cu regim hidrologic alpin și cu potențial hidroenergetic mare, valorificat prin amenajarea de lacuri de baraj (Poiana Mărului, Zerveşti), care servesc producției de energie electrică, dar și regularizării scurgerii în aval, alimentării cu apă a așezărilor, respectiv dezvoltării turismului.

Lacurile naturale sunt puține și mici, în timp ce în lunca Timișului, mai ales înainte de confluența cu Sebeșul, sunt condiții pentru stagnarea apei, care favorizează formarea de mlaștini și bălți, mai frecvente pe stânga râului. *Apele subterane* sunt relativ bogate, cantonate în formațiunile proluvio-coluviale și aluviale care căptușesc depresiunea (pietrișuri, nisipuri, argile etc.) sau în structurile sedimentare și metamorfice ale dealurilor și munților din jur. Subliniem că nu au fost puse în evidență mineralizații specifice care să justifice utilizări curative, în schimb sursele submontane au o bună potabilitate.

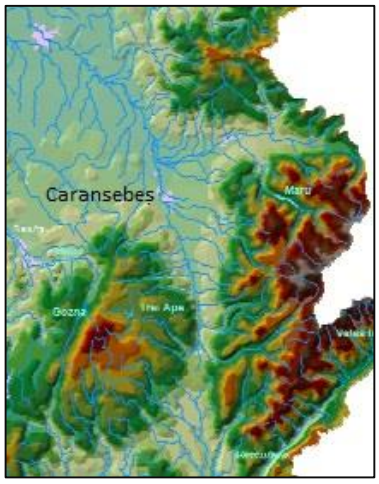

Fig. 3.5 Hidrografia zonei extinse a Caransebeşului

Potențialul bio-pedogeografic

Ecosistemele locale corespund condițiilor climatice, hidrice și de relief specifice Depresiunii Caransebeșului, care au impus etajarea pe altitudine a asociațiilor de plante și animale, respectiv instalarea de asociații azonale în lungul principalelor râuri și în arealele cu înmlăștiniri.

Vegetația primară, corespunzătoare reliefului colinar, alcătuită în principal din păduri de gorun cu cer, rar cu tei, mojdrean sau cărpiniță, a fost înlocuită de pajişti secundare și formațiuni arbustive de tip colinar, cu iarba vântului și păiuș roșu, păducel, măceș etc, rezultate în urma intervenției umane de secole și creșterii recente a presiunii antropice. Aceste formațiuni, la rândul lor, au făcut loc terenurilor agricole, îndeosebi livezilor, fâneţelor și suprafeţelor arabile, care se dezvoltă pe soluri brune podzolite și soluri argiloiluviale luvice (preluvosoluri, luvosoluri și eutricambosoluri, conform noii taxonomii din 2003) afectate de pseudogleizare, cu fertilitate medie și redusă. Local apar zăvoaiele de luncă (sălcii, arini, plopi) și vegetația zonelor umede (papură, rogoz, pipirig etc.), caracteristică suprafeţelor plane cu soluri aluviale și substrat argilos. Unele din speciile de plante s-au impus și în toponimia locală (cartierele Pipirig și Teiuș).

Fauna este specifică acestui tip de ecosistem, de interes cinegetic fiind porcul mistreț, fazanul, iepurele și căpriorul, dar nu în preajma orașului. Ihtiofauna, relativ diversă, corespunde zonei scobarului *(Chondrostoma nasus)*, iar în bălțile locale predomină carasul *(Carrassius gibelio)* și crapul *(Cyprinus carpio)*. În munții din jur se desfășoară însă etajele de pădure cu lemn valoros, în principal pădurile de fag, iar la înălțimi mai mari răşinoasele, acolo unde și fauna sălbatică este bine reprezentată.

Valorificarea social-economică a potențialului natural: scurt istoric

Vatra orașului actual, cu nucleul central localizat pe terasele joase de dreapta ale Sebeșului și Timișului și pe conul de dejecție din zona de confluență a acestora, este mult extinsă față de cea de la începutul epocii moderne și are aspect tentacular, prelungindu-se de-a lungul drumurilor către principalele conexiuni strategice: spre sud către Dunăre, spre nord către Hațeg și spre nord nord-vest către Lugoj-Timișoara. Orașul a deversat și la vest de râul Timiș, spre localitățile rurale din jur și spre Reșița, unde însă intravilanul are caracter mai dezordonat și densitate redusă a habitatului.

Arealul în care este localizat Caransebeșul a avut permament caracter polarizator și a funcționat ca loc strategic, așa cum o dovedește așezarea romană *Tibiscum*, de la Jupa, din imediata vecinătate nordică, ridicat la rangul de municipium în anii 198-199 d.Hr. (Ardeț și Ardeț, 2004, în Onea, 2017). Locuirea în acest spațiu este însă mult mai veche, așa cum o atestă descoperirile arheologice din epipaleolitic și neolitic de la Balta Sărată. Atestat documentar în anul 1290, orașul s-a format prin unirea a două așezări medievale, Sebeș, cu vechiul nucleu fortificat, și Căran situat la sud, localități amintite separat în 1452, ca *liberae civitates*, și împreună ulterior. Începând cu anul 1556, Caransebeșul dobândește statutul de oraș și prin urmare se transformă într-un mic centru comercial și cultural, situat la intersecția a două rute comerciale intens circulate, una nord-sud, alta este-vest.

Orașul a cunoscut o puternică înflorire în tot evul mediu, când a fost și reședință a Banului de Severin. S-a afirmat, apoi, ca un important centru social-economic și cultural al Banatului Montan, reprezentativ pentru identitatea românească bănățeană. Călătorul străin Giovan Andrea Gromo, trecând prin Caransebeș la 1564-1565, în drumul său spre Transilvania, scria despre acesta că este capitala *"Valahiei de dincoace de Carpați"* și *"târgul românilor, capitala acestui ținut".* Tot acest călător descrie orașul ca fiind bine populat, cu suburbii mari, cu case de lemn mari și arătoase, cu o cetate cu ziduri groase dar fără flancuri și fără șanțuri (Enciclopedia României.ro).

În sec. XVIII-XIX, Caransebeșul a fost una din destinațiile procesului de colonizare practicat de Imperiul Habsburgic după anul 1717. Acest proces a condus la o societate locală multiculturală cu vocație interculturală, consolidată și după 1868, când Banatul a intrat sub autoritate politică maghiară, odată cu instalarea dualismului austro-ungar. Un rol important în afirmarea orașului îl vor avea comunitățile de graniță înființate de puterea de la Viena, cu rolul de a apăra granița imperiului față de turci. Între acestea, Regimentul confiniar româno-bănățean nr. 13, cu 12 companii și aria de responsabilitate de la Orșova până la Marga, își va avea sediul administrativ la Caransebeș, din 1838, până în anul 1871, la desființarea sa (Ștefănucă, 2010), în pragul negocierilor din imperiu de trecere la dualismul austro-ungar.

În perioada dualismului, elementul maghiar s-a consolidat în oraș, ca urmare a politicii autorităților statale ale vremii. În această perioadă, Caransebeșul se afirmă ca târg comercial și centru meșteșugăresc, cu un intens schimb de produse din arealele geografice învecinate, cu resurse și activități economice complementare, specifice munților, depresiunilor și câmpiei.

După primul război mondial, odată cu destrămarea imperiilor europene şi formarea statelor naţionale, Caransebeşul, împreună cu 2/3 din teritoriul Banatului, este integrat în Regatul României, conform Tratatului de la Versailles. Comunitatea locală îşi continuă evoluţia ascendentă în noul context, consolidându-şi funcţiile comercială, industrială şi culturală, pe fondul conservării caracterului multicultural şi intercultural. Acest fapt conduce la creşterea treptată a numărului de locuitori şi la extinderea teritorială a spaţiului construit, îndeosebi după al doilea război mondial, când sunt dezvoltate două unităţi industriale mari, Uzina de construcţii metalice şi Combinatul de prelucrare a lemnului, alături de alte unităţi ale industriei locale (cărămidă, ţiglă, prefabricate din beton, confecţii etc.). În aceeaşi perioadă, oraşul şi-a consolidat rolul de nod feroviar important (gara fusese inaugurată în 1875), mai ales după dezvoltarea rapidă a oraşului Reşiţa, dar şi de centru al transportului aerian. Aeroportul, inaugurat în 1969 pentru situaţii de urgenţă, a devenit aeroport civil în 1975 şi a fost modernizat în perioada 1995-1998, după care în 1994 compania Tarom şi-a suspendat zborurile, aeroportul fiind scos din circuitul comercial. Trecut în concesiune privată, din 2019 este în curs de reabilitare, omologare şi autorizare, pentru deservirea aeronavelor de până la 20 de tone.

Aşa cum am subliniat deja, oraşul Caransebeş s-a afirmat şi ca un important centru cultural, religios şi administrativ. Funcţia de reşedinţă administrativă (a banului de Severin, a districtului Caransebeş, a Regimentului de grăniceri, a regiunii şi judeţului Severin şi a raionului Caransebeş) a stimulat concentrarea investiţiilor, activităţilor economice şi a populaţiei. Efecte similare le-a avut şi existenţa Episcopiei ortodoxe române a Caransebeşului, înfiinţată la sfârştul sec. 17, chiar dacă a avut şi perioade când sediul a fost mutat din oraş (1775-1865) sau când episopia a fost desfiinţată (1949-1994) (Bocşan şi Alic, 2009). Într-o vreme în care religia juca un rol major în viaţa comunităţilor din toată Europa, prezenţa sediului episcopal ortodox la Caransebeş a avut un rol decisiv în emanciparea culturală a românilor din Banatul de munte şi în afirmarea oraşului ca principal ferment al acestui proces.

Stimulat de activităţile economice găzduite şi de întărirea rolului său cultural, Caransebeşul a crescut demografic etapă cu etapă, de la 4.764 locuitori în 1880, la 7.619 în anul 1920, respectiv la 10.106 în 1948, pentru a tinge un maxim de 31.389 rezidenţi, atestat de recensământul din anul 1992. Ulterior, criza industriei clasice şi restructurarea activităţilor economice au condus la remanieri demografice cu tendinţe centrifuge, populaţia oraşului scăzând treptat. Conform datelor INS, populaţia cu domiciliul stabil în Caransebeş (împreună cu satul Jupa) a scăzut de la 32.517, în anul 1992, la 29.563 locuitori la 1 ianuarie 2020.

După criza profundă prin care a trecut în anii 1990-2000, economia locală s-a relansat treptat, mai ales în ultimul deceniu, noile investiţii creând locuri de muncă şi stabilizând locuitorii. Urmare a poziţiei sale de convergenţă şi a accesiblităţii ameliorate odată cu construcţia autostrăzii A1, cu prelungirea A6, aflată la doar 50 km distanţă, este de aşteptat ca forţa economică şi demografică a Caransebeşului să crească. Dezvoltarea ar urma să fie susţinută atât de potenţialul demografic de cca 85 de mii de locuitori al zonei sale de

influenţă[1], cât şi de atracţia pe care ar exercita-o oraşul ca urmare a creşterii investiţiilor atrase, în condiţii de îmbunătăţire a infrastructurilor de transport (autostrada A6, aeroportul).

În acest context, comunitatea locală este îndreptăţită să beneficieze de perspective coerente privind evoluţiile viitoare, în acord cu aspiraţiile sale şi în concordanţă cu tendinţele de dezvoltare la nivel regional, naţional şi european. Este ceea ce îşi propune actuala strategie de dezvoltare social-economică a municipiului Caransebeş pentru perioada 2021 – 2027.

[1] Bazinul natural de influență al Caransebeșului, format din 2 orașe (Caransebeș și Oțelu Roșu) și 19 comune, concentra 85.576 de locuitori cu domiciliul, la 1 ianuarie 2020 (http://statistici.insse.ro, POP107D).

III.2 DEZVOLTAREA URBANĂ ŞI RELAŢIILE TERITORIALE ALE MUNICIPIULUI CARANSEBEŞ

În sec. I-II d. Hr., în aria joasă înconjurată de Munţii Semenicului, Poiana Ruscă şi Muntele Mic, s-a dezvoltat la răscrucea drumurilor romane dinspre Dunăre şi Transilvania, municipiul roman *Tibiscum* (Jupa) şi tot aici a fost necesar să se constituie, ca punct de adunare a drumurilor comerciale şi de tranzit de mărfuri, medievalul oppidum *Karan* şi târgul *Sebeş*.

Atestat ca localitate, sub denumirea *Karansebeş*, în 1290, iar ca *„oppidum Karan”* în 1397, mai târziu, în anul 1464, el apare, împreună cu cetatea Sebeş, sub denumirea comună *„oppidum Karansebeş”*. Cu câţiva ani înainte de aceasta, în 1452, cele două componente administrative îşi păstrau încă individualitatea, apărând documentar ca „liberae civitates karan et Sebes”.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea (1564) el apărea, în aprecierile lui *Giovan Andrea Gromo*, ca oraş bănăţean de frunte, întărit, cu suburbii mari, alcătuite din case de lemn, arătoase şi bine înzestrate. Devastat de turci în 1738, devine sediul important al confiniului militar banatic până în 1872, şi mai apoi, pentru scurtă durată, capitală, cu rang de municipiu, a comitatului Severin, când îşi continuă vechile tradiţii de organizare a vieţii culturale bănăţene. Cronicarul turc Evlia Celebi spunea despre Caransebeş în secolul al XVIII-lea că *„este un frumos oraş-cetate cu o structură durabilă [...]. Circumferinţa sa este de aproximativ patru sute de metri [...]. Cetatea este formată din trei sute de case cu acoperişuri din lemn [...]. În mijlocul acestui zid defensiv, există o puternică fortăreaţă interioară în cinci colţuri (bastioane, n.n.) ...* " În următorul secol, în timpul administraţiei austriece, oraşul se dezvoltă sub o logică marcată de situarea oraşului pe graniţa militară imperială şi de nevoile de dezvoltare a industriei (fig. 3.6).

De la jumătatea secolului al XIX-lea şi până la cel de-al doilea război mondial, oraşul Caransebeş devine un centru industrial în domeniul industriei lemnului şi îşi menţine funcţia comercială, de schimb între produsele montane şi cele ale şesului. Evoluţia demografică din primii cincizeci de ani ai secolului XX este lentă (7.992 locuitori în 1910, 10.106 locuitori în 1948) indicând un fenomen de stagnare economică.

Perioada comunistă, de după 1945, a amplificat mult funcţia industrială printr-un mare combinat de industrializare a lemnului, o intreprindere de construcţii metalice şi alte unităţi din domeniul industriei uşoare şi alimentare. Devine, de asemenea, un important nod feroviar şi rutier de importanţă vitală pentru Reşiţa, se dotează cu aeroport şi alte funcţii de servicii, îndeosebi în domeniul comerţului, culturii şi învăţământului. Cadrul montan înconjurător, cu păduri bogate şi climă fără contraste atribuie oraşului o fizionomie plăcută şi atrăgătoare şi o importantă funcţie recreativă.

La Caransebeş, procesul de *urbanizare*, favorizat de privilegiile pe care le-a primit comunitatea la sfârşitul secolului al XV-lea, conturează o aşezare ocupată de locuitori lipsiţi

de privilegiile celor din cetate, dezvoltată ca târg în partea estică a cetății. În secolul al XVI-lea orașul era deja un centru economic important al zonei și este receptat în epocă, în perioada când împreună cu Lugojul devine reședință de bănie, ca o „capitala a Valahiei de dincolo de Carpați" (Roșu, Liliana, 2001). Structura actuală a centrului istoric s-a configurat pe parcursul secolelor XVIII-XlX, când se edifică o serie de clădiri importante pe laturile drumului principal ce străbătea orașul (Cazarma Infanteriei, Casa Comitatului de Severin, Tribunalul, Casa Grănicerilor, Banca Graniței, Biserica și claustrul franciscan) și locuințe de negustori cu pravălii la parter.

Faptul ca la Caransebeș centrul istoric se concentrează în jurul unei importante spine de circulație, care a rămas artera majoră și pentru orașul contemporan, a condus la menținerea acestuia ca zonă activă, integrată organismului urban de azi. Poziția în vechiul vad comercial rămâne aici principalul atu al viabilității centrului istoric. În Caransebeș, calitatea fondului construit, care beneficiază de o concentrație mare de monumente în centrul istoric, este favorizată de existența unei zone rezidențiale perimetrale, dar secundară în plan funcțional și, astfel, neconcurențială. În sine, valoarea arhitecturală și capacitatea de reprezentare apar ca elemente înca insuficient de puternice pentru a influența sensibil interesul față de centrul istoric (Liliana, Roșu, 2001).

În urma evoluției teritoriale istorice a orașului s-a cristalizat o formă urbană *tentaculară* orientată predominant nord-sud de-al lungul principalei axe de penetrație și cîteva tentacule secundare în părțile de est și de vest ale orașului. Determinată de forma planului urban, în prezent, s-a individualizat o structură urbană este de tip *radiar* care conectează principalele cartiere cu zona centrală a orașului. În spațiie dintre principalele axe ale orașului, rețeua stradală este definită de regularitatea parcelelor, dar densitatea țesutului urban este marcată de discontinuități pronunțate, determinate de inserțiile de locuințe colective din perioada comunistă.

În cadrul municipiului, în funcție de etapele evolutive ale așezării și necesitatea satisfacerii unor funcțiuni diferite, s-au individualizat mai multe tipuri morfologice, fiecare cu propria individualitate în ceea ce privește fondul construit și tipul de locuire.

Tipul morfologic caracteristic zonei mediane a orașului cuprinde construcții realizate în secolele XVIII-XIX, cu aspect rural, inspirate de locuințele tipice coloniștilor șvabi din zona Banatului. Caracteristice sunt casele cu plan dreptunghiular și latura scurtă spre stradă, prispă pe latura lungă, acoperiș în două ape și elemente decorative de factură baroc. Spre periferii această morfologie degenerează într-un țesut cu aspect rural cu străzi înguste, case modeste și grădini mari.

Al doilea tip morfologic este specific zonei centrale a orașului (Piața Revoluției, Strada Vasile Alexandri, Strada Episcopiei etc.) și este constituit din clădiri cu arhitectură deosebită și edificii administrative, etajate (concepute în secolele XVIII-XIX) ce formează fronturi stradale continue. Arhitectură relativ unitară de tip baroc și eclectic a rămas aproape intactă până astăzi, deși reclamă măsuri urgente de reabilitare.

Realizările celei de-a doua jumătăți a secolului XX constituie al treilea tip morfologic care este prezent dominant în cartierele Pipirig, Balta Sărată și Țiglărie (238 de blocuri) și

răsfirat în alte zone (Centru), unde predomină blocuri de locuințe cu cinci niveluri, dotări comerciale și social-culturale, executate cu tehnologii industrializate.

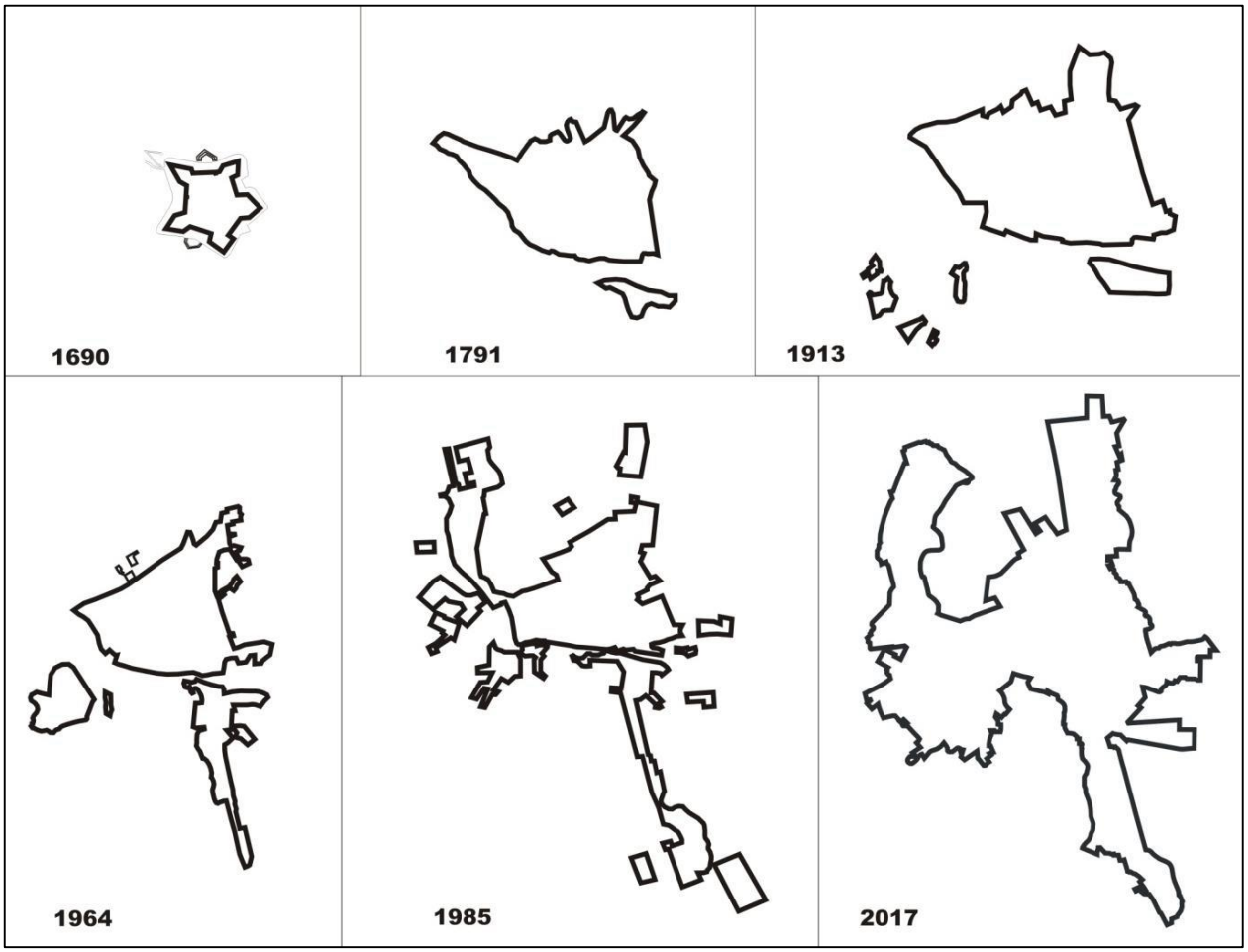

Fig. 3.6. Evoluția intravilanului orașului Caransebeș (după, D. Onea, 2018)

Deși păstrată vreme de secole, structura radiară a așezării a fost readaptată în conformitate cu aspirațiile de dezvoltare ale orașului din prezent și cu fluxurile de circulație caracteristice perioadei actuale. O arteră de tip rocadă realizată recent în partea de vest dirijează în exterior traficul greu de tranzit, descongestionând centrul orașului. Alte artere de rocadă ar trebui realizate în estul și nordul orașului pentru a asigura legături fluente și directe între unitățile urbane situate în jumătatea estică a orașului.

Printre elementele de favorabilitate în sistemul de *relații teritoriale* caracteristice municipiului Caransebeș, se poate evidenția culoarul cu funcție de axă gravitațională cu descărcare spre *axa dunăreană* (Coridorul 7 Pan-European), reprezentat de fluviul Dunărea, care alături de Coridorul 4 Pan-European de transport rutier și feroviar (prin ramura Arad-Calafat creează conectivitate între căile de comunicații de importanță europeană, coridoare de creștere cu impact asupra dezvoltării la nivel teritorial prin competitivitate (localizare unor activități industriale sau deservirea turismului). În acest sens, prezența infrastructurii majore (drum european, magistrală de cale ferată), axe care asigură un important volum de

fluxuri şi a unui perimetru funcţional industrial, trasează o importantă axă de dezvoltare urbană, care ar putea conduce la unificarea, pentru început, a teritoriului administrativ al comunei Buchin cu municipiul Caransebeş (D. Onea, 2018).

Datorită ascestei poziţii, municipiul Caransebeş influenţează un hinterland întins, ce cuprinde jumătatea estică a judeţului Caraş-Severin, respectiv culoarul Timiş-Cerna-Bistra, afectând aria de influenţă (destul de forţată) a municipiului Reşiţa. Această arie de influenţă include toate comunele din culoarul Timiş-Cerna de la nord de Cornea şi culoarul Bistrei şi cel al Timişului, aval de Caransebeş până la Secu (R. Rusu, 2007). *Zona de influenţă imediată* a oraşului este indusă de condiţiile spaţiului geografic specific (fig. 3.7), facilitând extinderea acesteia la nord până la comuna Constantin Daicoviciu (18 km) iar la sud până la comuna Slatina-Timiş (20 km). Spre vest, extinderea poate fi până la comuna Păltiniş (7 km) în timp ce spre est influenţa este redusă, până la comuna Obreja (9 km), datorită proximităţii oraşului Oţelu-Roşu (18 km) (D. Onea, 2018).

În concordanţă cu condiţiile socio-teritoriale, echiparea infrastructurală şi repartiţia spaţială a centrelor de impuls social-economic, chiar dacă municipiul Caransebeş tinde să antreneze dezvoltarea în anasmblu a vecinătăţilor sale, anumite axe au vocaţia de consolidare prioritară şi pot contribui mai mult decât altele la dezvoltarea judeţului Caraş-Severin în ansamblu. Vecinătatea unui oraş important cum este Reşiţa, aflat la o distanţă de doar 30 kilometri de Caransebeş (în linie dreaptă între centrele celor două oraşe), constituie o oportunitate de dezvoltare spaţială şi funcţională cu mare potenţial. Perspectivele pozitive sunt întărite, pe de o parte, de posibila echipare infrastructurală performantă a relaţiei rutiere şi feroviare dintre cele două centre urbane.

Pe de altă parte, se impune o anumită complementaritate infrastructurală şi funcţională in situ: Caransebeş dispune de un aeroport care va deveni funcţional în viitorul apropiat, iar Reşiţa poate contribui la generarea fluxurilor de pasageri necesare revitalizării aeroportului. Aceste infrastructuri performante stimulează investiţiile şi permit derularea rapidă şi intensă a fluxurilor dintre cele două oraşe, precum şi spre alte centre economice din această parte a ţării. Există, apoi, o remarcabilă complementaritate funcţională, între oraşul Caransebeş, cu un profil economic marcat tradiţional de sectorul serviciilor, şi profilul Reşiţei, mai accentuat industrial, între Reşiţa universitară şi multiculturală şi Caransebeşul cultural şi politic etc. Cele două oraşe au vocaţia colaborării, iar eventuala ignorare a acestei realităţi poate penaliza dezvoltarea social-economică nu doar a Reşiţei şi a Caransebeşului, ci a întregii zone.

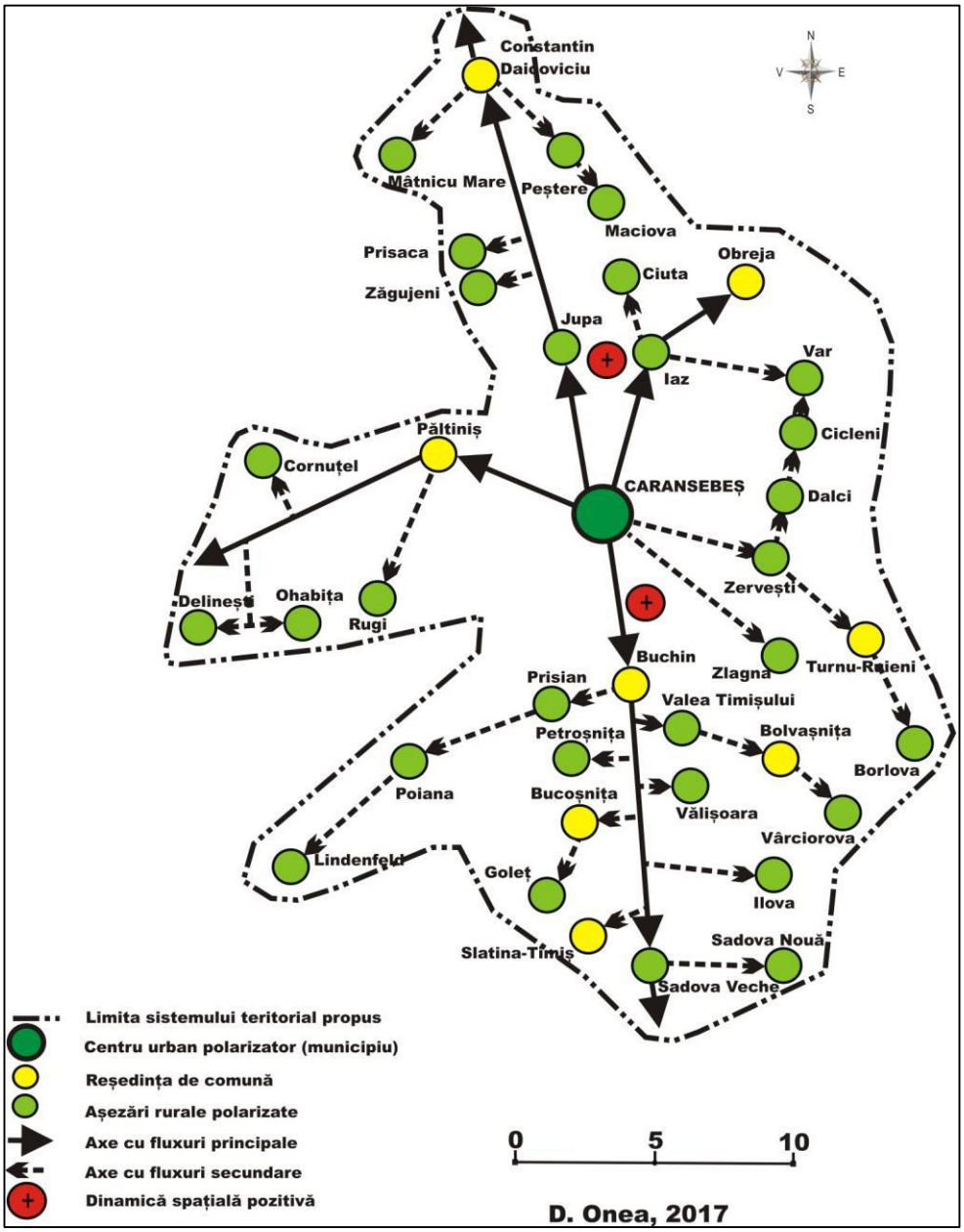

Fig. 3.7 Sistemul teritorial al municipiului Caransebeș *(după D. Onea, 2018)*

Apare firească, apoi, consolidarea prin infrastructuri de transport performante a axei culoarului Timiș-Cerna spre est, către interiorul țării, cel puțin până la Craiova, având în vedere că acest traseu este parte componentă a Coridorului Pan-European 4, care asigură un debușeu extern important către Bulgaria, la Calafat-Vidin. S-ar forma, astfel, un areal de forță și dinamism social-economic, în care orașul Caransebeș ar putea juca un rol important.

III.3. POPULAȚIA ȘI FORȚA DE MUNCĂ

III.3.1. Studiul demografic

3.1.1. Populația

Municipiul Caransebeș se încadrează în tipologia orașelor mijlocii ale Banatului, îndeplinind funcţii economice şi sociale polarizatoare în patrulaterul definit de principalele orașe din împrejurimi: Reșița (la sud-vest), Lugojul (la nord-vest), Oțelu-Roșu (la est) și Băile Herculane (la sud). Situarea Caransebeșului la întretăierea axelor către aceste patru orașe i-a conferit un rol privilegiat, de centru al unui spațiu relativ extins, variat din punct de vedere al resurselor și relativ bine populat (fig. 3.8).

La 1 ianuarie 2020, domiciliau în Caransebeș 29563 de persoane, cu 1423 mai puține decât în anul 2014 (-4.6%), cu 2096 mai puține decât în 2011 (6.6%) și cu 2841 mai puține decât în 2002 (-8.8%). În contextul diversificării fenomenelor migratorii din ultimele decenii, se cuvine să privim cu prudență aceste cifre, luarea în calcul a populației rezidente reflectând mai realist profilul demografic al orașului. Astfel, la recensământul din 2011, în Municipiul Caransebeș figurau cu domiciliul 31659 de persoane, însă doar 24689 rezidau efectiv, ecart observabil și în anul 2002 - 32404 domiciliați față de 28301 rezidenți (INSSE, 2020).

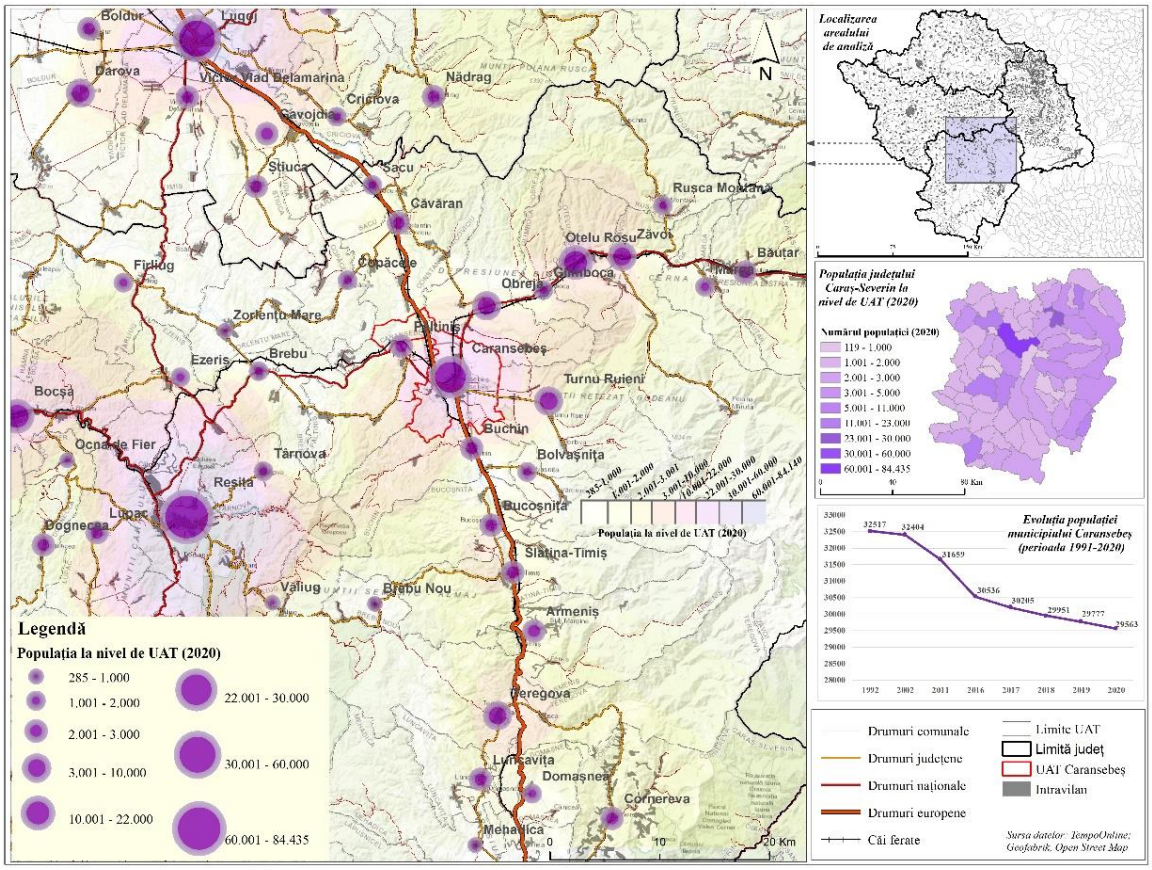

Fig. 3.8 Municipiul Caransebeș și împrejurimile: hartă demografică generală

3.1.2. Evoluția numerică a populației

Evoluția istorică a populației Municipiului Caransebeș este legată, pe de-o parte, de structurile statale din care a făcut parte (Imperiul Otoman, Imperiul Austro-Ungar și România), iar pe de altă parte de procesele de industrializare, respectiv dezindustrializare din ultimele șapte decenii. La recensământul din 1880, Caransebeșul număra 4764 locuitori, urmând apoi un comportament demografic central-european, cu o creștere realativ lentă, numărul de locuitori dublându-se tot la câte trei-patru decenii: 7999 locuitori în 1910, 15196 în anul 1956 și 31389 în anul 1992, când s-a înregistrat maximul istoric (fig. 3.9). Schimbările socio-economice survenite după căderea comunismului au influențat și demografia Caransebeșului, municipiul pierzând în numai două decenii peste 6700 de locuitori, adică o cincime din populație (INSSE, 2020).

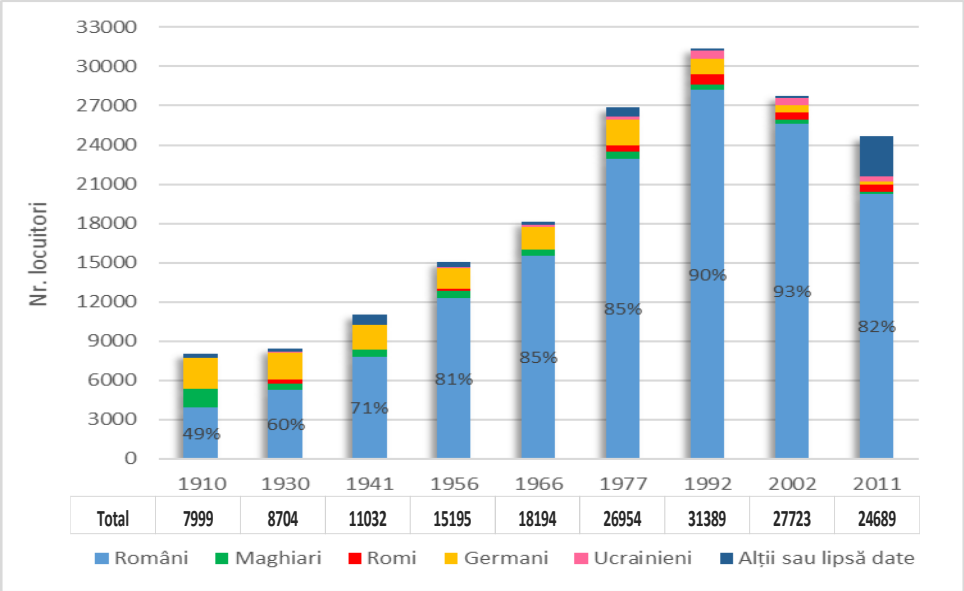

Fig. 3.9. Evoluția numerică a populației Municipiului Caransebeș, la recensămintele din perioada 1910-2011 (populația stabilă)

(Sursa: Varga Árpád, 2010; calcule pe baza www.insse.ro)

Dacă din punct de vedere al populației rezidente, scăderea demografică este marcantă, o analiză a populației domiciliate în Caransebeș pare să dilueze această tendință. Populația după domiciliu reprezintă numărul persoanelor cu cetățenie română și domiciliu pe teritoriul României; domiciliul persoanei este adresa la care aceasta declară că are locuința principala, trecută în actul de identitate, asa cum este luată în evidența organelor administrative ale statului. Totuși, în stabilirea valorii acestui indicator nu se ține cont de reședința obișnuită de perioada și/sau motivul absenței de la domiciliu.

În anul 1992 domiciliau în Caransebeș 32517 persoane, număr relativ stabil până în anul 2009, când începe o scădere continuă, în medie de -0.7%/an până în 2020. În intervalul 2014-2020, municipiul Caransebeș a pierdut 1624 de locuitori. Totuși, această descreștere este mai puțin abruptă decât în restul județului Caraș-Severin: dacă în anul 1992 populația Caransebeșului reprezenta 8.7% din totalul județului, în anul 2020 cântărește 9.4% (fig. 3.10).

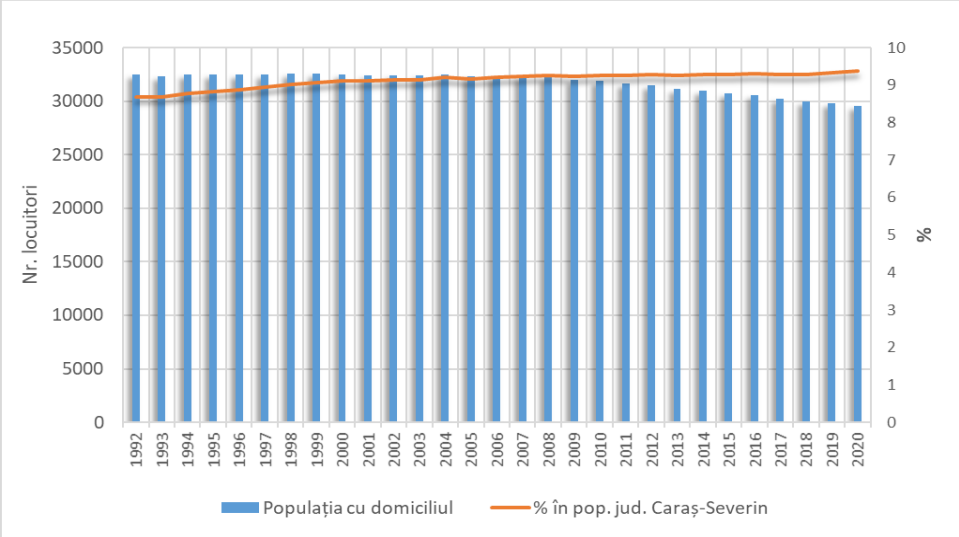

Fig. 3.10 Evoluţia numerică a populaţiei Municipiului Caransebeş, în intervalul 1992-2020 (populaţia cu domiciliul)

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

3.1.3. Mişcarea naturală a populaţiei

Natalitatea

Natalitatea reprezintă numărul născuţilor vii, într-un interval de timp, într-o comunitate. Pentru analize comparative, se operează cu rata natalităţii, respectiv numărul de născuţi vii, într-un an, raportat la 1000 de locuitori.

În intervalul 2014-2019, în Caransebeş s-au născut 1364 de copii, rata medie a natalităţii fiind de 7.5‰ (9.1‰ media naţională şi 7.2‰ media judeţului Caraş-Severin). După o uşoară creştere în perioada 2015-2018, în 2019 s-a înregistrat cea mai mică rată a natalităţii (6.9‰,) şi cei mai puţini nou-născuţi (206) din perioada post-decembristă (fig. 3.11). Aceste tendinţă se explică atât prin emigrarea unei părţi din populaţia tânără, cât şi prin scăderea numărului mediu de copii/cuplu, ambele apanaje ale îmbătrânirii demografice. Indicatorii sus-menţionaţi sunt în concordanţă cu *rata generală de fertilitate*, care pentru intervalul 2014-2019 a înregistrat o medie multianuală de 29 născuţi-vii la 1000 de femei de vârstă fertilă. În paralel, indicatorii structurii matrimoniale a populaţiei arată o rată relativ constantă a divorţialităţii, dar o scădere permanentă a nupţialităţii, care a înregistrat minimul istoric în anul 2019, 5.9‰, la egalitate cu media naţională (tab. 3.2).

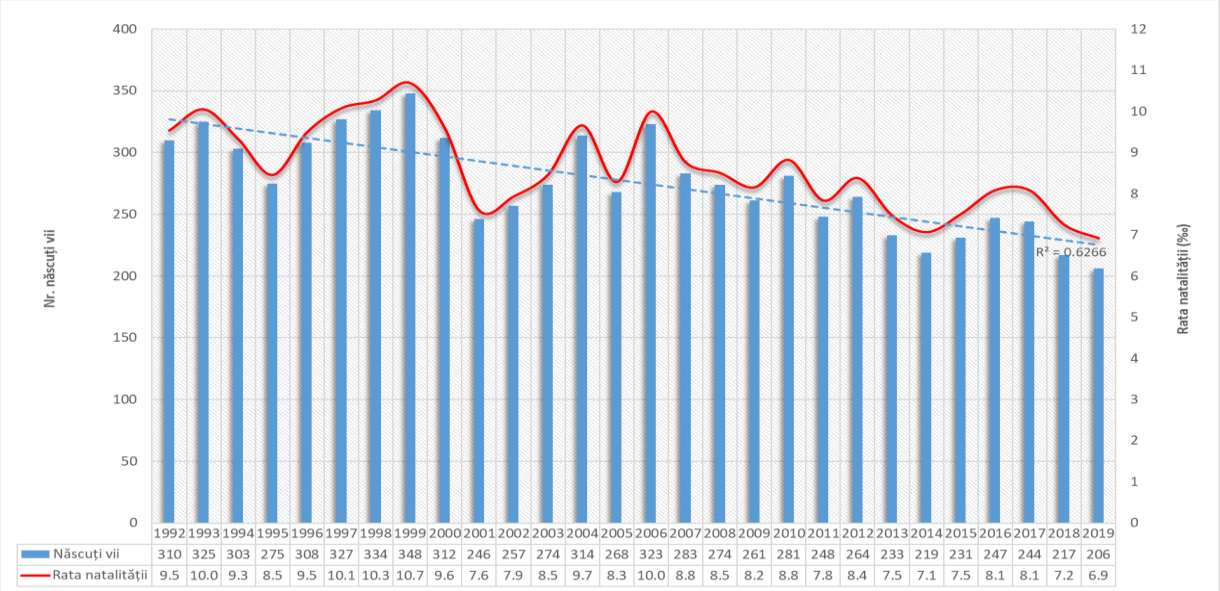

Fig. 3.11 Evoluția numărului de născuți vii și a ratei natalității în Municipiul Caransebeș
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Tab. 3.2 Evoluția principalilor indicatori de natalitate, fertilitate și nupțialitate în Caransebeș

Anul	1992	2002	2011	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Născuți vii	310	257	248	219	231	247	244	217	206
Nr. femei 15-49 ani	9055	9303	8485	8177	8078	7980	7848	7575	7336
Rata fertilității (‰)	34.2	27.6	29.2	26.8	28.6	31.0	31.1	28.6	28.1
Nr. căsătorii	238	245	209	189	219	205	209	225	177
Nr. divorțuri	76	90	89	79	66	74	82	85	67
Rata nupțialității (‰)	7.3	7.6	6.5	6.1	7.1	6.7	6.9	7.5	5.9
Rata divorțialității (‰)	2.3	2.8	2.8	2.5	2.1	2.4	2.7	2.8	2.3

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Mortalitatea

Mortalitatea reprezintă numărul persoanelor decedate, într-un interval de timp, în cadrul unei comunități. Pentru analize comparative, se folosește rata mortalității, respectiv numărul persoanelor decedate, într-un an, raportat la 1000 de locuitori.

În intervalul 2014-2019, au decedat 1934 de persoane, rata medie a mortalității fiind de 10.6‰, sub media județeană de 12.7‰, sub cea națională de 11.7‰, dar comparabilă cu cea a orașelor învecinate. Cu toate acestea, creșterea ratei mortalității este constantă în ultimii ani și chiar îngrijorătoare dacă alăturăm valorile actuale mediei anului 2000, 7.8‰ (fig. 3.12). În ceea ce privește *mortalitatea infantilă*, în intervalul 2014-2019 au decedat 17 copii sub un an, rezultând o rată a mortalității infantile de 12.7‰, aproape dublul mediei naționale de 6.8‰.

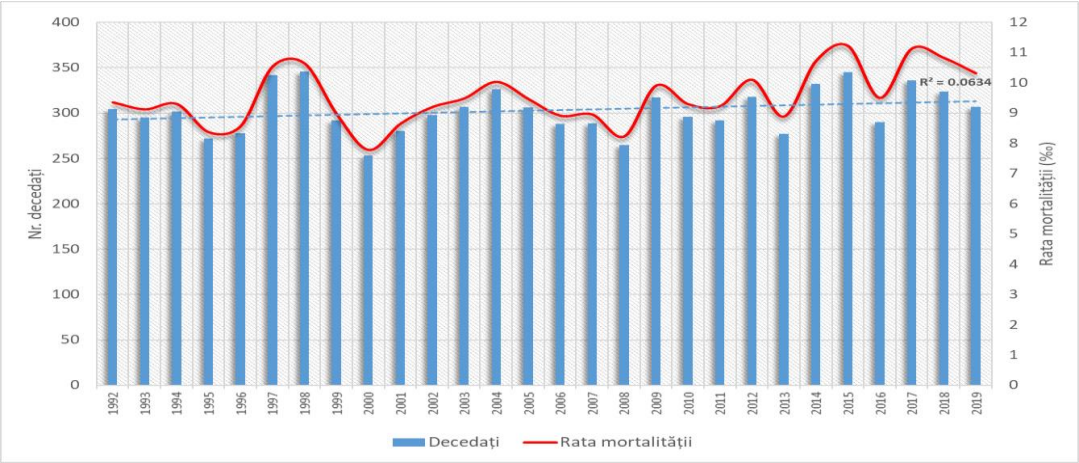

Fig. 3.12 Evoluția mortalității în Municipiul Caransebeș (1992-2019)
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Sporul natural

Sporul natural reprezintă diferența dintre numărul de născuți vii și numărul de decedați în cadrul unei comunități, de-a lungul unui an. Dacă până în anul 2008, rata sporului natural oscila în jurul valorii 0, creșterea continuă a mortalității și scăderea natalității au determinat coborârea acestui indicator până la -3.1‰, media anilor 2014-2020 (fig. 3.13). Această valoare se situează sub media națională (-2.6‰), dar peste media județului Caraș-Severin (-5.5‰). Aceste date confirmă o anumită tendință de marginalizare demografică, specifică Banatului de mai multe decenii. Practic, cu excepția orașelor capabile să aspire forță de muncă tânără, o parte considerabilă a teritoriului, și implicit a hinterlandului Caransebeșului, evoluția naturală a populației este regresivă.

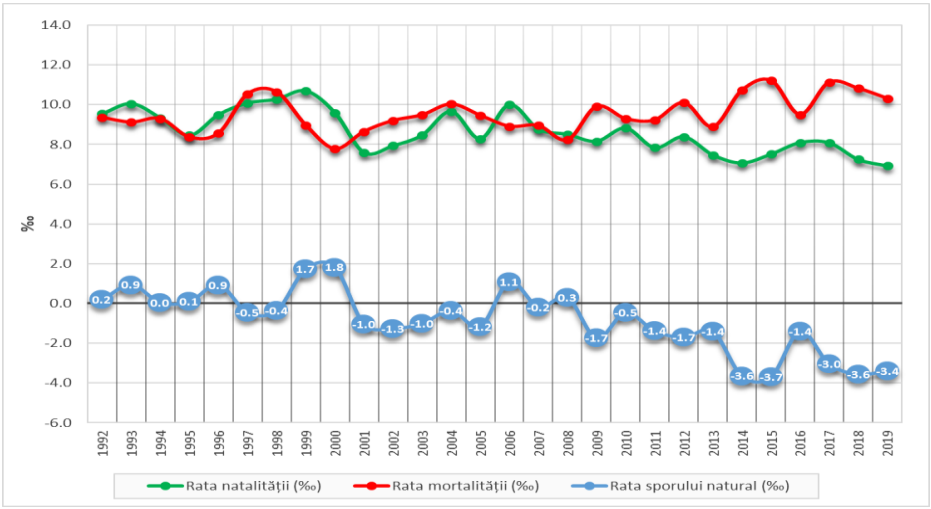

Fig. 3.13 Evoluția sporului demografic natural în Municipiul Caransebeș (1992-2019)
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

3.1.4. Mobilitatea teritorială a populației

Principala formă a mobilității teritoriale, migrația, este specifică oricărui sistem teritorial deschis, care prin relațiile de schimb înregistrează ieșiri (emigrări) și intrări (imigrări). Punct important între vechi provincii românești, dar și între diferite structuri statale de-a lungul timpului, municipiul Caransebeș a fost alimentat constant de populație din extinsul spațiul rural din culoarele Timiș-Cerna-Bistra și nu numai. În același timp, magnetismul Timișoarei și, după 1989, plecările constante în străinătate au înclinat balanța înspre negativ (tab. 3.3). Pentru intervalul 2014-2020, bilanțul mobilității rezidențiale este pozitiv (+364 persoane), însă acest fapt este compensat atât de bilanțul mobilității domiciliare (-967 persoane), cât și de bilanțul migrației internaționale (-286 persoane). Mai mult decât atât, statistica oficială nu oferă date referitoare la plecările temporare la muncă peste hotare, fapt ce prejudiciază analiza ca întreg a unui fenomen real de mobilitate.

Tab. 3.3 Evoluția indicatorilor mobilității teritoriale a populației Mun. Caransebeș (2014-2019)

Indicatorul	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014-2019
Stabiliri cu reședința	270	321	350	326	360	422	2049
Plecări cu reședința	226	247	488	226	231	267	1685
Bilanțul mobilității rezidențiale	**44**	**74**	***-138***	***100***	***129***	***155***	**364**
Stabiliri cu domiciliul (inclusiv migrația externă)	467	522	469	499	573	535	3065
Plecări cu domiciliul (inclusiv migrația externă)	627	648	767	682	652	656	4032
Bilanțul mobilității domiciliare	**-160**	**-126**	***-298***	***-183***	***-79***	***-121***	**-967**
Emigranți plecați definitiv	25	40	64	76	90	93	388
Imigranți sosiți definitiv	13	14	9	12	27	27	102
Bilanțul migrației internaționale	**-12**	**-26**	***-55***	***-64***	***-63***	***-66***	**-286**

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Dacă până în anul 2005 în municipiul Caransebeș bilanțul demografic migratoriu (diferența dintre numărul imigranților și numărul emigranților) era oscilant, atât în teritoriu pozitiv, cât și negativ, după acest an pierderile demografice din migrație au devenit constante. În intervalul 2014-2019, bilanțul demografic migratoriu reflectă o pierdere de 967 persoane, mai mult decât bilanțul demografic natural (nașteri-decese) -570 persoane (vezi fig. 3.14).

Asociind mișcarea naturală și cea migratorie a populației, rezultă ca indicator sintetic bilanțul demografic general, respectiv diferența dintre intrările în sistem (prin nașteri și imigrări) și ieșiri (prin decese și emigrări). Începând cu anul 2016, rata bilanțului demografic general a Municipiului Caransebeș s-a scris pe o pantă accentuată negativ, ajungând în anul 2016 la -11.2‰. După un ușor reviriment, în anul 2019 acest indicator reprezintă -7.5‰. Media intervalului 2014-2019 este de -8.4‰ pentru Municipiul Caransebes, comparabilă cu situația la nivel de județ, -8.8‰, indicând scădere demografică accentuată și o tendință de îmbătrânire.

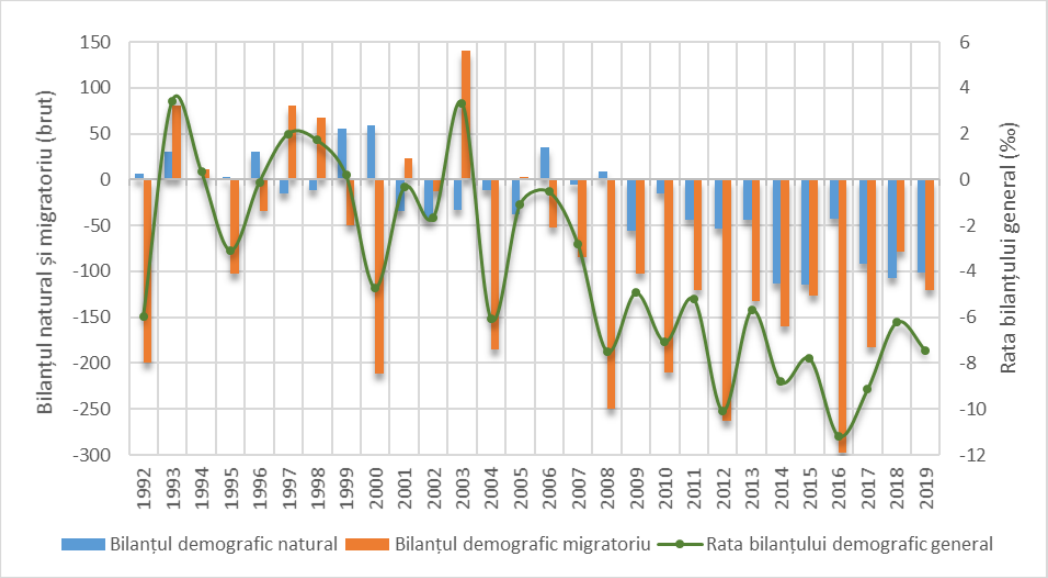

Fig. 3.14. Evoluția bilanțului migratoriu, bilanțului natural și bilanțului general în Municipiul Caransebeș (1992-2019)

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

3.1.5. Densitatea populației

Municipiul Caransebeș este situat într-un areal cu o densitate peste media județului Caraș-Severin, învecinându-se cu localități rurale relativ bine populate și centrate pe axe majore de transport. Totuși, fragmentarea reliefului și discontinuitățile morfologice încadrează acest județ printre cele mai puțin antropizate. În cazul Municipiului Caransebeș, cu o suprafață administrativă de 73,5841 km^2, densitatea populației a cunoscut o scădere în ultimii 30 de ani, în relație directă cu numărul de locuitori. Raportat la populația domiciliată în Caransebeș la 1 ianuarie 2020 (29563 locuitori), rezultă o densitate medie de 401.75 locuitori/km^2, fapt ce situează municipiul în aceeași clasă cu Reșița și Lugojul.

3.1.6. Structura populației

Structura pe sexe și pe grupe de vârstă

Împărțirea pe sexe a populației municipiului Caransebeș reflectă o ușoară feminizare demografică. La 1 ianuarie 2020, femeile reprezentau 51.8% (51.3% în anul 1992) iar bărbații 48.2% din totalul populației. Acest grad de feminizare este ușor superior mediilor naționale (51.1%) și ale județului Caraș-Severin (51%). Prin urmare, *indicele de masculinitate* are valoarea de 93 de bărbați la 100 de femei. Totuși, lipsa datelor referitoare la migrațiile temporare (adesea feminizate, în special în străinătate) afectează determinarea exactă a acestui indicator.

Piramida vârstelor este o reprezentare grafică sintetică a grupelor de vârstă și sex, precum și a ponderii sau a numărului de locuitori pentru fiecare dintre aceste categorii. Tranziția demografică a Municipiului Caransebeș este reprezentată în piramidele de mai jos (fig. 3.15).

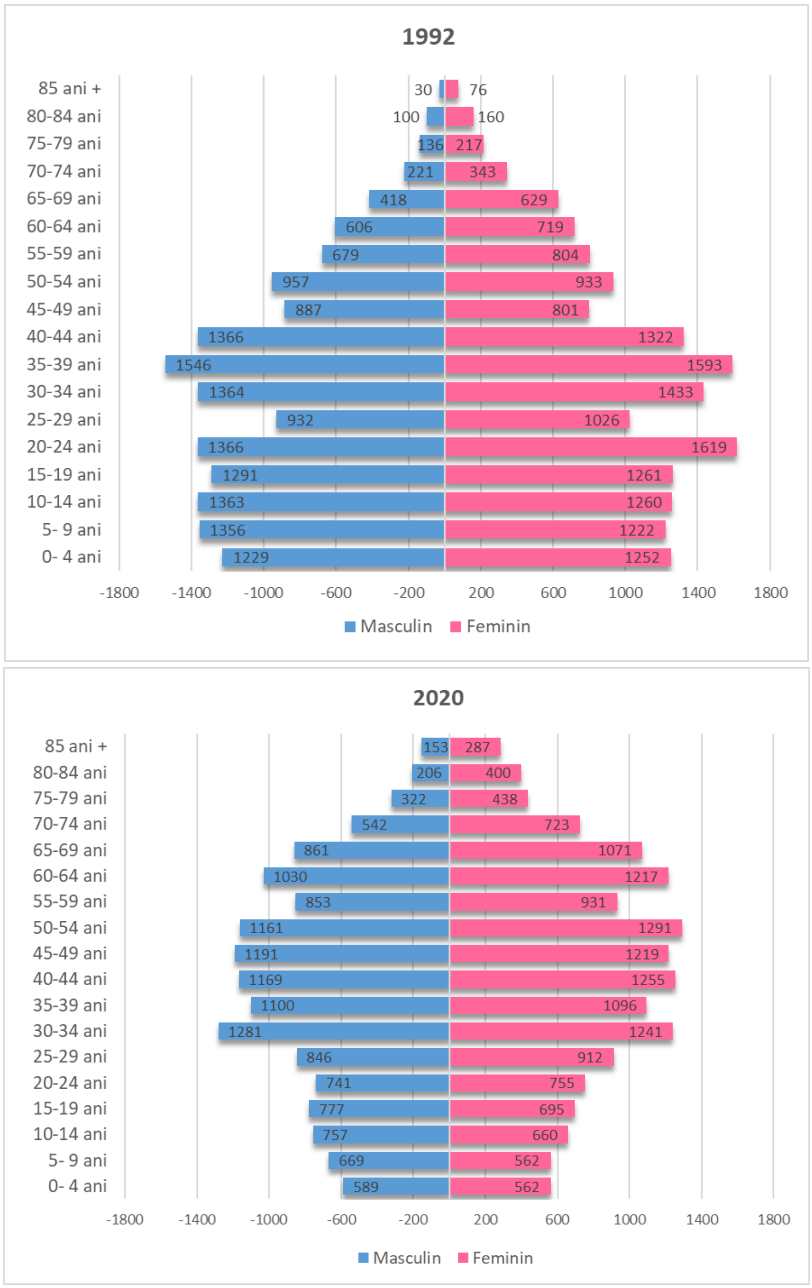

Fig. 3.15 Piramida vârstelor în Municipiul Caransebeș (1992 și 2020)
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

În anul 1992, forma de clopot a piramidei demografice a Municipiului Caransebeș reflecta o pondere ridicată a grupelor de vârstă adulte și relativ ridicată a celor tinere. Cele mai numeroase grupe de vârste erau 35-39 ani (3139 persoane) și 20-24 ani (2985 persoane). Se remarcau numeric la momentul respectiv contingentele născute în intervalul 1947 - 1958 și cele născute după 1968, cu efective relativ egale până în 1992, ceea ce constituia premisele teoretice ale menținerii unei piramide de tip clopot pe viitor.

Modificările politice și socio-economice din perioada post-comunistă au inversat această piramidă, trasformând-o până în 2020 în tipologia de tip amforă, ce semnifică o pondere redusă a tinerilor și tendințe de îmbătrânire. Practic, ultimele generații numeroase, diferențiate net de cele ulterioare, sunt cele născute în intervalul 1984-1990 (2522

persoane). Peste 2400 de persoane mai înregistrează grupele 50-54 ani, 45-49 şi 40-44. Mai mult decât atât, grupele 60-64 ani şi 65-69 ani numără peste 1900 de persoane fiecare. Semnele de întinerire lipsesc, mai ales dacă luăm în considerre faptul că grupa 0-4 ani (1151 persoane) este mai puţin numeroasă decât grupa 70-74 ani (1265 persoane).

Evoluţiile observate în analiza piramidelor demografice sunt dovedite şi de ponderile principalelor grupe de vârstă. În intervalul 2014-2020, grupa 0-14 ani înregistrează o scădere de 0.5 puncte procentuale, pe când grupa 65 de ani şi peste o creştere de 3.9 puncte procentuale (fig. 3.16). Creşterea accelerată a ponderii persoanelor vârstnice este dovedită şi de evoluţia *indicelui de vitalitate Pearl* (născuţi/decedaţi*100): de la 85 în 2014 la 67.1 în 2020.

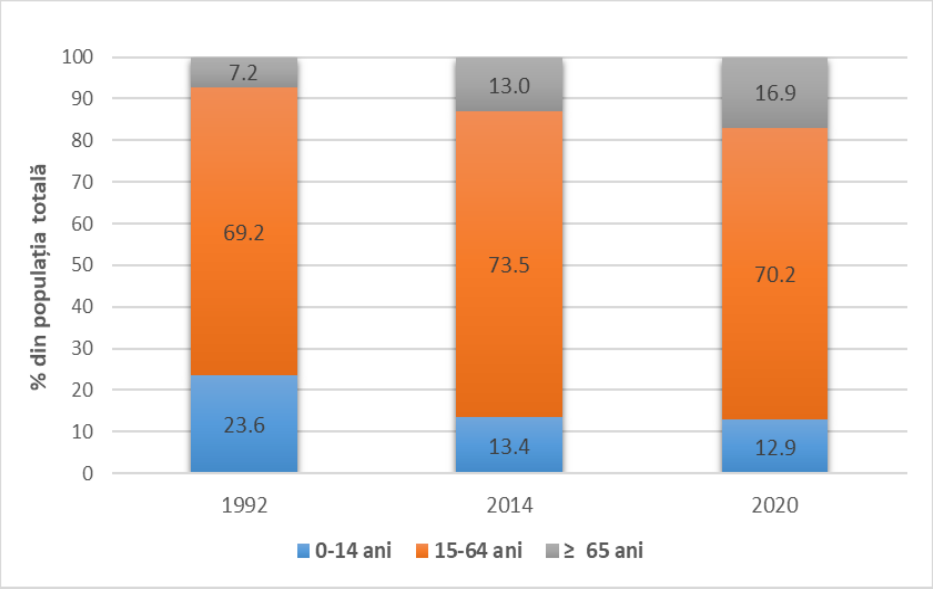

Fig. 3.16. Structura populaţiei pe principalele grupe de vârstă, în anii 1992, 2014 şi 2020
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Structura etnică şi confesională a populaţiei

Structura etnică a Municipiului Caransebeş trebuie privită evolutiv, din prisma modificărilor survenite în ultimul secol şi jumătate. La recensământul din 1880, principalele etnii erau cea română (54.6%) şi cea germană (33.4%). Până în 1910, maghiarii ajung să reprezinte 17.7% din populaţia totală, ponderea acestora scăzând după Primul Război Mondial. Ponderea românilor va creşte treptat de la 49% în 1910, până la 71% în 1941 şi 93% în 2002. Invers, etnia germană reprezenta 30.2% în 1910, 17.8% în 1941, 7.4% în 1977 şi doar 1.8% în 2002, când este depăşită de etniile ucraineană şi romă - câte 2% fiecare (tab. 3.4). Întrucât recensământul din 2011 prezintă o suprareprezentare a grupurilor nedefinite (12.6%), ultimul reper luat în analiza noastră rămâne anul 2002, statistica etnică şi confesională fiind dificil de urmărit în mod precis în perioadele dintre recensăminte.

Sub aspect confesional, evoluţiile se oglindesc în mare parte în structura etnică. La recensământul din 2011, structura confesională cuprindea 77.07% ortodocşi, 3.49% romano-catolici, 3.5% baptişti, 2.41% penticostali şi 13.53% ală religie sau necunoscută.

Tab. 3.4 Evoluția numerică a principalelor etnii din Caransebeș

Etnia/anul	1880	1910	1930	1941	1956	1966	1977	1992	2002	2011
Români	2600	3916	5244	7829	12298	15490	22954	28183	25632	20281
Maghiari	310	1413	536	478	547	504	530	454	318	158
Romi	1	0	277	0	125	15	451	737	553	527
Germani	1590	2419	2083	1969	1596	1710	1983	1180	512	265
Evrei	0	0	305	0	144	59	36	14	2	0
Ucrainieni	1	2	15	0	60	150	287	650	559	345
Alții	262	249	244	756	425	266	713	171	147	3113
Total	**4764**	**7999**	**8704**	**11032**	**15195**	**18194**	**26954**	**31389**	**27723**	**24689**

(Sursa: Varga Árpád, 2010; calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

III.3.2. Forța de muncă

Resursele de muncă și numărul de salariați

Resursele de muncă reprezintă categoria de populație care dispune de ansamblul capacităților fizice și intelectuale care îi permit să desfășoare o muncă utilă în una din activitățile economie naționale. Resursele de muncă includ populația în vârstă de muncă, aptă de a lucra, precum și persoanele sub și peste vârsta de muncă aflate în activitate. Numărul mediu al salariaților cuprinde persoanele angajate cu contract de muncă/raport de serviciu pe durata determinată sau nedeterminată (inclusiv lucrătorii sezonieri, managerul sau administratorul), al căror contract de muncă/raport de serviciu nu a fost suspendat în anul de referință. Numărul mediu al salariaților reprezintă o medie aritmetică simplă rezultată din suma efectivelor zilnice de salariați (exclusiv cei al căror contract de muncă/raport de serviciu a fost suspendat), inclusiv din zilele de repaus săptămânal, sărbători legale și alte zile nelucrătoare, împărțită la numărul total al zilelor calendaristice (definiție ISSSE).

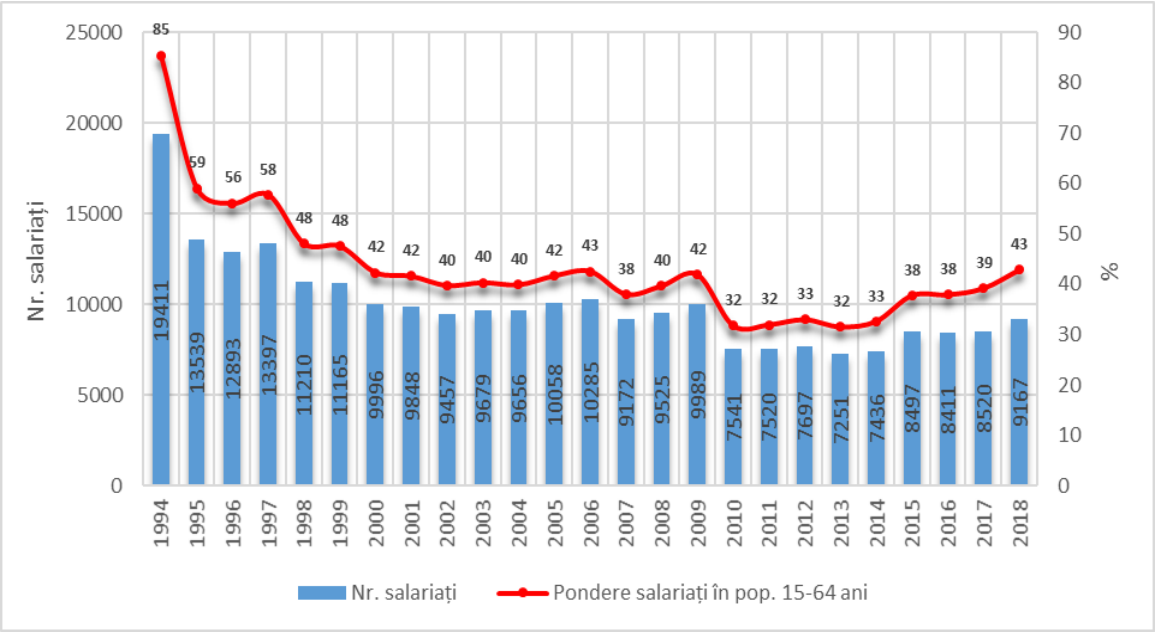

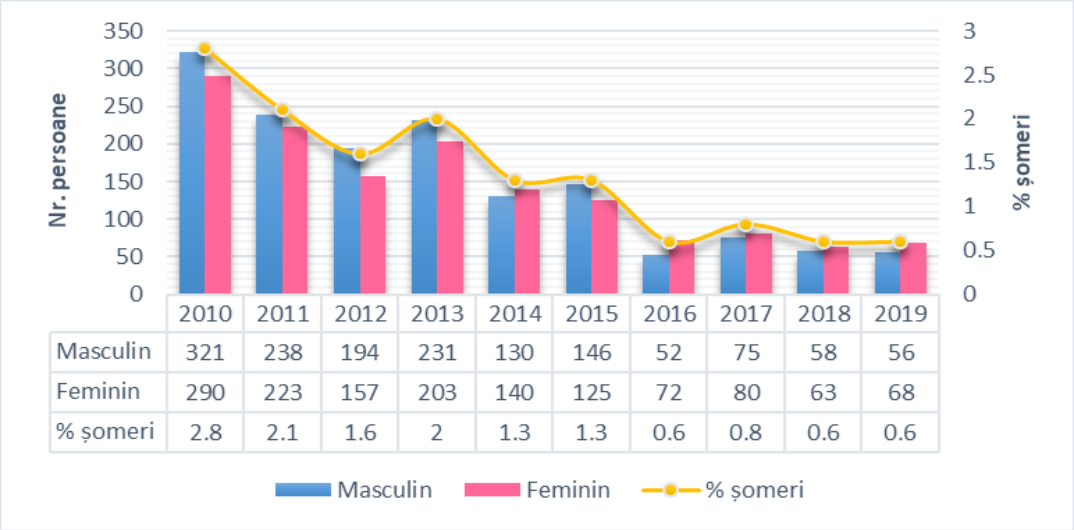
Fig. 3.17 Evoluția numărului de salariați și ponderea acestora în populația cu vârste cuprinse între 15 și 64 de ani (1994-2018)

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

La nivelul Municipiului Caransebeș, numărul salariaților a înregistrat o scădere semnificativă din anul 1994 (19411, adică 85% din grupa de populație 15-64 ani) și până în 2013, când s-a înregistrat minimul ultimelor trei decenii (7251, adică 32% din grupa de populație 15-64 ani). Din 2014 până în 2018, numărul și ponderea salariaților a creascut până la 9167 (43% din grupa de populație 15-64 ani, vezi fig. 3.17). Aceste cifre sunt superioare mediei județului Caraș-Severin: dacă în anul 2014 salariații din Caransebeș reprezentau 14.6% din totalul angajaților din județ, această pondere a crescut până la 17.3% în 2018. Totuși, perspectivele resurselor de muncă la nivelul Municipiului Caransebeș sunt afectate de tendințele de îmbătrânire demografică, ponderea în populația totală a populației cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 scăzând de la 73.5% în anul 2014 șa 70.2% în anul 2020.

În ceea ce privește evoluția numărului șomerilor (fig. 3.18), în Municipiul Caransebeș numărul acestora a scăzut de la 270 de persoane în anul 2014 (1.3% din totalul resurselor de muncă) la 124 în anul 2019 (0.6%). Aceste cifre sunt inferioare ponderilor la nivel de județ (2.5% în anul 2014 și 1.7% în anul 2019) și de țară (3.3% în anul 2014, respectiv 1.8% în anul 2019). Totuși, aceste ponderi trebuie privite cu prudență, întrucât statistica oficială nu include în formula de calcul persoanele casnice (deci fără loc de muncă), șomerul fiind persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- este în căutarea unui loc de muncă de la vârsta de minimum 16 ani și până la îndeplinirea condițiilor de pensionare;
- starea de sănătate și capacitățile fizice și psihice o fac aptă pentru prestarea unei munci;
- nu are loc de muncă, nu realizează venituri sau realizează din activități autorizate potrivit legii, venituri mai mici decât valoarea indicatorului social de referință al asigurărilor pentru șomaj și stimulării ocupării forței de muncă, în vigoare;
- este disponibilă să înceapă lucrul în perioada imediat următoare dacă s-ar găsi un loc de muncă;
- este înregistrată la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Masculin	321	238	194	231	130	146	52	75	58	56
Feminin	290	223	157	203	140	125	72	80	63	68
% șomeri	2.8	2.1	1.6	2	1.3	1.3	0.6	0.8	0.6	0.6

Fig. 3.18 Evoluția numărului șomerilor și ponderea acestora în totalul resurselor de muncă, în intervalul 2010-2019

(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

Dacă în anii 2014 și 2015 numărul șomerilor depășea în mod constant 250 de persoane, în intervalul 2016-2020 acesta s-a stabilizat sub 150. În general, în corespondență cu tendințele naționale și județele, în lunile de iarnă s-au înregistrat mai mulți șomeri, pe când, datorită activităților sezoniere (agricultură, turism, etc.) în lunile de vară numărul acestora a fost mai scăzut. De regulă, în luna mai a fiecărui an s-au înregistrat cei mai puțini șomeri (doar 74 în mai 2016). Totuși, situația pandemică actuală a făcut ca în mai 2020 să fie înregistrați cei mai mulți șomeri din 2016 și până în prezent (vezi fig. 3.19).

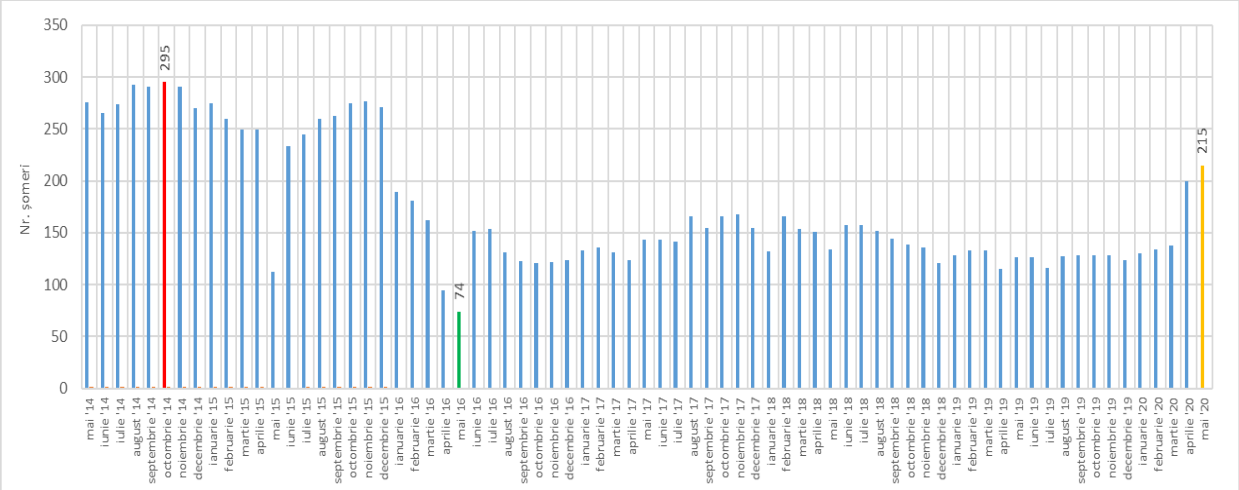

Fig. 3.19. Evoluția numărului șomerilor, pe luni, în intervalul 2014-2020
(Sursa: calcule pe baza www.insse.ro, 2020)

III. 4. ECONOMIA MUNICIPIULUI CARANSEBEŞ

1. Caracteristici generale ale economiei

Profilul economic actual al municipiului Caransebeş şi poziţia acestuia la nivel judeţean şi regional sunt rezultatul tradiţiilor locale în valorificarea resurselor teritoriului, poziţiei favorabile a oraşului pe axe importante de comunicaţie, respectiv capacităţii comunităţii locale de a se adapta cerinţelor în schimbare ale pieţei muncii şi de a atrage investiţii care să genereze creştere economică**.** Având şansa de a se afla în regiunea care înregistrează cele mai bune performanţe economice la nivel naţional, Regiunea de Dezvoltare Vest, municipiul Caransebeş poate beneficia de efectele antrenante pe care le presupun vecinătăţile prospere, unele cu caracter complementar.

Poziţia de convergenţă şi spiritul antreprenorial al locuitorilor săi au facut ca oraşul să se afirme încă de timpuriu drept un important centru comercial al Banatului, iar mai apoi un centru cu vocaţie industrială, prin prezenţa încă de la începutul secolului al XX-lea a două întreprinderi importante : Industria de Lemn "Mundus şi Borlova- Armeniş", în domeniul industriei lemnului, întreprindere ce exporta produse în perioada interbelică în numeroase ţări din Europa şi din Orientul Apropiat, şi Industriile fero-metalice "Vulcan", în domeniul industriei metalurgice. De asemenea, amintim din acea perioadă şi Uzina Electrică Centrală din Caransebeş, singurul furnizor de energie electrică din oraş, amplasată pe un canal prin care se devia apa necesară din râul Sebeş (Memoriu general, PUG Municipiul Caransebeş). In acea perioadă au fost deschise şi primele bănci şi case de păstrare pentru finanţarea activităţilor industriale şi s-au dezvoltat atelierele de reparaţii de vagoane. Cu toate acestea, cea mai mare parte din populaţia oraşului lucra în agricultură.

După naţionalizarea din anul 1948 şi instaurarea regimului comunist, industria a devenit prioritară în dezvoltarea oraşului. Astfel, vechea întreprindere Mundus din Balta Sărată, numită ulterior Combinatul de prelucrare a lemnului Caransebeş (CPL), a devenit întreprinderea simbol a oraşului, fiind cel mai important angajator din oraş. Până în anul 1990, CPL Caransebeş a fost unul dintre cele mai mari combinate de prelucrare a lemnului din ţară. Tot în perioada socialistă, industria oraşului s-a diversificat prin înfiinţarea, în anul 1970, a Întreprinderii de Construcţii de Maşini ("Caromet"), profilată pe producţia de boghiuri pentru locomotive şi vagoane şi turbine hidraulice. Ambele întreprinderi concentrau în aceea perioadă aproape 10.000 de angajaţi. In anul 1980 a început să funcţioneze prima structură de exploatare hidroenergetică din cadrul Sucursalei Hidrocentrale Caransebeş, când au fost demarate lucrările la Complexul Hidroenergetic Bistra-Poiana Mărului-Ruieni-Poiana Ruscă. În prezent, pe lângă complexul hidroenergetic amintit, Sucursala Hidrocentrale Caransebeş are în administrare şi amenajarea hidroenergetică Cerna-Belareca, fiecare dintre cele două având lucrări aflate în diferite stadii de construcţie.

După anul 1990, industria tradiţională locală a intrat în declin, fabricile şi-au redus producţia, apoi s-au închis rând pe rând, un moment dificil pentru oraş reprezentând

destructurarea şi închiderea Combinatului de prelucrare a lemnului din cartierul Balta Sărată. De menţionat şi privatizarea dezastroasă a vechii Întreprinderii de Construcţii de Maşini, devenită Caromet SA, al cărei număr de angajaţi a scăzut drastic de la peste 4000 la mai puţin de 80 angajaţi în prezent.

Începând cu anii 2000, economia Caransebeşului a înregistrat progrese notabile, prin investiţii noi, profilate preponderent pe subansamble auto (TMD Friction România SRL), turnarea metalelor neferoase usoare (Marchesi Eastern Europe SRL), industria de prelucrare a lemnului (Eco Lemn Product SRL, Mobirom SA etc). Deşi industria reprezintă cel mai important sector al economiei, având în ultimii ani contribuţii semnificative la dezvoltarea economică a oraşului şi a comunelor din vecinătate, se observă o creştere remarcabilă şi a sectorului serviciilor. Comerţul domină sectorul serviciilor, însă în ultimii ani s-au dezvoltat şi alte tipuri de servicii, cum ar fi: serviciile de informaţii şi comunicaţii, serviciile financiar-bancare, serviciile profesionale.

Putem afirma că, treptat, municipiul Caransebeş a redevenit un centru economic polarizator important pentru partea de est a judeţului Caraş-Severin, cu o economie în creştere şi diversificare. De altfel, dacă din punct de vedere demografic, în anul 2018, oraşul concentra 9,8% din populaţia judeţului Caraş-Severin, aportul unităţilor economice din Caransebeş la volumul total al cifrei de afaceri a judeţului a fost de 15,4%.

In prezent, principalele activităţi economice generatoare de locuri de muncă şi circuite financiare la nivelul municipiului Caransebeş sunt următoarele : productia de piese si accesorii pentru autovehicule si pentru motoare de autovehicule (2376 angajaţi; 387,8 mil.lei cifră de afaceri), comerţul cu ridicata şi amănuntul (870 angajaţi; 298,3 mil.lei), transporturile rutiere de mărfuri (134 angajaţi; 38,6 mil.lei), servicii de alimentaţie publică (142 angajaţi; 23,2 mil.lei), industria alimentară, industria mobilei, fabricarea de construcţii metalice etc. (tabelul 3.5)

Tabelul 3.5 Principalele activităţi economice generatoare de locuri de muncă şi circuite financiare, în municipiul Caransebeş (2018)

Sector de activitate	Cifra de afaceri (lei)	Număr locuri de muncă	Număr societăţi
Producţia de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule	387.878.518	2376	3
Comerţul cu ridicata şi amănuntul (produse alimentare şi nealimentare)	298.304.843	870	230
Transporturi rutiere de mărfuri	38.680.410	134	28
Restaurante şi alte activităţi de servicii de alimentaţie	23.279.839	142	51
Industria alimentară	22.294.932	107	12
Fabricarea de mobilă	16.028.808	133	8
Fabricarea de construcţii metalice	12.705.052	89	4
Recuperarea materialelor reciclabile	10.387.081	29	5
Lucrări de construcţii a clădirilor rezidenţiale şi nerezidenţiale	6.731.402	100	24

(sursa : Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş-Severin)

2. Dinamica firmelor (număr firme, angajați, cifra de afaceri)

In perioada de referință 2015-2018, numărul de firme active din Municipiul Caransebeș a crescut treptat, de la 711 firme în anul 2015, la 747 firme în anul 2018, creșterea fiind de 5% (fig. 20). Aceasta creștere este rezultatul unei dinamici pozitive în special la nivelul microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici.

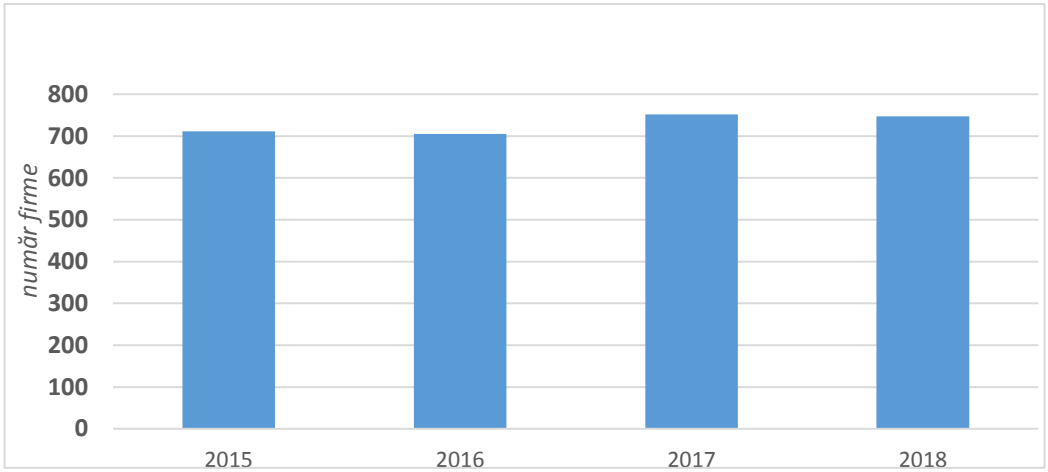

Fig. 3.20 Evoluția numărului de firme în perioada 2015-2018
(sursa datelor :Direcția Judeteană de Statistică Caraș-Severin)

Analiza dinamicii numărului de firme în perioada 2015-2018, pe domenii de activitate, evidențiază evoluții pozitive în cazul firmelor din sectorul serviciilor profesionale (+ 25%), turism (+26%), transporturi (+5%), TI&C (+8%) și a serviciilor către populație (38%) (fig. 3.21). In schimb, se înregistrează evoluții negative în cazul firmelor care activează în industrie (de la 77 firme in 2015, la 68 firme în 2018, reprezentând scăderi de 12%), alimentație publică (-17%), comerț (-2%). In general, este vorba despre firme de mici dimensiuni, care inregistrează, de regulă, fluctuații de la un an la altul.

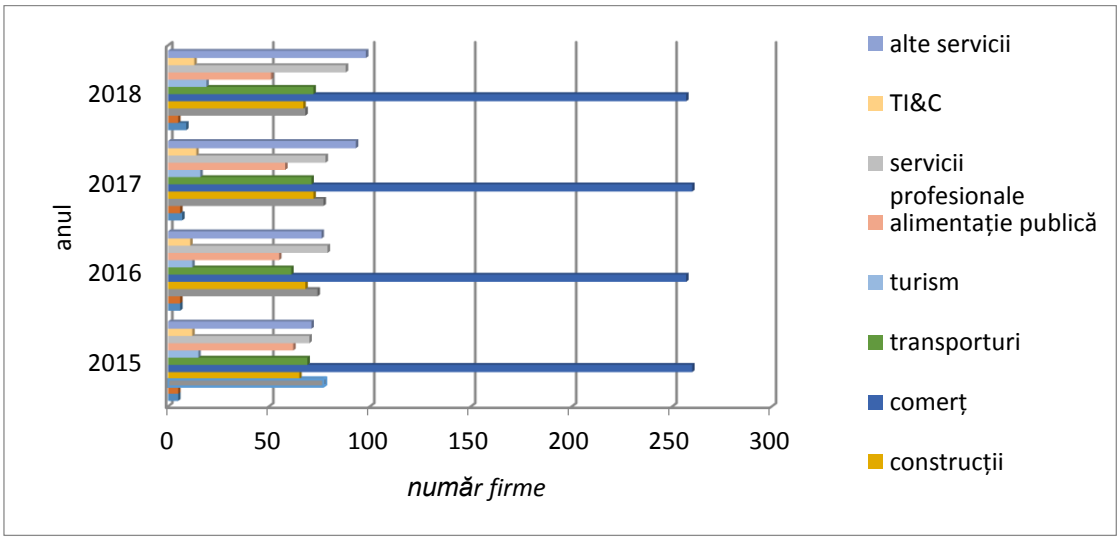

Fig. 3.21 Evoluția numărului de firme, pe domenii de activitate, în perioada 2015-2018
(sursa datelor :Direcția Judeteană de Statistică Caraș-Severin)

Numărul total al salariaților din firmele înregistrate la nivelul Municipiului Caransebeș a scăzut cu cca 5% în perioada de referință, de la 6368 persoane în anul 2015, la 6068 persoane în anul 2018, cu o scădere mai accentuată la nivelul anului 2017 (fig 3.22) Raportând numărul de angajați la numărul de firme existente, media numărului de angajați /firmă este de 8,2 angajați în anul 2018, față de 8,9 angajați în anul 2015.

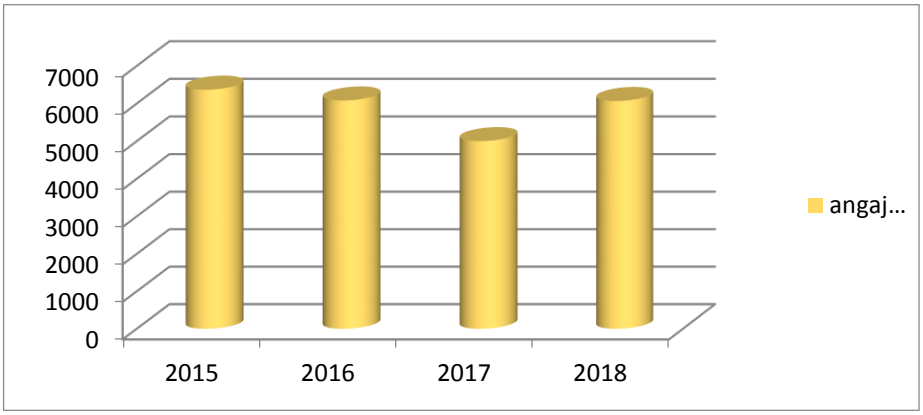

Fig 3.22 Dinamica numărului de salariați din firmele din municipiul Caransebeș
(sursa datelor :Direcția Judeteană de Statistică Caraș-Severin)

Analiza evoluției volumului total al cifrei de afaceri (CA), în perioada 2015-2018, evidențiază o creștere cu cca 5%, de la 985,3 mil. lei în anul 2015, la 1,03 mld. lei în anul 2018, însă dacă raportăm valoarea înregistrată în anul 2018, la cea din 2017 (1,27 mld lei), tendința este una de scădere. Această evoluție fluctuantă a cifrei de afaceri caracterizează majoritatea sectoarelor economiei locale. Anul 2017 marchează o scădere importantă a cifrei de afaceri în industrie, dar și cea mai importantă creștere în sectorul servicii și în silvicultură (tabelul 3.6 și fig. 3.23). Agricultura și construcțiile sunt sectoarele care au înregistrat creșteri în fiecare an în perioada de referință - cu excepția anului 2016- (agricultura cu o medie de 54% , iar construcțiile cu o medie de 40%).

Tabelul 3.6 Evoluția cifrei de afaceri (CA), pe ramuri de activitate, în perioada 2015-2018 (lei)

	2015	**2016**	**2017**	**2018**
agricultură	3517101	2790219	4923369	7566004
silvicultura	1354062	3570364	8990180	3261034
industrie	581 202 347	625 219 361	402 027 702	481 623 104
construcții	40 558 322	32 781 634	57 781 107	67 544 615
servicii	358 735 128	392 150 804	802 885 793	470 393 688
TOTAL	985 366 960	1 056 512 382	1 276 608 151	1 030 388 445
CA/ locuitor	**32027**	**34599**	**42265**	**34402**

(Sursa : Direcția Județeană de Statistică Caraș-Severin)

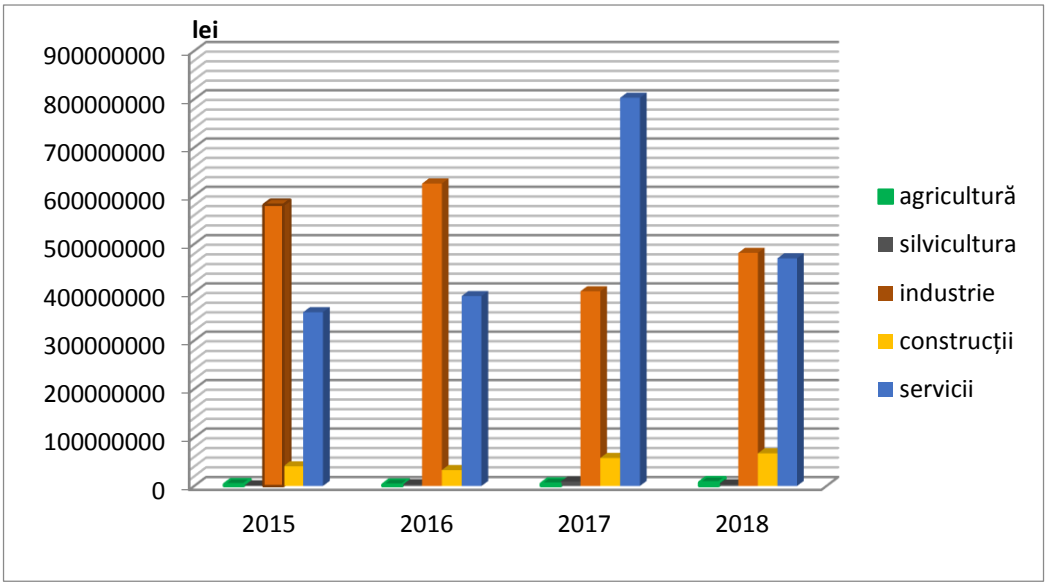

Fig 3.23 – Evoluția cifrei de afaceri, pe sectoare de activitate, în perioada 2015-2018
(sursa datelor :Direcția Judeteană de Statistică Caraș-Severin)

Analiza ponderii sectoarelor economiei în realizarea cifrei de afaceri, în anul 2018, evidenţiază rolul în egală măsură al industriei şi serviciilor în economia locală, ponderea acestora fiind de 46,7% (481,62 mil.lei), respectiv, 45,7% (470,39 mil.lei), urmate de sectorul construcţiilor (6,6% ; 67,3mil.lei), agricultură (0,7% ; 7,56 mil.lei) şi silvicultură (0,3% ; 3,26 mil.lei) (fig 3.24).

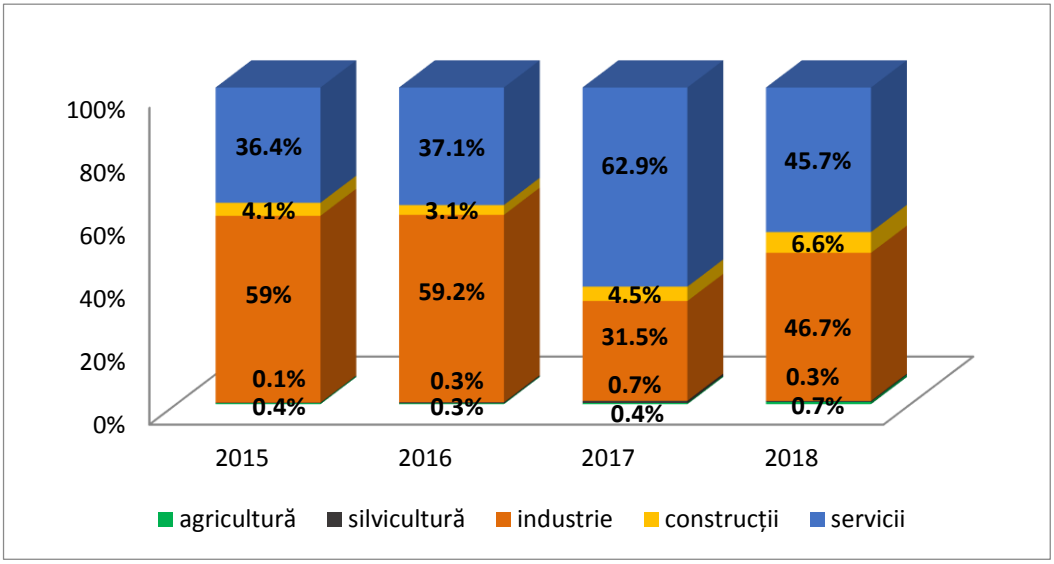

Fig. 3.24 Ponderea cifrei de afaceri, pe sectoare de activitate, în perioada 2015-2018
(sursa datelor :Direcția Judeteană de Statistică Caraș-Severin)

Analiza evoluției *cifrei de afaceri pe locuitor*, evidențiază aceleași fluctuații determinate de valorile obținute de fiecare sector în parte în anii analizați. Astfel, dacă în anul 2015 CA/locuitor era de 32027 lei, aceasta a atins valoarea de 34402 lei în anul 2014, indicând o creștere de 7% (tabelul 3.6).

3. Agricultura

Agricultura şi-a păstrat specificitatea ultimelor decenii, fiind profilată în continuare pe creşterea animalelor, pomicultură şi cultura plantelor în zonele joase, cu soluri aluvionare din lungul albiei Timişului. Deşi are un aport scăzut la formarea cifrei de afaceri a oraşului (0,7% în anul 2018), agricultura rămâne o activitate importantă, mai ales pentru locuitorii satului aparţinător, Jupa.

Din punct de vedere al calităţii solurilor, domină solurile din clasa a III-a (47,2%) şi a IV-a (30,2%), urmate de cele din clasa a V-a (13,4%) şi clasa a II-a (9,2%) (Memoriu general-PUG). Municipiul Caransebeş este încadrat în zona de favorabilitate 4, iar tipurile de sol dominante sunt cele din categoria solurilor brune luvice, luvisoluri albice şi psamosoluri. Calitatea solurilor este influenţată de o serie de factori limitativi: aciditate moderată (47% din suprafaţa edafică), compactitate moderată (58%), rezervă de humus moderată (47%), eroziune şi alunecări foarte severe şi severe (14%), eroziune în adâncime foarte severă (4,6%), inundaţii prin revărsare foarte severe şi severe (6,2%). Prin urmare, ameliorarea şi valorificarea potenţialului productiv al terenurilor agricole se poate realiza prin aplicarea integrată a unor măsuri hidroameliorative şi agropedoameliorative, care să asigure un regim aerohidric în sol în parametrii optimi.

Analiza structurii terenurilor, pe categorii de folosinţă, în anul 2019, evidenţiază ponderea ridicată a terenurile agricole (51,4%; 3479 ha) din suprafaţa totală a municipiului Caransebeş (6772 ha), urmate de terenurile ocupate cu construcţii (20,7%, 1399 ha), terenurile neproductive (14,8%; 1003ha), păduri (7,9%; 532 ha), căi de comunicaţie (3,7%; 249 ha) şi terenuri ocupate de ape (1,6%; 110 ha) (fig 3.25 şi 3.26).

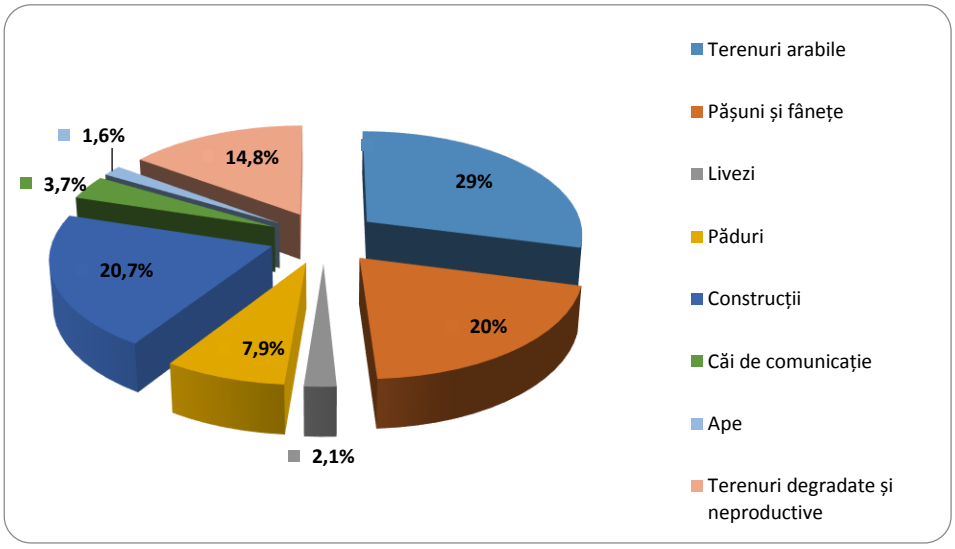

Fig. 3.25 Structura fondului funciar, pe categorii de folosinţă (2019)
(sursa datelor : Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

Analizând comparativ structura terenurilor la nivelul anilor 2014 şi 2019, remarcăm o creştere a suprafeţelor arabile, de la 1591 ha în anul 2014, la 1963 ha în anul 2019, dar şi a celor ocupate cu construcţii, cu cca 489 ha (de la 910 ha, în anul 2014, la 1399 ha , în 2019). Descreşteri importante în perioada analizată au înregistrat suprafeţele ocupate cu păşuni (cca 52%) şi fâneţe (cca 25%). Astfel, se explică creştere semnificativă a a terenurior neproductive de la 759 ha în anul 2015, la1003 ha în anul 2019 (tabelul 3.7).

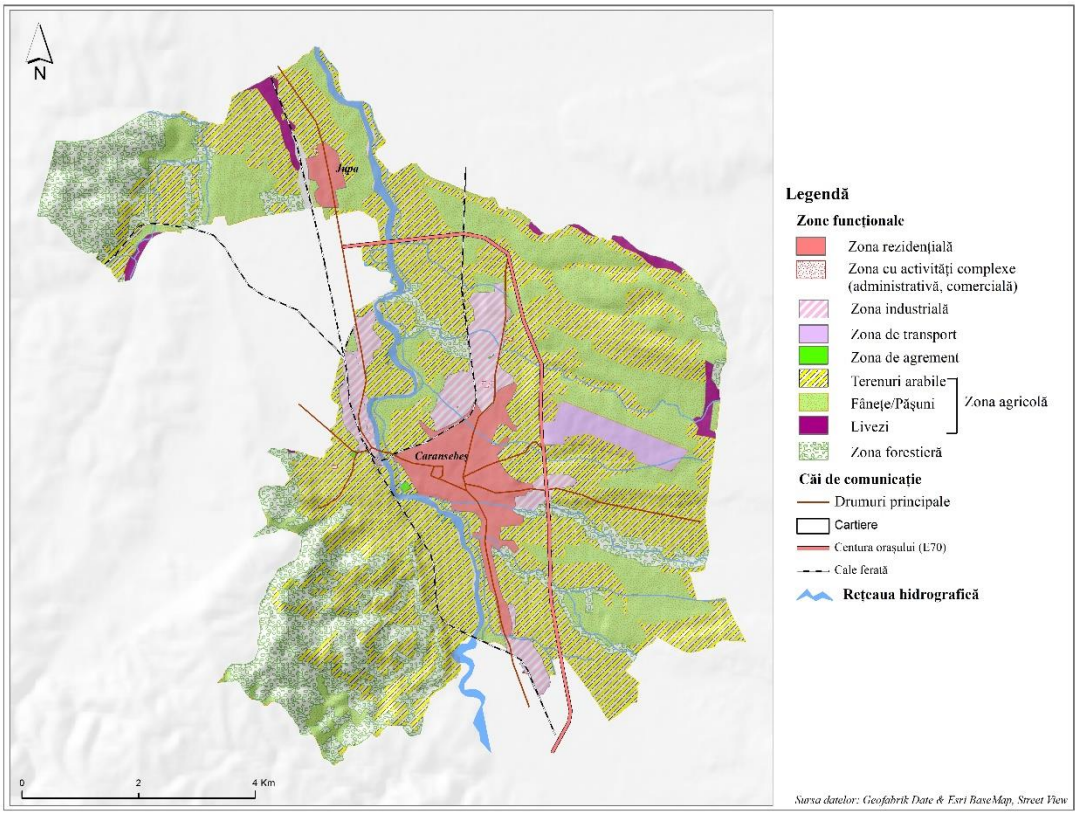

Fig. 3.26 Zonele funcţionale la nivelul UAT Caransebeş (2018)

Din totalul suprafeţei agricole, terenurile arabile reprezintă 56,4% (1963 hectare), păşunile şi fâneţele însumează 39,5% (1375 hectare), iar suprafeţele ocupate cu livezi doar 4,1 % (141 hectare) (fig 3.27).

Suprafaţa de teren arabil ce revine unui locuitor reprezintă un indicator ce relevă în bună măsură capacitatea de autosusţinere economică a populaţiei unui teritoriu din resurse agricole locale proprii. La nivelul municipiului Caransebeş, acest indicator are valori foarte scăzute (0,07ha/loc.), mult sub media naţională (0,6 ha/locuitor), dar şi sub cea a judeţului Caraş-Severin (0,4 ha/locuitor).

Tabelul 3.7 Structura fondului funciar, pe categorii de folosinţă, în anii 2014 şi 2019

Categorii de folosinţă	2014		2019	
	ha	%	ha	%
Teren agricol, din care:	**3999**	***62.0***	**3479**	**51.4**
Terenuri arabile	1591	*24.7*	1963	29.0
Păşuni	1257	*19.5*	606	8.9
Fânețe	1025	*15.9*	769	11.4
Livezi	126	*2.0*	141	2.1
Teren neagricol, din care:	**2454**	***38.0***	**3293**	**48.6**
Păduri	529	*8.2*	532	7.9
Terenuri ocupate cu ape, bălţi	110*	*1.7*	110	1.6
Terenuri ocupate cu construcţii	910*	*14.1*	1399	20.7
Căi de comunicaţie	149*	*2.3*	249	3.7
Terenuri degradate şi neproductive	759	*11.8*	1003	14.8
TOTAL	**6453**	***100***	**6772**	***100***

*(sursa: Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeș, * Institutul Naţional de Statistică)*

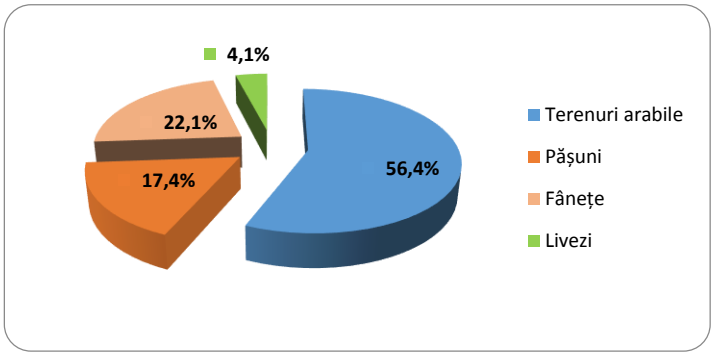

Fig 3.27 Structura terenurilor agricole, pe categorii de folosinţă (2019)
(sursa datelor : Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

Dintre activităţile agricole practicate, ***cultura plantelor*** rămâne o activitate tradiţională în zona Caransebeşului, praticată în exploatări agricole individuale. Culturile de câmp sunt dominate de *cerealele pentru boabe*, care au ocupat 64,6 % din totalul suprafeţelor cultivate în 2019 (427 hectare), urmate de culturile de cartofi (21,2 %, respectiv 140 hectare) şi legume (14,2%; 94 hectare) (fig. 3.28). Culturile cerealiere se practică pe terenurile situate pe terasele Timişului şi Sebeşului şi în luncile acestora, ca suprafaţă şi pondere în producţie, porumbul situându-se pe primul loc (410 hectare; 2460 tone), urmat de grâul de toamnă (10 hectare; 36 tone) şi ovăz (7 hectare, 10 tone). *Cartoful* găseşte condiţii pedoclimatice favorabile în Depresiunea Caransebeşului, ocupând locul doi ca suprafaţă cultivată, producţiile obţinute variind de la un an la altul (1680 tone în anul 2019, faţă de 2465 tone în anul 2018), din cauza fluctuaţiilor climatice, respectiv, perioade secetoase lungi sau exces de umiditate în zonele joase de luncă în anii ploioşi. Preferând soluri cu mare procent de fertilitate şi umiditate, *legumele şi zarzavaturile* se cultivă mai ales în zonele de luncă din lungul Timişului şi Sebeşului pe suprafeţe relativ extinse (94 hectare), având producţii ce pot ajunge şi la cca 1000 tone/an. Se cultivă : tomate (12 ha, 120 tone/an), ceapă (15 ha; 135 tone), castraveţi (10 ha; 100 tone), ardei (9 ha; 81 tone), varză (7 hectare; 70 tone), morcovi (8ha; 64 tone) şi alte rădăcinoase (8 ha; 64 tone), vinete (5 ha; 60 tone), fasole (4 ha; 20 tone) etc.

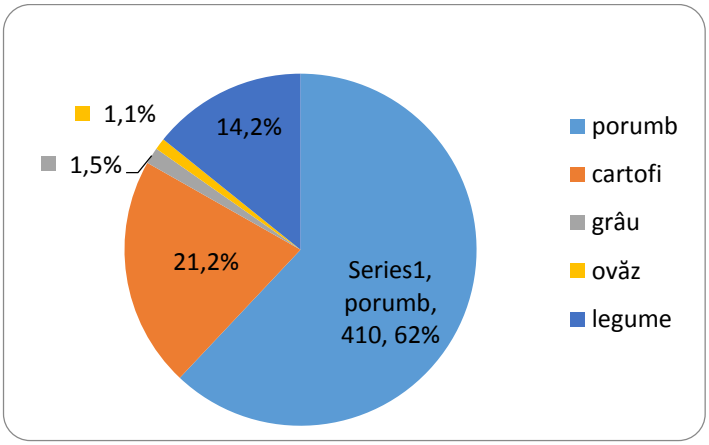

Fig 3.28 Ponderea suprafeţelor ocupate cu principalele culturi agricole (2019)
(sursa datelor : Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

Analiza dinamicii suprafeţelor cultivate în perioada 2016-2019 evidenţiază mici variaţii pozitive doar în ceea ce priveşte suprafeţele cultivate cu cartofi (de la 120 ha în 2016, la 140 ha în 2019), în cazul celorlalte culturi, observându-se o uşoară tendinţă de scădere a suprafeţelor cultivate (fig. 3.29). De asemenea, şi producţiile anuale, cu excepţia porumbului, înregistrează o tendinţă de uşoară scădere, acestea fiind influenţate de dinamica suprafeţelor cultivate şi condiţiile climatice din fiecare an (fig. 3.30)

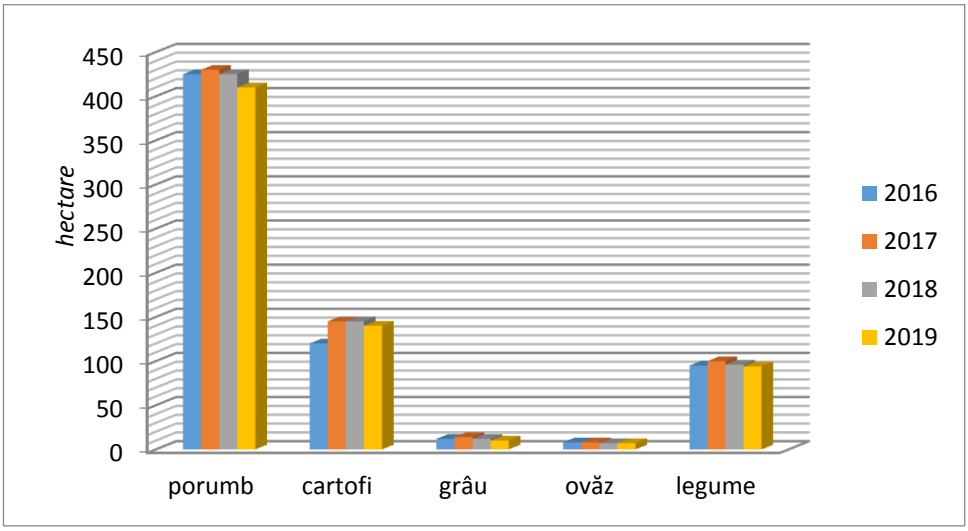
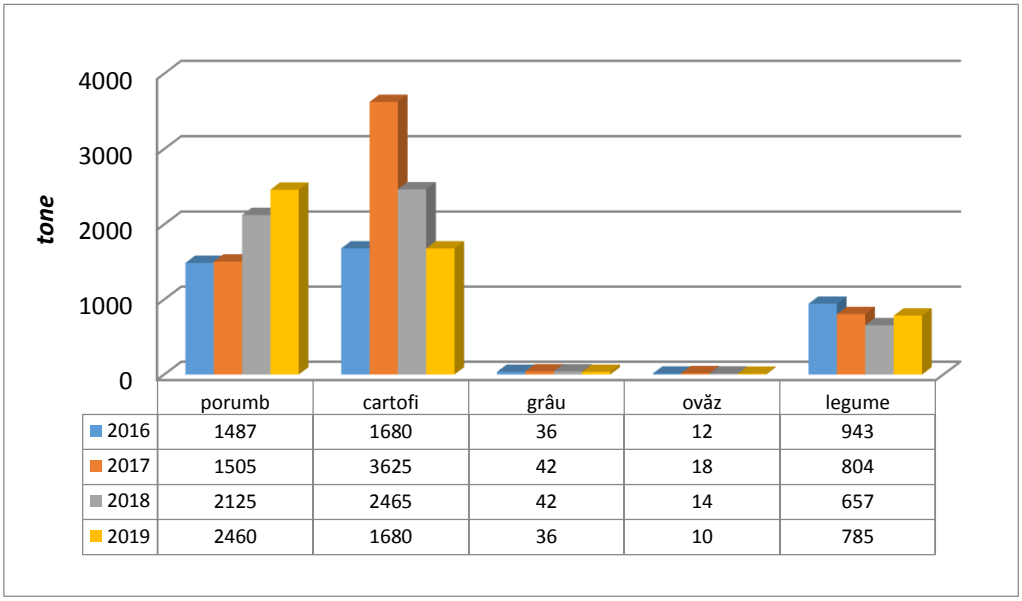

Fig. 3.29 Evoluţia suprafeţelor ocupate cu principalele culturi agricole (2016-2019)
(sursa datelor : Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

	porumb	cartofi	grâu	ovăz	legume
2016	1487	1680	36	12	943
2017	1505	3625	42	18	804
2018	2125	2465	42	14	657
2019	2460	1680	36	10	785

Fig. 3.30 Evoluţia producţiilor anuale la principalele culturi agricole (2016-2019)
(sursa datelor : Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

Plantele pentru nutreţ , prin suprafaţa pe care o ocupă (160 hectare în 2019) se situează pe locul al doilea, după cerealele pentru boabe, având o frecvenţă mai mare acolo unde vegetează în condiţii bune cerealele. Se cultivă, în special, trifoi, pe o suprafaţă de 85 hectare, cu producţii de 12 tone/ha (1020 tone/an) şi lucernă, pe o suprafaţă de 75 hectare , cu producţii de 14 tone/ha (1040 tone/an). La cantitatea de masă verde amintită mai sus,

se adaugă producţiile anuale obţinute de pe fâneţele naturale (5383 tone/an) şi păşuni (3030 tone/an).

Pomicultura se practică mai ales pe terenurile de la limita estică a UAT Caransebeş şi la nord de localitatea Jupa (vezi fig. 3.26), pe o suprafaţă de cca 135 hectare. Prunii predomină în componenţa pomilor fructiferi (106 hectare; 180 tone), urmaţi de meri (31 hectare, 65 tone) , în timp ce celelelalte soiuri ocupă suprafeţe foarte mici (cireşi, vişini, caişi, piersici, nuci)

Creşterea animalelor a reprezentat dintotdeauna o ocupaţie de bază a locuitorilor din această zonă, fiind favorizată de suprafeţele mari ocupate cu păşuni (606 ha) şi fâneţe (769 ha), acestea constituind principala sursă pentru hrana animalelor. In general, se cresc: ovine (2327 capete, în anul 2019), caprine (376 capete), bovine (208 capete), porcine (243 capete), şi mai puţin cabaline (29 capete). Efectivele cele mai mari sunt deţinute de păsări, acestea nelipsind din gospodării (11156 capete în anul 2019, în scădere cu 12490 capete, faţă de anul 2014) (tabelul 3.8). In Caransebeş funcţionează şi Staţiunea de cercetare-dezvoltare pentru creşterea ovinelor şi caprinelor ce vine în sprijinul crescătorilor locali.

O analiză a şeptelului în anii 2014 şi 2019, evidenţiază o scădere importantă a acestuia la nivelul fiecărei categorii, cu cele mai importante descreşteri în cazul efectivelor de porcine (cca 80%), bovine (cca 50%), ovine (35%). Dacă raportăm numărul de capete la 100 de ha teren agricol, valorile înregistrate sunt relativ mici: 6 bovine/100 ha teren agricol, 7 porcine/100 ha teren agricol, 67 ovine/100 ha teren agricol , 11 caprine/100 ha teren agricol.

Necesarul de carne, lapte, brânză, ouă şi lână este asigurat în mare măsură din producţie proprie, iar surprusul de produse se comercializează în pieţele agroalimentare din oraş.

Tabelul 3.8 Efectivele de animale din municipiul Caransebeş şi satul aparţinător Jupa în anii 2014 şi 2019

Specificaţia	UM	Anul		Diferenţe 2019/2014 +/-
		2014	2019	
bovine	capete	423	208	-215
cabaline	capete	76	29	-47
ovine	capete	3564	2327	-1237
caprine	capete	423	376	-47
porcine	capete	1248	243	-1005
păsări	capete	23646	11156	-12490
albine	familii	2374	1784	-626

(Sursa: Registrul Agricol al Primăriei Municipiului Caransebeş)

Apicultura este bine reprezentată, având o bogată bază meliferă. În perioada analizată se observă, însă, o scădere importantă a numărului de familii de albine (tabelul 3.8)

4. Industria

Industria reprezintă un sector important al economiei municipiului Caransebeş, având în ultimii ani contribuţii semnificative la dezvoltarea economică a oraşului şi a comunelor din vecinătate. In anul 2018, industria contribuia cu 46,7% la volumul total al cifrei de afaceri, iar numărul salariaţilor în întreprinderile localizate în municipiul Caransebeş ajungea la

2995 persoane, reprezentând 49,4% din totalul acestora. Analiza indicatorilor economici la nivelul unităţilor industriale în perioada 2014-2018 evidenţiază o uşoară scădere a aportului industriei în formarea cifrei de afaceri, de la 581,2 mil. lei în anul 2014, la 481,6 mil.lei în 2018 (vezi tabelul 3.6), dar şi a numărului de angajaţi, de la 3630 angajaţi în 2014, la 2995 angajaţi în 2018.

O analiză a numărului de întreprinderi active, a numărului de angajaţi şi cifrei de afaceri în principalele sectoare ale industriei, în perioada 2015-2018, evidenţiază faptul că principalii angajatori sunt întreprinderile din domeniul producţiei de piese şi accesorii pentru autovehicule (79,4% din numărul total de salariaţi în industrie), acesta fiind şi sectorul care are cel mai mare aport la formarea cifrei de afaceri în industrie (81%), fabricării mobilei şi a altor produsele din lemn (5,8%), fabricării de construcţii metalice şi turnării metalelor (4,6%) şi industriei alimentare (4,3%) (tabelul 3.9)

Tabelul 3.9 Numărul întreprinderilor active în principalele sectoare ale industriei, numărul de angajaţi şi cifra de afaceri (lei) în municipiul Caransebeş, în perioada 2015 -2018

Domeniul de activitate (nomenclatorul CAEN	2015			2018		
	Întreprinderi active (număr)	Angajaţi (număr)	Cifra de afaceri (lei)	Întreprinderi active (număr)	Angajaţi (număr)	Cifra de afaceri (lei)
Producţia de piese şi accesorii pentru autovehicule	2	2978	479611888	2	2376	387878518
Fabricarea de mobilă	7	142	12848397	8	133	16028808
Fabricarea de construcţii metalice	6	197	38328622	4	89	12705052
Fabricarea de material rulant	1	46	1582229	1	45	2368580
Producţia, prelucrarea şi conservarea cărnii şi a produselor din carne	2	22	4987366	2	66	19020657
Fabricarea produselor de brutărie şi a produselor făinoase	11	47	2305087	10	41	3274275

(Sursa : Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş-Severin)

Industria auto şi mecanică este prezentă în municipiul Caransebeş prin firmele: TMD Friction România SRL (investiţie germană în sisteme de fricţiune pentru autovehicule) şi SC Caromet SA (producător de construcţii metalice şi boghiuri pentru locomotive), rezultată în urma privatizării Uzinei Constructoare de Maşini (UCM), Marchesi Eastern Europe SRL (turnarea metalelor neferoase) (tabelul F). Amintim, de asemenea, SC Întreţinere şi Reparaţii Vagoane Caransebeş SA (SIRV Caransebeş), restructurată şi reorganizată din anul 2003, care are ca activitate principală fabricarea de material rulant.

Industria electronică şi electrotehnică este reprezentată de SC Telco- Pe SRL cu sediul în Timişoara care, în colaborare cu firma germană SC Pantel Electronik, a deschis un punct de lucru în Caransebeş în anul 2014, unde produce echipamente electronice pentru industria de aparatură electrică.

Emblematică pentru oraş în perioada socialistă, *industria de prelucrare a lemnului* şi-a restrâns foarte mult activitatea, fiind reprezentată, în prezent, de SC Mobirom SA, societate privată, divizată din fosta Secţia III a Combinatului de Prelucrare a Lemnului, producător de mobilă, EcoLemn Products SRL, ce produce paleţi şi bricheţi de fag, obţinuţi din rumeguş şi resturi vegetale, Rovita Internaţional SRL (producător de mobilă) şi Tenecco Forest Products SA (panouri din lemn masiv), înfiinţată iniţial la Caransebeş, în anul 1997, dar preluată ulterior de SC Massiv Forest Products SRL, cu sediul în comuna Buchin.

SC Formin SA, redenumirea fostei Întreprinderi de Prospecţiuni şi Explorări Geologice "Banatul" începând cu anul 1991, este, de asemenea, un important angajator la nivelul oraşului Caransebeş (127 angajaţi în anul 2018). Compania execută foraje pentru alimentarea cu apă, foraje geologice, puţuri de apă, studii geologice etc.

Tot in municiupiul Caransebeş se află şi sediul SC Hidroconstrucţia SA Sucursala Banat, ce are ca activitate principală lucrări de construcţii hidroenergetice şi hidrotehnice.

Alături de întreprinderile menţionate mai sus, în Caransebeş funcţionează şi mici întreprinderi în industria alimentară (panificaţie, prelucrarea produselor din carne, fabricarea băuturilor – Westtim Canning Corporation SRL), fabricarea articolelor de îmbrăcăminte.

Tabel 3.10 Principalele firme din Caransebeş, numărul de angajaţi şi cifra de afaceri, în anul 2018

Firma	Domeniul de activitate	Nr.angajaţi	Cifra de afaceri (lei)
TMD Friction România SRL	sisteme de fricţiune pentru autovehicule	489	139 516 807
SC Telco-Pe SRL	echipamente electronice	250	35 719 779**
Formin SA	foraje pentru alimentare cu apă, foraje geologice, foraje geotehnice	127	18 261 542
Caromet SA	fabricarea de construcţii metalice şi boghiuri pentru locomotive	82	12 496 546
Mobirom SA	fabricarea mobilei	81	6 665 108
Marchesi Eastern Europe SRL	turnarea metalelor neferoase	48	6 095 229
SC Întreţinere şi Reparaţii Vagoane Caransebeş SA	fabricarea de material rulant	46	2 368 580
Rovita International SRL	fabricarea mobilei	22	3 963 759
Westtim Canning Corporation SRL	fabricarea de băuturi răcoritoare	18	6 115 383
Eco Lemn Products SRL	fabricarea de paleţi şi bricheţi ecologici	11	2 933011

** CA total al firmei (Timişoara şi punct de lucru Caransebeş)

(sursa: www.listafirme.ro)

În ceea ce privește *organizarea teritorială a industriei*, la nivelul municipiului Caransebeș se poate individualiza o zonă industrială în partea de nord a orașului (TMD Friction Romania SRL, Caromet SA România, Marchesi Eastern Europe SRL) și una în partea de sud, pe platforma fostului Combinat de Prelucrare a Lemnului (Eco Lemn Products SRL) (fig. 3.31). In vechea platformă se localizase inițial și compania Sumitomo Electric Bordnetze, ce produce cabluri electrice pentru automobile, însă nevoia de extindere a capacității de producție a determinat mutarea halelor pe teritoriul administrativ al comunei Buchin, chiar la limita administrativă cu municipiul Caransebeș. În prezent, această firma are cca 2000 de angajați. În proximitatea acesteia, tot in cadrul UAT Buchin se află și alte firme importante în producerea de echipamente electrice (SC Benning Power Electronic SRL – cca 200 de angajați), fabricarea articolelor de ambalaj din material plastic (Guala Dispendig SRL- cca 100 de angajați), industria de prelucrare a lemnului (Massiv Forest Products SRL – cca 200 anjajați). Deși generează circuite financiare în cadrul UAT Buchin, aceste întreprinderi sunt importanți angajatori pentru populația din Caransebeș.

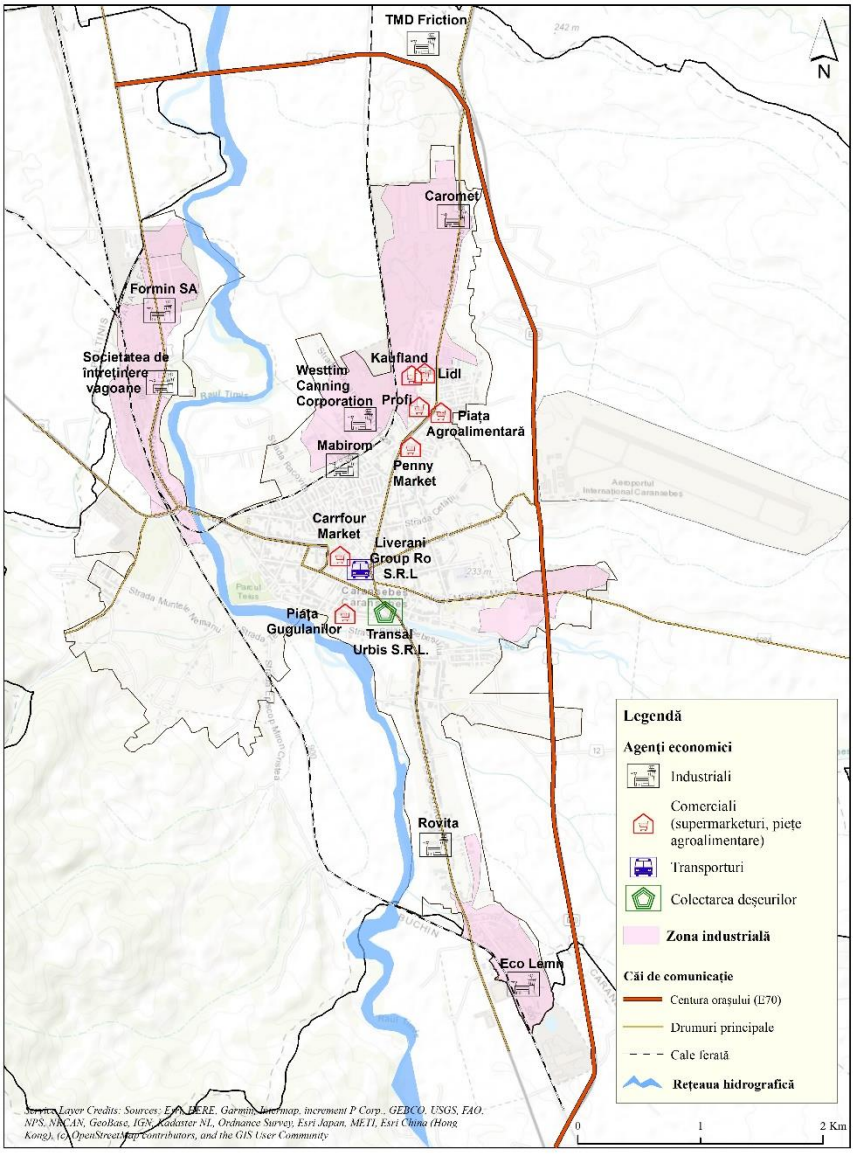

Fig. 3.31 Distribuția principalilor agenți economici în municipiul Caransebeș

5. Construcţiile

Construcţiile sunt bine reprezentate la nivelul municipiului Caransebeş, fiind într-o dinamică pozitivă în ultimii ani. Dacă în anul 2015, acest sector avea un aport de 4,1 % la volumul total al cifrei de afaceri (40,5 mil lei) şi un număr de 362 de angajaţi , în anul 2018, ponderea cifrei de afaceri a atins 6,6% din volumul total (67,5 mil.lei) şi 504 angajaţi. Conform datelor oferite de Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş-Severin, sectorul construcţiilor este dominat de domeniul construcţiilor de clădiri rezidenţiale şi nerezidenţiale (24 firme, 100 de angajaţi în anul 2018), construcţiei de drumuri şi căi ferate (3 firme, 35 de angajaţi), lucrărilor de construcţii a altor proiecte inginereşti (4 firme , 177 de angajaţi), precum şi de cel al lucrărilor de instalaţii electrice, tehnice-sanitare şi alte lucrări de instalaţii pentru construcţii (25 firme, 125 angajaţi). Ca mărime, toate întreprinderile sunt incluse în categoria microîntreprinderilor.

6. Serviciile

Cu o creştere semnificativă a cifrei de afaceri în valoare absolută, de la 358,7 mil. lei în anul 2015, la 470,03 mil. lei în anul 2018, ***serviciile*** reprezintă cel mai dinamic sector de activitate, contribuind în cea mai mare măsură la dezvoltarea economică a municipiului Caransebeş (vezi tabelul 3.6 şi fig. 3.23). Aportul acestui sector la formarea cifrei de afaceri a ajuns la 45,7% în anul 2018, cu o creştere de cca 10 % faţă de anul 2015. De asemenea, numărul angajaţilor din acest sector a crescut constant în perioada analizată, ajungând la 2553 persoane în 2018, respectiv 42,1% din totalul angajaţilor din totalul firmelor din municipiul Caransebeş, cu cca 5% mai mult ca în anul 2015.

Comerţul a rămas în continuare sectorul cu cea mai ridicată contribuţie la realizarea cifrei de afaceri, cu o pondere de aproximativ 63,4%, din sectorul serviciilor, însă o dezvoltare semnificativă este evidentă şi în rândul altor tipuri de servicii, cum ar fi: serviciile de transport de persoane şi mărfuri, în special transporturi rutiere, serviciile de turism, serviciile de alimentaţie publică, până la cele care implică forţă de muncă înalt calificată, cum sunt serviciile de informaţii şi comunicaţii, serviciile financiar-bancare, tranzacţiile imobiliare şi serviciile profesionale.

De asemenea, serviciile prestate către populaţie au cunoscut o dezvoltare în ultimii ani, sectoarele principale fiind cel al sănătăţii şi cel al asistenţei sociale, urmate de sectorul activităţilor recreative, culturale şi sportive. La aceastea se adaugă şi alte tipuri de servicii, cum ar fi: întreţinere şi reparaţii auto, instalaţii sanitare, reparaţii obiecte de uz casnic, croitorie, tâmplarie, etc.

Conform datelor oferite de Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş-Severin, în anul 2018, la nivelul municipiului Caransebeş funcţionau 136 unităţi de comerţ cu profil alimentar, nealimentar şi mixt (cca 800 de angajaţi), 25 unităţi cu profil de alimentaţie publică (aproximativ 200 de angajaţi), 72 societăţi cu profil de transport, depozitare şi activităţi auxiliare pentru transporturi (cca 250 de angajaţi) şi peste 250 de societăţi cu profil divers, mai ales servicii în tehnologia informaţiei, telecomunicaţii, tranzacţii imobiliare, arhitectură, contabilitate, turism, asistenţă medicală şi alte tipuri de servicii către populaţie.

Comerțul. Cererea ridicată de produse și creșterea puterii de cumpărare a populației au reprezentat factori importanți în dezvoltarea comerțului, susținut atât de prezența a numeroase magazine cu profil alimentar, nealimentar și mixt, dar și a unor unități comerciale din rețelele internaționale de retail: Kaufland, Lidl, Penny, Profi, Carrefour Market. Din punct de vedere al repartiției teritoriale, se observă o bună corelare a unităților comerciale cu numărul populației și volumul desfacerilor, acestea fiind localizate în preajma zonelor de locuințe și de-a lungul marilor bulevarde ale orașului. Diversitatea mărfurilor vândute și calitatea acestora asigură aprovizionarea diferitelor segmente de cumpărători, resimțindu-se influențele mediului concurențial creat prin intrarea pe piața locală a investitorilor străini de retail. Se individualizează o zonă comercială importantă în partea de nord a orașului, unde sunt concentrate cele mai multe supermarketuri din rețelele de retail (Kaufland, Lidl, Profi), facilitând, astfel și accesul accesul locuitorilor din localitățile rurale din jur (vezi fig. 3.31). Dintre centrele comerciale de dimensiuni mai mari amintim : Euro Shopping Mall, localizat în centrul orașului, și Retail Park Caransebeș, în partea de nord a orașului.

Funcționarea piețelor agro-alimentare în municipiul Caransebeș este reglementată și controlată de către administrația locală, fapt care duce la practicarea unui comerț civilizat în spații special amenajate, care necesită însă investiții pentru modernizare. In oraș funcționează două piețe importante: Piața Agroalimentară și Piața Gugulanilor, unde populația se poate aproviziona cu produse agroalimentare de la producătorii agricoli din zona Caransebeșului.

Servicii financiar-bancare. Sectorul financiar-bancar s-a dezvoltat în ultimii ani datorită acțiunii conjugate a mai multor factori, cum ar fi: dezvoltarea de noi instrumente de creditare și economisire, scăderea dobânzilor la credite în lei dar și în valută, creșterea investițiilor în sectorul bancar și creșterea înclinației spre investiții a agenților economici. Astfel, la nivelul municipiului Caransebeș funcționează, în prezent, agenții ale unor bănci importante: Banca Comercială Română (BCR), Banca Română de Dezvoltare (BRD), Banca Transilvania, Raiffeisen Bank, OTP Bank, Alpha Bank și CEC Bank, majoritatea situate în zona centrală a orașului. De asemenea, în Caransebeș funcționează și importante societăți de asigurare acreditate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor : Allianz Țiriac, Omniasig, Uniqa etc.

Sectorul Tehnologiei Informației si Comunicațiilor (TIC) este unul din sectoarele aflate în creștere la nivelul municipiului Caransebeș. In anul 2018, cifra de afaceri din sectorul TIC atingea valoarea de 1,6 mil lei, dublu față de valoare înregistrată în anul 2015 (0,76 mil.lei), reprezentând cca. 0,4% din cifra de afaceri din sectorul servicii. Firmele de profil sunt angajate în diverse activități de servicii în TIC (5 firme), activități ale portalurilor web, prelucrarea datelor, administrarea paginilor web și alte activități conexe (5 firme), servicii de telecomunicații (3 firme).

Sectorul serviciilor profesionale a început să fie vizibil în cadrul celorlalte servicii de piață din orașul Caransebeș. Această categorie de servicii reprezintă un ansamblu de activități furnizate de către profesioniști care, datorită capacității și experienței lor, pot să răspundă și să ofere o valoare adăugată nevoilor specifice pieței. Acest sector antrenează forță de muncă înalt calificată în activități precum: tranzacțiile imobiliare, contabilitate și servicii de consultanță juridică, activități de management și de consultanță în management,

activităţi de servicii privind forţa de muncă, activităţi de sondare a opiniei publice, publicitate, design specializat etc. In anul 2018, volumul cifrei de afaceri în acest sector a atins valoarea de 9,1 mil. lei, contribuind cu 1,9% la cifra de afaceri din servicii.

Sectorul serviciilor de cunoaştere intensivă - servicii care folosesc cunoştinţe profesionale înalte (Knowledge Intensive Business Services, KIBS) era reprezentat in anul 2018 prin activităţi de cercetare- dezvoltare în ştiinţe naturale şi inginerie (1 firmă; 45 angajaţi), activităţi de testare şi analize tehnice (3 firme; 13 angajaţi), activităţi de arhitectură, inginerie şi servicii de consultanţă tehnică (15 firme; 115 angajaţi).

***Alte activităţi de prestări servicii către populaţie*.** Sectorul serviciilor prestate către populaţie a cunoscut o amploare deosebită în ultimii ani, sectoarele principale fiind cel al sănătăţii şi cel al asistenţei sociale, urmate de sectorul activităţilor turistice, recreative, culturale şi sportive. La aceastea se adaugă şi alte tipuri de servicii, cum ar fi: întreţinere şi reparaţii auto, reparaţii de articole de uz gospodăresc, repararea calculatoarelor şi a echipamentelor de comunicaţii, croitorie, tâmplarie, servicii de curăţenie, etc.

7. Sectorul IMM

Pentru economia locală, dezvoltarea sectorului IMM-urilor constituie o componentă importantă a politicii de creştere economică durabilă. Avantajele dezvoltării acestui sector constau în flexibilitatea forţei de muncă, în legăturile lor strânse cu mediul local. Apariţia iniţiativelor antreprenoriale într-un anumit spaţiu şi dinamica acestora depind de o serie de factori: potenţialul economic al teritoriului, climatul de afaceri local, veniturile populaţiei, tradiţia antreprenorială, spiritul de iniţiativă, capacitatea antreprenorului de a sesiza şi valorifica oportunităţile oferite de spaţiul respectiv.

In anul 2018, la nivelul municipiului Caransebeş, în sectorul IMM-urilor erau angrenate 99,5% din numărul total de firme (745 firme), 60,8% din numărul total de angajaţi (3692 angajaţi) (tabelul 3.11), iar ponderea acestui sector la volumul total al cifrei de afaceri era de 62,3% (642,5 mil lei). Din punctul de vedere al clasei de mărime al IMM-urilor, dominau microîntreprinderile cu 88,2% (657), urmate de întreprinderile mici (10,7%; 80) şi întreprinderile mijlocii (1,1%; 8) (fig. 3.32).

Tabelul 3.11 Numărul de firme şi numărul de angajaţi din sectorul IMM, pe clase de mărime (2015-2018)
(Sursa : Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş- Severin)

	2015		2016		2017		2018	
	Firme	**Angajaţi**	**Firme**	**Angajaţi**	**Firme**	**Angajaţi**	**Firme**	**Angajaţi**
0-9	626	1387	629	1431	661	1489	657	1411
10-49	73	1412	66	1307	78	1545	80	1565
50-249	7	591	9	699	12	1073	8	716
TOTAL	**706**	**3390**	**704**	**3437**	**751**	**4107**	**745**	**3692**

Analiza evoluţiei numărului de IMM-uri, pe clase de mărime, în perioada 2015-2018 evidenţiază mici fluctuaţii de la un an la altul, însă tendinţa este una de creştere mai ales în cazul micro-întreprinderilor şi a întreprinderilor mici (fig. 3.33). Acest fapt dovedeşte o flexibilitate şi adaptabilitate ridicată la cerinţele şi schimbările pieţei, favorizate de talia mai

redusă, procesul decizional rapid specific întreprinzătorului şi implicarea sa nemijlocită în activităţile întreprinderii.

În anul 2018 activau cu 5 % mai multe IMM-uri decât în anul 2015.

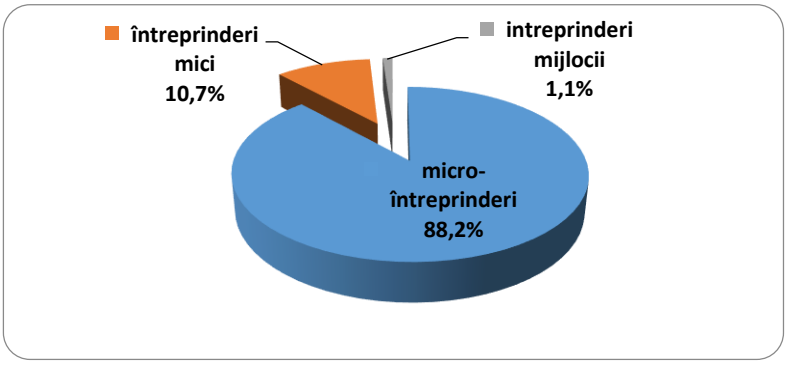

Fig. 3.32 -Structura IMM-urilor din municipiul Caransebeş, pe categorii de mărime (2018)

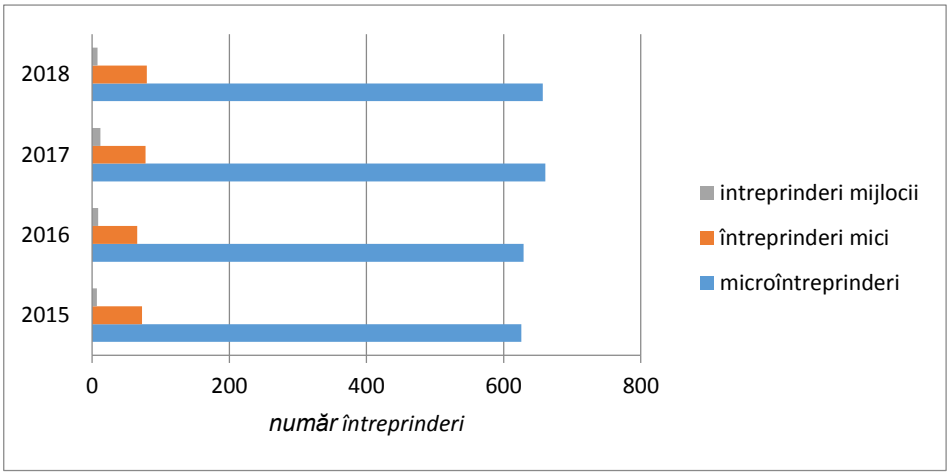

Fig. 3.33 Evoluţia IMM-urilor din municipiul Caransebeş pe categorii de mărime (2015-2018)

În ceea ce priveşte structura IMM-urilor pe sectoare de activitate, IMM-urile din domeniul serviciilor au ponderea cea mai mare (cca 80%). În cadrul acestui sector se diferenţiază comerţul, cu o pondere de 18%, urmat de serviciile profesionale (12%), transporturi (10%), alimentaţie publică (7%) asistenţă medicală (3 %) etc. (fig 3.33).

Lipsa unor date statistice detaliate a făcut imposibilă desprinderea unor idei legate de subdomeniile preferate ale IMM-urilor şi corelarea lor cu potenţialul economic al teritoriului.

Indicatorul care ne arată nivelul de dezvoltare al mediului antreprenorial din punct de vedere calitativ îl reprezintă *densitatea întreprinderilor*. In anul 2018, densitatea antreprenorială a fost de 24,9 întreprinderi la 1000 de locuitori, cu puţin sub media naţională (29 intreprinderi/1000 loc.), fapt ce relevă un mediu antreprenorial dinamic.

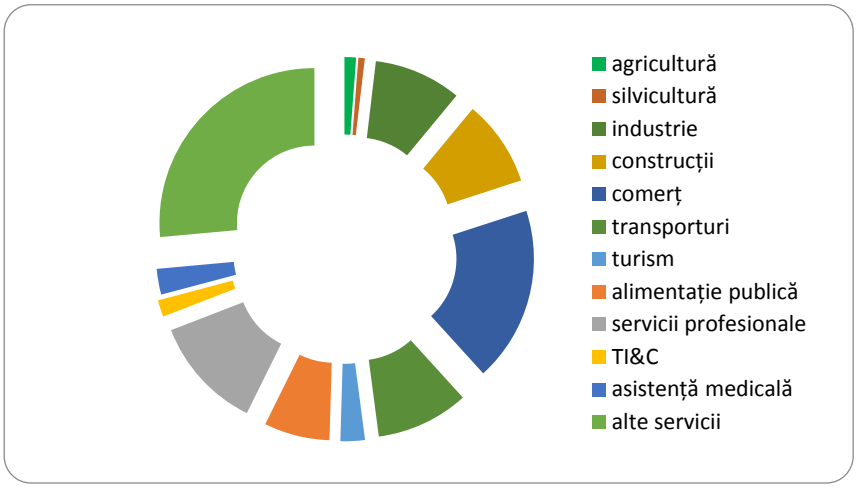

Fig. 3.33 Structura IMM-urilor pe domenii de activitate (2018)

Pentru ca IMM-urile să devină un factor real al dinamismului economfic local, acestea trebuie să fie integrate într-un mediu bine structurat, într-o rețea teritorială coerentă, verigi producătoare, relații, schimburi între acestea și alți agenți economici, cum sunt băncile, instituțiile de studii superioare, centrele de training, firmele de consultanță, administrațiile publice locale. Trebuie încurajată cooperarea între IMM-uri și lansată ideea de parteneriat între firme.

III.5. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT ŞI COMUNICARE

1. Căile de comunicaţii

Transporturile reprezintă un sector vital pentru economia europeană. Noua politică a Uniunii Europene privind infrastructura a instituit o reţea europeană de transport solidă în toate statele membre, cu scopul de a promova creşterea economică şi competitivitatea. Această reţea facilitează legătura între estul şi vestul continentului şi constituie coloana vertebrală a transporturilor în cadrul pieţei unice a Europei contribuind la înlăturarea blocajelor, la modernizarea infrastructurii şi la eficientizarea operaţiunilor transfrontaliere de transport pentru călătorii şi întreprinderile din întreaga Uniune Europeană. O inovaţie majoră a noilor orientări privind dezvoltarea reţelei europene de transport (TEN-T) este crearea a nouă coridoare majore de transport. Acestea au rolul de a contribui la dezvoltarea reţelei centrale. Fiecare coridor trebuie să includă trei moduri de transport, trei state membre şi două secţiuni transfrontaliere.

Prin noua politică a UE privind infrastructura, finanţarea în domeniul transporturilor este reorientată către o nouă reţea centrală, definită cu strictețe. Reţeaua centrală va constitui coloana vertebrală a transporturilor în cadrul pieţei unice a Europei. Ea va contribui la înlăturarea blocajelor, la modernizarea, infrastructurii şi la eficientizarea operaţiunilor transfrontaliere de transport pentru călătorii şi întreprinderile din întreaga UE.

Noua reţea TEN-T centrală va fi susţinută de o reţea globală de rute la nivel regional şi naţional, destinate să alimenteze reţeaua centrală. Scopul este ca treptat, până în 2050, cea mai mare parte a cetăţenilor şi întreprinderilor din Europa să se afle la cel mult 30 minute distanţă, ca timp de deplasare, de această reţea globală. În esenţă, reţeaua TEN-T este o reţea de transport multimodală, facilitând în mod substanţial trecerea călătorilor şi a mărfurilor de la transportul rutier la cel feroviar şi la alte moduri de transport. La nivel regional şi naţional, ceea ce numim *reţea globală* va reprezenta un afluent al reţelei centrale. Această reţea globală este parte integrantă din politica TEN-T. Noile orientări TEN-T merg mult mai departe decât în trecut în privinţa specificării de cerinţe, incluzând şi reţeaua globală, astfel încât, în timp – până în 2050 – părţi mari din reţeaua globală să fie unite din punctul de vedere al unor standarde pe deplin interoperabile şi eficiente pentru transportul feroviar, autoturisme electrice etc. Reţeaua TEN-T este compusă din 2 mari categorii şi anume reţea de bază (core) şi reţea extinsă (comprehensive). Infrastructura Regiunii Vest este unică în România, din perspectiva prezenţei culoarelor europene TEN-T: Rin – Dunăre şi Orient / Mediterana de Est.

Municipiul Caransebeş este situat pe un segment important de legătură între aceste reţele de transport europene (drumul european E 70), în acest context, de o mare importanţă fiind racordurile dintre municipiul Caransebeş şi aceste reţele mai ales că principalul hub de conectare din regiune – Timişoara – se află la doar circa 100 km distanţă.

a. Transportul rutier

Reţeaua de drumuri a judeţului Caraş-Severin, spre deosebire de judeţele din interiorul ţării deserveşte atât traficul intern cât şi importante fluxuri de trafic internaţional. Configuraţia reţelei de drumuri naţionale este specifică unui judeţ montan urmărind în cele mai multe cazuri culoarele văilor principale. Cea mai importantă axă rutieră a judeţului este suprapusă Culoarului Timiş-Cerna şi asigură conexiunea dintre Timişoara (prin Lugoj-Caransebeş) şi Drobeta Turnu-Severin şi mai departe cu capitala ţării. Din această axă orientată nord-sud se desprind două axe secundare orientate est-vest, una care asigură legătura cu municipiul Reşiţa şi oraşul Bocşa, iar cealaltă, situată mai la sud, asigură conexiunea cu oraşele Anina şi Oraviţa. O altă axă rutieră importantă asigură legătura între Caransebeş şi Haţeg, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei (fig. 3.34). Reţeaua de drumuri secundare completează principalele drumuri naţionale asigurând relaţiile de trafic local către oraşele, comunele şi satele din judeţ.

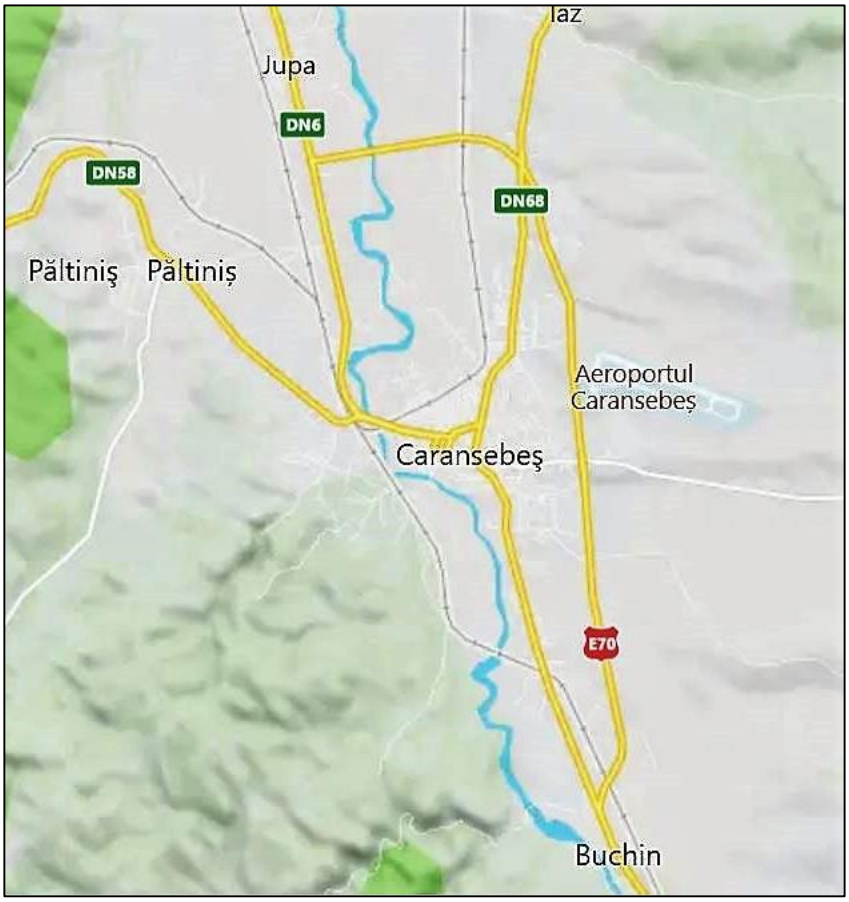

Fig. 3.34 Principalele axe rutiere care deservesc municipiul Caransebeş

Municipiul Caransebeş este un important *nod rutier* în partea de sud-vest a României având acces la un important drum european (E70) şi două drumuri naţionale. Drumul european E70 străbate Europa începând din Spania (La Coruna) şi până în Bulgaria (Varna), prin Bordeaux-Lyon (Franţa), Torino-Trieste (Italia), Ljubljana (Slovenia), Zagreb (Croaţia),

Belgrad (Serbia). În România, drumul european E 70 întră în țară, dinspre Belgrad, la Moravița și apoi străbate teritoriul românesc prin Timișoara, Caransebeș, Drobeta-Turnu Severin, Craiova, București, până la Giurgiu. De la Giurgiu, drumul trece în Bulgaria, unde este situat segementul final Ruse-Varna. Alte două drumuri naționale asigură conexiunea cu municipiul Reșița (DN58) și cu orașul Hațeg (DN68).

Căile rutiere care radiază dinspre orașul Caransebeș asigură, astfel, 4 debușee importante: spre Timișoara și mai departe spre vestul țării, al doilea spre Reșița și mai departe spre Serbia, prin punctul de trecere a frontierei Naidăș, al treilea spre Drobeta-Turnu Severin (și Serbia, prin punctul de trecere a frontierei de la Porțile de Fier), prin Orșova și mai departe spre București, iar al patrulea spre Hațeg-Hunedoara, prin Culoarul Jiu-Strei asigurându-se conexiuni cu sudul și centrul țării. Aceste drumuri au o singură bandă de circulatie pe sens, traversează numeroase localități urbane și rurale ceea ce duce la numeroase conflicte de trafic. Starea lor tehnică și geometria lor nu permit un trafic intens.

Relația dintre municipiul Caransebeș și principalele fluxuri rutiere care traversează orașul s-a stabilizat după darea în folosință a variantei ocolitoare ce preia traficul greu aferent drumurilor E70 și DN68. Rămân totuși problematice: tranzitarea orașului de traficul greu dinspre Reșița (DN58); numărul insuficient al locurilor de parcare din zona centrală; starea de degradare a carosabilului pe unele artere de tranzit, impunându-se lucrări de refacere totală a acestora; modernizarea marcajelor rutiere și realizarea acestora cu materiale rezistente.

Integrarea României în Uniunea Europeană are efecte și asupra circulației rutiere prin creșterea volumului traficului, atât pe arterele de tranzit, cât și pe celelalte artere de circulație din municipiul Caransebeș. La nivelul municipiului traficul auto major este în prezent asigurat de 5 drumuri naționale și județene care în intravilanul municipiului iau forma unor străzi de cat. a III-a și a II-a după cum urmează:

- E70 (DN6): Calea Severinului, Calea Orșovei, Str. Libertății, Str. Nicolaie Bălcescu și Calea Timișoarei.
- DN68: Str. Ardealului.
- DN58: Calea Vârșețului
- DJ608A: Str. Muntele Mic, Str. Traian Doda, Str. Episcop Nicolae Popeea și Str. Mihail Trapșa.
- Varianta Ocolitoare a Municipiului Caransebeș.

Un fapt pozitiv este că, din analiza datelor colectate, a rezultat că atât în ceea ce privește traficul periurban, cât și traficul urban, nu sunt depășite capacitățile de circulație ale arterelor rutiere, care prezintă chiar o rezervă de capacitate apreciabilă (tab. 3.12). Acest fapt se datorează, în primul rând, existenței variantei ocolitoare, care preia o parte importantă a traficului de tranzit corespunzător drumului european E70. Cele mai mari valori ale traficului rutier (467 vehicule etalon / oră) se înregistrează, totuși, în zona centrală a municipiului, la intersecția Strada Libertății / Calea Orșovei / Strada Ardealului, ceea ce impune unele măsuri de fluidizare a circulației.

Tab. 3.12. Valorile traficului rutier pe principalele artere de circulaţie

Denumirea străzii	Categoria străzii	Intensitatea traficului (debit)*	Capacitatea infrastructurii**	Indice debit / capacitate
Calea Severinului	III	287	950	0.3
Calea Orșovei intersecție cu Strada Ardealului	III	467	950	0.5
Calea Timișoarei intersecție cu DN58	II	395	1900	0.2
Strada Ardealului	II	388	1900	0.2

*Sursa: PMUD (2019); *) vehicule etalon / oră; **) vehicule etalon / oră pentru viteza de 50 km/h*

Calitatea infrastructurii rutiere este analizată în *Planul de mobilitate urbană durabilă al municipiului Caransebeş* elaborat în anul 2019 care constată că reţeaua stradală a municipiului Caransebeş prezintă elemente cu o stare tehnică precară, care nu asigură confortul şi siguranţa călătorilor la standardele impuse de Uniunea Europeană şi au costuri de exploatare ridicate. În acest scop, pentru următorii ani, s-au planificat ample acţiuni de modernizare a infrastructurii rutiere, pentru susţinerea mobilităţii urbane şi pentru reducerea emisiilor de CO_2 ce însumează o lungime totală de 35,4 km străzi de importanţă locală în municipiul Caransebeș, 16,2 km în satul Jupa şi 7,7 km străzi ce vor deservi un nou traseu de transport public.

Pentru asigurarea integrării municipiului Caransebeş într-o reţea fluentă de axe de comunicaţie rutieră, sunt necesare demersuri pentru modernizarea actualelor căi de comunicaţie, care fac legătura cu celelalte zone ale ţării, precum şi cu centrele urbane din judeţul Caraş-Severin, reabilitarea şi modernizarea întregii reţele de drumuri judeţene şi comunale din imediata proximitate. Îmbunătăţirea legăturilor cu reţelele europene, precum şi cu reţelele naţionale / locale, va conduce la mărirea productivităţii industriei şi serviciilor, la crearea de locuri de muncă, la creştere economică mai mare şi la standarde de viaţă mai ridicate. Propunerile pentru modernizarea infrastructurii rutiere trebuie să armonizeze strategiile, proiectele şi viziunile de dezvoltare cuprinse în documentaţiile aprobate la nivel naţional, regional, judeţean şi local.

În **Master Planul General de Transport al României (MPGT)** adoptat în 2016, municipiul Caransebeş este parte a unor proiecte importante de modernizare a infrastructurii rutiere. Astfel tronsonul Lugoj – Caransebeş – Craiova, ca parte din reţeaua TEN Core, este inclus în lista proiectelor de drumuri expres cu două sectoare (Craiova – Drobeta-Turnul Severin şi Drobeta-Turnul Severin – Lugoj) estimându-se un cost total al investiţiei de circa 1960 milioane euro. De asemenea, în cadrul reţelei Trans-Regio a fost prioritizat pentru modernizare segmentul Caransebeş – Reşiţa – Voiteg ca parte a drumurilor care stabilesc legături cu reşedinţele de judeţ şi / sau reţeaua TEN-T.

b. Transportul feroviar

Căile ferate au avut un rol important în dezvoltarea economică a oraşului. Prima cale ferată (*Timişoara – Caransebeş*) venea dinspre Timişoara, via Recaş – Lugoj, avea 98 de km lungime şi a fost inaugurată la 23 octombrie 1876. În schimb, linia *Caransebeş – Teregova – Orşova* a necesitat executarea de lucrări de artă dificile în Culoarul Timiş-Cerna, între care 19 poduri metalice mari şi patru tunele, cel mai lung („Porta Orientalis") având 898 m. În cele din urmă, acest tronson dificil, în lungime de 89 km, a fost inaugurat la 20 mai 1878. Prin

joncţiunea cu linia ferată din vechiul Regat al României, la Vârciorova, începând din data de 10 iunie 1979 trenurile puteau circula între Bucureşti şi Budapesta şi Viena prin Orşova şi Timişoara, de aici existând două variante prin Jimbolia-Szeged sau prin Arad-Békéscsaba. Concomitent, în acelaşi an 1879, s-a făcut joncţiunea între Transilvania şi vechiul Regat, prin Ploieşti-Predeal-Braşov, dar linia cea mai scurtă spre Europa Centrală şi de Vest, şi care era folosită şi de „Orient Express", era prin Culoarul Timiş-Cerna (R. Rusu, 2007).

Linia de cale ferată *Caransebeş-Bouţari-Subcetate* a avut rolul de a scurta distanţa dintre centrul siderurgic Reşiţa şi bazinul carbonifer Petroşani. Linia simplă, neelectrificată a fost inaugurată la 11 noiembrie 1908 pe distanţa Caransebeş-Bouţari, respectiv la 1 mai 1909 pe distanţa Bouţari-Subcetate. Datorită declivităţilor foarte mari de până la 50 mm/m, pe distanţa Bouţari-Sarmizegetusa, circulaţia trenurilor se efectua pe o linie cu cremalieră. În anul 1978 tronsonul Bouţari - Sarmizegetusa a fost închis circulaţiei trenurilor de călători, iar ulterior, după 1995, întreaga linie devine inoperabilă atât pentru transportul de marfă cât şi pentru cel de călători. În anul 1990, pe acest tronson de cale ferată circulau zilnic 11 perechi de trenuri de călători.

Linia *Caransebeş – Reşiţa*, dată în exploatare în anul 1938, justificată de importante raţiuni economice, a avut rolul de a scurta distanţa dintre Reşiţa şi capitala ţării, portul Orşova şi Depresiunea Petroşani (R. Rusu, 2007).

Ca centru de formare a traficului feroviar, oraşul Caransebeş dispune în prezent de patru linii convergente (fig. 3.35), din care trei în funcţiune, electrificate integral (Caransebeş – Lugoj, Caransebeş – Orşova, Caransebeş – Reşiţa Sud) şi una inoperantă (Caransebeş – Bouţari), iar ca puncte de secţionare, de o staţie feroviară şi două halte de mişcare. Segmentele Caransebeş – Lugoj şi Caransebeş – Orşova fac parte integrantă din magistrala feroviară 900, *Bucureşti – Roşiori Nord – Craiova – Filiaşi – Caransebeş – Timişoara*, iar segmentul Caransebeş – Reşiţa Sud, constituie linia principală 915.

În ciuda densităţii mari a reţelei feroviare din Banat, care se poziţionează mai bine în comparatie cu alte regiuni ale ţării, sunt evidente probleme majore legate de condiţiile tehnice precare, echipamentele depreciate, locomotivele şi materialul rulant învechite. Toate acestea conduc la reducerea vitezei de transport pe calea ferată în aceasta regiune şi la creşterea timpului de transport (tab. 3.13). Toate relaţiile convergente la Caransebeş au ca operator pentru traficul de călători, *Compania Naţională de Căi Ferate „C.F.R." S.A.*

Tab. 3.13. Traficul de călători la Staţia CFR Caransebeş (2017-2019)

Relaţia	Distanţa (km)	Intensitatea traficului (nr. perechi trenuri/24h)			Viteza comercială (km/h)
		2017	2018	2019	
Caransebeş – Lugoj	39	17	18	15	65,0
Caransebeş – Orşova	89	10	12	11	50,3
Caransebeş – Reşiţa Sud	43	8	8	7	40,3

Sursa: CFR S.A., Mersul trenurilor de călători (2017/2018, 2018/2019, 209/2020)

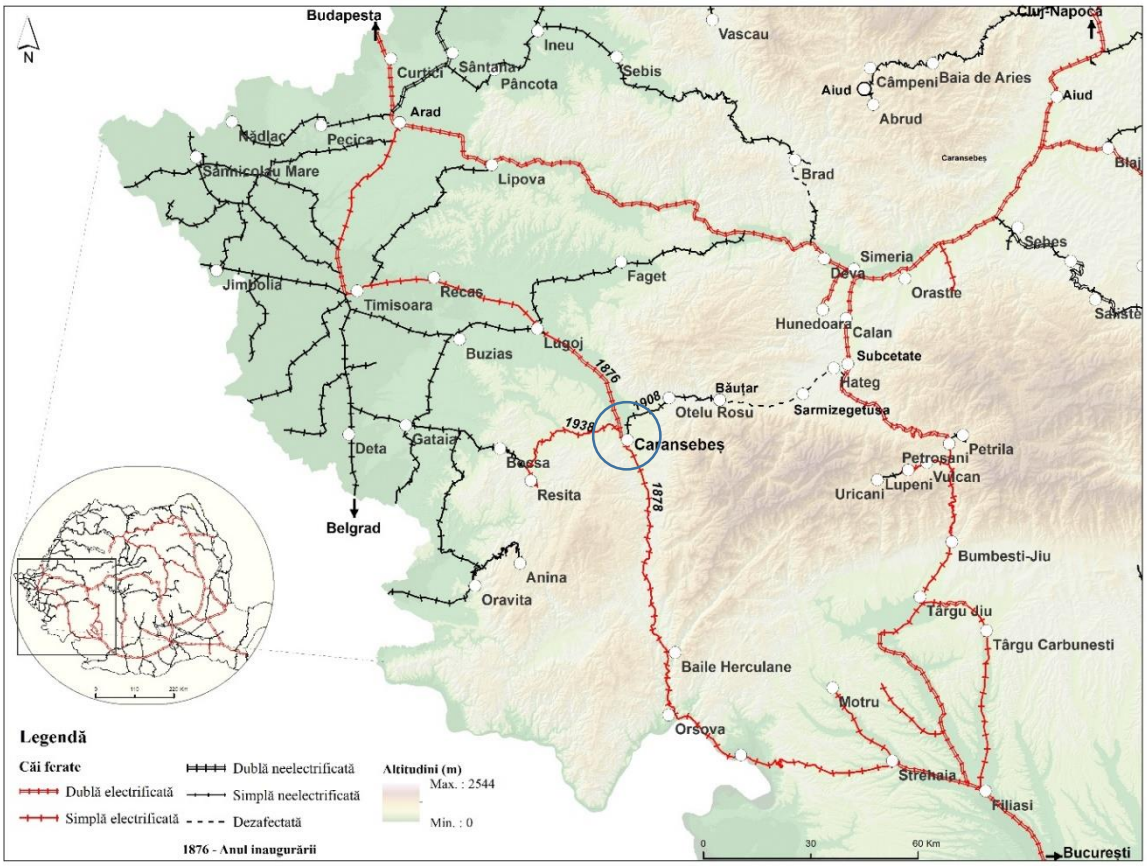

Fig. 3.35 Nodul feroviar Caransebeş în reţeaua naţională

În *Master-Planul General de Transport al României* elaborat de Ministerul Transporturilor în 2015, tronsoanele Arad – Timişoara – Caransebeş şi Caransebeş – Drobeta-Turnu Severin – Craiova sunt clasificate drept *căi ferate cu potenţial de conectivitate din reţeaua TEN-T* şi se propune reabilitarea acestora pentru „creşterea calităţii serviciilor de transport, prin modernizarea infrastructurii feroviare şi creşterea vitezei de circulaţie a trenurilor, la viteze cuprinse între 120 km/h şi de 160 km/h cu asigurarea condiţiilor de interoperabilitate, prevăzute în STI şi în acord cu legislaţia la nivel naţional şi european". De asemenea, la nivelul M.P.G.T. este vizată linia cu potenţial turistic Caransebeş – Subcetate, supranumită *linia Sarmizegetusa,* urmărindu-se repunerea în funcţiune şi modernizarea acesteia pe o lungime de 77 km.

Perspectiva în ceea ce priveşte transportul de călători pe calea ferată în România nu este optimistă pemtru viitor (contrar tendinţelor din spaţiul european), mai ales dacă se are în vedere concurenţa intermodală din ultimii ani dintre transportul feroviar de pasageri şi acela cu mijloace auto, care este mai avantajos (ca timp de a ajunge la destinaţie) şi se realizează la preţuri mai reduse. Încurajarea transportului feroviar de călători (mai economic, nepoluant şi mai rapid în cazul trenurilor de mare viteză) este un proces dificil în lipsa unor strategii coerente de reabilitare şi modernizare a sistemului feroviar din ţara noastră.

c. Transportul aerian

Începuturile aviației la Caransebeș datează din 1953, când aici a fost înființat un aerodrom militar. Actualul aeroport s-a inaugurat în 1969, ca aeroport de urgență, iar din 1975 au început să opereze și primele curse aeriene interne ale companiei naționale TAROM. Până 1n 1994, când cursele aeriene TAROM sunt sistate, aeroportul a avut un trafic redus, rezervat aproape în totalitate pasagerilor interni. Din anul 2014, infrastructura aeroportuară de la Caransebeș devine bază operațională pentru a cincea Unitate Specială de Aviație, componentă a Inspectoratului General de Aviație al Ministerului Afacerilor Interne, destinată intervențiilor de salvare, dar și de poliție aeriană.

Aeroportul este situat la 3 km de centrul municipiului, pe malul râului Sebeș, la 200 de metri distanță de centura rutieră a orașului. Conexiunea cu orașul este asigurată de un drum asfaltat, cu două benzi de circulație. Actuala infrastructură aeroportuară dispune de o pistă de 2000 metri lungime, 3 hangare și o clădire destinată aerogării.

Recenta autorizare a aeroportului a generat planuri pentru zboruri regulate, deși prognosticul de dezvoltare este unul rezervat, ținând cont de arealul restrâns de recrutare a pasagerilor și concurența hub-urilor aeriene internaționale de la Timișoara (aflat la circa 100 km distanță de Caransebeș) și Belgrad, la 210 km. Un scenariu realist vizează o evoluție spre un aeroport turistic destinat zonei montane a Banatului și Defileului Dunării, rezervat îndeosebi curselor aeriene charter și private, eventual și transportului de mărfuri (cargo). Existența aeroportului este însă de o importanță deosebită pentru municipiu, deoarece pe terenurile situate în proximitatea aeroportului se pot atrage, de asemenea, întreprinderi din sectorul aeronautic.

d. Telecomunicațiile

În domeniul telecomunicațiilor municipiul Caransebeș a urmat tendința națională de dezvoltare continuă în acest domeniu atât în privința telefoniei fixe cât și a altor servicii care au început să se diversifice foarte mult în ultimii ani: telefonie mobilă, comunicații prin internet și servicii conexe. Dacă în urmă cu câțiva ani companiile de telecomunicații ofereau, în marea lor majoritate, servicii într-un singur domeniu – fie în telefonia fixă, fie mobilă, fie asigurau conexiuni internet – în ultimii doi ani această politică a fost abandonată. Fenomenul este vizibil în cazul majorității prestatorilor de servicii de telecomunicații. Aceștia se implică în a oferi servicii cât mai variate clienților.

Rețeaua de cabluri în municipiul Caransebeș s-a modernizat, cuprinzând preponderent rețea de cupru și fibră optică. Odată cu apariția unui număr crescând de operatori de telefonie fixă (precum Atlas Telecom, RDS & RCS, UPC). S.C. Romtelecom S.A. (rebranduită Telekom România în anul 2014) – care o lungă perioadă a fost unicul prestator de servicii de telefonie în România – a depășit sfera sa tradițională de activitate și s-a îndreptat către piața de Internet și date.

Principalii operatori de telefonie mobilă pentru orașul Caransebeș sunt Vodafone, Orange și Telekom, care își dispută permanent supremația în ceea ce privește numărul clienților. Orange oferă o gamă extinsă de soluții de comunicații, de la servicii de bază până la servicii integrate de voce și date fixe și mobile. Serviciile de comunicații oferite

de Orange Romania sunt: voce, date, SMS, MMS, WAP, e-mail, GPRS, EDGE, wireless IP, WiFi, USSD etc. Vodafone Romania oferă un portofoliu complet de soluţii de comunicare şi de acces la serivicii de date mobile de mare viteză, acces la e-mail şi internet pe telefon. În acelaşi timp, Vodafone oferă servicii de telefonie fixă şi de telefonie mobilă prin radio în standard GSM, servicii de mesagerie scurtă şi multimedia (SMS/MMS) şi servicii de transmisiuni de date (WAP/GPRS). Telekom România este prezent pe piaţa din România din septembrie 2014, prin rebrandingul comun al Romtelecom şi Cosmote România, şi şi-a asumat un plan ambiţios de extindere a reţelei, câştigând titlul de operatorul cu cea mai rapida dezvoltare din România.

În domeniul serviciilo web, municipiul Caransebeş dispune de internet cu bandă largă precum şi de alte servicii oferite de firmele de profil precum: conexiunile dedicate numai pe fibră optică (tehnologii FTTH), adrese IP reale şi alocate static (nu se schimbă la restart), canale minime garantate contractual, servere de download şi jocuri, webhosting gratuit etc.

2. Mobilitatea şi accesibilitatea urbană. Managementul traficului

Asigurarea unei mobilităţi urbane la standarde europene este un obiectiv de perspectivă important pentru municipiul Caransebeş. O mobilitate urbană funcţională are ca scop rezolvarea nevoilor de deplasare ale persoanelor şi întreprinderilor din oraş şi din zonele învecinate, contribuind în acelaşi timp la atingerea obiectivelor europene în termeni de eficienţă energetică şi protecţie a mediului. Realizarea unui sistem de transport durabil, care să satisfacă nevoile comunităţii din interiorul oraşului presupune, în primul rând, *asigurarea accesibilităţii*, în sensul punerii la dispoziţia tuturor cetăţenilor a unor opţiuni de transport, care să le permită să aleagă cele mai adecvate mijloace de a călători spre destinaţii şi servicii cheie. Acest obiectiv include atât *conectivitatea*, care se referă la capacitatea de deplasare între anumite puncte, cât şi *accesul*, care garantează că, în măsura în care este posibil, oamenii nu sunt privaţi de oportunităţi de călătorie din cauza unor deficienţe (de exemplu, o anumită stare fizică) sau a unor factori sociali (inclusiv categoria de venit, vârsta, sexul şi originea etnică).

În acelaşi timp, *creşterea siguranţei şi a securităţii pentru călători* şi pentru comunitate în general, *reducerea poluării atmosferice şi fonice, a emisiilor de gaze cu efect de seră şi a consumului energetic,* în conformitate cu ţintele naţionale şi ale Uniunii Europene, în ceea ce priveşte atenuarea schimbărilor climatice, sunt deziderate care sporesc funcţionalitatea şi calitatea sistemului de transport. Nu în ultimul rând, *creşterea eficienţei şi a eficacităţii* din punctul de vedere al costului, privind transportul de călători şi de marfă, are un rol important pentru sporirea atractivităţii şi a calităţii mediului urban şi a proiectării urbane în beneficiul cetăţenilor, al economiei şi al societăţii în ansamblu.

În domeniul *siguranţei circulaţiei rutiere*, după datele puse la dispoziţie de Poliţia Municipiului Caransebeş, în perioada 2014-2018 numărul de accidente s-a menţinut constant în jurul valorii de 50 pe an, cu o scădere sensibilă în anul 2018 – când s-au înregistrat 33 de accidente. În acest sens, au fost identificate două zone cu risc de producere a accidentelor rutiere: strada Nicolae Bălcescu şi strada Ardealului.

Principalele disfuncţionalităţi evidenţiate de PMUD în privinţa mobilităţii urbane se referă la: *starea deficitară a infrastructurii rutiere pe anumite segmente, incomodări între anumite tipuri de circulaţie (trafic auto, circulaţie pietonală, circulaţie cu bicicleta), lipsa unui sistem de management adaptiv al traficului, gradul redus de atractivitate al transportului public, accesibilitatea redusă a transportului public în anumite zone ale oraşului.* Datorită creşterii volumului de vehicule, pe termen mediu şi lung, conform tendinţei generale de creştere la nivel naţional a indicelui de motorizare şi a numărului mediu de deplasări, precum şi în condiţiile degradării continue a infrastructurii rutiere, în lipsa intervenţiilor de reabilitare a acesteia, s-a constatat o scădere accentuată a eficienţei economice, reflectată în scăderea vitezei medii de călătorie (28,6 km/h în 2019) şi creşterea duratei medii de călătorie (9,8 min./vehicul în 2019).

În privinţa accesibilităţii, *transportul public* este un factor determinat al acesteia, fiind una dintre cele mai mari provocări pentru dezvoltarea socială a oraşelor europene. În acest sens este necesară proiectarea unei reţele de transport public, care, prin dezvoltarea traseelor existente (fig. 3.36), să contribuie la creşterea calităţii vieţii persoanelor cu mobilitate redusă şi la independenţa persoanelor care lucrează sau locuiesc în zone care nu sunt conectate cu principalele domenii de interes ale municipiului.

În ceea ce priveşte eficienţa transportului public, datele arată o pondere redusă a utilizatorilor de transport public, iar previziunile constată chiar o scădere a procentului de utilizare al acestui mijloc de transport, în lipsa unor măsuri care să conducă la creşterea gradului de atractivitate şi de accesibilitate (de la 3% în 2019 la 2,7 în 2030).

Pentru *încurajarea transportului public* sunt prevăzute (PMUD, 2019) măsuri ce privesc achiziţionarea achiziţionarea de autobuze şi microbuze electrice/ecologice care să asigure confortul şi siguranţa călătorilor, la nivelul standardelor impuse de reglementările Uniunii Europene. Utilizarea mijloacelor de transport electrice sau ecologice creşte calitatea vieţii locuitorilor municipiului Caransebeş datorită emisiilor reduse de CO_2 şi al nivelului redus de de vibraţii şi zgomot. Aşa cum s-a demonstrat, eficienţa economică şi costurile privind consumul de energie electrică sunt mult mai mici decât în cazul energiei convenţionale. Integrată într-un concept silenţios şi eficient, această măsură de promovare a tehnologiilor verzi şi de reducere a poluării va aduce beneficii de imagine şi va creşte atractivitatea oraşului. De asemenea, în acest context foarte necesară este şi modernizarea staţiilor de transport în comun care trebuie să dispună de mobilier corespunzător, alveole şi panouri informative pentru pasageri privind timpii de aşteptare.

Pentru *reducerea traficului rutier* din interiorul oraşului, un rol important îl va avea amenajarea unui terminal (pe strada Nicolae Bălcescu nr. 9 sau pe strada Muntele Mic), care să asigure şi preluarea fluxurilor de călători care utilizează transportul inter/intra judeţean. Infrastructura va avea rolul de adăpostire în condiţii optime de siguranţă a autobuzelor, dar şi de a oferi posibilitatea de încărcare a bateriilor cât timp autobuzele staţionează în terminal. Vor fi necesare echipamente pentru încărcarea autobuzelor electrice / ecologice, un standard care va deveni în curând obligatoriu, în contextul accentului tot mai mare pus pe utilizarea vehiculelor electrice.

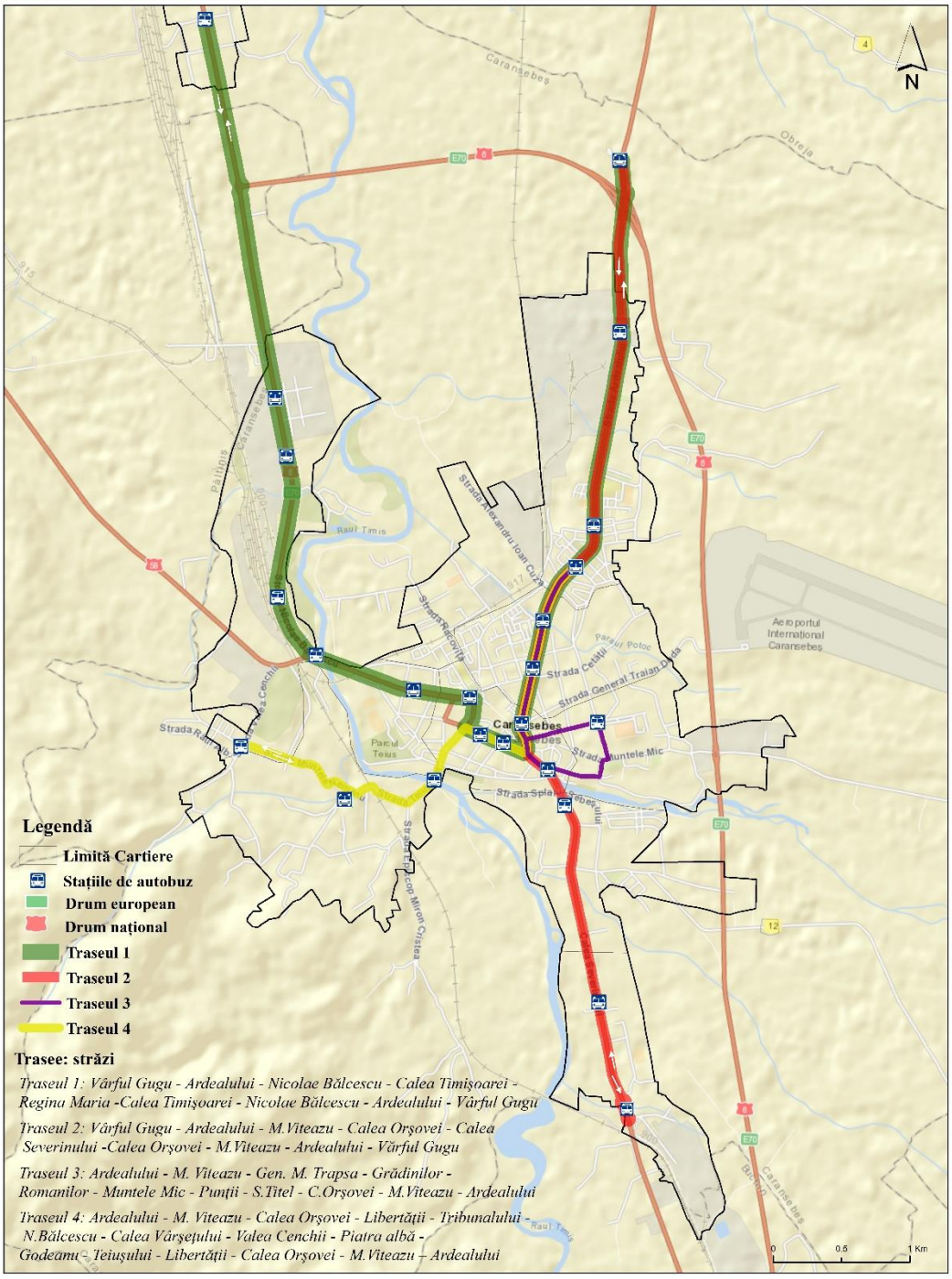

Fig. 3.36 Traseele serviciului public de transport persoane din Municipiul Caransebeș (2020)

O deosebită importanță trebuie acordată traficului pietonal și pistelor pentru bicicliști. *Arterele pietonale* sunt, deocamdată, insuficiente în Caransebeș și ele sunt prezente doar în zona centrală (strada Mitropolit N. Corneanu, Piața Revoluției). Pot fi imaginate, însă, și alte trasee pietonale, care să asigure conexiunea cu principalele puncte de interes (obiective turistice) ale orașului (străzile Vasile Alecsandri, E. Zăcan).

Deși, structura orașului și distanțele relativ mici permit tranzitarea facilă a orașului de către bicicliști, iar conform unui recent sondaj (PMUD, 2019), circa 40% din populația

orașului folosește ca mijloc principal de deplasare bicicleta, deocamdată, *pistele pentru biciclişti* lipsesc. Avantajele acestui mod de transport sunt evidente: reducerea traficului auto, sporirea siguranței circulației rutiere, reducerea poluării atmosferice și a celei fonice, mai puține spații rezervate parcajelor etc. Pentru rezolvarea acestei situații în *Planul de mobilitate urbană durabilă* (2019) a fost propusă construirea pistelor de biciclişti pentru un număr de 22 de străzi, ce însumează o lungime totală de 33 km.

În urma analizei situației actuale se constată o deficiență în ceea ce privește *numărul de locuri de parcare*, atât din punct de vedere calitativ, dar și cantitativ. Se impune optimizarea spațiilor dintre blocuri și construirea de parcări în special în zonele care generează transport, cum ar fi instituțiile de învățământ, serviciile publice, centre comerciale și alte puncte de atracție ale populației. În acest sens *Planul de mobilitate urbană durabilă* elaborat în 2019 prevede suplimentarea capacității parcărilor prin reorganizarea spațiului și amenajarea de noi locuri de parcare în următoarele zone: în dreptul sediului Poliției locale – intrararea în Caransebeș dinspre Resița; înainte de intrarea în zona centrală – intrarea dinspre București acces lateral dreapta; în zona comercială – intrarea dinspre Hațeg. Suprafață totală aproximativă dimensionată va ajunge la 4.000–4.500 m^2, iar numărul aproximativ de locuri de parcare nou create va fi de 390 locuri la dimensiunea de 2,30 x 5,00 m.

III.6. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ŞI CULTURA

ÎNVĂȚĂMÂNTUL

Municipiul Caransebeş dispune de unităţi de învăţământ preuniversitar.

Indicatorii cantitativi specifici relevanţi pentru identificarea tendinţelor de evoluţie ale sistemului de învăţământ evidenţiază situaţii uşor diferenţiate pentru dimensiunile avute în vedere (tab. 3.14).

Tab. 3.14 Indicatori ai sistemului de învăţământ preuniversitar din Municipiul Caransebeş

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Număr total unităţi de învăţământ	10	10	10	10	10	**14**
Număr unităţi învăţământ preşcolar	3	3	3	3	3	3
Număr unităţi învăţământ primar şi gimnazial	1	1	1	1	1	4
Număr unităţi învăţământ liceal şi posticeal	6	6	6	6	6	7
Populaţie şcolară (total), din care:	6220	6114	6140	6123	6116	6296
Nr. preşcolari	752	767	740	721	780	737
Nr. elevi în învăţământul primar	1175	1159	1181	1197	1195	1122
Nr. elevi în învăţământul gimnazial	1119	1057	1009	968	972	909
Nr. elevi în învăţământul liceal	2702	2583	2617	2654	2582	2527
Nr. elevi în învăţământul postliceal	323	381	408	375	367	783
Nr. elevi în învăţământul profesional	109	139	141	171	181	218
Nr. cadre didactice (total), din care:	402	402	405	446	439	430
Nr. cadre didactice în învăţământul preşcolar	59	58	60	57	56	44
Nr. cadre didactice în învăţământul primar	39	25	55	45	46	55
Nr. cadre didactice în învăţământul gimnazial	46	38	41	38	44	55
Nr. cadre didactice în învăţământul liceal	258	271	249	296	283	276

Sursa datelor: INSSE şi ISJ Caraş-Severin

Numărul unităţilor de învăţământ preuniversitar a crescut, ca urmare a apariţieie unităţilor private.

Populaţia şcolară a cunoscut o uşoară scădere de 1,67% în ultimii 5 ani, evoluţia fiind diferenţiată pe cicluri de învăţământ: creşteri a înregistrat numărul elevilor din şcolile profesionale (+66,05%), urmat de cel al elevilor din şcolile postliceale (+13,6%) şi de cel al preşcolarilor (+3,5%). S-au înrgistrat scăderi ale numărului elevilor din gimnaziu (-13,13%), din licee (-4.44%), respectiv al celor din învăţământul primar (-1,7%) (fig. 2.37).

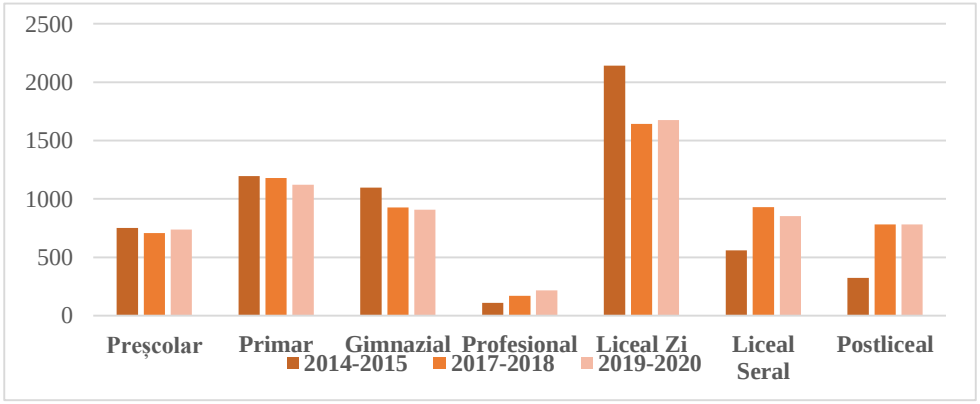

Fig. 3.37 Distribuţia şi evoluţia numărului de elevi, pe cicluri de învăţământ, din Caransebeş

Sursa: ISJ Caransebeș

Numărul total al cadrelor didactice prezintă o scădere mai mare decât cea a elevilor: de 6,38% (vezi tab. 3.14).

Se remarcă, și în acest caz, diferențieri pe cicluri; astfel, personalul din învățământul preșcolar a înregistrat cea mai mare scădere: -5,08%, urmat de cel din învățământul gimnazial: -4,3%, în vreme ce învățământul primar a cunoscut o ușoară creștere a numărului de cadre didactice (+1,79%), iar învățământul liceal și postliceal, o creștere mai consistentă, de +9,68%.

În prezent, Municipiul Caransebeș dispune de 12 unități de învățământ preuniversitar (Tab XX), dintre care 8 publice și 4 private. Unitățile proprietate publică includ: două unități de învățământ preșcolar (cu alte 10 unități arondate), două colegii naționale, care dețin învățământ primar, gimnazial și liceal (profil teoretic și vocațional), 3 colegii tehnologice care dețin învățământ liceal, profesional și postliceal și un seminar teologic. Unitățile private sunt reprezentate de o grădiniță, 1 liceu tehnologic și două școli postliceale sanitare (tab. 3.15).

Tabel 3.15 Situația centralizată a unităților de învățământ din Municipiul Caransebeș (2019)

Denumire	Forma de invatamant	Total clase	Total elevi	Personal didactic
UNITĂȚI PUBLICE				
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.2 CARANSEBEȘ	Program prelungit	5	117	11
Unități subordonate:				
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.1 „SFÂNTA FILOFTEIA“ CARANSEBEȘ	Program normal	2	40	2
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.2 CARANSEBEȘ	Program normal	1	27	1
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.3 CARANSEBEȘ	Program normal	1	16	1
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.5 CARANSEBEȘ	Program normal	1	24	1
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.8 CARANSEBEȘ	Program normal	1	18	1
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.1 CARANSEBEȘ	Program prelungit	4	95	8
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.3 CARANSEBEȘ	Program prelungit	2	40	4
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL JUPA	Program normal	1	16	1
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.4 CARANSEBEȘ	Program prelungit	6	142	13
Unități subordonate:				
GRĂDINIȚA CU PROGRAM NORMAL NR.4 CARANSEBEȘ	Program normal	2	50	0
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.5 CARANSEBEȘ	Program normal	2	42	0
GRĂDINIȚA CU PROGRAM PRELUNGIT NR.5 CARANSEBEȘ	Program prelungit	4	93	0
COLEGIUL NAȚIONAL "C.D. LOGA" CARANSEBEȘ	Primar - Zi	19	417	19
	Gimnazial - Zi	14	321	23
	Liceu - Zi	16	462	45
	Primar - Zi	15	435	21

COLEGIUL NAȚIONAL "TRAIAN DODA" CARANSEBEȘ	Gimnazial - Zi	11	324	16
	Liceu - Zi	16	446	27
LICEUL TEHNOLOGIC "DACIA" CARANSEBEȘ	Primar - Zi	4	63	4
	Gimnazial - Zi	4	53	0
	Invățământ profesional	4	69	0
	Liceu - Seral	11	369	0
	Liceu - Zi	15	379	67
	Postliceal - BUGET	4	114	0
LICEUL TEHNOLOGIC "DECEBAL" CARANSEBEȘ	Primar - Zi	10	207	11
	a doua șansă secundar inferior	2	33	0
	Gimnazial - Zi	9	178	16
	Invățământ profesional	3	42	2
	Liceu - Seral	8	254	0
	Liceu - Zi	8	188	30
	Postliceal	4	115	2
LICEUL TEHNOLOGIC "TRANDAFIR COCÂRLĂ" CARANSEBEȘ	Invățământ dual	1	15	5
	Invățământ profesional	5	92	8
	Liceu - Seral	9	229	11
	Liceu - Zi	5	94	10
	Postliceal - BUGET	3	87	5
SEMINARUL TEOLOGIC ORTODOX "EPISCOP IOAN POPASU" CARANSEBEȘ	Liceu - Zi	4	95	18
UNITĂȚI PRIVATE				
GRĂDINIȚA "SF. URSULA" CARANSEBEȘ	Program normal	2	35	2
LICEUL TEHNOLOGIC "MAX AUSNIT" CARANSEBEȘ	Liceu - Zi	2	11	15
ȘCOALA POSTLICEALĂ SANITARĂ "BANATUL" CARANSEBEȘ	Postliceal - TAXA	7	253	15
ȘCOALA POSTLICEALĂ SANITARĂ "CAROL DAVILA" CARANSEBEȘ	Postliceal - TAXA	8	214	16

Sursa datelor: Inspectoratul Școlar General Caraș-Severin

Din punctul de vedere al distribuției spațiale, remarcăm că marea majoritate a unităților de învățământ - cca 70% - sunt localizate pe o rază de 1 km în jurul Centrului orașului, 24% sunt localizate între raza de 1 km și cea de 2 km față de centru și doar 8% dincolo de această distanță (fig. 3.38).

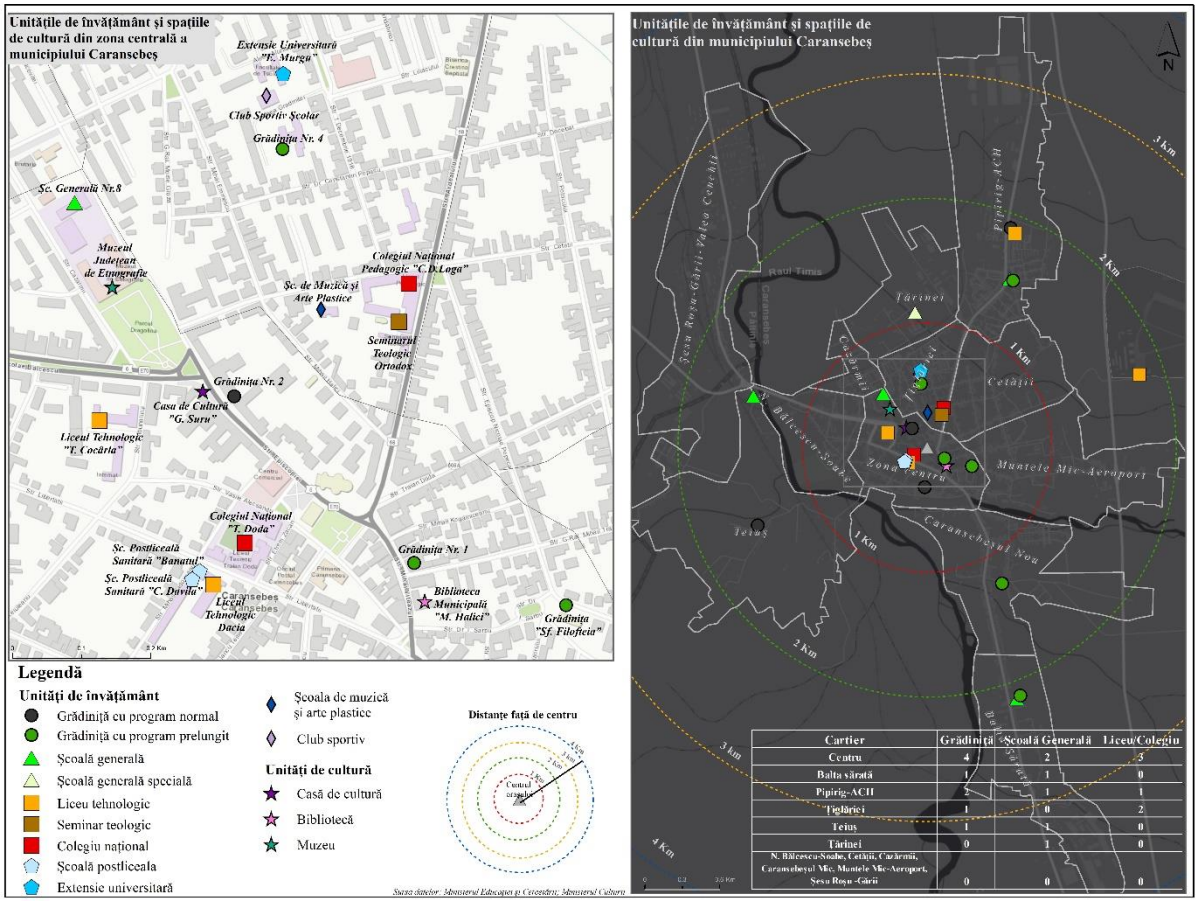

Figura 3.38 Distribuția spațială a unităților de învățământ în municipiul Caransebeș (2019)

Cele mai numeroase unități școlare sunt în cadrul învățământului ***preșcolar***: 12 unități – cu personalitate juridică, respectiv arondate acestora. Acestea sunt localizate predominant în zona centrală, dar sunt prezente și în unele cartiere rezidențiale (Balta Sărată, Pipirig-ACH, Țiglăriei, Teiuș). Grădinițele cu program prelungit dețin cca 70% din numărul de preșcolari (fig. 3.39).

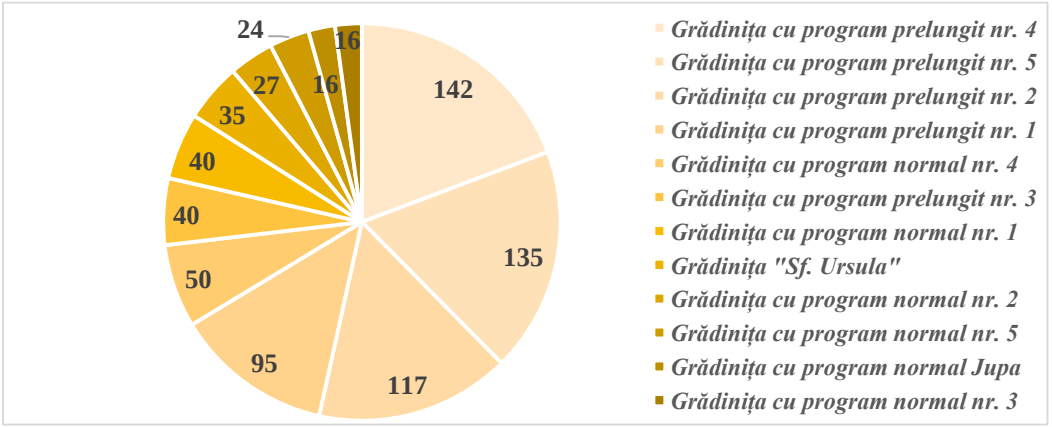

Figura 3.39 Distribuția copiilor pe grădinițe
Sursa: ISJ Caransebeș (An școlar 2019-2020)

Există 9 unități de învățământ dețin învățământul ***primar, gimnazial, liceal și postliceal***: două colegii naționale, trei licee tehnologice (două de stat și unul privat), un seminar teologic ortodox, două școli postloceale private:

- Colegiul Naţional “C.D. Loga”: învăţământ primar, gimnazial, liceal (filieră teoretică şi vocational – profil pedagogic);

- Colegiul Naţional “Traian DODA”: învăţământ primar, gimnazial, liceal (filieră teoretică: profil real şi profil uman);

- Liceul Tehnologic “Dacia”: învăţământ primar, gimnazial, liceal filieră tehnologică şi învăţământ postliceal;

- Liceul Tenologic “Decebal”: învăţământ primar, gimnazial, liceal (filieră tehnologică) şi învăţământ postliceal;

- Liceul Tehnologic “T. Cocârlă” învăţământ liceal (filieră tehnologică), dual şi învăţământ postliceal;

- Liceul Tehnologic “Max Ausnit”: învăţământ liceal (filieră tehnologic);

- două şcoli postliceale cu profil sanitar; Şcoala Postliceală Sanitară "Banatul" Caransebeş, respectiv Şcoala Postliceală Sanitară "Carol Davila" Caransebeş.

Cel mai mare număr de elevi se concentrează în cele două colegii naţionale (în jur de 1200 de elevi în fiecare, cu ponderi sensibil egale la nivelul ciclurilor primar şi liceal şi uşor mai mici la gimnaziu), după care urmează, cu peste 1000 de elevi, Liceul Tehnologic „Dacia” (cu 90% din elevi la liceu, şcoala profesională şi ponderi mici la celelalte niveluri), respectiv Liceul Tehnologic „Decebal”, unde există o repartiţie mai echilibrată a elevilor pe diferitele cicluri şi forme de învăţământ (fig. 3.40).

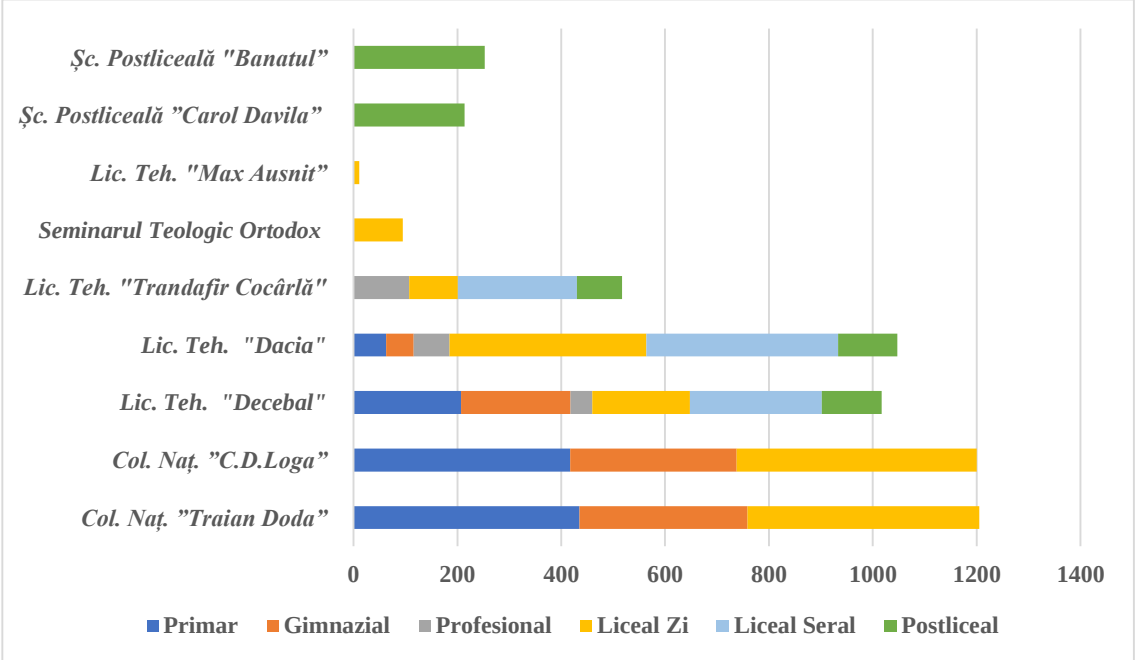

Figura 3.40 Distribuţia elevilor la nivelul unităţilor şcolare din Caransebeş
Sursa: ISJ Caransebeş (An şcolar 2019-2020)

Un indicator de calitate a învăţământului se obţine raportând numărul de elevi la cel al cadrelor didactice (tab. 3.16).

Tabelul 3.16 Numărul de elevi/preşcolari per cadru didactic (2018)

Ciclul de învăţământ	Municipiul Caransebeş	România	Uniunea Europeană

învățământ preșcolar	16,75	15,18	14,1
învățământ primar	20,4	19,34	14,7
învățământ gimnazial	16,52	10,73	12,4
învățământ liceal	9,15	11,69	12,2

Sursa datelor: INSSE, Eurostat - date calculate

Exceptând învățământul liceal, la toate celelalte niveluri, acest indicator prezintă valori superioare mediei naționale și considerabil mai mari decât cea europeană

Învățământului liceal organizat la seral se evidențiază prin cea mai critică situație, cu peste 70 de elevi per cadru didactic, conform statisticilor ISJ Caraș-Severin (fig. 3.41).

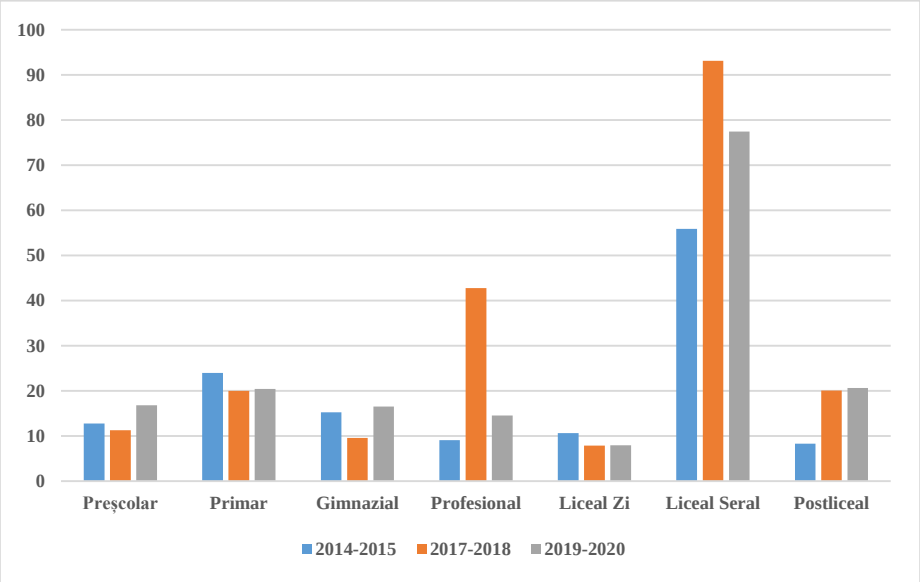

Figura 3.41 Evoluția indicatorului nr. elevi/cadru didactic, pe niveluri și forme de învățământ
(date calculate cf. statisticilor ISJ Caraș-Severin)

Remarcăm faptul că situația este diferențiată între grădinițele cu program normal – care prezintă un număr mult mai mare de copii raportat la personalul didactic și nedidactic – comparativ cu grădinițele cu program prelungit (fig. 3.42).

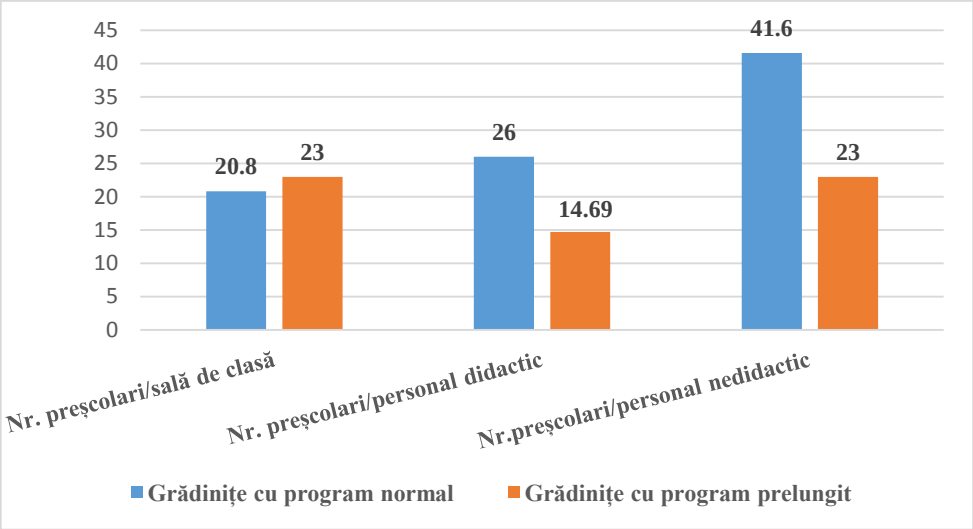

Figura 3.42 Evoluţia indicatorilor specifici la nivelul grădiniţelor
(date calculate cf. statisticilor ISJ Caraş-Severin)

96% din personalul didactic din unităţile de învăţământ este calificat (cf. Raportului privind starea economică şi social a Municipiului Caransebeş, 2019).

O premisă importantă a calităţii învăţământului o constituie asigurarea spaţiilor cu funcţionalităţi specific - săli de clasă, cabinet, laboratoare etc -, respectiv dotarea. Situaţi se prezintă diferit, pe cicluri de învăţământ (tab. 3.17). Astfel, la nivelul învăţământului primar şi gimnazia, situaţia este staţionară

Tabel 3.17 Dotările învăţământului

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
săli de clasă	238	243	248	245	244	232
laboratoare	30	31	33	35	35	36
săli de sport	6	6	4	4	5	6
terenuri de sport	4	3	2	2	2	2
număr PC	399	382	380	375	397	409
număr PC în unităţi preşcolare	11	11	13	13	20	15
număe PC în unităţi şcolare	374	357	353	348	363	380

Sursa datelor: INSSE

Analiza densităţii elevilor şi preşcolarilor în sălile de clasă evidenţiază o situaţie mai critică la nivelul unităţilor de învăţământ preşcolar – unde se depăşeşte pragul actualmente permis, de 20 de copii per sală de clasă (vezi fig. 3.43).

Conform statisticilor INSSE, dotarea cu computer este insuficientă, întrucât la 1 PC revin 14,62 elevi. faţă de o medie naţională de 8,57.

Unităţile şcolare deţin următoarele spaţii destinate activităţilor instructive-educative, consemnate în baza de date a ISJ Caraş-Severin:

- Grădiniţa Sf. Ursula: două săli de clasă;
- Grădiniţa cu program normal Jupa: două săli de clasă;
- Grădiniţa cu program normal nr. 1: 3 săli de clasă;
- Grădiniţa cu program normal nr. 2: 3 săli de clasă;

- Grădinița cu program normal nr. 3: două sălide clasă;
- Grădinița cu program normal nr. 4: două săli de clasă;
- Grădinița cu program normal nr. 5: 3 săli de clasă; o sală festivă;
- Grădinița cu program normal nr. 8: două săli de clasă;
- Grădinița cu program prelungit nr. 1: 4 săli de clasă; sală de mese; 1 dormitor internat;
- Grădinița cu program prelungit nr. 2: 5 săli de clasă; 4 dormitoare; două săli de mese;
- Grădinița cu program prelungit nr. 3: 7 săli de clasă; o sală de mese; bibliotecă; cabinet medical; cabinet de logopedie; cabinet CRED (Curriculum relevant pentru educație deschisă);
- Grădinița cu program prelungit nr. 5: 7 săli de clasă; două săli de mese; 3 dormitoare; o sală de sport; cabinet medical;
- Colegiul Național „Traian Doda”: 43 săli de clasă; 7 laboratoare (1 pentru Chimie, 1 pentru Biologie, două pentru Fizică, două pentru Informatică); bibliotecă; două săli de sport; sală festivă; 1 cabinet pentru consiliere;

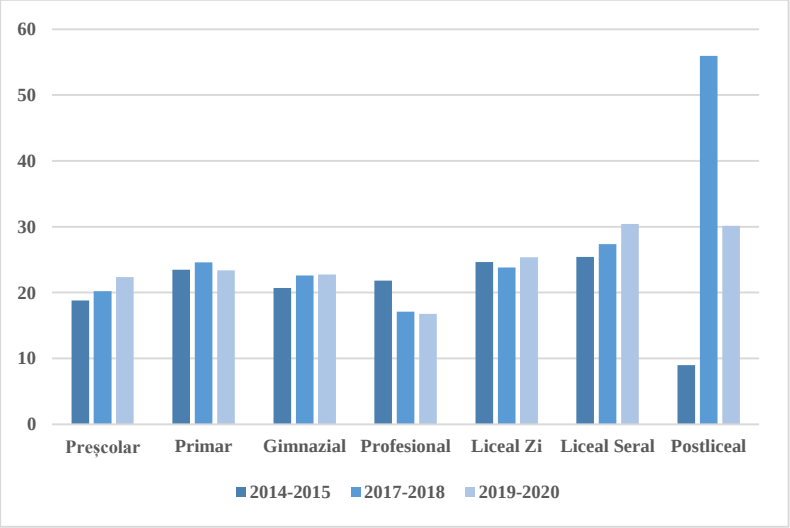

Figura 3.43 Numărul de elevi per sală de clasă, pe niveluri de învățământ (2019)
(sursa datelor: ISj Caraș-Severin, date calculate)

- Colegiul Național „C. D. Loga”: 50 săli de clasă; 6 laboratoare (1 pentru Fizică, 1 pentru Chimie, 4 pentru Informatică; două săli de sport; bibliotecă; cabinet pentru consiliere; cabinet medical; sală festivă; cantină nefuncțională (în reabiliare);
- Liceau Tehnologic „Decebal”: 35 săli de clasă; 7 laboratoare (1 pentru Informatică); 4 ateliere; două biblioteci; sală de sport;
- Liceul tehnologic „T. Cocârlă”: 16 săli de clasă; 7 ateliere; 7 laboratoare (două pentru Mecanică; 1 Legislație; 1 pentru Fizică și Chimie, două pentru Informatică); două biblioteci; cabinet pentru consiliere;
- Liceul Tehnologic „Dacia”: 30 săli de clasă; 6 ateliere; 5 laboratoare (1 pentru Chimie, 1 pentru Fizică, 3 pentru Informatică)două biblioteci; sală de sport; cabinet pentru consiliere; sală de mese;
- Seminarul Teologic Ortodox „Episcop I. Popasu”: 5 săli de clasă; 1 laborator pentru Informatică;bibliotecă; sală de mese; internat (cu 10 camere).

Starea fizică a spațiilor destinate învățământului a fost ameliorată, în anul 2019, prin câteva lucrări de reabilitare, respectiv amejare de care au beneficiat 7 unități de învățământ (tab. 3.18).

Tabelul 3.18 Lista lucrărilor de reabilitare și amenajare finanțate de primăria Municipiului Caransebeș, destinate unităților de învățământ

Denumire activității	Unitatea de învățământ beneficiară	Lucrări efectuate
Refacere acoperiș	Liceul Tehnologic Dacia	Schimbare elemente de structură, lăteți țiglă nouă, sistem pluvial nou, acces poartă, streașină nouă
Reparații fațadă	Liceul Tehnologic Dacia	Refacere tencuială completă, schimbare tâmplărie din lemn în PVC, tencuială decorativă
Reparații și zugrăveli camere	Grădinița PP5	Reparații cu glet, zugrăvire cu vopsea lavabilă și vopsire părți lemnoase și metalice
Zugrăveli	Grădinița PP4 și PP2	Reparații cu glet, zugrăvire cu vopsea lavabilă și vopsire părți lemnoase și metalice, gresie, faianță , înlocuire obiecte sanitare și corpuri iluminat
Amenajare sală de clasă	Colegiul Național Traian Doda	Montaj lambriuri, parchet, realizare perete despărțitor pe structură rigips
Reparații acoperiș sală sport	Liceul Tehnologic Decebal	Etanșare rosturi șarpantă

Sursa datelor: Raportul privind starea economică și social a Municipiului Caransebeș (2019)

Pentru a evalua calitatea procesului de învățământ, se analizează rata de promovabilitate la examenele naționale, distribuția mediilor pe clase, respectiv rezultatele obținute la concursurile școlare de la nivel supralocal.

Rata de promovabilitate la **Examenul de Bacalaureat** a rămas aproape constantă în ultimii 3 ani, situându-se cu cca 10% sub media județeană (fig. 3.44).

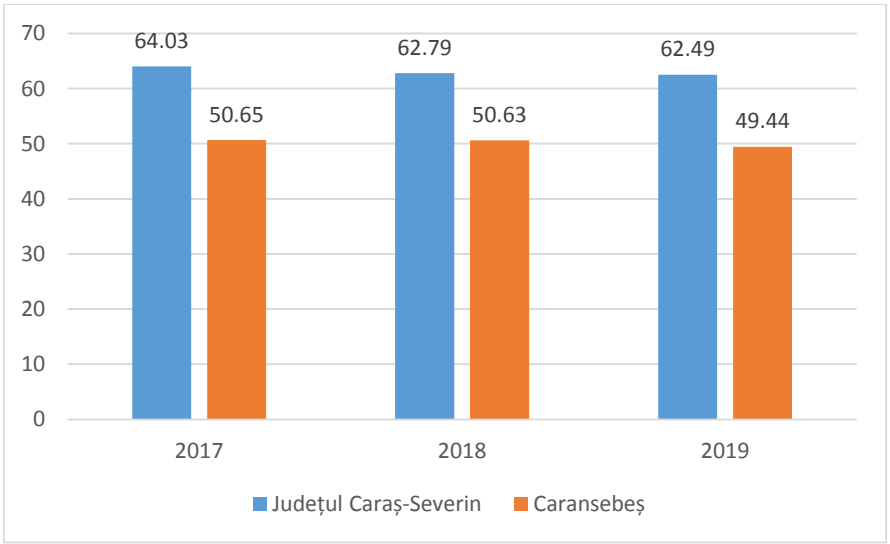

Figura 3.44 Evoluția ratei de promovabilitate la Examenul de Bacalaureat
(*Sursa datelor: ISJ Caraș-Severin, date calculate)*

Situația este, însă, nuanțată, dacă analizăm rezultatele la nivelul liceelor. Astfel, colegiile naționale se situează, în mod constant, cu cca 25% peste media județeană și 75% peste media de la nivelul Municipiului Caransebeș, seminarul teologic, foarte aproape de media județeană, în vreme ce la liceele tehnologice ratele de promovare sunt cu mult mai mici față de media județeană și cea locală (tab. 3.19).

Tabelul 3.19 Evoluția ratei de promovabilitate, pe licee (2017-2019)

UNITATEA ȘCOLARĂ	2017	2018	2019
COLEGIUL NAȚIONAL "TRAIAN DODA" CARANSEBEȘ	87.80%	91.89%	86.82%
COLEGIUL NAȚIONAL "C.D. LOGA" CARANSEBEȘ	87.02%	76.38%	85.71%
SEMINARUL TEOLOGIC ORTODOX "EPISCOP IOAN POPASU" CARANSEBEȘ	44.44%	61.11%	56.67%
LICEUL TEHNOLOGIC "DACIA" CARANSEBEȘ	41.56%	29.41%	30.77%
LICEUL TEHNOLOGIC "DECEBAL" CARANSEBEȘ	27.27%	25%	21.65%
LICEUL TEHNOLOGIC "TRANDAFIR COCÂRLĂ" CARANSEBEȘ	15.79%	20%	15%

Sursa: ISJ Caraș-Severin, date calculate

În privința distribuției mediilor pe clase, se constată că mediile de peste 7 au o pondere inferioară celei de la nivelul județului și – de asemenea, ponderea mediilor de peste 8 a înregistrat o ușoară scădere (fig. 3.45).

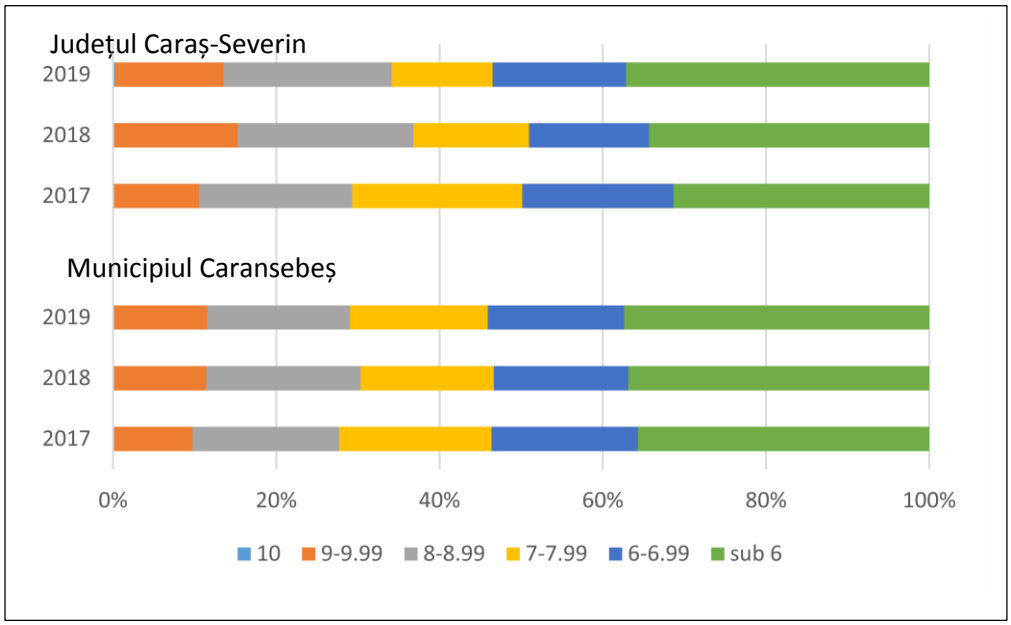

Figura 3.45 Evoluția distribuției pe clase, a mediilor obținute la Examenul de Bacalaureat
(Sursa: ISJ Caraș-Severin, date calculate)

Analiza de la nivelul liceelor, evidențiază o scădere a mediilor de peste 8 mai accentuată la Colegiul Național „C.D. Loga", față de Colegiul Național „Traian Doda", acesta din urmă prezentând și cele mai multe medii de peste 9 (fig. 3.46).

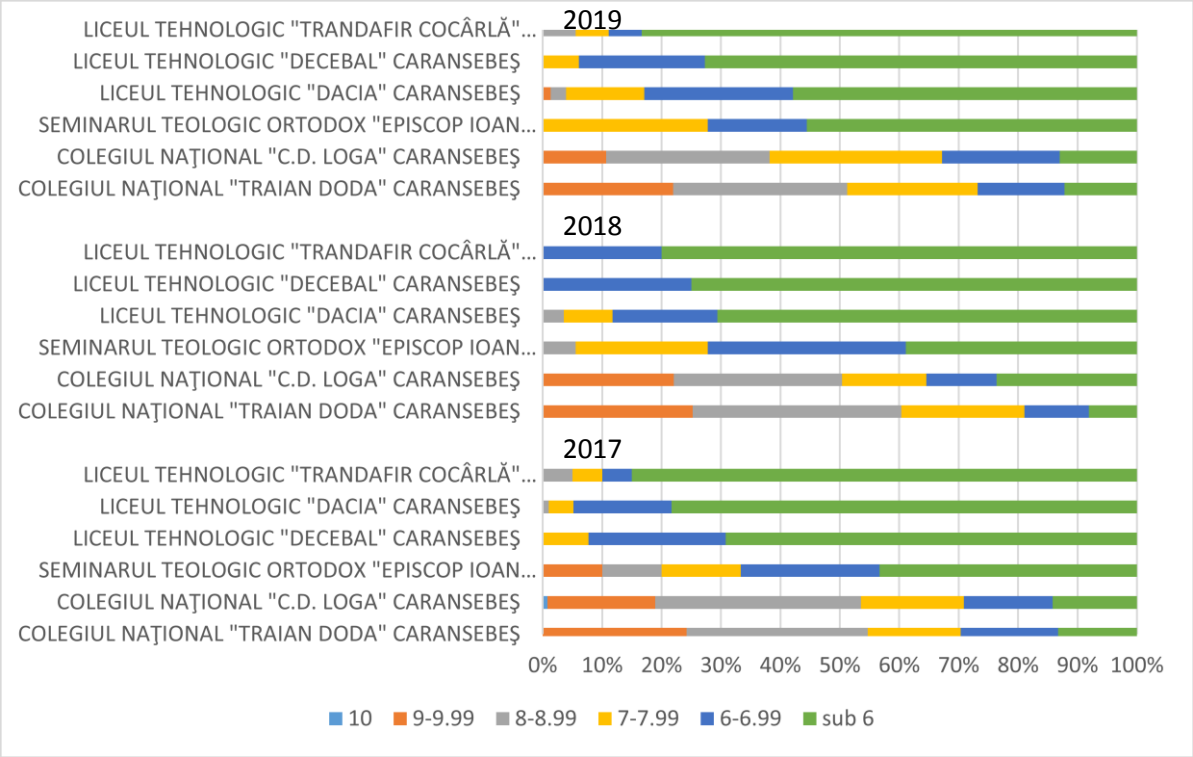

Figura 3.46 Evoluţia distribuţiei pe clase a mediilor obţinute la Examenul de Bacalaureat, la nivelul liceelor (Sursa: ISJ Caraş-Severin, date calculate)

Rata de promovare a **examenului de Evaluare Naţională** a crescut în ultimii 2 ani, ajungând superioară celei de la nivel judeţean (fig. 3.47), însă se situează sub rata de promovabilitate de la nivelul mediului urban judeţean, respectiv sub rata de promovabilitate a Municipiului reşedinţă de judeţ (fig. 3.48).

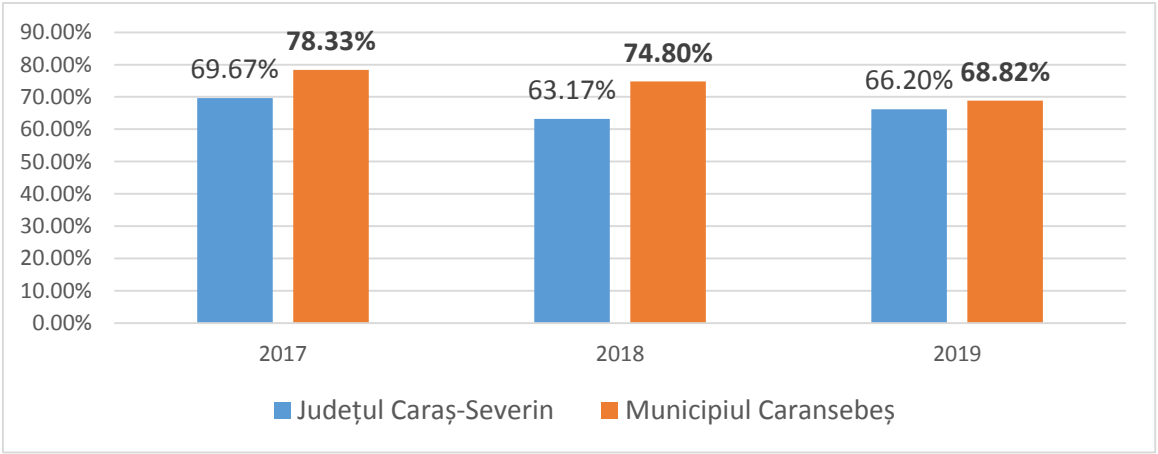

Figura 3.47 Evoluţia ratei de promovabilitate la Evaluarea Naţională în raport cu media judeţeană (2017-2019)
(Sursa datelor: ISJ Caraş-Severin, date calculate)

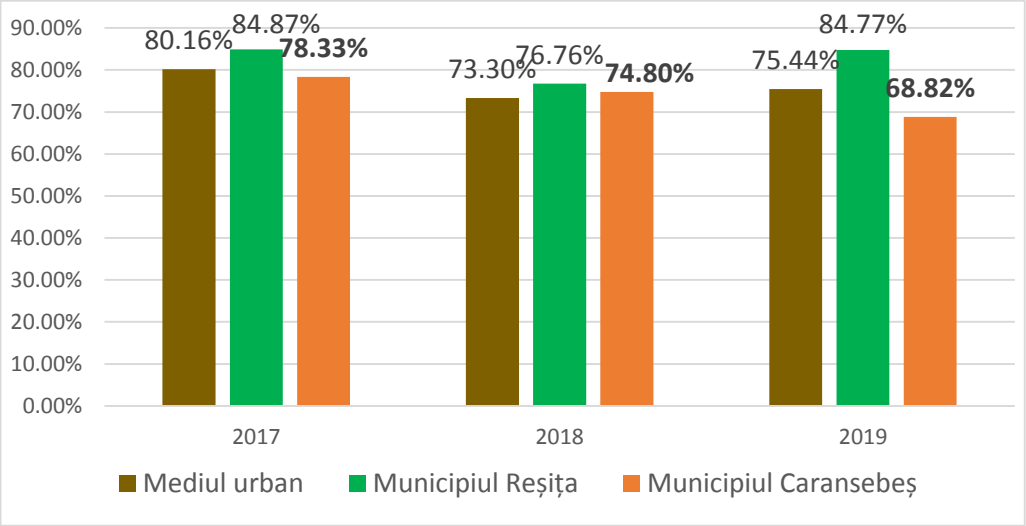

Figura 3.48 Evoluția ratei de promovare la Evaluarea Națională, în raport cu mediul urban și cu reședința de județ (2017-2019)

(Sursa datelor: ISJ Caraș-Severin, date calculate)

La nivelul unităților școlare, situația este diferențiată de la an la an, inclusiv în funcție și de numărul elevilor care se înscriu la examen, însă media ultimilor ani plasează pe primul loc Colegiul Național "Traian DODA", urmat de Național "C.D. LOGA" (fig. 3.49).

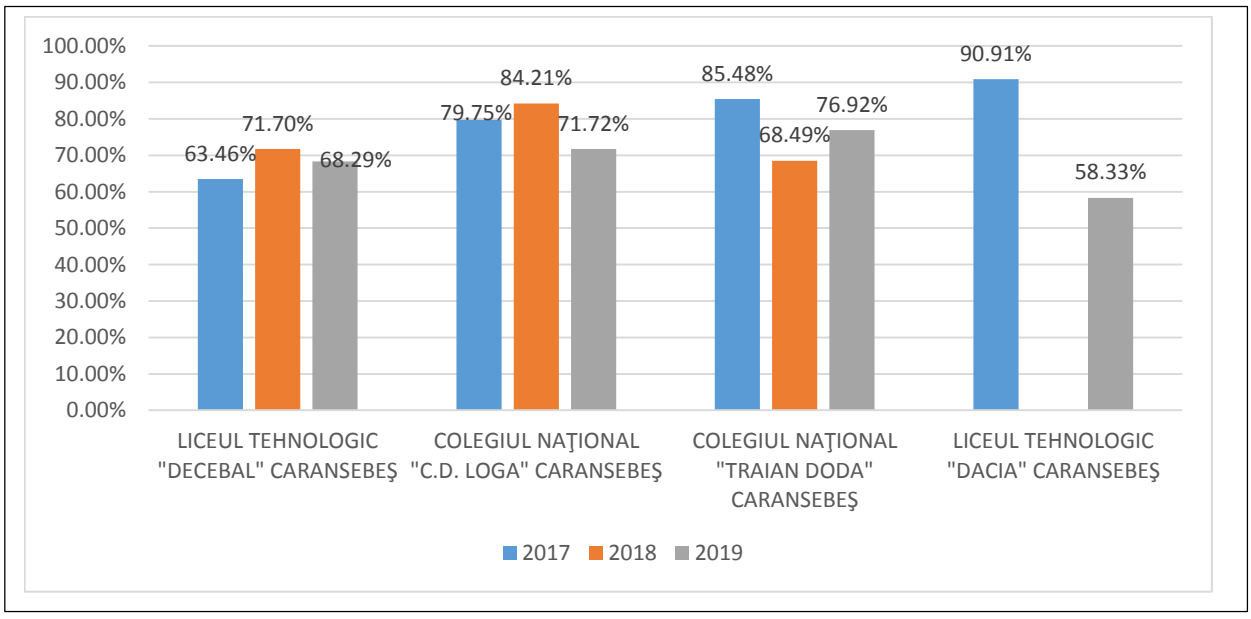
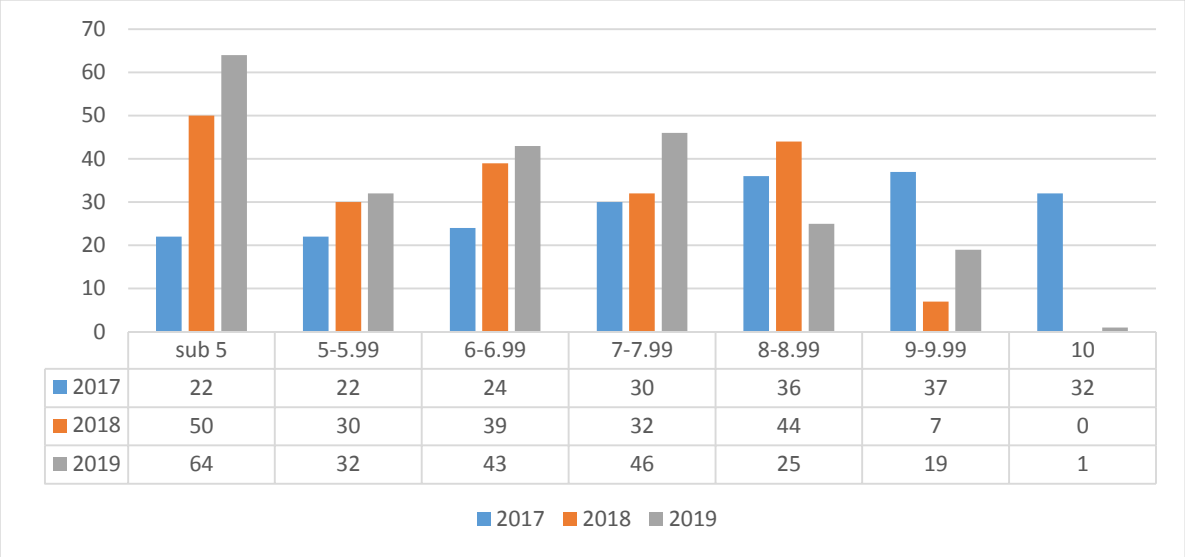

Fig. 3.49 Evoluția ratei de promovabilitate la Evaluarea Națională, la liceele din Caransebeș

(Sursa datelor: ISJ Caraș-Severin

Analiza evoluției distribuției pe clase a mediilor obținute la Evaluarea Națională relevă creșterea de 3 ori a ponderii mediilor sub 5, precum și a celor din zona mediană (sub 7) și scăderea mediilor între 8 și 10 (fig. 3.50).

	sub 5	5-5.99	6-6.99	7-7.99	8-8.99	9-9.99	10
2017	22	22	24	30	36	37	32
2018	50	30	39	32	44	7	0
2019	64	32	43	46	25	19	1

Figura 3.50 Evoluția distribuției pec lase a mediilor la Evaluarea Națională
(Sursa datelor: ISJ Caraș-Severin, date calculate)

Școlile care în mod traditional prezintă cele mai bune rezultate la Evaluarea Națională au înregistrat și ele scăderi importante ale ponderii mediilor de peste 8: -24% la Colegiul Național „Traian Doda” și -35% la Colegiul Național „C. D. Loga” (fig. 3.51).

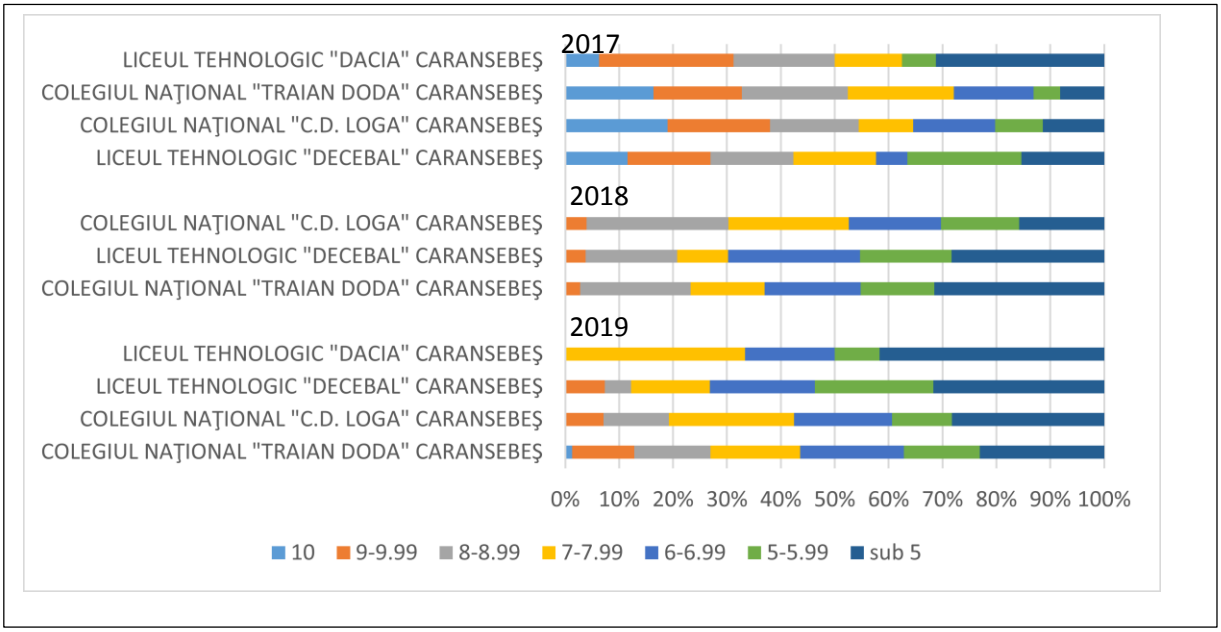

Figura 3.51Evoluția distibuției pe clase și unități școlare, a mediilor obținute la Evaluarea Națională
(Sursa datelor: ISJ Caraș-Severin, date calculate)

Identificarea unor ***performanțe școlare î***n rândul elevilor din municipiul Caransebeș s-a făcut pe baza analizei datelor referitoare la participarea acestora la olimpiade și concursuri naționale sau regionale. Astfel, în 2018-2019, s-au obținut rezultate deosebite la

*Olimpiada Națională de Religie pentru Seminarii și Licee Teologice Ortodoxe (*premiul 1 și două premii speciale, Seminarul Teologic Ortodox „Episcop Ioan Popasu"), *Olimpiada de Lingvistică „Solomon Marcus"* (menţiune și premiul special, Colegiul Național „C. D. Loga"), *Olimpiada la disciplinele din aria curriculară "tehnologii", domeniul mecanică* (menţiune, Liceul Tehnologic "Trandafir Cocârlă"), *Concursul Național de Comunicări Ştiinţifice la Chimie* (premiul 3, Colegiul Naţional "Traian Doda") și *Concursului national de cultura si spiritualitate românească (*premiul special, Colegiul Naţional "Traian Doda*).*

În domeniul sportiv, se remarcă premiile obţinute de elevii Colegiului Naţional "C. D. Loga" prin participarea la concursuri interjudeţene de volei.

De asemenea, *Clubului Sportiv Şcolar* a contribuit la înregistrarea unor performanţe sportive recunoscute la nivel local, judeţean și naţional. Astfel, în perioada 2019-2020, elevii clubului au obţinut rezultate remarcabile la volei, prin participarea la Campionatul naţionl de junioare (locul 2), la Campionatul Naţional Cadeţi (locul 3) și la Campionatul Naţional de Minivolei (locul 1); la fotbal, prin participarea la Campionatul Naţional de Juniori (locul 4 și locul 7); la atletism, la Campionatul Naţional de Juniori (locurile 6-12).

CULTURA

Acţiunile culturale sunt organizate sub egida Primăriei Municipiului Caransebeș și a Consiliului Local al Municipiului Caransebeș, de principalele structuri locale - Casa de Cultură „George Suru", Biblioteca Municipală „Mihail Halici" Caransebeș, Episcopia Caransebeșului, Cercul Militar Caransebeș, Muzeul de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș, liceele și școlile din municipiu. Unele evenimente se organizează în colaborare cu alte instituţii, cum ar fi, Direcţia Judeţeană pentru Cultură Caraș-Severin, Centrul pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiţionale Caraș-Severin, Biblioteca Judeţeană „Paul Iorgovici.

Calendarul evenimentelor derulate în anul 2019 oferă o imagine exhaustivă a dinamismului cultural din Municipiul Caransebeș.

Astfel, în anul 2019, manifestările culturale ale Casei de Cultură „George Suru" au debutat la data de 15 ianuarie cu acţiunea dedicată omagierii marelui poet naţional Mihai Eminescu, acţiune realizată sub formă de concurs, cu tema ,,Repetabila iubire" în colaborare cu Biblioteca Municipală „Mihail Halici" Caransebeș, Colegiul Naţional „C. D. Loga" Caransebeș și Grupul Incanto Quarteto Timișoara, marcând Ziua Culturii Naţionale Române.

În data de 29 ianuarie, la Cinematograful Luna a avut loc proiecţia filmului documentar ,,Calea apelor" al regizorului Sabin Dorohoi, din seria de patru filme documentare ,,Banatul Montan".

În data de 20 februarie s-a desfășurat Festivalul folclor ,,Velișcu Boldea", cu spectacolul ,,Caraș, binecuvântat".

În data de 2 martie, la Galeria de Artă ,,Corneliu Baba", a avut loc întâlnirea cu Ioana Pârvulescu în cadrul Cercului de literatură, sub genericul ,,Fărâmituri de lectură cu ceai".

La Galeria de Artă „Corneliu Baba”, în data de 5 aprilie, a vut loc vernisajul expoziţiei „Sibiu 100”, acţiune organizată în colaborare cu Muzeul Naţional Brukenthal.

În data de 13 aprilie a avut loc lansarea volumelor autorului Daniel Vighi, în cadrul Cercului de literatură, sub genericul „Fărâmituri de lectură cu ceai”.

Un eveniment important în Agenda culturală a Casei de Cultură l-a reprezentat tradiţionala „RUGĂ DE LA CARANSEBEŞ” unde, destinată păstrării şi promovării tradiţiilor folclorice ale zonei etnografice. În cadrul acestei manifestări s-a desfăşurat Festivalul concurs „Luţă Ioviţă”, ediţia a XXV-a.

Cu caracter cultural şi religios este manifestarea dedicată Sărbătorii Sfinţilor Români, pe care Casa de Cultură a organizat-o împreună cu Episcopia Caransebeşului.

Zilele de 1 Mai şi 9 Mai, respectiv Ziua Internaţională a Muncii şi Ziua Europei, au fost marcate prin maifestări specifice.

Ziua de 1 Iunie, Ziua Internaţională a Copilului, a fost marcată de o serie întreagă de manifestări: expoziţii colective ale copiilor şi concurs de desene pe asfalt, concursuri de biciclete şi de role, concursuri sportive şi o serie de spectacole.

În data de 6 iunie au avut loc manifestări culturale prilejuite de marcarea Zilei eroilor.

În data de 28 iunie, s-a desfăşurat o prezentare de carte, autoarea invitată fiind Ioana Ruja Păcurariu, cu romanul „Anima”.

În perioada 15 iunie-07 iulie, s-a desfăşurat cea de-a XVI-a ediţie a Taberei Internaţionale de Sculptură (a treia în travertin) la care au participat sculptori din: Siria, China, Serbia, Israel, Canada, Franţa, Spania şi România.

În data de 23 iulie, la Galeria de Artă a avut loc vernisajul expoziţiei documentare „De la adminstraţia austro-ungară la cea românească”.

În perioada 12-18 august s-a desfăşurat cea de-a III-a ediţie a Festivalului de Film Românesc, în colaborare cu UARF şi Cinematograful Luna.

În perioada 16-18 august în zona Valea Cenchii, s-a desfăşurat Festivalul Internaţional „Gugulan Rock”.

În data de 20 noiembrie, în sala de spectacole a Casei de Cultură s-a desfăşurat Festivalul pentru promovarea doinelor şi baladelor româneşti „Traian Barbu”.

Ziua de 1 Decembrie, Ziua Naţională a României a fost marcată prin evenimente specifice (depuneri de flori la Crucea Identităţii Naţionale, parada Dispozitivului de Onoare, masă tradiţională, spectacol folcloric), iar seara s-a încheiat cu un concert de muzică clasică, susţinut de Ansamblul de coarde „Tymes Qvartet” din Timişoara.

In perioada 9 – 20 decembrie au avut loc numeroase spectacole folclorice, de teatru şi concerte de colinde susţinute de elevii liceelor din oraş.

În data de 21 decembrie, alături de Asociaţia Luptătorilor în Revoluţia din decembrie 1989, Casa de Cultură a fost coorganizator la desfăşurarea evenimentelor specifice acestei manifestări.

Ultimul mare eveniment cultural al anului 2019 a fost cel dedicat „Revelionului 2020” organizat pentru a marca trecerea dintre ani prin spectacol de muzică şi artificii.

Pe langă acţiunile enumerate mai sus, Casa de Cultură a organizat lansări de carte, expoziţii de pictură, cursuri de dans popular şi sportiv, a găzduit numeroase companii teatrale din ţară pentru a oferi publicului iubitor spectacole de teatru şi muzică.

Biblioteca Municipală „Mihail Halici" Caransebeş derulează, în medie câte un eveniment pe lună

În anul 2019, Biblioteca municipală „Mihail Halici" din Caransebeş a realizat un număr de 11 acţiuni culturale:

- în 17 ianuarie: „Ziua Culturii Naţionale - Repetabila iubire" manifestare cultural artistică de amploare, derulată pe scena Casei de Cultură „George Suru", organizată în colaborare cu Colegiul Naţional C.D.Loga, Colegiul Naţional Traian Doda şi Casa de Cultură „George Suru". În programul activităţii s-au regăsit concursuri pe teme literare, de interpretare dramatică, de creaţii literare şi de recitare, cei mai buni elevi fiind premiaţi.

- în 10 aprilie: „Code Kids – Copiii fac coding la Bibliotecă", lansare oficială a programului de învăţare de către copii a coding-ului. Începând cu acest an biblioteca s-a înrolat într-un alt proiect naţional intitulat „Code Kids", proiect al Fundaţiei Progress realizat în parteneriat cu Asociaţia Etic şi Romania American Foundation. În cadrul acestui proiect Fundaţia Progress a instruit doi ambasadori ai Bibliotecii Municipale, iar aceştia la rândul lor, cu sprijinul online al iniţiatorilor, organizează săptămânal şedinţe de coding în Sala Biblionet a bibliotecii.

- în 18 aprilie: „Cele mai frumoase poveşti" – manifestare organizată în colaborare cu Colegiul Naţional „Traian Doda", Corp B şi cu Cercul Militar Caransebeş, aflată la cea de-a XI-a ediţie. Cu acest prilej copiii de la instituţia de învăţământ menţionată au pregătit un program artistic ce a cuprins interpretarea unor cântece, recitare de poezii, punerea în scenă a unor piese de teatru, prezentare în power-point şi o expoziţie de lucrări plastice. Biblioteca a prezentat o parte din colecţia de cărţi pentru copii şi i-a premiat pe micii interpreţi.

-în lunile aprilie-mai: grupuri organizate de elevi, de la instituţiile de învăţământ locale, au fost primite la bibliotecă, iar în cadrul acestor vizite tinerilor le-a fost prezentată oferta de carte a instituţiei, au fost vizionate povestiri de către cei mai mici, iar pentru elevii mai mari au fost organizate prezentări şi dezbateri, având ca temă lectura preferată.

-în 05 iunie: „Ziua Internaţională a Mediului – Un mediu sănătos începe cu tine" – acţiune desfăşurată anual în colaborare cu Colegiul Naţional „Traia Doda –corp B", ce are ca scop sensibilizarea publicului privind problemele de mediu prin intermediul pliantelor distribuite în acest sens şi a dezbaterilor derulate în cadrul bibliotecii municipale. Activitatea s-a încheiat cu marşul verzilor.

-în 10 iunie: „Olimpiada cititului. Numele românesc şi mândria de a-l purta", concurs de promovare a lecturii organizat în colaborare cu Inspectoratul Şcolar Judeţean Caraş-Severin, Fundaţia Culturală „Traian Cepoiu" Prahova şi Colegiul Naţional „Traia Doda" Caransebeş. Manifestarea s-a derulat în cadrul proiectului regional „Societatea de lectură Nicolae Iorga" şi s-a bucurat de participarea elevilor din mai multe localităţi: Arad, Iaşi, Drobeta Turnu-Severin, Hunedoara, Caransebeş. Cu acest prilej au fost premiate cele mai bune lucrări.

- în 18 iulie: „Retrospectiva cărţii săptămânii”, a fost organizată o expoziţie ce a avut ca punct central cărţile propuse a fi citite prin afişele săptămânale realizate de către bibliotecă şi afişate în mijloacele de transport în comun

- în 03 august: „Din galeria marilor scriitori români: Constantin Chiriţă şi Mihail Drumeş – romanele adolescenţei” – a fost organizată o expoziţie de cărţi şi referinţe critice însoţite de comentarii şi dezbateri vis-à-vis de operele celor doi autori.

- în 16 septembrie: „Incursiune în poezia românească George Coşbuc şi George Bacovia”, sărbătoriţii lunii septembrie, a fost organizată o expoziţie de cărţi şi referinţe critice însoţite de comentarii şi dezbateri vis-à-vis de operele celor doi autori.

- în 27 noiembrie: „Bătălia cărţilor” – manifestare de amploare derulată în colaborare cu Primăria municipiului Caransebeş. Activitatea s-a derulat în perioada aprilie – octombrie, pe două categorii de vârstă, respectiv 11-13 ani (copii) şi 14-18 ani (adolescenţi), în cadrul ei, tinerii având obligaţia să citească 10 cărţi (propuse de Asociaţia Naţională a Bibliotecilor Publice din România), iar pentru fiecare carte li s-a cerut participanţilor să întocmească o fişă de lectură cu câteva solicitări specifice categoriei de vârstă. S-au acordat premii speciale pentru cele mai bune fişe de lectură, pentru cea mai bună fişă de lectură a Cărţii anului şi premii speciale finaliştilor. De asemenea, finaliştii au participat la concursul - dezbatere „Convinge-mă să citesc!” în urma caruia au fost alesi de catre un juriu format din cadre didactice cititorii anului: un copil şi un adolescent. Premiile au fost foarte consistente, valoarea totală a acestora fiind de 9.500 lei.

În cursul lunii decembrie 2019 s-a realizat renovarea sălii pentru copii, cu materiale asigurate din bugetul instituţiei şi manopera Serviciului Public Întreţinere şi Reparaţii. De asemenea, a fost atins obiectivul propus în ceea ce priveşte îmbogăţirea fondului de carte, derulând în cursul anului 2019 achiziţii de cărţi în valoare totală de 9.000 lei.

Activităţile prezentate succinct mai sus acoperă o mare varietate de domenii, au grupuri ţintă variate din rândul populaţiei oraşului şi a zonei de polarizare a acestuia şi adresabilitate supralocală.

III.7. SĂNĂTATEA ŞI ASISTENŢA SOCIALĂ

SĂNĂTATEA

În Municipiul Caransebeş există 98 unităţi care activează în domeniul sănătăţii, dintre care 10 în proprietate publică şi 88 în proprietate privată. Numărul acestora a evoluat diferenţait, în ultimii 5 ani, marcând o scădere în cazul celor private, respectiv o uşoară creştere, în cazul celor private (tabelele 3.20 şi 3.21).

Tabelul 3.20 Evoluţia numărului de unităţi sanitare în proprietate publică, pe categorii, în intervalul 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Spitale	1	1	1	1	1
Dispensare medicale	1	1	1	1	1
Cabinete medicale scolare	7	7	3	3	3
Cabinete medicale de familie	1	:	:	:	:
Cabinete stomatologice	1	:	:	:	:
Cabinete medicale de specialitate	3	:	:	:	:
Farmacii	1	1	1	1	1
Laboratoare medicale	4	4	4	4	4
Total	**19**	**14**	**10**	**10**	**10**

Sursa datelor: INSSE

Tabelul 3.21 Evoluţia numărului de unităţi sanitare în proprietate privată, pe categorii, în intervalul 2014-2018

Tipul de unitate sanitară	2014	2015	2016	2017	2018
Cabinete medicale de familie	18	20	20	17	17
Cabinete stomatologice	20	24	24	25	21
Cabinete medicale de specialitate	26	29	30	30	32
Farmacii	12	11	11	10	11
Laboratoare medicale	4	3	2	2	2
Laboratoare de tehnica dentara	7	7	5	6	5
Total	**87**	**94**	**92**	**90**	**88**

Sursa datelor: INSSE

La finalul celor 5 ani analizaţi, se observă înjumătăţirea numărului de cabiete medicale şcolare, faptul că nu există cabinete stomatologice publice, cabinete medicale de specialitate sau cabinete de tehnică dentară proprietate publică, fapt ce condiţionează

accesul la servicii medicale de un anumit nivel al veniturilor. 89,79% din unităţile sanitare sunt private.

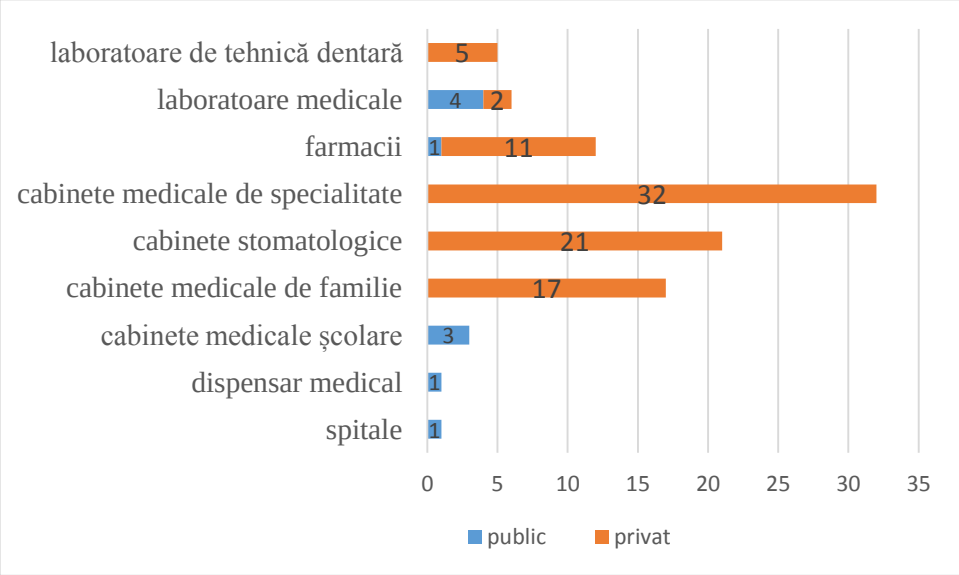

Fig. 3.52 Structura unităţilor sanitare din Municipiul Caransebeş, pe categorii de proprietate (2018) (sursa datelor: INSSE)

Personalul medical include, în prezent, 476 de medici, farmacişti şi personal sanitar mediu, cu 10% mai puţin decât în anul 2014. În ultimii 5 ani, numărul de medici a scăzut cu 22%, iar cel al personalului sanitar mediu din mediul privat, cu 25%. O situaţie aproape neschimbată prezintă numărul medicilor de familie din strucuri private. O creştere nesemnificatăvă se constată în cazul stomatologilor şi uşor mai însemnată, în cazul farmaciştilor (tab. 3.22).

Tabel 3.22 Evoluţia personalului medical, pe categorii de proprietate ale unităţilor sanitare, în intervalul 2014-2018

		2014	2015	2016	2017	2018
Medici	Proprietate publică	80	67	67	63	62
-	Proprietate privată	34	29	37	38	36
din total medici: medici de familie	Proprietate publică	1	:	:	:	:
-	Proprietate private	18	17	18	17	17
Stomatologi	Proprietate publică	2	2	2	2	2
-	Proprietate private	20	25	24	22	21
Farmacisti	Proprietate publică	2	3	1	1	1
-	Proprietate private	18	19	21	22	24
Personal sanitar mediu	Proprietate publică	244	230	227	226	232
-	Proprietate privată	108	66	76	75	81
TOTAL		**527**	**458**	**473**	**466**	**476**

Sursa: INSSE

Repartizarea personalului medical pe unități, după categoriile de proprietate, relevă faptul că 62% din personalul sanitar este deținut de unitățile publice, ca urmare a existenței, în Municipiul Caransebeș a Spitalului Municipal și a Serviciului de Ambulanță (fig. 3.53).

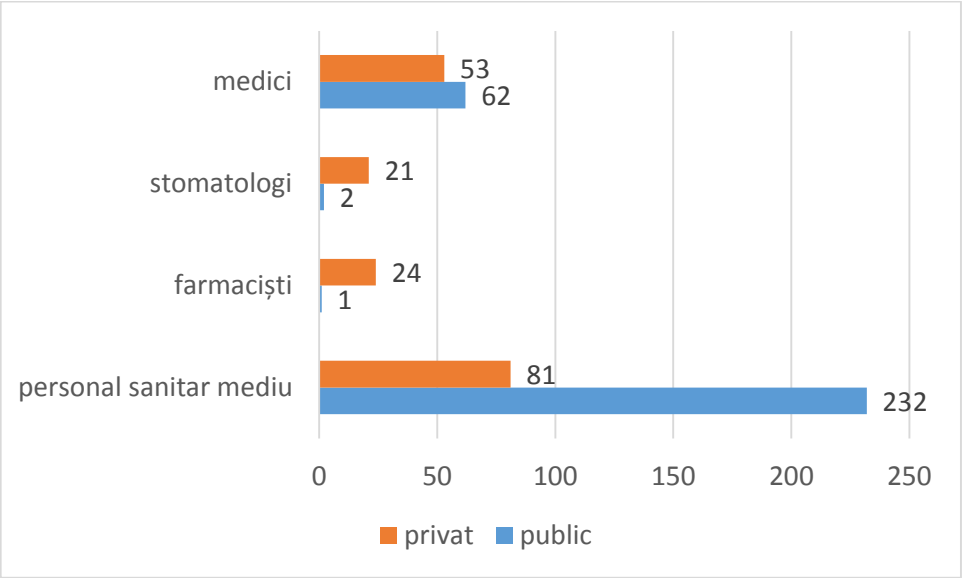

Figura 3.53 Structura personalului medical, pe categorii de prorpietate a unităților sanitare (2018)

Raportul medici-număr de locuitori este de 3,98, fiind cu cca 30% mai mare decât media națională (2,8), respectiv de 8 ori mai mare față de media europeană.

Numărul paturilor din Spitalul Municipal de Urgență Caransebeș a rămas constant, în ultimii 4 ani: 388, insuficient, dacă avem în vedere arealul polarizat de oraș și starea de sănătate a populțaiei, așa cum o relevă durata mare a spitalizării – 6,18 zile (cf. Raportului primarului, 2019).

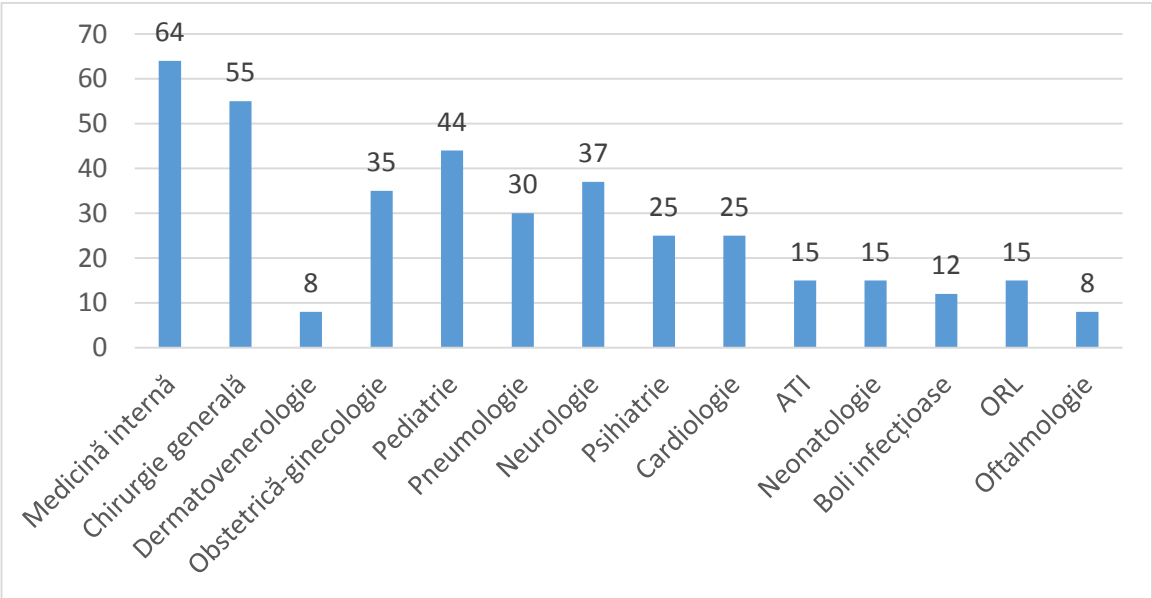

Figura 3.54 Repartizarea pe secții a paturilor din Spitalul de Urgență Caransebeș

ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Domeniul asistenței sociale constă în activitatea constantă de identificare, monitorizare și asigurare a nevoilor minime de viață, în vederea favorizării incluziunii sociale a persoanelor vulnerabile: copii (cf. Legii 272/2004), persoane cu handicap (cf. Legii 448/2006), persoane vârstnice (cf. Legii 17/2000), persoane ale căror venituri se află sub pragul minim garantat (cf. Legii 401/2001), familii îndreptățite să primească alocația pentru susținere (cf. Legii 277/ 2010), șomerii înregistrați care beneficiază de o indemnizație mai mică de 400 lei pe lună (cf. 76/2002), pensionarii sistemului public cu pensie mai mică de 400 lei pe lună, persoane de etnie rromă (cf. HG 1221/2011).

Conform datelor publicate în *Alasul zonelor urbane marginalizate din România*, elaborat de o echipă multidisciplinară de specialiști coordonați de Rob Swinkels de la Banca Mondială, în Municipiul Caransebeș au fost identificate trei areale cu populație aflată în stare de precaritate. Acestea se încadrează în două tipuri de habitat precar, și anume: în zone de tip ghetou cu blocuri (blocul NATO, din partea central-nordică a orașului, cu cca 270 locatari, și blocurile de garsoniere din Balta Sărată, cu 290 de locuitori); în zone de tip ghetou în foste colonii de muncitori (arealul *La Barăci*, la ieșirea din oraș spre Lugoj, cu 304 locuitori). La data colectării datelor de către autori, acestea însumau 864 de persoane, reprezentând 3% din populația orașului (Swinkels et al., 2014).

În domeniul asistenței sociale, activează atât structuri ale instituțiilor de stat, cât și actori privați. Astfel, în cadrul Primăriei Municipiului Caransebeș, funcționează Direcția de Asistență Socială Caransebeș.

Principalele subdomenii de intervenție sunt: protecția copilului și familiei; protecția persoanelor cu handicap, respectiv acordarea jutoarelor sociale, prevenirea și combaterea marginalizării sociale.

În domeniul **protecției copilului și familiei**, Direcția de Asistență Socială presetază următoarele tipuri de servicii: consiliere psihologică, individuală şi familială; informarea părinţilor asupra drepturilor şi obligaţiilor ce le revin; vizite la domiciliu; sprijin la întocmirea documentelor necesare în vederea acordării diverselor prestaţii; acordarea ajutorului social în baza Legii nr.416/2001 privind venitul minim garantat; oferirea de locuri de muncă pentru părinţi; acordarea unei mese calde la Cantina de Ajutor Social; asistenţă socială şi psihologică în cadrul „Centrului de Igienă pentru Mama şi Copil”; menţinerea legăturii cu medicul de familie; menţinerea legăturii cu cadrele didactice, pentru a urmării evoluţia şcolară a copilului care să-i permită dreptul la o educaţie şi dezvoltare corectă, în condiţii nediscriminatorii, a aptitudinilor şi personalităţii sale.

Tebel 3.23 Indicatori de activitate în domeniul protecției copilului

Cadrul legislativ	Tip de ajutor	Număr
Legea nr. 277/2010, privind alocaţia pentru sustinerea familiei, Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr.277/2010	alocație pentru susținerea familiei	49
Legea 248/2015	tuchete de grădiniță	11 familii (15 copii)
Legea 61/1993	alocații de stat	226 alocații

O.U.G. nr.148/2005 privind susţinerea familiei pentru creşterea copilului,	indemnizaţie pentru creşterea copilului şi stimulent de inserţie	199 dosare pentru indemnizaţie pentru creşterea copilului şi a stimulentului de inserţie
Legii nr.272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilulu	anchete sociale pentru definirea gradului de risc	200

Sursa: raportul privind starea social-economică a Municipiului Caransebeş (2019)

În domeniul **protecţiei persoanelor cu handicap**, Direcţia de Asistenţă Socială activează pentru a asigura dreptul acestora de a beneficia de asistenţi personali sau de indemnizaţie lunar, efectuând anchetele necesare în acest sens, respectiv realizând monitorizarea asistenţilor.

Astfel, s-au realizat **381** de anchete, fiind anjagaţi şi monitorizaţi **85** de asistenţi (pentru care, în anul 2019, s-au achitat salarii în valoare de 2 467098 lei) şi aprobată indemnizaţia pentru un număr de 211 persoane cu handicap gradul I, în valoare totală de 3 161 927 lei, în anul 2019. La acestea, se adaugă 29 de anchete realizate, la solicitarea familiilor, pentru persoane în vârstă cu mari dificultăţi fizice, îîn vederea analizei oportunităţii inernării în cămin-spital.

În sfera **prevenirii şi combaterii marginalizării sociale**, Direcţia de Asistenţă socială realizează preluarea, verificarea şi gestionarea documentaţiei depuse de locuitorii Municipiului Caransebeş, în vederea asigurării, pentru aceştia a nevoilor de strictă necesitate, conform legislaţiei în vigoare.

Tabel 3.24 Indicatori de activitate în domeniul prevenirii şi combaterii marginalizării sociale

Categorii de dosare/cereri gestionate	Număr
dosare pentru acordarea de ajutor social	43
ajutor pentru încăţlzirea cu lemn	19
ajutor pentru încălzirea cu ga metan	70
ajutor pentru încălzirea locuinţei cu energie electrice	9

Sursa: Raportul privind starea social-economică a Municipiului Caransebeş (2019)

Indicatorii privind beneficiile sociale asigurate, în baza legislaţiei în vigoare, prin activitatea Direcţiei de Asistenţă Socială a Primăriei Municipiului Caransebeş, relevă o situaţie cvasistagnantă în cazul venitului minim garantat şi al asistenţilor personali pentru persoanele cu handicap, o tendinţă de creştere a numărului de persoane cu handicap, respectiv de descreştere a alocaţiilor pentru susţinerea familiilor (fig. 3.55).

Direcţia de Asistenţă Socială îşi desfăşoară activitatea în strânsă **colaborare** cu organele de poliţie din municipiu şi din zonă, cu Judecătoria Caransebeş, cu conducerile de la şcoli, cu notarii publici.

În anul 2019, principalele repere cantitative ale activităţii Direcţiei de Asistenţă Socială Caransebeş au fost următoarele:

- 97 de solicitări din partea instanţelor de judecată din ţară şi din localitate, pentru efectuarea anchetelor psiho-sociale şi exprimarea propunerilor autorităţii tutelare, privind

exercitarea autorităţii părinteşti şi stabilirea locuinţei copiilor ai căror părinţi au divorţat ori s-au despărţit în fapt;

- 6 anchete sociale, pentru acordarea drepturilor prevăzute de H.G. nr.52/2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor OUG nr.111/2010 privind concediul şi indemnizaţia lunară pentru creşterea copiilor, cu modificările şi completările ulterioare, în situaţia în care părinţii copilului nu sunt căsătoriţi, dar copilul a fost recunoscut.

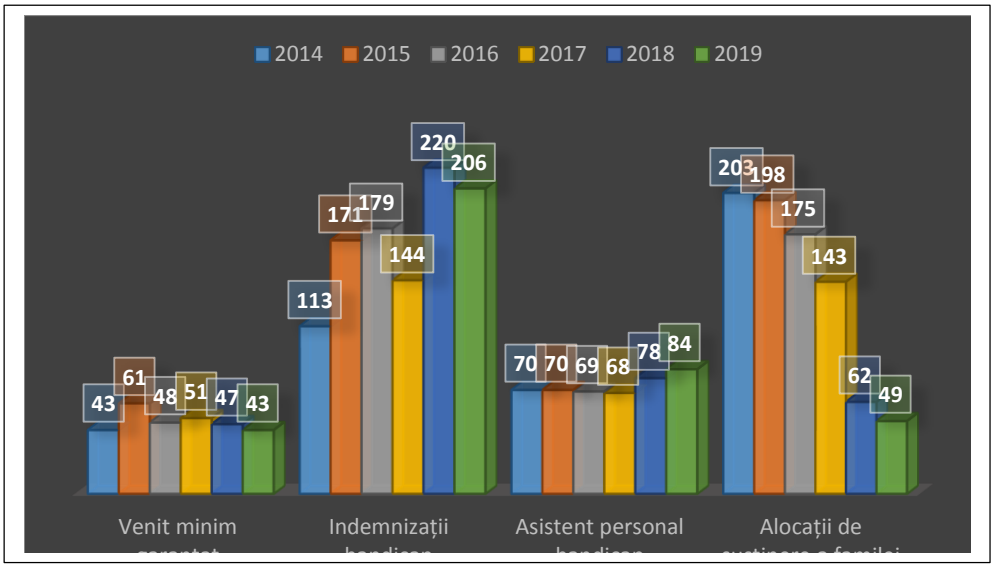

Fig. 3.55 Evoluţia numărului beneficiilor sociale gestionate de Direcţia de Asistenţă Socială a Primăriei Municipiului Caransebeş, în intervalul 2014-2019

(sursa datelor: Primăria Municipiului Craansebeş)

- monitorizarea unui număr de 2 minori cercetaţi de poliţie, cu ocazia audierilor, confruntărilor ori reconstituirilor infracţiunilor comise, în conformitate cu prevederile art.481 din Codul de procedură penală.

- 23 proiecte de dispoziţii întocmite, înaintate conducerii primăriei şi aprobate, în vederea finalizării celor amintite mai sus, dar şi a altor cazuri, toate fiind aprobate.

- 27 de chestionare privind starea materială a persoanelor care au fost sprijinite financiar de rude care sunt plecate din ţară şi 54 formulare pentru muncitorii sezonieri români, realizate în baza HCL nr.164/30.07.2009 au fost vizate

S-a întocmit informarea privind starea economică şi socială a municipiului şi activitatea autorităţilor administraţiei publice locale pe anul 2018, care a fost prezentată în şedinţa consiliului local din luna martie 2019.

S-au întocmit 2 rapoarte de specialitate la proiectele de hotărâre aflate pe ordinea de zi a şedinţelor Consiliului local, s-a participat, atunci când s-a impus, la pregătirea acestor şedinţe şi la transmiterea documentelor aprobate.

În domeniul asistenţei sociale, pe raza Municipiului Caransebeş, funcţionează mai multe strucuturi asigurate de Consiliul Local Caransebeş, respectiv de Consiliul Judeţean Caraş-Severin şi Direcţia Generală de Asistenţă Socială Caraş-Severin (tabel 3.25), precum şi structure private (tabel 3.26).

Tabel 3.25 Structuri publice destinate asistenţei sociale

Nr. crt.	Denumire	Servicii prestate	Capacitate
1.	Cantina de ajutor social (Consiliul Local Caransebeş – Direcţia de Asistenţă Socială)	servirea mesei	100
2.	Centrul rezidenţial pentru pesoane fără adăpost (Consiliul Judeţean Caraş-Severin – DGASPCC Caraş-Severin)	cazare, masă, consiliere juridică şi psihologică, asistenţă medicală	80
3.	Centrul Bunavestire – Centrul de recuperare şi reabilitare (Consiliul Judeţean Caraş-Severin – DGASPCC Caraş-Severin)	găzduire, socializare, informare, integrare, reintegrare socială	80
4.	Centrul Bunavestire – Modul Garsoniere (Consiliul Judeţean Caraş-Severin – DGASPCC Caraş-Severin)	găzduire, socializare, informare, integrare, reintegrare socială	10
5.	Cămin pentru persoane vârstnice „Constantin şi Elena“ (DGASPCC Caraş-Severin)	cazare, masă, servicii de consiliere juridică şi psihologică, asistenţă medicală	30
6.	Centrul de Plasament pentru copii cu dizabilităţi (DGASPCC Caraş-Severin)	găzduire, socializare, informare, integrare, reintegrare socială	40

Sursa: Primăria Municipiului Caransebeş

Tabel 3.26 Structuri private destinate asistenţei sociale

Nr. crt.	Denumire	Capacitate
1.	Episcopia Caransebeşului – Centru de zi pentru copii	100
2.	Episcopia Caransebeşului – Centru de zi pentru copii “Sf. Stelian”	50
3.	Episcopia Caransebeşului – Centru de edicaţie şi îngrijire „Sf. Vasile cel Mare”	25
4.	Federaţia Caritas a Diecezei Timişoara – Serviciulde îngrijire pentru persoanele în vârstă	50
	Asociaţia Caritas a Diecezei Timişoara Banat “St. Gerardus” – Cantină socială	

Sursa: Primăria Municipiului Caransebeş

ONG-uri şi fundaţii acreditate pentru asistenţă socială sunt: Asociaţia „Caritas”, Fundaţia Creştină „Copiii Noştri”, Asociaţia „Ioan Popaşti”.

Domeniul asistenţei sociale a beneficiat, în utlimii ani, de scrierea şi implementarea unor proiecte cu finanţare europeană:

- „O şansă pentru comunităţile marginalizate din Municipiul Caransebeş”, proiect finanţat în cadrul Programului Operaţional Capital Uman, Axa prioritară 4 - Îmbunătăţirea mediului urban şi conservarea, protecţia şi valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, Prioritatea de investiţii 4 - Dezvoltarea locală integrată (DLI 360) în comunităţile marginalizate rome;
- „Înfiinţarea unui centru de zi pentru persoane vârstnice în municipiul Caransebeş”, proiect finanţat în cadrul Programului POR 2014-2020, Axa prioritară 8 – Dezvoltarea infrastructurii de sănătate şi sociale, Prioritatea de investiţii 8.1 – Investiţiile în

infrastructurile sanitare şi sociale care contribuie la dezvoltarea la nivel naţional, regional şi local, reducând inegalităţile în ceea ce priveşte starea de sănătate şi promovând incluziunea socială prin îmbunătăţirea accesului la serviciile sociale, culturale şi de recreere, precum şi trecerea de la serviciile instituţionale la serviciile prestate de colectivităţile locale, Obiectivul specific 8.3 – Creşterea gradului de acoperire cu servicii sociale, în valoare totală de 6.276.573,68 lei.

III.8. ECHIPAREA EDILITARĂ, SERVICIILE DE UTILITĂȚI ȘI GESTIUNEA DEȘEURILOR

1. Transportul public

Transportul public reprezintă cheia unei deplasări fluente în interiorul orașului, precum și un factor important în asigurarea unei mobilități urbane corespunzătoare. În tot mai multe orașe europene apar în ultimii ani preocupări consistente pentru modernizarea transportului public într-un context urban general marcat de creșterea numărului de automobile particulare, fapt care duce la frecvente blocaje în trafic și la creșterea poluării atmosferice.

1. Municipiul Caransebeș beneficiază în prezent de o rețea funcțională de transport în comun, pusă în exploatare în 2016, care conectează principalele cartiere din oraș și satul aparținător Jupa cu zona centrală și alte obiective importante (gara). Există, de asemenea, o rețea care satisface într-o bună măsură nevoile de mobilitate dintre comunele învecinate și municipiul Caransebeș. În plus, este propus un nou traseu care va conecta și cartierele Țarinei și Cazărmii cu celelalte zone ale orașului.

Transportul se realizează cu vehicule de tip microbuz și autobuz, respectiv 4 autobuze și 2 microbuze. Capacitatea de transport a scăzut continuu începând din anul 1990, când în inventarul pentru transportul public de pasageri se înregistrau 27 de vehicule (autobuze și microbuze) pentru a se ajunge în anul 2019 doar la 6 vehicule (fig. 3.56). Această descreștere, specifică majorității orașelor mici și mijlocii din România, poate fi explicată de scăderea continuă a cererii ce viza servicii de transport public aferente funcționalității marilor unități industriale din perioada comunistă.

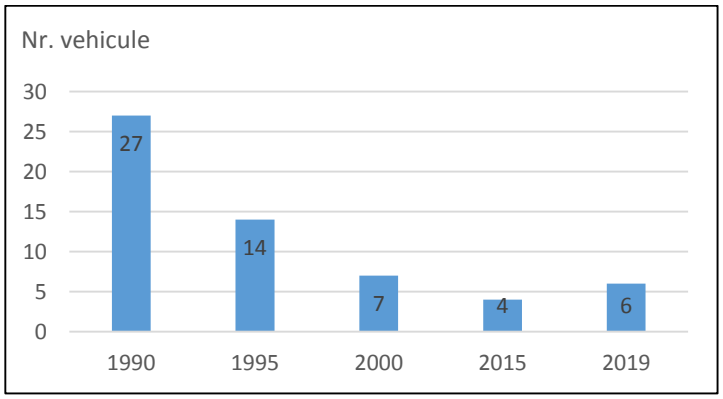

Fig. 3.56. Evoluția numărului de vehicule în inventar *pentru transportul public de pasageri (1990-2019)*
Sursa: www.insse.ro

Cele patru trasee funcționale asigură în prezent conexiunea dintre municipiul Caransebeș și principalele puncte de interes din zona periurbană, având o lungime totală de 73,5 km (tab. 3.27).

Tab. 3.27 Traseele de transport public din muncipiul Caransebeș

Traseul	Lungime (km)
1. Zona industrială 2 - Pipirig – Jupa - Pipirig	30,2
2. Zona industrială 2 - Pod Sebes - Balta Sărată	22,0
3. Pipirg – Spitalul Municipal	8,3
4. Pipirig- Valea Cenchii	13,0
TOTAL	**73,5**

Sursa: PMUD Caransebeș, 2019

În noul *Plan de mobilitate urbană durabilă* elaborat în 2019 este afirmată necesitatea înființării unui nou traseu de transport public intraurban care să asigure accesibilitatea cetățenilor către punctele de interes din zona centrală și care ar avea rolul reorientării cetățenilor către acest mod de transport, în detrimentul utilizării transportului cu autoturismul personal. Traseul propus în lungime de 14,8 km (tur-retur) va lega cartierul Pipirig de Gară urmărind străzile Tudor Vladimirescu, Cazărmii, Nicolae Bălcescu și va dura aproximativ 25 de minute, asigurând în acest fel conexiunea zonei centrale cu cartierele din vestul și nord-vestul orașului (fig. 3.57)

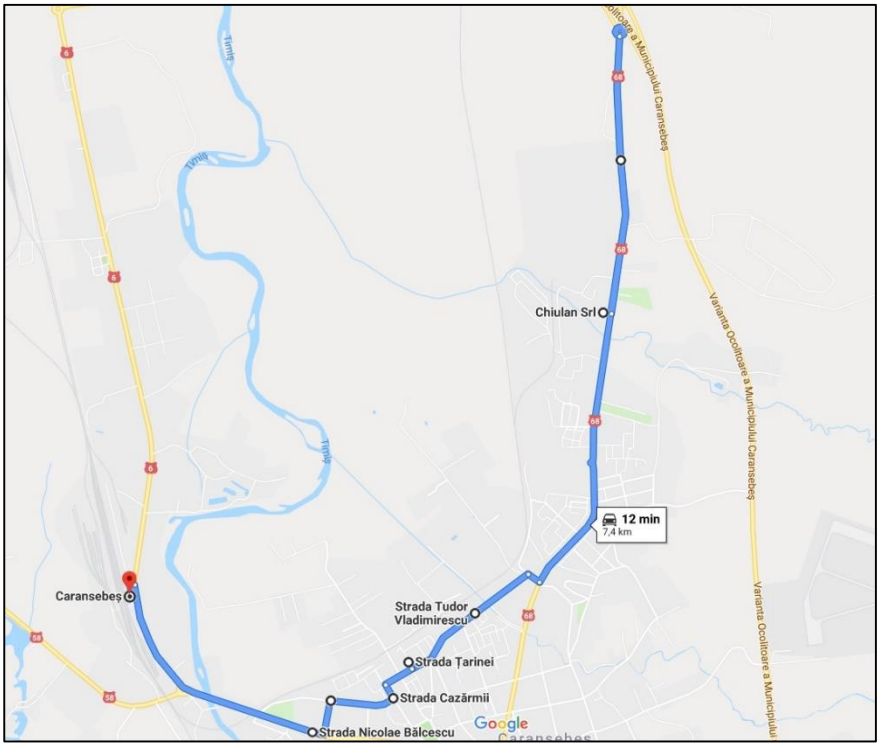

Fig. 3.57. Noul traseu de transport public propus
(Sursa: PMUD Caransebeș, 2019)

Pentru funcționarea integrată a municipiului Caransebeș cu localitățile din jur, pentru asigurarea accesibilității tuturor localităților si creșterea gradului de mobilitate în trafic al cetățenilor, este necesară continuarea dezvoltării infrastructurii de transport public, în sensul extinderii și modernizării rețelei de transport public către comunele din jur, aflate în expansiune, precum și în scopul îmbunătățirii legăturilor între zonele limitrofe sau defavorizate cu zonele bine dezvoltate.

3. Sistemul de alimentare cu apă

Alimentarea cu apă a municipiului Caransebeş se realizează în mod obişnuit prin Uzina de apă II - captare din lacul de acumulare Zerveşti, care funcţionează pe principiul filtrelor în dublu curent. Uzina a fost proiectată pentru o capacitate de 500 l/s, corespunzând unui număr de cinci filtre în dublu curent. La această dată sunt puse în funcţiune un număr de trei filtre. În perioada de revizii la lacul Zerveşti alimentarea cu apă se asigură din Uzina de apă I - Balta-Sarată, cu un debit de 120 l/s.

Reţeaua de distribuţie a fost realizată între anii 1963-1976, cca 90% din reţea având durata de utilizare depăşită, motiv pentru care pierderile în reţelele de distribuţie sunt de 35-45%. Nu există reţea de alimentare cu apă în zonele Teiuş şi Valea Cenchii.

Lungimea reţelei de distribuţiei de apă potabilă a ajuns în prezent la 56,15 km, iar la serviciul public de alimentare cu apă are acces 92,7% din populaţia oraşului. Serviciile de alimentare cu apă ale oraşului sunt asigurate de S.C. AQUACARAŞ S.A.

În ultimii cinci ani (2014-2018) consumul total de apă distribuită consumatorilor a scăzut de la 963 mii m^3 în anul 2014, la 882 mii m^3 în anul 2018. În ceea ce priveşte consumul de apă potabilă destinat consumatorilor casnici, acesta înregistrează fluctuaţii destul de mari de la an la an, în funcţie de caracteristicile climatice. În anii secetoşi consumul casnic de apă potabilă creşte mai mult, datorită faptului că apa distribuită centralizat este utilizată şi ca sursă de irigaţii pentru grădinile de legume ale populaţiei. De exemplu, în anul 2014 consumul casnic de apă potabilă a ajuns la 740 mii m^3, iar în anul 2017 a scăzut la 688 mii m^3. Tendinţa generală este, însă, de reducere a consumului, evoluţie aflată în strânsă legătură cu procesul de modernizare şi de reducere a pierderilor pe reţea. În anul 2018 consumul casnic de apă potabilă reprezenta 79,4% din consumul total al oraşului (tab. 3.28).

Tab. 3.28. Evoluţia consumului de apă în municipiul Caransebeş (2014-2018)

Denumirea indicatorului	2014	2015	2016	2017	2018
Cantitatea de apă potabilă distribuită consumatorilor - TOTAL (mii m^3)	963	956	897	861	882
Din care: consumatori casnici (mii m^3)	740	731	706	688	700

(Sursa: www.insse.ro)

4. Sistemul de canalizare

Sistemul de canalizare este realizat din tuburi de beton cu diametrul între 250 şi 800 mm, având căminele de intersecţie şi vizitare cu capace carosabile. Sistemul de canalizare conduce apele uzate spre staţia de epurare. Nu există reţea de canalizare în zonele: Teiuş, Valea Cenchii, zona Gării, strada Nicolae Bălcescu. În aceste zone apele uzate se evacuează în fose septice.

Începând cu anul 2009 s-a derulat programul ISPA prin care s-a realizat reabilitarea reţelei de alimentare cu apă şi contorizare a municipiului Caransebeş, care a presupus înlocuirea pe o lungime de 12,160 km a conductei de alimentare cu apă şi contorizarea a unui număr de 1993 de abonaţi.

Din anul 2014 a fost demarat programul de reabilitare (prin fonduri de coeziune) a reţelei de alimentare cu apă şi canalizare, care a fost în curs de derulare pe parcursul anului 2016, prin proiectul CS-CL-07, şi a constat în:

- reabilitarea a 6,091 km de reţea de alimentare cu apă;
- extinderea reţelei de alimentare cu apă cu 6,892 km;
- reabilitarea a 12,101 km de reţea de canalizare;
- extinderea reţelei de canalizare cu 20,168 km.

În cadrul acestui program este cuprins şi cartierul Teiuş, care nu dispune de aceste utilităţi.

Staţia de epurare veche a municipiului Caransebeş a fost dezafectată, fiind înlocuită de noua investiţie care a fost în curs de derulare pe parcursul anului 2016, prin proiectul CS-CL-05: „Construirea şi reabilitarea staţiei de epurare din Caransebeş", aceasta fiind dată în funcţiune în cursul lunii octombrie 2016. Evacuarea în râul Timiş a fost făcută fără epurare în perioada dezafectării şi a realizării lucrărilor de construcţie a staţiei noi, deversarea apelor uzate neepurate fiind făcută direct în emisar – în râul Timiş, pe parcursul anului 2016.

Staţia de epurare pentru cartierul Jupa nu este funcţională, pe motiv că numărul celor racordaţi la reţeaua de apă şi canalizare şi cantitatea de apă consumată şi evacuată nu este suficientă pentru a se putea face probele tehnologice. S-a început de asemenea şi construcţia unei noi uzine de apă prin noua investiţie care a fost în curs de derulare, pe parcursul anului 2016, prin proiectul CS-CL-02: „Construirea şi reabilitarea surselor de apă şi staţiile de tratare din Caransebeş", nefiind nici aceasta, în prezent, dată în funcţiune.

Societatea are în evidenţă şi Uzina de apă pe puţuri forate de la Buchin, uzină care în momentul de faţă se află în conservare.

5. Alimentarea cu energie electrică. Iluminatul public

Municipiul Caransebeş este alimentat cu energie electrică din sistemul naţional, prin reţele electrice de 110 KV gestionate de S.C. Transelectrica S.A. La intrarea în municipiul Caransebeş prin staţia de transformare de 110/20(6) KV se asigură alimentarea cu energie electrică a reţelor orăşeneşti LEA şi LES. Gestionarea reţelelor orăşeneşti de alimentare cu energie electrică se asigură de Enel Distribuţie Banat. Din reţelele orăşeneşti de alimentare cu energie electrică se asigură şi iluminatul public.

Sistemul de iluminat public existent în oraşul Caransebeş a fost proiectat şi realizat în conformitate cu prescripţiile Normativului PE.136/1988 (în vigoare înainte de anul 1990), la parametrii tehnico-funcţionali inferiori cerinţelor de performanţă actuale agreate pe plan internaţional (normativul CIE 115/1995). Deoarece diferenţele între criteriile CIE standardizate în România prin SR EN 13433/1999, şi normativul PE 136 sunt esenţiale,

abordarea unor ample acţiuni de modernizare si reabilitare a iluminatului public din oraşul Caransebeş este absolut necesară. Dar, în perioada de după 1990 si până în prezent, procesul de modernizare a iluminatului public a cunoscut o evoluţie destul de lentă şi sporadică în cadrul contractelor încheiate de autorităţile locale pentru mentenanţa şi întreţinerea în exploatare a sistemului de iluminat public existent. În prezent se află în stadiu de precontractare proiectul *Modernizarea şi extinderea sistemului de iluminat public al municipiului Caransebeş,* în valoare de 13,5 mld. lei, finanţat în cadrul finanţat în cadrul POR/300/3/1. În anul 2020, lungimea reţelei de iluminat public era de 62 km, acoperind 91,2% din lungimea totală a străzilor din oraşul Caransebeş.

6. Alimentarea cu gaze naturale

Municipiul Caransebeş este alimentat cu gaze naturale de către S.C. Transgaz S.A. prin conducta Bacia-Caransebeş, conductă executată din oţel DN 20" (DN 500 mm). La intrarea în oraş există o staţie de reglare şi măsurare, staţie ce reduce presiunea gazelor naturale de la o presiune înaltă (40 bari) la presiunea medie de de distribuţie (6 bari) în reţeau publică. Reţelele de distribuţie a gazelor naturale sunt gestionate de E.ON Gaz Distribuţie România. Reţelele de distribuţie au diametre cuprinse între DN 280 şi 90 mm şi asigură, parţial, alimentarea consumatorilor casnici şi industriali. Lungimea totală a conductelor de distribuţie a gazelor naturale a crescut de la 17 km în anul 1990 la 93,1 km în anul 2018.

Conform INS, în oraşul Caransebeş, cantitatea de gaze naturale distribuită agenţilor economici a crescut de la 25.785 mii m^3 în anul 2014, la 30.086 mii m^3 în anul 2016, pe fondul intensificării activităţii economice, pentru ca, ulterior, să scadă uşor la 27.844 mii m^3 în anul 2018. În ceea ce priveşte consumul casnic, acesta s-a menţinut relativ constant, de la 6.326 mii m^3 în 2014 la 6482 mii m^3 în anul 2018 (fig. 3.58).

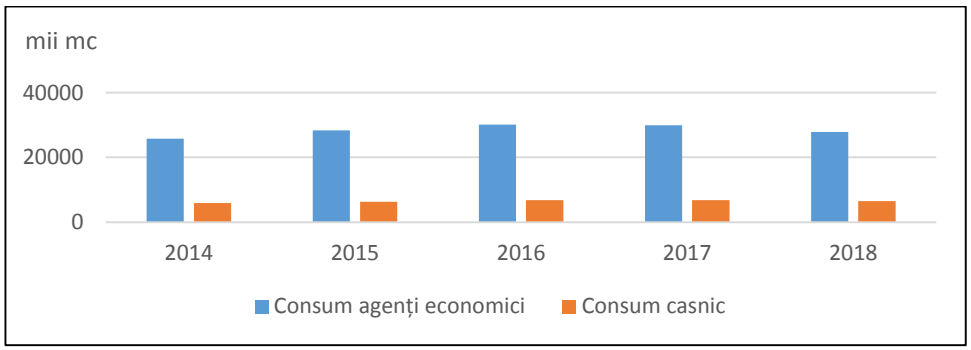

Fig. 3.58 Evoluţia consumului de gaze naturale (2014-2018)

7. Gestionarea deşeurilor

La nivelul municipiului Caransebeş, activitatea de colectare şi transport a deşeurilor menajere şi industriale, cele din demolări şi din gospodăriile populaţiei se realizează de către S.C. Transal Urbis S.R.L. Caransebeş. Pentru activitatea de colectare dual (pubelă uscată –

materiale reciclabile) municipiul Caransebeş are amenajate un numar de 40 platforme, fiind deservite de 3 autocompactoare şi o camioneta pentru deseuri reciclabile. Colectarea se face în recipienţi (pubele de 120 l, 240 l, containere de 1,1 mc şi saci menajeri oferiţi gratuit pentru deşeuri reciclabile), acestea fiind ridicate zilnic de la platformele special amenajate şi o dată pe săptamână de la zonele cu locuinţe individuale.

În anul 2019 s-au colectat aproximativ 359 tone deşeuri reciclabile, care au fost livrate, în urma sortării, pentru a fi supuse procesului de reciclare. Raportat la cantitatea totală de deşeuri colectate la nivelul muncipiului (cca. 1600 tone), cantitatea de deşeuri reciclabile colectată este redusă (22,4%), fiind mult sub media europeană de 45%, dar peste media înregistrată la nivelul României (13%) în anul 2018.

8. Gestiunea spaţiilor verzi

Spaţiile verzi sunt un indicator al gradului de civilizaţie al unui popor, iar reprezentarea peisajului în structura urbană a unei aşezări, reflectă statutul de dezvoltare socială şi economică a ecosistemului urban respectiv, aceasta contribuind în mod direct la imaginea comunităţii.

Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS) apreciază că pentru desfăşurarea în condiţii optime a activităţii umane, fiecare locuitor din mediul urban necesită 50 m^2 de zonă verde în intravilan şi 300 m^2 de zonă verde în extravilan. Repartizarea eficientă a spaţiului verde diferă în funcţie de numărul de locuitori, zona climatică şi geografică a unei aşezări. Spaţiile verzi urbane şi periurbane, trebuie să fie judicios repartizate, dimensionate, profilate şi structurate prin soluţii de sistematizare urbană, astfel încât să facă parte din componenţa tuturor zonelor funcţionale ale oraşului şi să se continue cu masivele periurbane. Astfel, proiectele arhitectonice de extindere a localităţilor, trebuie să prevadă executarea unor spaţii verzi dimensionate în raport cu funcţiile atribuite, cu mărimea şi caracteristicile zonelor pe care le deservesc, în scopul valorificării ecosistemelor şi a habitatelor pre-existente.

Conform Registrului local al spaţiilor verzi, municipiul Caransebeş, deţine o suprafaţă administrativă totală de 7358,41 ha, din care 1219,72 ha intravilan şi 6138,69 ha extravilan. În urma analizei spaţiilor verzi de pe domeniul public al Municipiului Caransebeş a rezultat că, suprafaţa spaţiilor verzi este de 56,55 ha., sistemul de spaţii verzi fiind dispus în pete, deci este un sistem de spaţii verzi neuniform, caracterizat prin răspândirea izolată şi neregulată a unităţilor de spaţiu verde. Pe baza acestor date, suprafaţa spaţiilor verzi ce revine pe locuitor este de 18,35 m^2/locuitor, valoarea situată mult sub norma Uniunii Europene (26 m^2/locuitor) şi ceva mai mică faţă de media naţională (21,4 m^2/locuitor).

Prentru creşterea calităţii vieţii locuitorilor oraşului, este necesară, aşadar, sporirea suprafeţei spaţiilor verzi, iar *Studiul privind Strategia de dezvoltarea a spaţiilor verzi din municipiul Caransebeş*, elaborat în anul 2018, recomandă, în acest sens, mai multe direcţii de acţiune precum:

- Evidenţa spaţiilor verzi din municipiul Caransebeş în conformitate cu Planul Urbanistic general existent (PUG existent).

- Îmbunătăţirea cadrului reglementativ local pentru protecţia, conservarea şi amenajarea/reamenajarea spaţiilor verzi.
- Identificarea zonelor de dezvoltare urbană a municipiului Caransebeş care necesită spaţii verzi şi propuneri de amenajare a acestora.
- Elaborarea propunerii de amenajare de spaţii verzi noi în conformitate cu specificul ariilor urbane şi a zonelor funcţionale ale municipiului Caransebeş, conform PUG nou, a regulamentelor generale de urbanism şi principiilor de peisagistică.
- Implementarea propunerii privind amenajarea de noi spaţii verzi în zona urbană şi periurbană în conformitate cu procesul general de regenerare urbană a municipiului Caransebeş.
- Creşterea gradului de conştientizare a populaţiei în raport cu importanţa spaţiilor verzi pentru zonele urbane etc.

III.9. TURISMUL

Patrimoniul turistic

În opinia unor autori (Cândea şi Simon, 2006; Cocean, Deszi, 2009) *potenţialul turistic (*grupând componentele atractive naturale şi antropice*)* este *sinonim ofertei turistice primare sau potenţiale a unui teritoriu,* iar împreună cu echipamentul de producţie al serviciilor turistice (structurile de primire, alimentaţie, agrement-divertisment) şi infrastructura generală şi cu specific turistic, respectiv calitatea, varietatea şi condiţiile de comercializare a produsului turistic, forţa de muncă, ospitalitatea, obiceiurile formează *oferta turistică reală (efectivă) sau patrimoniul turistic.*

Potenţialul turistic:

Înaite de a prezenta succint şi clasifica resursele turistice ale Caransebeşului, dorim să menţionăm că poziţia oraşului în acest areal depresionar la contactul dintre Carpaţii Occidentali şi cei Meridionali, la intersecţia a patru drumuri principale ale Banatului, dar şi datorită exitenţei timpurii (1876) a legăturii de cale ferată cu Timişoara au creat premizele dezvoltării oraşului. Astfel încă din perioada ocupaţiei habsburgice, Caransebeşul devine un important pol de atracţie în ceea ce priveşte structurarea fluxurilor de mărfuri, de persoane, în gestionarea politico-administrativă prin implementarea Regimentului de graniţă, dar şi în din perspectiva culturală, putând considera Caransebeşul un centru al "românimii" în Munţii Banatului, în care un punct deosebit de important l-a constutit stabliliera Episcopiei Române la Caransebeş.

Caransebeşul prezintă resurse atractive în cadrul arealului său administrativ, însă o paletă foarte largă a obiectivelor turistice se regăsesc în jurul acestuia, constituidu-se într-un pol de dispersie a fluxurilor turistice şi nu de concentrare a acestora. Astfel şi prezentarearea resurselor va este realizată mod dual: referindu-ne iniţial la cele de pe suprafaţa administrativă a oraşului, apoi la resursele atractive din împrejurimi, Caransebeşul reprezentând un important punct de plecare către Banatul Montan înconjurător.

A. Resursele turistice ale municipiului Caransebeş

1.1. Obiective naturale

Resurse propiu-zise bazate pe elemente naturale sunt parcurile de recreere. Două sunt mai importante în Carasebeş (fig.1):

În zona centrală a oraşului se află **Parcul General Ioan Drăgălina**, care poartă renumitului general român, născut în Caransebeş în anul 1860. Parcul are la intrarea dinspre centrul civic statuia Generalului, însă atractivitatea sa constă în platanii seculari care străjuiesc parcul (http://cnipt-caransebes.ro).

În sud-vestul oraşului **Parcul Teiuş** este astăzi o mică parte din spaţiul de agrement de odinioară. Păstrează şi în prezent caracterul complex în care întâlnim şi pădurea-parc, dar

şi spaţii destinate agrementului şi divertismentului. Denumirea provine de la pădurile de tei ce abundau versanţii dealurilor din această zonă. De la atestarea Teiuşului în anul 1574, acesta a fost în permanenţă un loc de recreere pentru locuitorii Caransebeşului, dezvoltându-se în acestă direcţie în mai multe etape, astfel încât în anul 1932 este declarat ***staţiune climaterică***. Teiuşul avea la acea dată un ştrand cu cabine, plajă şi bărci de închiriat, două terenuri de tenis şi un mic loc de joacă pentru copii. În perioada de iarnă erau amenajate două lacuri pentru patinaj, o pârtie de coborâre pentru schi, un teren de slalom, două pârtii pentru săniuş şi o pârtie de bob – ce pleca de sub Corcana (489 m) şi cobora pe un drum de aproape doi km până la vila Popov (cota 200 m). Aici veneau să se relaxeze turişti din Ungaria, Bulgaria, Cehia şi chiar din Austria şi Germania. În perioada respectivă parcul se întindea peste râul Timiş, pe dealurile din apropiere ce poartă în prezent denumirea de Cartierul Teiuş.

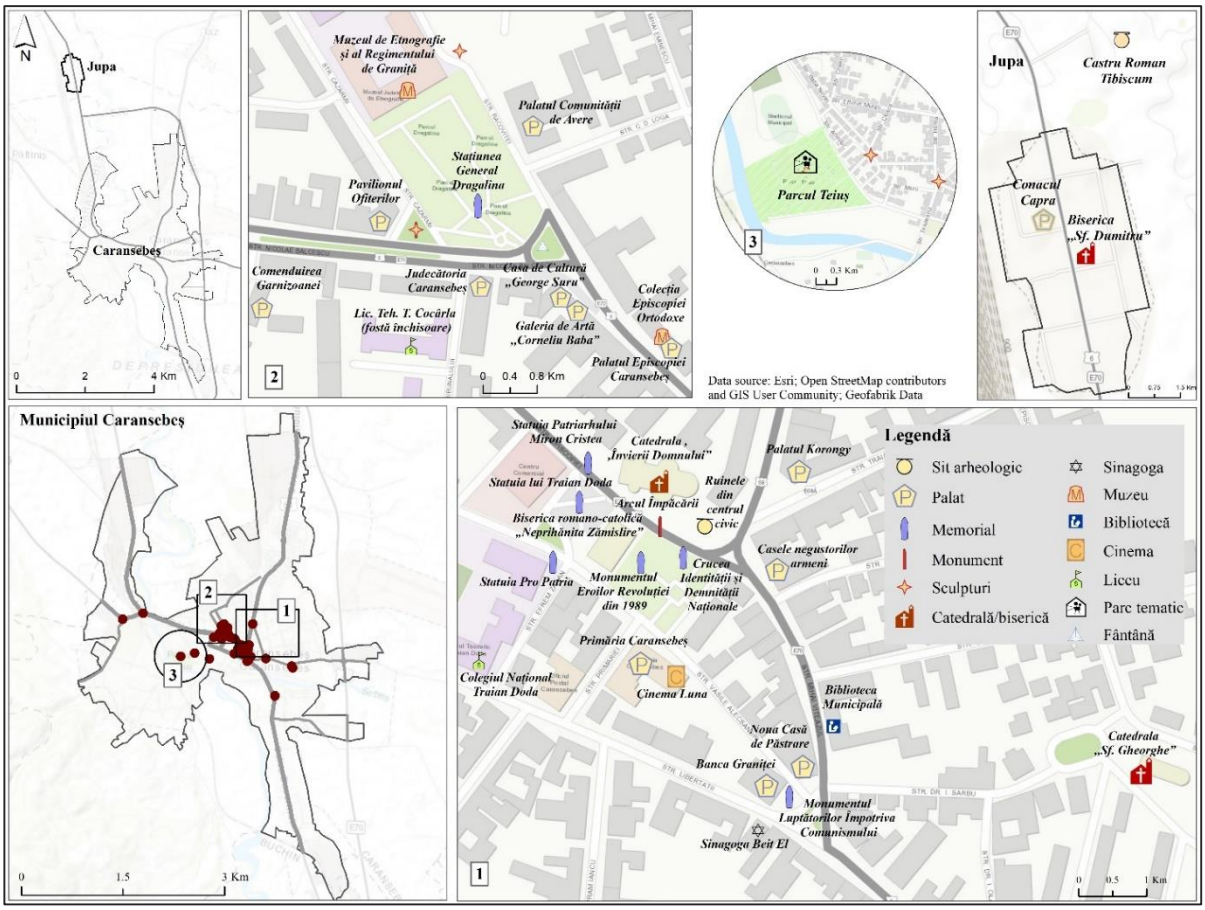

Fig.3.59 Harta obiectivelor naturale şi antropice din Caransebeş
(sursa datelor: CINPT Caransebeş, Esri basemaps)

Complexul Ştrandului Municipal poziţionat dincolo de râul Timiş, tradiţional aparţinând acestui mare areal de receere, a fost reamenajat şi a devenit locul de desfăşurare al unor manifestări precum „Serbările verii", care atrag mii de tineri. În zona care se întinde de la podul de peste Timiş până la podul de fier al căii ferate, numită Zăvoi, în apropiere de renumita terasă „Ograda gugulanului", au fost înălţate mai multe sculpturi în lemn, în urma

unor tabere de sculptură, animate de renumitul artist Bata Marianov. Acest areal este şi centrul sportiv al Caransebeşului, prin terenurile de fotbal, handbal, baschet, tenis de câmp, cât şi un panou de cățărare pentru antrenamentul alpiniştilor (http://cnipt-caransebes.ro).

1.2. Resurse antropice în Caransebeş

1.2.1. Obiective turistice (patrimoniu construit)

Numărul de situri declarate monumente în Caransebeş, conform *Actualizare Plan urbanistic General Municipiul Caransebeş, Jud. Caraş – Severin – Memoriu General* pe baza L.M.I. este de 66. Acestea cuprind atât situri ale unor aşezări din perioada romană, medievală sau monumente laice şi ecleziastice din secolele XVIII – XX. Descrierea caracteristicilor acestora nu face obiectivul acestei lucrări, rezumându-ne la gruparea acestora în categorii de obiective (tabel 3.29 şi fig. 3.59), spaţializându-le şi realizând o scurtă concluzie în ceea ce priveşte valorificarea acestora din punct de vedere turistic.

Tabel 3.29. Lista obiectivelor antropice din municipiul Caransebeş

Nr. Crt.	Categorii de obiective	Subcategorii	Exemple	Caracteristici principale
1.	Situri arheologice	antice	Rezervaţia Arheologică Tibiscum	Castru Roman şi asezare civilă (rang de municipium în sec II d.Hr.) Localizat în Jupa – 17 ha
		medievale	Ruinele din centrul civic	Fragmente din zidurile antefortificaţiilor Ruinele unui edificiu de cult (sec. XIII-XIV)
	Obiective istorice	Cu funcţie militară	Cazarma grănicerilor	Stil baroc therezian (1753) 1783: Regimentului de graniţă valaho-ilir nr. 13 1848: Regimentul de graniţă româno-bănăţean nr. 13 1963: Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă Caransebeş
			Tribunalul Militar	Stil baroc provincial (1740) 1872: tribunal civil
			Pavilionul ofiţerilor	Construit în 1865, stil baroc Destinaţie: rezidenţială, dar şi cazinou cu sală de dans şi restaurant.
			Spitalul militar	Construit în 1835 cu acest scop. A adăpostit de asemenea şi alte diverse instituţii miliate şi de învătământ
			Fostul penitenciar	Deţinuţi celebri: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceauşescu (1942-1943) Prezent: Liceul Tehnologic „Trandafir Cocârlă”
2.	Obiective culturale	Muzeu	Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă din Caransebeş	Înfinţat în 1963, se încep cercetările la situl Jupa, se infinţează Rezervaţia Arheologică de la Tibiscum

		Colecţii		Colecţia Episcopiei Ortodoxe a Caransebeşului
		Biblioteca	Biblioteca „Mihail Halici”	Construcţie vernaculară cu elemente eclectice realizată după 1850 Destinaţia iniţială a clădiri – magazin de mezeluri 1952 - bibliotecă
		Casa de cultură	Casa de Cultură „George Suru”	Construită în 1886 în stil eclectic Funcţie mixtă: comercială, juridică
		Galerie de artă	Galeria de artă „Corneliu Baba”	Construită în 1886 în stil eclectic Funcţie mixtă: comercială, juridică
		Cinema	Cinema Luna	Constriut în 1912 în stil baroc Primul cinematograf de pe actualul teritoriu al României
		Colegiul	Colegiul Național „Traian Doda”	Construit în 1914 (la inițiativă lui Traian Doda, în calitate de deputat în Parlamentul de la Budapesta) – predare în limba maghiară Din 1918 – predare în limba română
		Sedii ale unor instituţii	Primăria Municipiului Caransebeș	Construită în 1903 în stil eclectic în urma întâlnirii primarului Constantin Burdea şi a împăratului Franz Ioseph
			Clădirea Comitatului Caraș-Severin	Construită în 1900 în stil Art Nouveau Casa Comunităţii de Avere Stema Comitatului Caraș-Severin
			Palatul Comunității de Avere	Construit în 1901 în stil baroc vienez, Sediu al Comunității de Avere, instituție creată în 1879
			Noua Casă de Păstrare	Construită în 1911 în stil neogotic Instituţie bancară Spaţii de locuit
			Palatul Episcopiei Caransebeș	Construit în 1820 În 1865 devine sediu al Episcopiei În 1891 se construieşte a doua clădire cu elemente româneşti având destinaţia de sediu al Seminarului Teologic
			Casa Diecezană	Tipografia şi librăria diecezană
			Palatul (Casa) Korongy	Construită în 1912 cu elemente Art-Deco Destinaţie: casă de păstrare, sediu instituţii cult: ASTRA, Casina Română
			Ansamblul „Philipphof”	Construit în 1876 în stil eclectic Destinţie: farmacie şi casă de raport
			Farmacia „Crucea Albă”	Construit în 1827 în stil baroc În 1921 devine farmacie (prima din oraş aparţinând unui român Mihail Pătrăşcanu)
3.	Obiective religioase		Catedrala ortodoxă „Învierea	Sfinţită în 12 sept 2010, stil arhitectural bizantin.

		De practicare a cultului religios	Domnului şi Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul"	„Piatra de temelie" pusă de Episcopul Miron Cristea, care donează în acest scop 20.000 coroane, după înscăunarea sa ca Patriarh al României
			Catedrala istorică „Sf. Mare Mucenic Gheorghe"	Construită în 1444 din lemn Destinaţie: mănăstire, bibliotecă, şcoală de diaconi În 1865 devine catedrală
			Biserica Sf. Ioan Botezătorul	Construită între 1770-1780 în stil baroc vienez „Biserica din cimitir" În 1788 otomanii au folosit-o drept reşedinţă de campanie
			Biserica romano-catolică „Neprihănita Zămislire"	Construită între 1725-1730 în stil broc Biserică a Mănăstirii Franciscane Tablouri cu Sf. Protectori ai coloniştilor: Sf. Leopold şi Sf. Martin
			Sinagoga *„Beit'El"*	Construită în 1894 în stil neogotic
		Funerare	**Cimitirul istoric „Sfântul Ioan Botezătorul".**	Înmormânatate personalităţi ale Banatului: Episcopul Nicolae Popea şi Arhiereul Filaret Musta, primarul Gheorghe Băiaşu, mama lui Eftimie Murgu, Cumbria Murgu, căpitanul Mihail de Iacobici, preşedinta Societăţii Corale din Caransebeş, Elena de Iacobici, maiorul Gheorghe Trica
4.	Monumente şi plăci commemorative	Monumente	Arcul Unităţii Spiritual-Creştine	simbolul unităţii creştine dintre Biserica Romano-Catolică şi Catedrala Ortodoxă
			Monumentul Revoluţiei din 1989	
		Placi comemorative	Medalionul poetului George Suru	
			Placheta de pe casa profesorului ş muzicianului Antoniu Sequens	
			Placheta de pe casa în care a locuit o perioadă prozatorul Sorin Titel	
			Placheta de pe casa unde a locuit renumitul taragotist şi culegător de folclor Luţă Ioviţă	
			Sigilul stilizat al Comitatului Caraş-Severin placat pe clădirea Grădiniţei nr. 2 cu orar prelungit	
		Statui şi busturi	Bustul Arhimandritului Dr. Iosif Olariu	Primul bănăţean care a obţinut doctoratul Redactor al "Foii Diecezane"
			Bustul episcopului Nicolae Popea	A construit sediu pentru Institutul Teologic Diecezan şi a înfiinţat Internatul Teologic şi Pedagogic

			Statuia Generalului Ioan Dragalina	Născut în Caransebeş General de brigadă şi comanda Comandamentului 3 teritorial în Primul Război Mondial
			Statuia Generalului Traian Doda	Născut în Rudăria Preşedinte a Comunităţii de Avere Susţine înfiinţarea şcolilor cu predare în limba română
			Statuia Patriarhului Miron Cristea	În 1910 devine Episcop al Caransebeşului În 1925 devine întâiul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Sprijină activ lupta pentru emanciparea naţională a românilor transilvăneni
		Anasmblurile statuare	Parcul de sculptură în andezit	
			Parcul de sculptură în travertin	
			Parcul de sculptură momunmentală „Teiuş”	
5.	Obiective tehnice şi industriale	Pod	primul pod metalic în arc de pe teritoriul României	Constr. 1830-1831 de către ing. Carol Madersparch, proprietar al Uzinei de metal şi Minerit din Rusca Montană
		Hidrocentrală	prima centrală hidroelectrică din Europa	Construită în 1885 de către Asociaţia Schmidt şi Dachler – 1885-1888, Caransebeşul fiind iluminat stradal cu becuri Edison

(Surse: Florica Dobre (coord.) (2004), Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicţionar, Editura Enciclopedică; Arhivele Naţionale, filiera Caraş-Severin, Fond: „Memoriu adresat curţii regale şi Ministrului Justiţiei pentru menţinerea în continuare a Tribunalului în oraşul Caransebeş, Nr. 37/1928-1935; http://cnipt-caransebes.ro).

1.2.2. Patrimoniul imaterial:

1.2.2.1.Personalităţi ale locului

În afară de personalităţile marcate prin statui, busturi sau plachete comemorative amintite mai sus, Caransebeşul se mai poate mândri cu următoare personalităţi a căror poveşti sunt mai mult sau mai puţin ascunse: compozitorul **Timotei Popovici, Dr. Cornel Corneanu,** coordor al mai multor societăţi cultural-artistice, membru al ASTREI bănăţene, **Eftimie Murgu**, jurist şi om politic, revoluţionar, generalul **Mihail Trapşa,** român bănăţean ajuns în fruntea armatei austriece, învăţătorul **Iuliu Vuia**, preşedinte al delegaţiei învăţătorilor la Adunarea de la Alba Iulia din 1918, preşedinte al Casinei române, al Casei Naţionale şi al Asociaţiei profesorilor secundari din Caransebeş, răsplătit cu ordinul Steaua României în grad de ofiţer; **Liviu Groza** profesor şi istoric, poetul **George Suru**, profesorul **Ştefan Velovan,** protopopul **Andrei Ghidiu** ce a lăsat posterităţii „Monografia oraşului Caransebeş”.

1.2.2.2.Ansamblul „Doina Banatului” prima orchestră populară cu buget propriu, schemă de organizare şi mijloc de transport. În peste 20 de ani de existenţă, ansamblul susţinuse peste 7000 de spectacole, cu o audienţă de 11 milioane de spectatori, atât în

întreaga ţară, cât şi în străinătate. După o perioadă de absenţă, Ansamblul „Doina Banatului" a reînviat în anul 2016, când împlinea tocmai 65 de ani de existenţă.

1.2.2.3.Evenimente

Ruga - se desfăsoră atât în localităţi rurale cât şi în cele urbane, în speţă şi în Caransebeş, la data hramului celei mai importante biserici din localitate. Catedrala ortodoxă are 2 hramuri „Învierea Domnului şi Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul", însă se sărbătoreşte în cinstea primului hram, la o săptămână după Paşte, în Duminica Tomii. Alte evenimente cu recurenţă anuală în Caransebeş sunt Zilele Caransebeşului (Serbările Cetăţii), Serbările Toamnei (Toamna la Gugulani), Caransebeş Film Festival, Gugulan Rock Festival, Serbările verii.

În ceea ce priveşte valorificarea turistică a acestora, menţionăm că multe dintre obiective sunt renovate, grupate, uşor de gestionat într-un circuit pietonal de cca 2 ore (exceptând Parcul Teius). Însă vizitarea propriu-zisă a acestora este anevoioasă, în majoritate locurilor trebuid anunţată anterior vizita. Un alt neajuns este gestionarea siturior arheologice de mare valoare cum este Tibiscum, care este necorespunzătoare: lipseşte un punct de primire: caserie, informaţii, muzeograf/ghid, panouri de direcţionare în cadrul sitului, iar panoul de semnalizare de la drumul naţional este puţin vizbil şi perimat fizic şi moral.

B. Resursele turistice din împrejurimi

Limita ariei de influenţă turistică a Caransebeşului este relativ greu de stabilit. Un Indicator în această direcţie ar putea fi registrul Centrului de informare turistică din Caransebeş, care pe lângă datele de idenificare a profilului turistului care îi trece pragul, consemnează şi informaţiile pe care aceştia le solicita cât şi destinaţia declarată a acestora. Astfel conform *Actualizare plan unrbanistic general, municipiul Caransebes* (pg.54-55), turiştii care au trecut pragul CIPT Caransebeş în vara anlui 2017 s-au îndreptat către: "…Parcurile naţionale din judeţul Caraş-Severin, Muntele Mic, Poiana Mărului, Semenic, Cheile Nerei, Tunelul Dragostei, Haţeg, Băile Herculane, Cazanele Dunării, Mănăstirea Prislop, Sarmizegetusa Ulpia Traiana, …".

În urma acestei enumerări limita nu devine neapărat mai clară, dar considerând aceste date preluate de la turişti cât şi moştenirea istorică, culturală şi socio-economică, putem fără ezitare a firma că municipiul Caransebeş este un important punct de plecare către Banatul Montan. Acesta cuprinde atât obiective naturale cât şi antropice.

Fără să ne propunem a realiza o lista exhausită a acestor obiective amintim în primul rând superlativele sau premierele Banatul de Munte:

- Cascada Bigăr, plasată de site-ul american „The World Geography" pe primul loc într-un top al celor mai impresionante cascade din lume;
- Poiana Mărului: Zona cu cel mai ionizat aer din România
- „Semmeringul Bănăţean": prima cale ferată de munte din România – între Anina şi Oraviţa

- Teatrul „Mihai Eminescu” din Oravița primul teatru din țară
- Muzeul de Locomotive din Reșița - singurul muzeu amenajat în aer liber din România și singurul de acest gen din țară (sursa: http://cnipt-caransebes.ro).

Pe de altă parte dacă am încerca o delimitare a arealului pe baza unor izocrone, având în vedere caracterul de culoar, delimitarea arealului s-ar face mult spre nord şi sud şi foarte puţin către vest şi est în funcţe de axele de penetrare în cele două masive şi de starea de întreţinere a acestora. În fig. 3.60 am realizat o delimitare arbitrară pe baza unei raze de 50 km în vederea reprezentări celor mai importante debuşee turistice în jurul Caransebeşului.

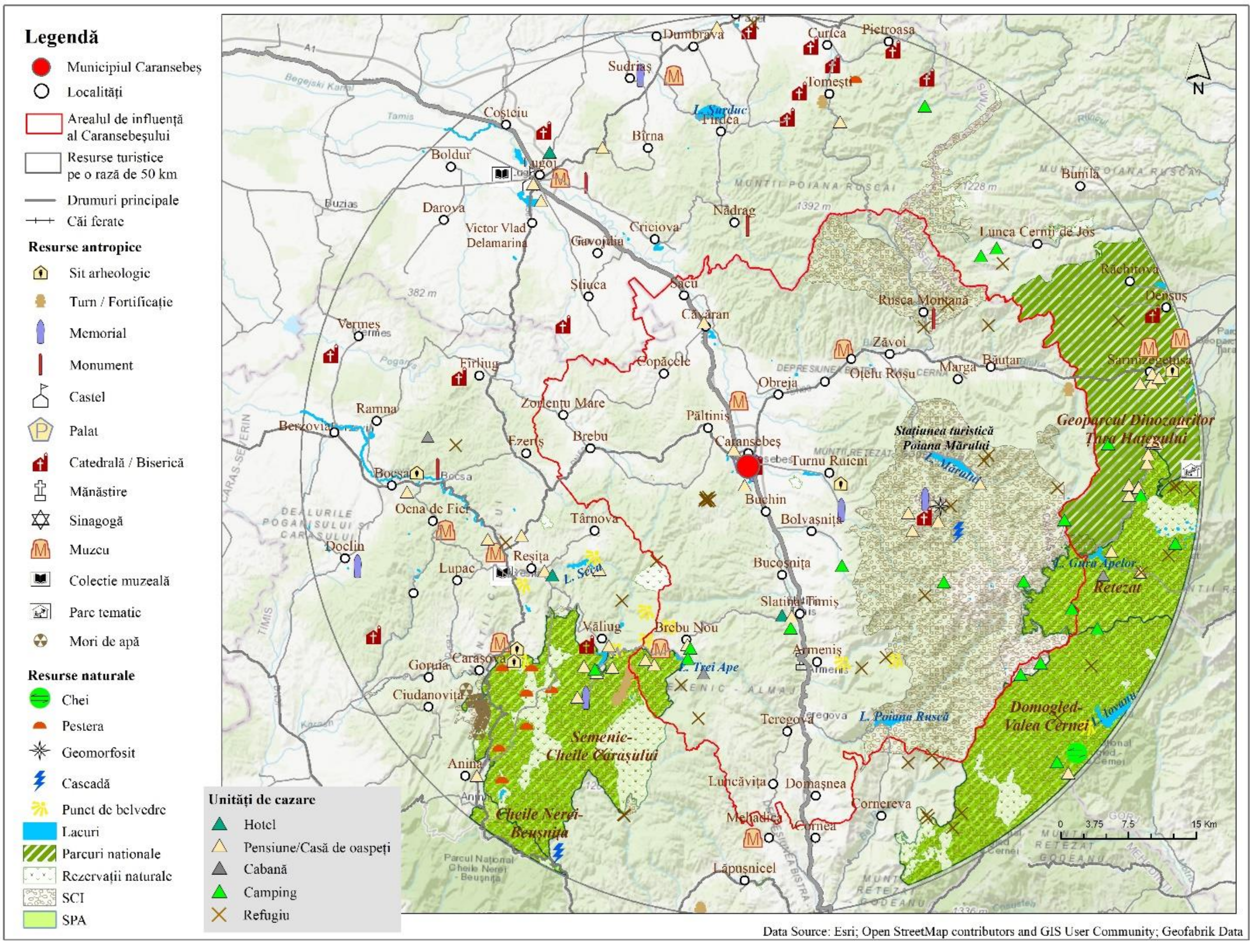

Fig.3.60 Harta obiectivelor naturale şi antropice pe o rază de 50km în jurul Caransebeşului

(sursa datelor: mmediu.ro, geofabrik.ro, geospatial.org, Esri basemaps)

Cele mai importante atracţii turistice sunt cele naturale, referindu-ne atât la suprafaţă acestora cât şi la clasificarea lor (tabelul 3.30 și fig. 3.60): parcurile naţionale, naturale şi Siturile Natura 2000 (SCI – Situri de importanţă Comunitară şi SPA – Siturile cu protecţie avifaunistică). În cadrul acestora se găsesc rezervaţii sau puncte de interes turistic (atât naturale cât şi antropice).

Există de asmennea şi obiective antropice notabile, care diversifică potențialul ofertei turistice locale (tabelul 3.31 și fig. 3.60).

Tabel 3.30 Lista obiectivelor naturale majore din apropierea Caransebeşului

Nr. Crt.	Categorii obiective	Subcategorii	Denumire

1.	Arii protejate	Parcuri naţionale	Semenic - Cheile Caraşului
			Retezat
			Cheile Nerei - Beuşniţa
			Domogled - Valea Cernei
		Parcuri Naturale	Geoparcul Dinozaurilor Ţara Haţegului
		SCI (Situri de importanţă comunitară)	Munţii Tarcu
			Rusca Montană
			Dancioanea
			Cheile Cernei
			Lunca Timişului
			Ţinutul Pădurenilor
			Domogled - Valea Cernei
			Retezat
			Cheile Nerei - Beusşniţa
			Semenic - Cheile Carasului
		SPA (Situri cu protecţie avi-faunistică)	Cheile Nerei - Beuşniţa
			Munţii Retezat
			Domogled - Valea Cernei
			Munţii Semenic - Cheile Caraşului
		Rezervaţii – 36 Ex:	**Fâneţa cu Narcise Zerveşti**
			Punctele fosilifere de la Apadia, Petrosniţa, Tirol, Valea Pai
			Izvoarele Nerei, Bigăr, Caraşului
			Cheile Nerei, Gârliştei, Caraşului, Corcoaiei
			Peşterile Comarnic, Popvăţ, Buhui
2.	Alte obiective naturale - relief	Geomorfosituri	**Pietrele lui Scorilo**
		Vârfuri	**Semenic, Piata Goznei, Piatra Nedeii**
		Peşteri	**Românești, Mărghitaş, Ţolosu,**
3.	Hidrografice	Cascade	**Bigăr, Beuşniţa, Gârlişte**
		Lacuri	**Buhui, Ochiul Beiului, Lacul dracului**

(Sursa info: mmediu.ro, geofabrik.de, http://cnipt-caransebes.ro)

Tabel 3.31 Categorii de obiective antropice din jurul Caransebeşului

Nr. Crt.	Categorii obiective	Subcategorii	Denumire
1.	Istorice	Situri arheologice	Donjonul „Turnul lui Ovidiu”, Cetatea Caraşovei, Cuieşti, Sarmizegetusa Ulpia Traiana
2.	Culturale	Muzee	Traian Vuia, Muzeul de Geografie Literara "Tiberiu Boscaiu", Muzeul Central al Uniunii Croaţilor din România, Muzeul Satului Haţegan, Muzeul de Arheologie Sarmizegetusa, Muzeul de Locomotive cu Abur Reşiţa, Heimatstub'n zu Wolfsberg
		Colecţii	Colecţia de Mineralogie „Constantin Gruescu”
3.	Obiective religioase	Biserici de lemn	Bătești, Hezeriș, Curtea, Românești, Călina, Pietroasa, Valea Mare, Ersig, Poieni, Dragomirești, Zolt, Jupânești
		Mănăstiri	Călugăra, Nera, Piatra Scrisă
4.	Monumente şi plăci commemorative	Memoriale militare	Crucea de pe Muntele Mic

		Monumente	Monumentul turismului, Monumentul turistului 1914
5.	Obiective economice/tehnice cu funcţie turistică	Lacuri de baraj antropic	Măru, Gozna, Trei Ape, Secu, Surduc, Breazova, Gura Apelor, Iovanu
		Căi ferate înguste	Semmeringul bănăţean
6.	Instalaţii tehnice tradiţionate	Ansambluri de mori de apă	Rudăria, Bozovici, Gârlişte şi Mehadica

(Sursa info: geofabrik.de, http://cnipt-caransebes.ro)

2.2. Elemente de patrimoniu imaterial

În tot Banatul de Munte se mai patrează încă tradiţii care însoţesc sărbătorile religioase. Astfel de tradiţii sunt legate de sărbătoarea Bobotezei, când fetele nemăritate îşi pot afla ursitul. Apoi în noaptea dintre 23 şi 24 iunie, sânzienele umblă pe pământ, revărsând miros şi leac florilor, împart rod holdelor, ajută femeilor la procreere, vindecă bolile, toate acestea cântând şi dansând, fiind cunoscute ca fiinţe-simbol ale veseliei, energiei pozitive, prezenţe binefăcătoare. Creştinii împletesc flori de sânziene în formă de coroniţe sau cruci şi le duc la biserică spre sfinţire (http://cnipt-caransebes.ro).

2.3. Localităţi cu funcţie turistică

Dincolo de catalogarea tipurilor de obiective, în ceea ce priveşte atractivitatea unor locuri, acestea trebuie privite ca un ansamblu unitar compus atât din partea fizico-geografică cât şi din patrimoniul cultural istoric material şi imaterial. Exemple pertinente în această direcţie sunt satele cu valoare etnografică ale craşovenilor: Caraşova, Lupac, Iabalcea, Clocotici, Rafnic, Nermet, Vodnic sau cele ale pemilor: Brebu Nou, Gărâna, dar şi cele în care patrimoniul instalaţiilor ţărăneşti mai există şi poate fi valorificat precum Rudăria, Bozovici, Gârlişte şi Mehadica. Nu trebuie uitat şi satul Poiana Mărului considerat a avea cel mai pur aer din lume.

Staţiunile turistice din arealul de faţă sunt: Muntele Mic, Semenic, Crivaia, Trei Ape, Secu, valorificând astfel pantele domoale ale munţilor omonimi iarna pentru practicarea sporturilor de iarnă în cazul primelor două saţiuni, iar vara ultimele trei fiind mai vizitate pentru a practica sporturi nautice. Către sudul arealului întâlnim una dintre cele mai vechi staţiuni din România – Băile Herculane.

C. Tipuri şi forme de turism practicate

Tipurile şi formele de turism practicate sunt foarte variate datorită resurselor foarte generoase. În municipiul Caransebeş se poate practica **turismul cultural-istoric** sau turiştii se pot recrea în parcul Teiuş. Turismul cultural este practicat în întreg arealul considerat, fiind bazat atât pe patrimoniual material cât şi cel imaterial menţionat anterior. **Turismul pentru sporturi** de iarnă este practicat la Muntele Mic, Semenic şi Văliug. **Turismul de aventură** bazat pe sporturi nautice se practică pe suprafeţele lacurilor de acumulare mai sus menţionate, dintre care 3 au generat şi înfiinţarea unor staţiuni. Din această categorie fac parte şi activităţile sportive cu motor – de iarnă cu snow-mobile sau de vară cu ATV, UVT,

auovehicule 4x4, buggy-uri, motociclete enduro, de cros şi altele. Acestea se practică în special pe Muntele Mic şi Semenic. Tot la aventură întră şi mountain-biking-ul, zborul cu parapanta, rafting pe apele repezi de munte, canioning în sectoarele de chei îngsute, căţărare. Datorită numărului important de peşteri, trebuie menţionat şi **speoturismul**. De asemenea, în arelul montan datorită apropierii de oraşe, al pantelor domoale, al atitudinii nu foarte mari, fiind ferite de fenomene climatice şi geomorfologice extreme arelul este potrivit pentru **tabere de elevi pe diferite tematici**. Pe lângă tabara Râul Alb ce aparţine de DJTS, acestea se organizează şi în alte locaţii cum ar fi Cabana CSS-ului de la Gărâna sau chiar alte locuri identificate de organizatori privaţi de astfel de activităţi.

În cee ace priveşte parametrul durată, aceasta poate dura de la câteva ore – o escapadă la schi de dimineaţa până la închiderea pârtiilor, la 2-3 zile având în vedere turismul de weekend, încadrându-se în principal la tipul recreere sau de până la o săptămână în cazul taberelor sau cantonamentelor sportive.

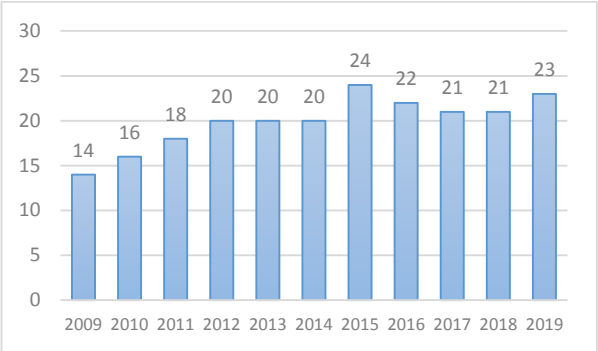
D. Infrastructura tursitică specifică

4.1. Infrastructura de cazare din Caransebeş şi împrejurimi

Pentru un oraş dimensiunea Caransebeşului, numărul de unităţi de cazare este relativ redus (23 în anul 2020, conform INSSE), iar evoluţia numărului acestora în ultimii 10 ani nu a fost spectaculoasă (fig. 3.61). În ceea ce priveşte tipologia uniţăţilor de cazare (fig. 3.62), cel mai mare număr de unităţi este reprezentat de pensiuni – 10 în anul 2019, urmat de hosteluri - 6 (reprezentând segmentul de piaţă cu cea mai mare creştere în ultimii 10 ani) şi apoi de hoteluri – 4 în anul 2019.

Cel mai mare număr de unităţi de cazare din ultimii 10 ani a fost înregistrat în anul 2015. Tendinţa este de a închide unităţile mari de tipul hotelurilor şi deschiderea unor unităti noi precum hostelurile cu un număr redus de locuri de cazare, dar şi cu pretenţii puţine din partea pieţei ţinte. Acestea sunt într-adevăr potrivite pentru turismul de tranzit, care este a doua categorie după cel de city-break pentru care sunt specifice.

Consierând zona înconjurătoare, am cuprins în analiză date aferente următoarelor UAT-uri: Oţelul Roşu, Bolvaşniţa, Brebu Nou, Buchin, Glimboca, Păltiniş, Slatina Timiş, Teregova, Turnu Ruieni, Văliug, Zăvoi (fig. 5). În toată perioada analizată cele mai numeroase unităţi de cazare se găsesc în Bebu Nou pe teritoriul căruia se găsesc satele Brebu şi Gărâna, Turnu Ruieni – cu staţiunea Muntele Mic, Văliug cu staţiunea Văliug-Crivaia, Zăvoi, pe teritoriul căruia se găseşte Poaina Mărului. În 2019 acestea înglobau 86% din unităţile de cazare din zona înconjurătoare Caransebeşului.

3.61 Evoluția numărului unităților de cazare în Caransebeș între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

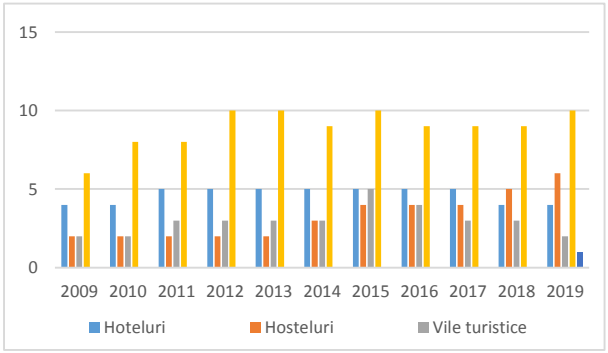

Fig. 3.62 Evoluția numărului unităților de cazare, pe categorii în Caransebeș între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

În ceea ce privește analiza comparativă a numărului unităților de cazare se poate observa că atât Caransebeșul cât și zona înconjurătoare se încadrează în aceiași tendință (fig. 3.63). Procentul unităților de cazare reprezenat de Caransebeș din cele totale situându-se între 23% în 2017 și 30% în 2011.

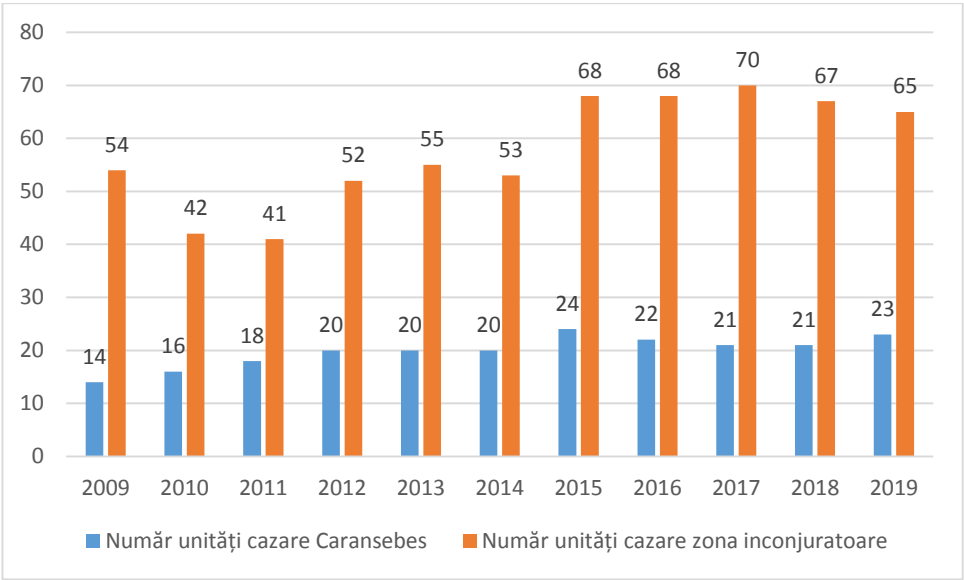

Fig. 3.63 Evoluția comparativă a numărului unităților de cazare în Carnsebeș și zona sa înconjurătoare (sursa datelor: INSSE)

Mai important decât numărul de unități este capacitatea de cazare. Astfel în ultimii 10 ani capacitatea totală de cazare în Caransebeș a crescut cu 42,5% (fig. 3.64). Dacă la începutul intervalului analizat, cel mai mare număr de locuri se regăsea în unități hoteliere, în proporție de 43,23%, în anul 2019, repartiția este mai echilibrată – 34% dintre locurile de cazare le întâlnim în cadrul hotelurilor, 32% în cadrul pensiunilor și 22% în cadrul hostelurilor, restul de 8% și respectiv 4% fiind deținute de vile și o pensiune agroturistică (fig. 3.65).

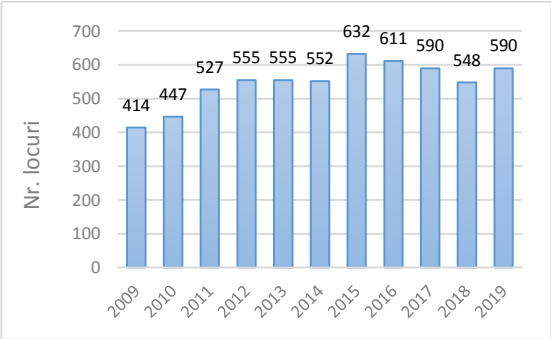

Fig. 3.64 Evoluţia capacităţii de cazare în Caransebeş între 2009-2019
(Sursa datelor: INSSE)

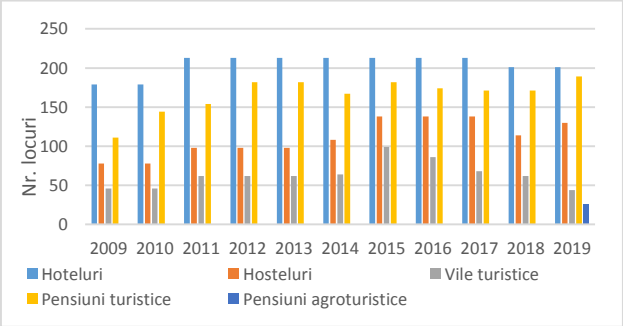

Fig. 3.65 Evoluţia capacităţii de cazare pe tipuri de unităţi în Caransebeş între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

La nivelul întregului areal evoluţia capacităţii de cazare în ultimii 10 ani are tendinţe asemănătoare (fig. 3.66), în anul 2015 înregistrându-se un maxim de număr de locuri de cazare şi în anul 2010 dintre cele mai puţine locuri de cazare înregistrate atât în Caransebeş cât şi întregul areal.

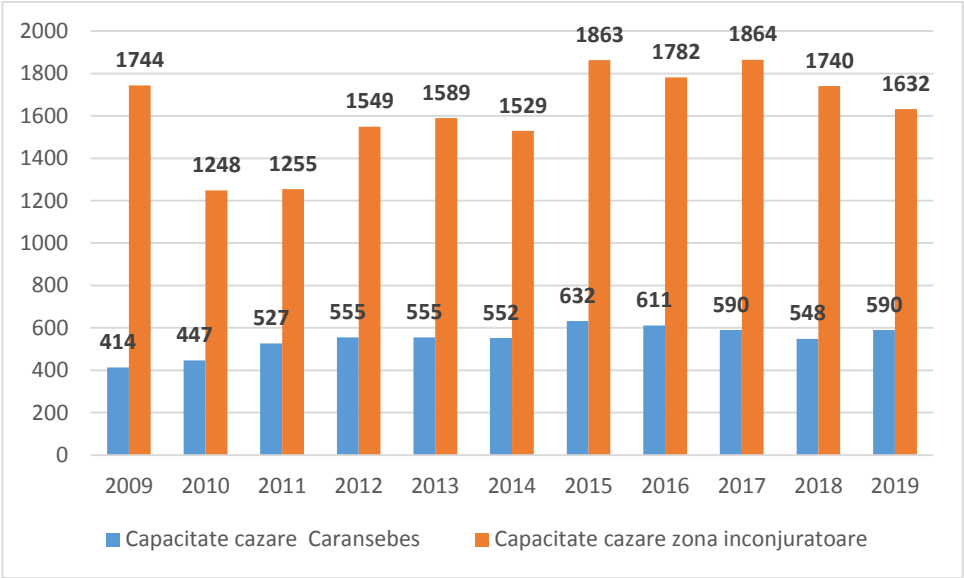

Fig 3.66 Evoluţia comparativă a capacităţii de cazare în Caransebeş şi zona sa înconjurătoare
(sursa datelor: INSSE)

Ca procentaj al capacităţii de cazare din Caransebeş raportantă la întreaga baza de cazare analizată, acesta variază între 19% în anul 2009 şi 29% în anul 2011, acestă evoluţie fiind de altfel şi cea mai mare în perioada analizată. Din 2012 până în 2019 inclusiv, procentul capacităţii de cazare din Caransebeş raportat la întregul areal analizat rămâne relativ constant la 25-26%.

În ceea ce priveşte repartiţia pe categorii de confort a capacităţii de cazare în Caransebeş (fig. 3.67), observăm un procentaj ridicat al locurilor încadrate la 3 stele. Observăm inexistenţa unităţilor de cazare de 4 stele în oraş, existând o singură pensiune clasificată cu 4 flori, dar cu un număr limitat de locuri.

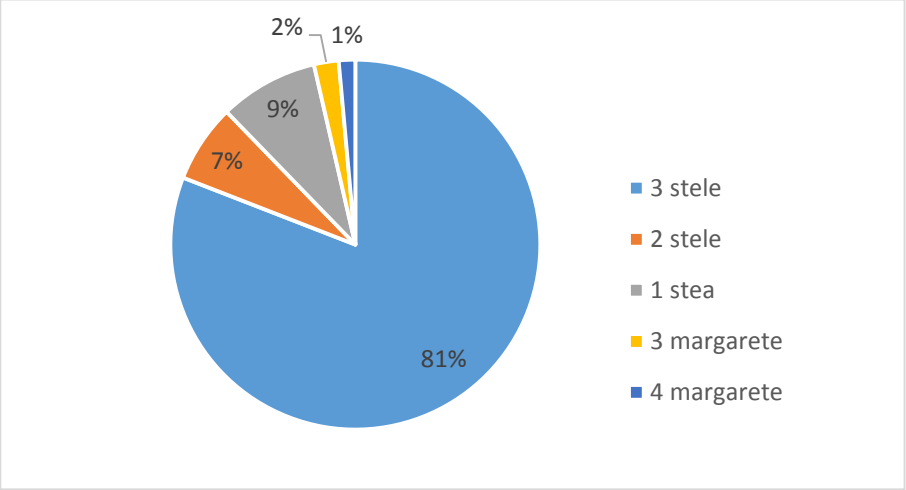

Fig. 3.67 Repartiția capacității de cazare pe categorii de confort în Caransebeș în anul 2020

(Sursa datelor: CIPT Caransebeș)

4.2. Unități de alimentație publică

În ceea ce privește unitățile de alimentație publică din Caransebeș numărul acestora este de 16 cuprinzând următoarele categorii: restaurant clasic, restaurant & pizzerie, restaurant specializat, pizzerie, fast-food, bar (cf. CIPT Caransebeș)

4.3. Unitățile de agrement și divertisment

Caransebeșul cuprinde 12 astfel de unități, acestea fiind reprezentate de casa de cultură, o galerie de artă, un cinematograf, un ștrand, un club de noapte, un stadion, un complex de gimnastică, spa, bazine și săli de sport.

4.4. Infrastructura pentru organizarea conferințelor

Deoarece Caransebeșul este reședință de județ, dar și cu sedii importante la nivelul Banatului, precum sediul Episcopiei Caransebeșului, trebuie evaluate și posibilitatea organizării diferitelor evenimente precum conferințe, congrese sau simpozioane.

Conform CIPT Caransebeș, 4 dintre unitățile de cazare au declarat că dețin astfel de infrastructură destinată conferințelor. Cea mai mare dintre aceste săli poate găzdui 70 de persoane și cea mai mica 25 de personae, totalizând un număr de 170 locuri. La acestea trebuie aduăgate și săli ale instituțiilor precum Primăria sau Episcopia Caransebeșului, care dețin astfel de săli. De asemenea unele unități de cazare cu săli de evenimente sau săli de evenimente de sine stătătoare pot fi amenajate și pentru astfel de întâlniri în condițiile existenței cererii.

5. Resursa umană ocupată în turism

Din păcate acest aspect nu poate fi despris din datele furnizate de către Institutul Național de Statistică, datele pe care aceștia le furnizează fiind la nivel de județ și cuprind doar un sector al ospitalității: angajații în unitățile de cazare.

Primăria Caransebeş are în evidenţă 2 societăţi comerciale al cărui obiect de activitate este turismul: Sagitario Travel SRL (agenţie de turism) şi Nadina SRL (agenţie de turism şi transport persoane). La acestea se adauga cele 23 de unităţi de cazare şi cele 16 de alimentaţie publică, însă nu dispunem de date în ceea ce priveşte numărul angajaţilor, poziţile ocupate şi nivelul de calificare al acestora.

6. Condiţiile de structurare şi promovare a ofertei turistice

Centrul de informare şi promovare turistică Caransebeş a fost înfinţat în anul 2010 şi are o activitate bogată fiind şi organizator al diferitelor evenimente culturale precum: ‚Regal pentru Centenar în Cetatea Caransebeş " 2019 şi „Regal pentru Centenarul bănăţean în Cetatea Caransebeş", şi co-organizator pentru Săptămâna Mobilităţii la Caransebeş, Caravana GO România – 2019.

Principala activitate a centrului este promovarea turistică. În vederea realizării acestui scop, Centrul are la dispoziţie materialele indicate în tabelul 3.32.

Tabel 3.32. Materialele de promovare utilizare de către CIPT Caransebeş în anul 2020

Tipuri de materiale de promovare	Specificaţii
Hărţi ale municipiului Caransebeş	Scară 1:13.000
Pliante ale municipiului Caransebeş	Editată în 3 limbi (RO, EN, DE)
Pliante despre obiective turistice din Caransebeş	Obiective turistice: Catedrala Episcopală „Învierea Domnului” şi Colecţia muzeală „Episcop Elie Miron Cristea”
Broşură Banatul Montan (prin Programul de Cooperare Transfrontalieră)	56 de pagini, cuprinde informaţii atât despre obiectivele turistice, cât şi despre unităţile de cazare din judeţul Caraş-Severin
Hartă turistică Banat	Scară 1:325.000
Pliante şi broşuri despre zona turistică Muntele Mic	Titlu: „Ghid turistic Turnu - Ruieni”, 11 pagini; cuprinde informaţii despre staţiunea Muntele Mic, Turnul lui Ovid, Poiana cu narcise şi lacul de acumulare de la Zerveşti
Pliante Poiana Mărului	Cuprinde informaţii atât despre obiectivele turistice, cât şi despre unităţile de cazare din judeţul Caraş-Severin
Pliante despre Complexul Mulinologic de la Rudăria	Cuprinde informaţii atât despre complexul de mori, cât şi despre tradiţii din regiune şi unităţi de cazare
Hartă turistică Retezat	Scară 1:50.000
Materiale de promovare din judeţul Timiş; regiunile Oltenia; Transilvania; Maramureş; Bucovina; Delta Dunării	Hărţi, pliante, broşuri, cărţi de promovare, primite în urma schimburilor de materiale dintre CNIPT Caransebeş şi alte centre turistice din România

(sursa: CIPT Caransebeş)

În afară de agenţiile de turism sau de CNIPT Caransebeş, mai există şi o serie de asociaţii şi cluburi care au ca scop desfăşurarea turismului sau a diverselor activităţi culturale care fie direct, prin obiectivele propuse, fie indirect realizează promovarea patrimonului oraşului sau a zonei înconjurătoare. Cel mai renumit rămâne Clubul Turistic Bănăţean care ia fiinţă la Caransebeş în 1935. Lista acestor asociaţii poate fi regăsită în tabelul 3.33.

Tabel 3.33 Lista asociaţilor care au ca obiect de activitatea turismul sau domenii asociate în caransebeş şi împrejurimile acestuia

Nr crt.	Nume asociaţie
1	Clubul Montan Caransebeş
2	Clubul Montan Băile Herculane
3	Asociaţia Pro Turism Herculane
4	Asociaţia Dunărea - Moldova Nouă
5	Asociaţia Muntele Mic Extrem
6	Banatul Montan
7	Asociaţia Acasă în Banat

(sursa: CIPT Caransebeş)

7. Circulaţia turistică în Caransebeş şi în împrejurimi

Evaluarea acesteia începe întotdeauna cu numărul **sosirilor**. Astfel evoluţia sosirilor în Caransebeş înregistrate în cadrul INSSE (fig. 3.68) este în scădere între 2009 şi 2014, după care se înregistrează cea mai mare ceştere din acest interval cu o diferenţă de 117% între cei 2 ani. După 2015 tendinţa este de descreştere (cu excepţia anului 2018 în care se înregistrează mai mult cu cca. 2000 de turişti faţă de anii precedenţi şi de următorul). În ceea ce priveşte distribuţia turiştilor pe categorii de unităţi de cazare, observăm (fig. 3.69) o schimbare importantă începând cu anul 2015. Până în 2015, cei mai mulţi dintre turişti alegeau hotelurile, cu un procentaj maxim în anul 2009, când procentul de turişti înregistrat de hoteluri este de 65%. Din anul 2015, numărul turiştilor cazaţi în pensiuni îl depăşeşte pe cel al turiştilor cazaţi hoteluri, ajungâng la un maxim în anul 2019, când 51% dintre aceştia aleg pensiunile turistice.

În ceea ce priveşte analiza comparativă a sosirilor în zona înconjurătoare faţă de Caransebeş, observăm (fig. 3.70) în primul rând că cel mai mare număr al sosirilor se observă în anii 2017, respectiv 2018 şi ce mai mic numar în anul 2010. Creşterea cea mai mare pentru zona înconjurătoare se înregistrează între anii 2014 şi 2015, aceasta fiind de 46%. În ceea ce priveşte raportul între sosirile în Caransebeş şi zona înconjurătoare, acesta variază de la 46% în 2009 şi 29% în 2013, în ultimii 4 ani menţinându-se între 37-38%.

Un alt aspect important legat de sosiri şi înnoptări în ceea ce priveşte circulaţia turistică este distribuţia lunară a acestora, adică analiza sezonalităţii. După cum se poate observa în fig. 3.71, la nivelul municipiului Caransebeş se poate observa un *pattern* în ceea ce priveşte curba sezonalităţii, identificându-se destul de uşor sezonul estival, însă se poate observa că maximul este foarte "mobil" fiind identificat în lunile de toamnă până în anul 2015

(noiembrie, octombrie sau septembrie), iar din 2015 maximul este cel mai adesea întâlnit în lunile de vară – iulie, august sau chiar mai.

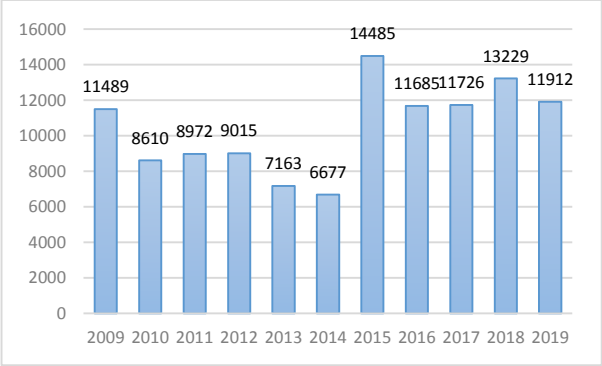

Fig. 3.68 Evoluţia numărului de sosiri în Caransebeş între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

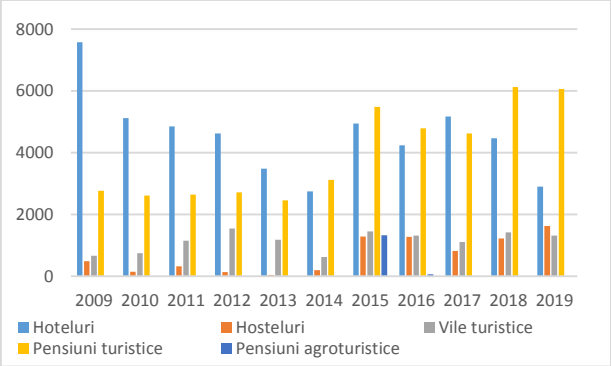

Fig. 3.69 Evoluţia numărului de sosiri pe tipuri de unităţi în Caransebeş între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

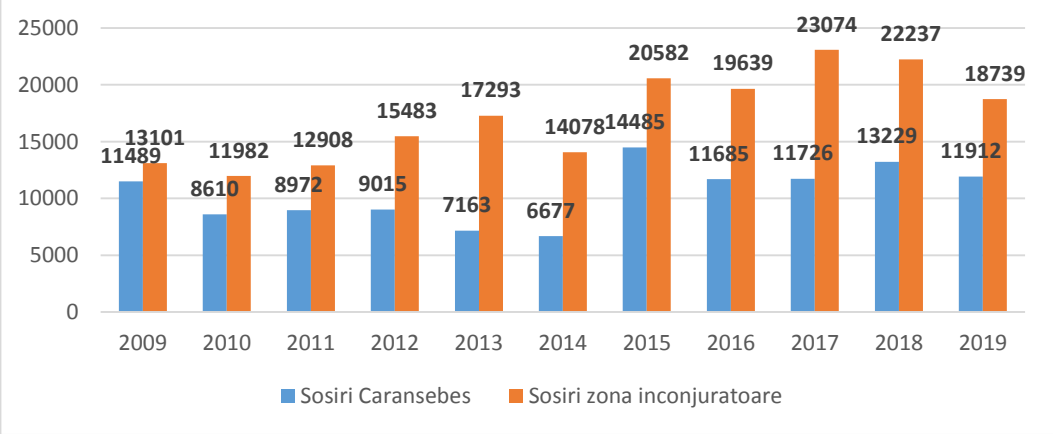

Fig 3.70 Evoluţia comparativă a sosirilor în Caransebeş şi zona înconjurătoare
(Sursa date: INSSE)

Anul 2018 este atipic – cu un maxim secundar în mai şi cu două maxime în lunile de toamnă: septembrie şi noiembrie. Cel mai mare număr de turişti înregistrat într-o lună a fost în iulie 2015, 1639 de turişti şi cel mai mic număr înresitrat a fost în perioada pandemiei de Coronavirus Aprilie 2020 cu 77 de turişti raportaţi.

În ceea ce priveşte arealul înconjurător, observarea sezonalităţi este aproape „de manual", în toţi anii analizaţi, maximul fiind identificat în luna august şi un maxim secundar mult mai redus în luna ianuarie sau februarie în sezonul propice practicării sporturilor de iarnă. Maximul de vară a fost atins în anul 2018 cu 4025 turişti şi maximul de iarnă în ianuarie 2017 cu 2234 cu turişti. Minimul absolut a fost înregistrat în luna mai 2020, când s-au înregistat 54 de turişti în arealul încojurător Caransebeşului, generat de limitările impuse de Coronavirus.

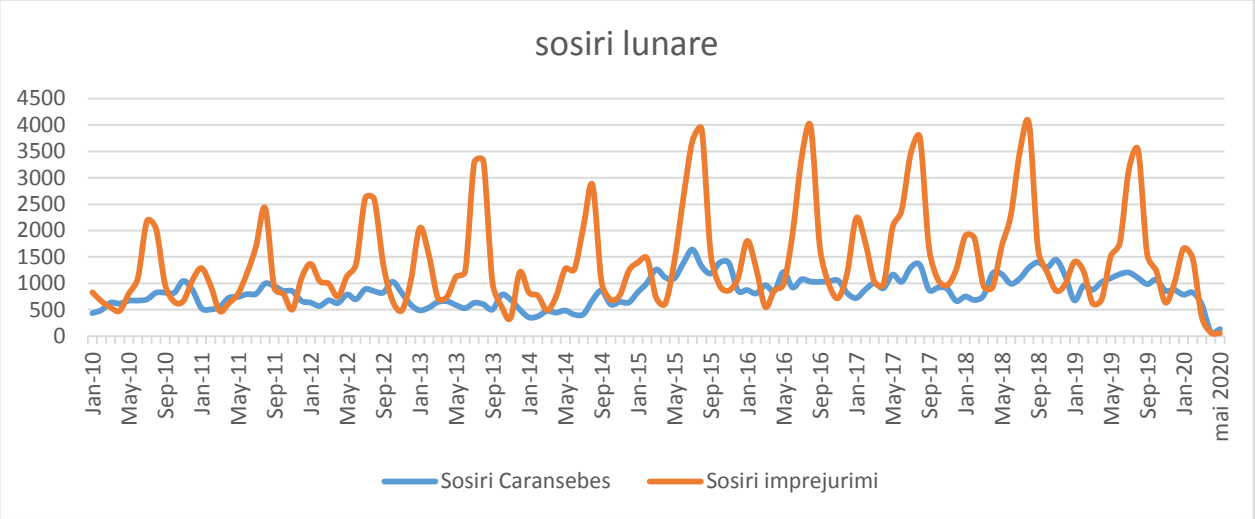

Fig. 3.71 Evoluţia numărului de sosiri lunare în Caransebeş şi împrejurimi între luna ianuarie 2010-mai 2020.
(Sursa datelor: INSSE)

Înnoptările sunt expresia eficienţei – cu cât numărul acestora este mai mare, cu atât veniturile din sectorul turistic sunt mai mari. Astfel la o comparaţie a fig. 3.72 şi fig.3.73 se observă că diferenţa este foarte mare. Astfel chiar dacă sosirile în raza municipiului nu scad foarte mult (valoarea înregistrată în 2018, fiind aproape de valoarea din 2015), în ceea ce priveşte indicatorul înnoptări diferenţele sunt foarte mari – cea mai mare scădere între 2 ani consecutivi fiind între 2015 şi 2016, când numarul înnoptărilor scade cu 41,2%. În schimb, spre deosebire de sosiri, numărul de înnoptări este în creştere între ultimii 2 ani analizati (2018 şi 2019).

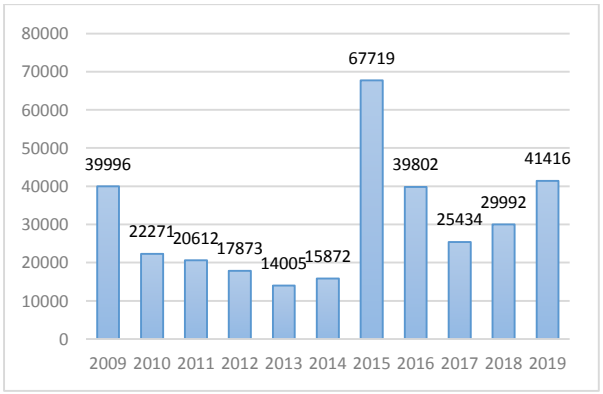

Fig. 3.72 Evoluţia numărului de înnoptări în Caransebeş între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

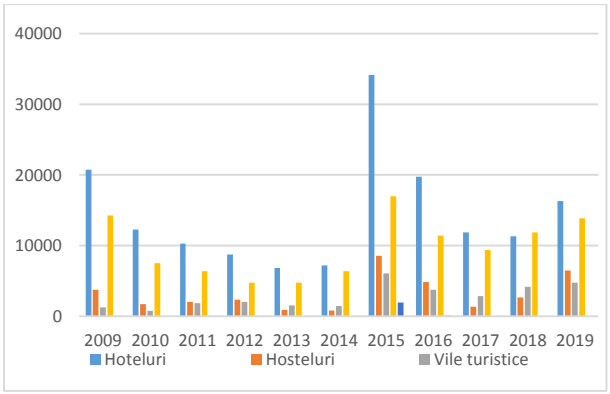

Fig. 3.73 Evoluţia numărului de înnoptări pe tipuri de unităţi în Caransebeş între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

Este mai eficient din punct de vedere economic, dar şi al durabilităţii ca numărul turiştilor să nu fie foarte crescut, în schimb numărul înnoptărilor să fie mai mare.

Repartiţia înnoptărilor pe tipuri de unităţi de cazare suferă modificări în timp, în special în ultima parte a intervalului, urmărind aproximativ aceiaşi distribuţie ca şi în cazul sosirilor. În anii cu un număr mai mare de înnoptări (cu excepţia lui 2019), un procent foarte mare se înregistrează în hoteluri – spre exemplu în 2015: 50.5% sau în 2016 49,6%. O distribuţie mai echilibrată între diferitele tipuri de unităţi de cazare se înregistrează în 2018: 37,8% în hoteluri, 39,5% în pensiuni turistice, 9% în hosteluri şi 13,8% în vile turistice şi 2019: 39.4% în hoteluri, 33,4% în pensiuni turistice, 15.7% în hosteluri şi 11,5% în vile turistice.

La o privire comparativă a înnoptărilor înregistrate în împrejurimi faţă de Caransebeş (fig. 3.74), observăm că evoluţia este similară, însă proporţiile sunt diferite şi ratele de ceştere între diferiţi ani sunt mult mai temperate. Spre exemplu, saltul de 326% dintre înnoptările înregistrate în Caransebeş în 2015, faţă de 2014, nu este egalat în zona încojurătoare, acesta fiind de 85%. Cel mai mare număr se înregistrează tot în anul 2015, 50 641 de înnoptări. Ca şi raport între înnoptările înregistrate în Caransebeş şi totalul înnoptărilor considerate, cel mai mic procent se înregistrează în anul 2013, Caransebeşul deţinând puţin peste 29% din totalul înnoptărilor şi cel mai mare procent în favoarea municipiului se înregistrează în anul 2015, cu 57.21%. În ultimii 4 ani acest procent variază între 35-48%, ceea ce semnifică o eficienţă mai scăzută pentru zona înconjurătoare din punct de vedere economic.

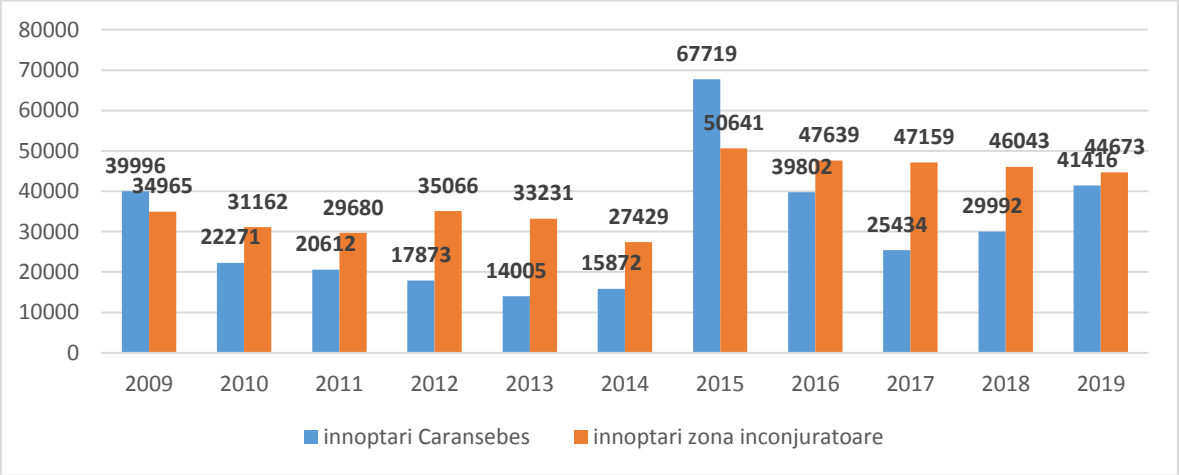

Fig 3.74. Evoluţia comparativă a înnoptărilor în Caransebeş şi zona înconjurătoare
(Sursa date: INSSE)

În ceea ce privește distribuția numărului de înnoptări la nivel lunar în Caransebeș (fig. 3.75), curba nu mai prezintă același *pattern* regulat ca și în cazul sosirilor, excepție făcând anii 2015 și 2016. În ultimii doi ani analizați valorile maxime s-au înregistrat în noiembrie 2018 și aprilie 2019. Astfel acest indicator ne poate furniza foarte puține informații despre tipurile de turism practicate în municipiu. Pe de altă parte, în ceea ce privește zona înconjurătoare, curba înnoptărilor lunare o urmărește îndeaproape pe cea a sosirilor lunare, astfel maximele rămân înregsitrate în lunile august, respeciv iulie, cu cea mai mare valoare înregistrată în august 2015, cu 10 264 înnoptări și un maxim secundar de iarnă în februarie 2017 cu 5431 înnoptări.

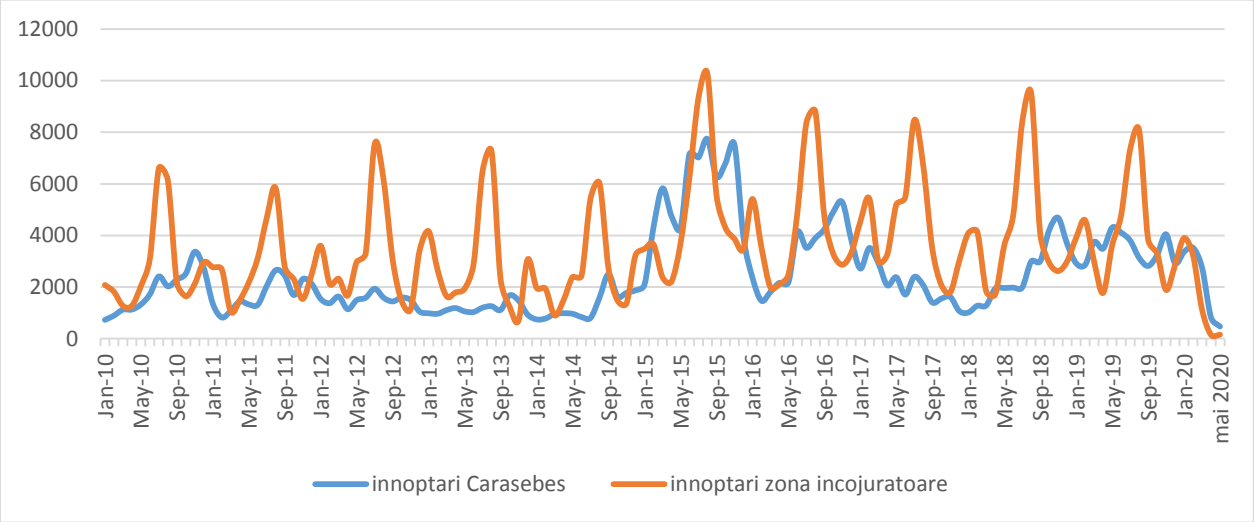

Fig. 3.75 Evoluția numărului de înnoptări lunare în Caransebeș și împrejurimi între luna ianuarie 2010-mai 2020
(Sursa datelor: INSSE)

Ceea ce se poate observa însă este faptul că raportul dintre cazările în Caransebeș față de zona înconjurătoare urmărește un *pattern*, astfel dacă în lunile de vară acest procent este de cca. 20-25%, în lunile de iarnă între 19-30% depinzând de an și de caracteristicile sezonului de iarnă. În extrasezon, în lunile de primăvară și toamnă, acest procent urcă între 42-66% în favoarea Caransebeșului, cel mai mare fiind înregistrat în aprilie 2020, aproape de 85%, însă acesta este un procent generat de epidemia de Coronavirus. Exceptând acestă valoare cel mai mare este de 68.2% în luna noiembrie 2019.

Un indicator important care aduce substanță celui anterior menționat în special în ceea ce privește analiza eficienței economice este **durata medie a sejurului**, care se calculează ca raport între numărul înnoptăriilor și cel al sosirilor. Astfel în anii analizați se

poate observa (fig. 3.76) o variabilitate foarte mare la nivelul municipiului Caransebeş, între 1,96 zile (care este o valoare bună pentru o astfel de destinaţie) până la valori de cca 3,5 zile în anii 2009 şi 2019 sau de 4,68 zile în 2015. Valorile din urmă sunt caracteristice unor staţiuni de sejur. Rezultatele sunt cel mai probabil cauzate de cazarea în aceste unităţi şi a altor categorii de persone precum oameni de afaceri sau chiar muncitori.

Durata medie a sejurului în zona înconjurătoare variază între 1.92 şi 2.67 zile la nivel anual, iar media celor 10 ani avuţi în vedere este de 2.28 zile/ turist. Acestea sunt valori ce reflectă realitatea, din păcate, spre deosebire de cele înregistrate în Caransebeş. Acest lucru este datorat incapacităţii realizării unui produs pentru un număr mai mare de zile, care să valorifice multitudinea de resurse, întreprinzătorii limitându-se, în general în a oferi servicii de cazare şi eventual masă.

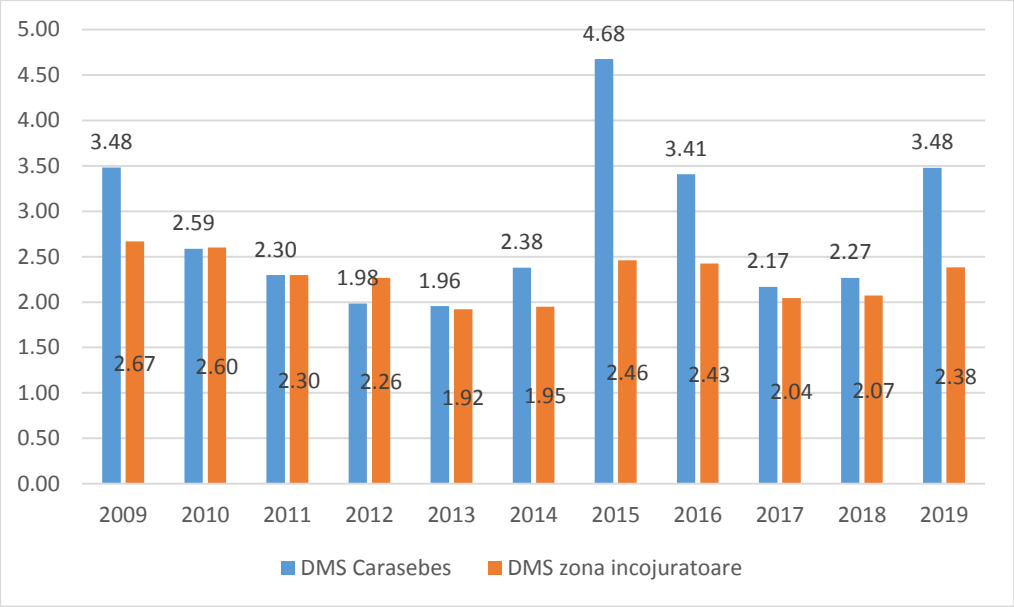

Fig. 3.76 Evoluţia comparativă a duratei medii a sejurului în Caransebeş şi zonele înconjurătoare între 2009-2019.
(Sursa datelor: INSSE)

La nivel lunar (fig. 3.77) se pot observa mai bine valorile mari pentru un oraş de o cca. 30 000 locuitori şi foarte puţin valorificat turistic (până în prezent). Cea mai mică valoare înregistrată este de 1,38 zile în ianuarie 2018 şi cea mai mare (pe lângă cea de 10,68 din aprilie 2020, cauzată de directivele în ceea ce priveşte izolarea şi carantinarea pe fondul pandemiei de COVID 19, valoare exclusă din reprezentarea grafică) se înregistrează în luna august 2015: 5,85 zile. Această valoare este caracteristică staţiunilor de sejur, nicidecum unui oraşel localizat într-un areal depresionar, unde chiar dacă valenţe în ceea ce priveşte

calitatea aerului au fost acreditate în perioada interbelică, prin decalarea Teiuşului ca staţiune climaterică, aceasta în prezent nu mai există cu această titulatură, Teiuşul în prezent fiind o zonă de agrement folosită de locuitorii oraşului, nu de turişti ca o destinaţie curativă. Valori nefiresc de mari se înregistează şi în ianuarie 2019 – 4,31 sau martie 2019, 4,26 zile.

În ceea ce priveşte zona înconjurătoare, lunile cu durata cea mai mare a sejurului nu sunt lunile de vară, maxime lunare se înregistrează în noiembrie 2015 cu 4.49 zile sau în martie 2019 cu 4.83 zile, urmate de noiembrie 2016 cu 3.98 zile sau martie 2016 cu 3.57 zile. Interesant este că valorile minime se înregistrează în aceleaşi luni, însă în ani diferiţi: mai 2013 cu 1.71 zile/turist şi noiembrie 2014 cu 1.76 zile/turist. Concluzia este că în zona înconjurătoare turismul se află într-un stadiu evolutiv, însă cu o eficienţă economică scăzută şi cu un pronunţat grad de instabilitate.

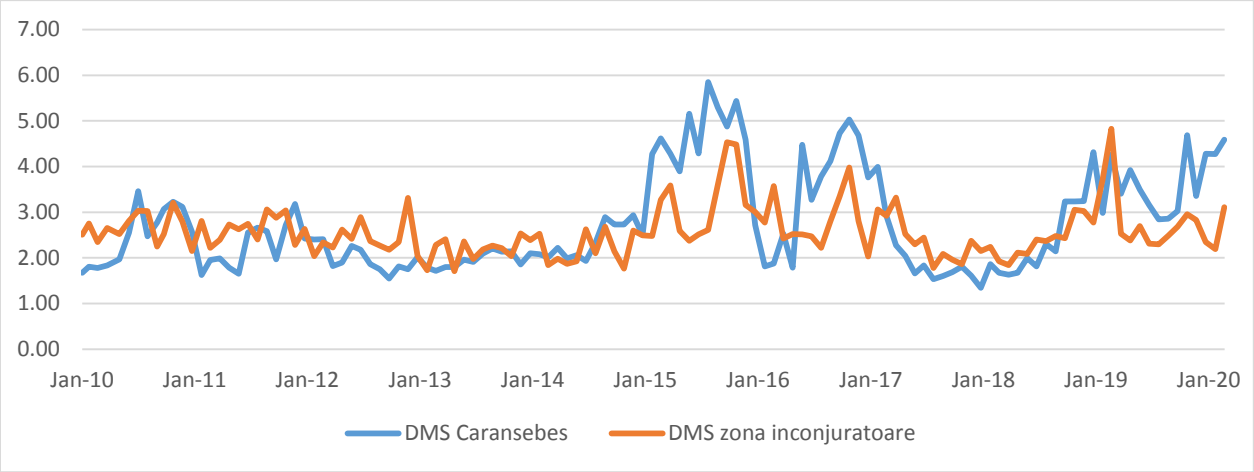

Fig. 3.77. Evoluţia comparative a duratei medii a sejurului în Caransebeş şi zona înconjurătoare la nivel lunar între luna ianuarie 2010-mai 2020.
Sursa datelor: INSSE

Ca o scurtă concluzie a circulaţiei turistice, menţionăm că datele raportate către INSSE nu reprezintă realitatea unui fenonomen turisic eficient, ci „turiştii" raportaţi au alt scop decât destinderea. În ceea ce priveşte zona înconjurătoare se observă un grad ridicat de sezonalitate pentru lunile de vară şi secundar de iarnă, însă durata medie a sejurului este foarte scăzută. Numărul sosirilor nu este de neglijat, ajungând la peste 5000 turişti/ lună, însă întreprinzătorii nu reuşesc să îi oprească mai mult de 2 nopţi în areal.

Concluzii

Valenţele Caransebeşului în ceea ce priveşte o destinaţie turistică sunt relativ limitate şi nu ar putea dezvolata o şedere mai mare de o zi. Însă Caransebeşul nu poate fi o separat de arealul din care face parte. Acesta este situat în mijlocul Banatului Montan, beneficiind astfel de o deschidere către variatele şi valoroasele resurse ale acestuia, atractive pentru o paletă foarte largă a pieţei turistice existând posibilitatea practicării turismului montan, pentru sporturi de iarnă, de aventură, speoturism, turism rural, etnografic, cultural, religios, fiind valorificată în ultima vreme şi latura turismului grastronomic.

O grijă mai mare decât în prezent trebuie acordată gestionări şi promovării patrimoniului turistic, iar în ceea ce priveşte zona înconjurătoare, trebuie stimulată colaborarea întreprinzătirilor din domeniul serviciilor turistice în vederea valorificării în comun atât a patrimoniului cât şi a bazei materiale existe şi chiar a realizării unor programe turistice în comun. Acest lucru poate fi stimulat prin diverse tipuri de programe destinate IMM-urilor sau chiar parteneriate publice-private. În sprijinul acestui deziderat menţionăm şansa Caransebeşului dată de poziţia sa şi prin caracterul polarizator să iniţieze şi să gestioneze o Organizaţie de Management a Destinaţiei, destinaţia fiind în acest caz chiar Banatul Monatan.

Capitolul IV
CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU

Protecţia mediului reprezintă o problemă stringentă a societăţii moderne, aflată în continuă expansiune, schimbare şi dezvoltare tehnologică şi economică. Drept urmare, analiza calităţii factorilor de mediu reprezintă o axă prioritară avută în vedere în studiile de planificare teritorială şi dezvoltare durabilă, întrucât, în mod direct, reflectă condiţiile de viaţă şi sănătate a populaţiei, interesele economice şi capacitatea teritoriului de a asigura un cadru optim pentru satisfacerea nevoilor multiple ale omului. Viabilitatea acţiunilor formulate în strategiile de dezvoltare este generată, printre altele, de racordarea acestora la politicile de mediu, ale căror direcţii prioritare sunt schimbarea climatică şi încălzirea globală, calitatea aerului şi apei, calitatea solului, biodiversitatea etc.

IV.1 Calitatea aerului

Monitorizarea calităţii aerului în judeţul Caraş-Severin se realizează prin intermediul unor determinări manuale la nivelul unor staţii meteo sau a unor puncte de monitorizare, şi automat, prin intermediul celor 6 staţii, ce fac parte din Reţeaua Naţională de Monitorizare a Calităţii Aerului (RNMCA), repartizate la nivelul întregului judeţ (www.anpm.ro):

- Staţia CS-1- amplasată în municipiul Reşiţa, staţie de tip industrial pentru evaluarea impactului poluării atmosferice din surse ale industriei grele asupra zonelor locuite.
- Staţia CS-2**,** amplasată în oraşul Oţelu Roşu, staţie de tip industrial, pentru evaluarea impactului poluării atmosferice din surse ale industriei grele asupra zonelor locuite
- Staţia CS-3 **,**amplasată în localitatea Moldova Veche, staţie este de tip fond urban-trafic, pentru evaluarea nivelului poluării atmosferice în mediul urban
- Staţia CS-4, amplasată pe marginea arterei de circulaţie DN 6, în localitatea Buchin, staţie de tip trafic, pentru evaluarea impactului poluării cu produse de la autovehicule asupra zonelor locuite.
- Staţia CS-5**,** amplasată în Moldova Veche, staţie de tip industrial, pentru evaluarea impactului poluării atmosferice transfrontaliere, pe surse specifice şi anume iazurile de decantare ale SC Moldomin SA Moldova Nouă.

- Staţia EM-2**,** amplasată pe Muntele Semenic, staţie este de tip control de fond, ce face parte din reţeaua europeană EMEP

Calitatea aerului în fiecare staţie de monitorizare este reprezentată prin indici de calitate, stabiliţi pe baza valorilor concentraţiilor principalilor poluanţi atmosferici măsuraţi. Sunt raportate concentraţiile poluanţilor, în µg/m3, precum şi numărul de depăşiri ale valorilor limită stabilite pentru sănătatea umană, pentru fiecare staţie în parte.

Având în vedere proximitatea staţiei CS-5 (Buchin) faţă de municipiul Caransebeş, s-au considerat relevante în analiza calităţii aerului, concentraţiile înregistrate de principalii poluanţi atmosferici la această staţie: dioxid de sulf (SO2), oxizi de azot (NO, NO2, NOX), monoxid de carbon (CO), benzen (C6H6), particule în suspensie (PM10) (tabelul 4.34) etc.

Tabelul 3.34 Concentraţii medii lunare (µg/m3) ale poluanţilor atmosferici, înregistrate la staţia de trafic CS-5 (2018)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Media anuală
NO2	28.93	29.99	30.34	22.27	20.98	20.18	25.20	24.58	28.28	29.28	20.12	24.31	27.37
SO2 (1h)	8.53	8.84	10.04	11.09	8.23	6.74	8.54	10.10	10.03	11.19	6.60	9.46	9.12
SO2 (24h)	8.53	8.84	10.04	11.09	8.23	6.74	8.54	10.10	10.03	11.19	6.60	9.46	9.12
CO	0.67	0.56	0.85	0.54	0.37	0.22	0.18	0.23	0.42	0.35	0.44	0.71	0,46
C6H6	4.41	3.15	2.03	1.12	1.52	0.70	0.72	0.73	1.11	1.77	2.65	4.07	2.00
Toluen	1.66	1.39	1.02	0.58	0.81	0.60	0.61	0.61	0.75	1.28	1.16	1.84	1.03
Etil benzen	0.32	0.30	0.22	0.15	0.23	0.13	0.14	0.14	0.19	0.25	0.29	0.43	0.23
p-xilen	0.19	0.14	0.10	0.08	0.16	0.09	0.10	0.10	0.13	0.14	0.15	1.19	0.21
m-xilen	0.39	0.34	0.26	0.21	0.40	0.28	0.31	0.33	0.39	0.37	0.34	0.48	0.34
o-xilen	0.24	0.21	0.15	0.10	0.23	0.19	0.18	0.19	0.22	0.21	0.23	0.30	0.20
PM10 aut. (24h)	33.62	38.47	29.95	22.69	16.66	16.59	15.50	20.26	24.43	37.50	19.96	17.97	24.47

(sursa : date extrase din Rapoartele lunare privind starea mediului-Caraş-Severin, 2018)

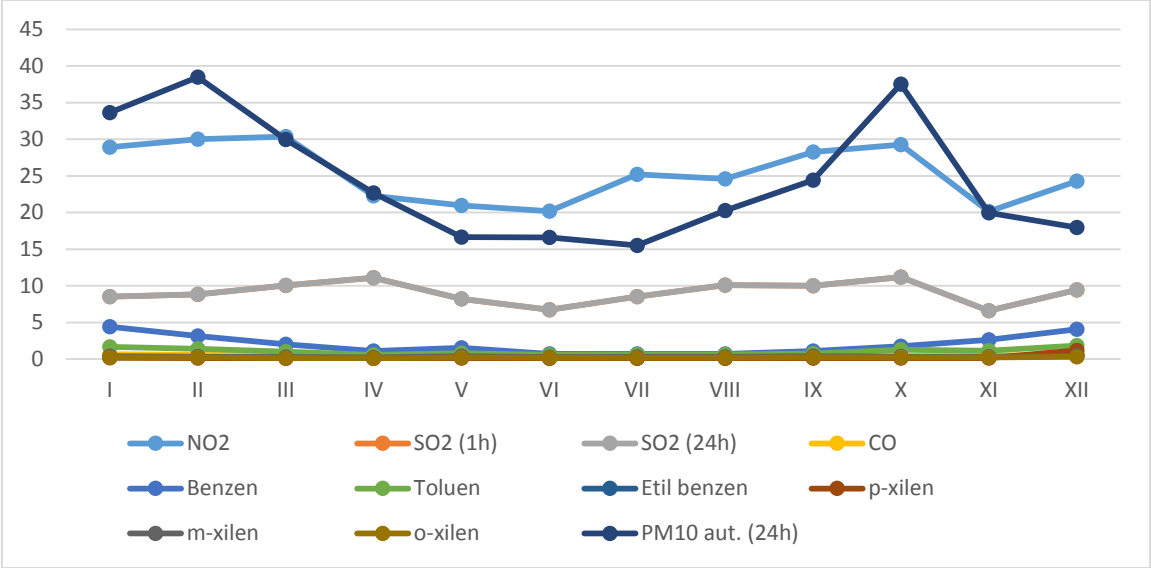

Fig. 4.78 Variația concentrațiilor medii lunare (µg/m3) înregistrate la stația CS -5 în anul 2018
(sursa datelor: Rapoartele lunare privind starea mediului-Caraș-Severin, 2018)

Concentrațiile de *dioxid de azot* (NO2) sunt determinate de circulația autovehiculelor, arderea combustibililor în industria energetică, activitățile casnice, incinerarea deșeurilor menajere. Valorile medii lunare înregistrate la stația Cs-5 s-au situat între 6,60 µg/m3 (luna noiembrie) și 11,19 µg/m3 (luna octombrie), sub valoarea limită anuală (40). Dioxizii de azot sunt responsabili pentru formarea smogului, ploilor acide, deteriorarea calității apei, crearea efectului de seră, reducerea vizibilității în zonele urbane. Populația expusă acestui tip de poluant poate avea dificultăți respiratorii, iritații ale căilor respiratorii, disfuncții ale plămânilor.

Dioxidul de sulf (SO_2) provine, de regulă, din arderea combustibililor fosili, din prelucrarea metalelor în cadrul diferitelor procese industriale sau ca rezultat al incendiilor de pădure. Deși valorile înregistrate sunt relativ reduse (9,12 µg/m3), expunerea pe termen lung a populației la concentrații de SO_2 poate avea ca efect infecții ale tractului respirator. Analiza variației anuale a SO_2 evidențiază valori mai ridicate în lunile reci ca urmare a arderii unei cantități mai mari de combustibili fosili (fig. 4.78).

*Pulberile în suspensie sau particule de materie (*PM10grv*)* sunt măsurate în funcție de diametrul lor. Există PM10 cu diametrul mai mic de 10 micrometri și PM2.5 cu diametrul mai mic de 2.5 micrometri. Conform datelor furnizate de Agenția de Protecție a Mediului Caraș-Severin, valorile medii de PM10 pentru anul 2018 au la stația CS-5 au fost de 24,47 µg/m^3, sub limita valorii anuale pentru protecția sănătății omului (40 µg/m^3). Numărul de depășiri ale valorii limită zilnice pentru particule în suspensii PM10grv în anul 2018 a fost de 8, în

condiţiile în care, conform legii, valorile admise nu trebuie depăşite de mai mult de 35 de ori într-un an calendaristic.

Benzenul (C_6H_6) este un compus aromatic, foarte uşor, volatil. Acesta provine în cea mai mare parte din traficul rutier şi, secundar, din evaporarea combustibilului la stocarea şi distribuţia acestuia. Concentraţia medie anuală de benzen înregistrată la staţia CS-5 au fost în anul 2018 de 2,00 µg/m^3 (tabelul 4.34), valoare care se află sub limita anuală pentru protecţia sănătăţii umane de 5 µg/m^3, conform Legii 104/2011.

Poluarea cu pulberi în suspensie şi sedimentabile este cauzată în cea mai mare parte de circulaţia autovehiculelor care antrenează particulele de praf aflate pe carosabil în funcţie de starea de curăţenie a căilor rutiere. De aemenea, în gazele de eşapament, emanate în principal de maşinile cu motoare Diesel, se află mari cantităţi de funingine datorate funcţionării necorespunzătore a motoarelor respective şi a amestecurilor de combustibili utilizate. Fumul degajat în urma arderilor necontrolate a deşeurilor menajere conţine particule caracteristice unor arderi incomplete de materiale plastice, materiale de natură organică, materiale textile, hârtie, carton şi lemn.

*Emisiile de metale grele (*Cd, Hg, Pb, As) sunt sub valorile limită admise. Prezenţa acestora este cauzată de valori ridicate ale traficul rutier, de diverse activităţi industriale, activităţi agricole, deşeuri etc.

Analiza evoluţiei concentraţiilor medii anuale ale poluanţilor în aerul înconjurător în perioada 2014-2018 la staţia CS-5 (Buchin) evidenţiază valori sub limitele anuale admise la nivelul tuturor poluanţi monitorizaţi (tabelul 4.35). Desi, în numeroase cazuri datele colectate sunt insuficiente, valorile evidenţiate în rapoartele anuale de mediu realizate la nivelul judeţului Caraş-Severin de către Agenţia pentru Protecţia Mediului Caraş-Severin evidenţiază faptul că la nivelul municipiului Caransebeş nu există probleme majore de poluare a aerului.

Tabelul 4.35 Evoluţia concentraţiilor medii anuale ale poluanţilor atmosferici, înregistrate la staţia de trafic CS-5 din localitatea Buchin în perioada 2014-2018

Tip de poluant	2014	2015	2016	2017	2018	Valoarea limită anuală
SO2 (µg/m3)	17,14	14,5	6,69	date insuficiente	10,23	-
NO2 (µg/m3)	18,27	date insuficiente	date insuficiente	date insuficiente	27,37	40
PM10grv (µg/m3)	date insuficiente	16,6	10,08	date insuficiente	29,87	40
C6H6 (µg/m3)	-	2,64	date insuficiente	date insuficiente	2,00	5

Pb (µg/m3)	-	-	0,0052	date insuficiente	date insuficiente	0,5
Cd (ng/m3)	-	-	0,27	date insuficiente	date insuficiente	5
As (ng/m3)	-	-	0,67	date insuficiente	date insuficiente	6

(sursa: Raport anual privind starea mediului în județul Caraș-Severin , 2018)

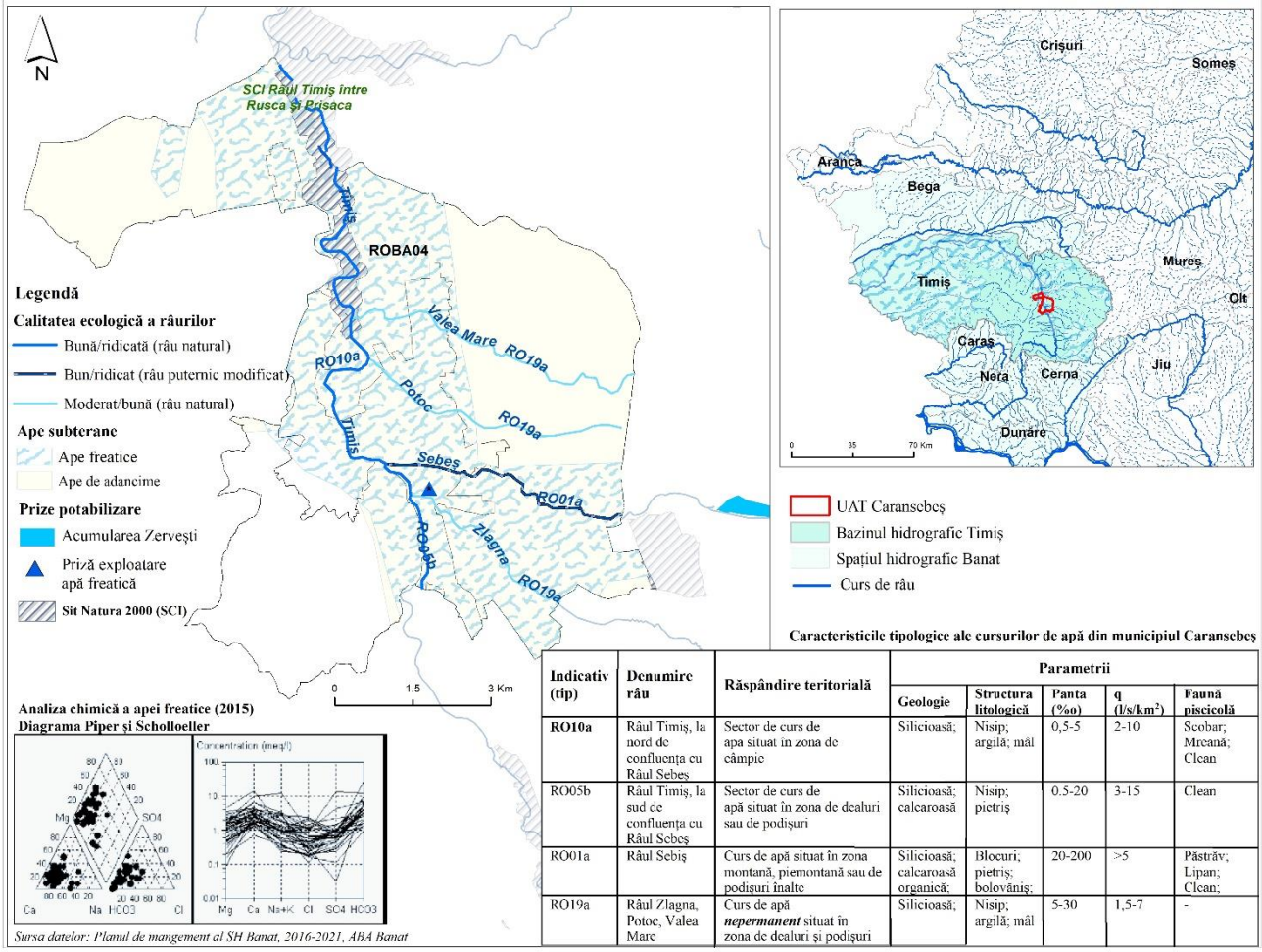
IV.2 Calitatea apelor

4.2.1 Monitorizarea resurselor şi a calităţii apelor

Monitorizarea calităţii apelor din Municipiul Caransebeş întră în gestiunea Sistemul de Gospodărire a Apelor Caraş-Severin, parte integrantă a Administraţiei Bazinale de Apă Banat. Evaluarea calităţii resurselor hidrice corelează starea ecologică a acestora cu cea fizico-chimică, în baza analizei integrate a parametrilor apei (C1 – Regimul termic şi acidifiere, C2 - Regimul oxigenului, C3 – Nutrienţi, C4 – Salinitate, C5 – Poluanţi toxici specifici de origine naturală, C6 – Substanţe toxice organice, A – Analize biologice).

Analiza calităţii apelor din municipiul Caransebeş s-a făcut avându-se în vedere 3 subsisteme: ape de suprafaţă curgătoare, ape subterane (freatice şi de adâncime) şi ape uzate. Municipiul Carensebeş este drenat de râul Timiş şi de afluenţii săi de dreapta Zlagna, Sebeş, Potoc şi Valea Mare. Aceste râuri, potrivit tipologiei prevăzute în Planul de management al Spaţiului Hidrografic Banat, realizată în acord cu Directiva Cadru pentru Apă 2000/60/CE, prezintă particularităţi specifice ce le perimite integrarea în 4 categorii de cursuri de apă (fig. 4.79). Teritoriul analizat se suprapune, de asemenea, peste corpul de apă freatică *ROBA04- Lugoj* (conform tipologiei Directivei privind Apele Subterane, 2006/118/EC).

Monitorizarea calităţii apelor se face prin *Reţeaua de monitorizare a apelor de suprafaţă şi subterane*, în cazul de faţă stabilită de ABA Banat, la nivelul unor unităţi omogene denumite corpuri de apă. În municipiul Caransebeş, în perioada 2015-2020, pe râurilor Timiş şi Sebeş, au fost stabilite 5 secţiuni de monitorizare, respectiv 4 foraje pentru prelevarea probelor pentru apele subterane (SH Banat, 2016-2020).

Caracteristicile tipologice ale cursurilor de apă din municipiul Caransebeș

Indicativ (tip)	Denumire râu	Răspândire teritorială	Parametrii				
			Geologie	Structura litologică	Panta (‰)	q (l/s/km²)	Faună piscicolă
RO10a	Râul Timiș, la nord de confluența cu Râul Sebeș	Sector de curs de apa situat în zona de câmpie	Silicioasă;	Nisip; argilă; mâl	0,5-5	2-10	Scobar; Mreană; Clean
RO05b	Râul Timiș, la sud de confluența cu Râul Sebeș	Sector de curs de apă situat în zona de dealuri sau de podișuri	Silicioasă; calcaroasă	Nisip; pietriș	0.5-20	3-15	Clean
RO01a	Râul Sebiș	Curs de apă situat în zona montană, piemontană sau de podișuri înalte	Silicioasă; calcaroasă organică;	Blocuri; pietriș; bolovăniș;	20-200	>5	Păstrăv; Lipan; Clean;
RO19a	Râul Zlagna, Potoc, Valea Mare	Curs de apă ***nepermanent*** situat în zona de dealuri și podișuri	Silicioasă;	Nisip; argilă; mâl	5-30	1,5-7	-

Fig. 4.79 Caracteristicile tipologice ale resurselor de apă din municipiul Caransebeș

4.2.2 Calitatea apelor de suprafață

În anul 2017, în bazinul hidrografic Timiș, au fost monitorizate 21 corpuri de apă naturală, 13 corpuri de apă puternic modificate sau artificiale, respectiv 11 corpuri de apă nepermanente. Conform metodologiei elaborată de INHGA, adoptată de ABA Banat, pentru cursurile de apă care nu fost evaluate în cadrul unor secțiuni de monitorizare, interpretarea s-a făcut prin similitudine. Astfel, în municipiul Caransebeș, au fost delimitate 2 secțiuni în cursul râului Timiș (*RW5.2_B4 și RW5.2_B3*), acestea făcând parte din categoria celor naturale, respectiv o secțiunea în cursul râului Sebeș (RW5.2.18_B2), aceasta fiind considerată corp de apă puternic modificat, în principal, ca urmare a activității antropice (tabel 4.36).

O evaluare sintetică a calităţii acestor corpuri de apă relevă încadrarea lor în parametrii chimici ai claselor I şi II (cele mai bune), determinând, astfel, şi starea ecologică bună sau ridicată. Corpurile de apă naturală Zlagna (RW5.2.1 7_B1), Potoc (RW5.2.1 8a_B1) şi Valea Mare (RW5.2.3 5.3_B1), la nivelul cărora nu au fost realizate secţiuni de monitorizare, ci evaluarea s-a făcut în baza algoritmilor metodologici ai ABA Banat, au o stare chimică şi ecologică moderat bună. Indicatorii care fac ca aceste cursuri de apă să fie încadrate la calitatea generală „moderată" sunt influenţaţi în special de poluarea punctiformă cu evacuare directă în resursa de apă. În cadrul cursurilor de apă din municipiul Caransebeş, nu au fost înregistrate concentraţii ale substanţelor periculoase, prioritar periculoase şi organice mai mari decât standardul de calitate (*Gospodărirea apelor, ABA Banat*, *2017*).

Tabel 3.36 Calitatea apelor de suprafaţă din secţiunile analizate în municipiul Caransebeş

Corp Apa	Sectiuni	Elemente biologice (Fito-plancton, Macronevertebrate, pesti)	Oxigen dizolvat	Conditii oxigenare	Conductivitate	Conditii salinitate	Starea acidifierii (pH-ul)	Nutrienti ($N\text{-}NH_4$, $N\text{-}NO_2$, $N\text{-}NO_3$, $P\text{-}PO_4$, P total)	Fizico chimice generale	Poluanti specifici pentru starea potential ecologic	Evaluare integrata
Corpul de apă RW5.2_B3: Timiş în amonte de cf. Sebeş (natural)	Timis - am. loc. Sadova Veche	**Bună**	Foarte bună	Bună	Bună	Bună	Foarte bună	Foarte bună	**Bună**	Bună/ ridicată	**Bună/ ridicată**
Corpul de apă RW5.2_B4: Timiş în aval de cf. Sebiş (natural)	Timis - av. conf. Potoc	**Bună**	Foarte bună	Bună	Bună	Bună	Foarte bună	Foarte bună	**Bună**	Bună/ ridicată	**Bună/ ridicată**
Corpul de apă RW5.2.18_B2: Sebes în aval de cf. Slatina (puternic modificat)	Sebes - loc. Zervesti	**Bun**	Bun	Bun	Maxim	Maxim	Maxim	Bun	**Bun/ moderat**	Bun/ridicat	**Bun/ ridicat**

(Sursa datelor: ABA Banat, secţiunea Gospodărirea apelor

4.2.3 Calitatea apelor subterane

Teritoriul municipiul Caransebeș se supraune peste corpul de apă freatică GW-ROBA04 – Lugoj. Caracteristicilor sale hidrogeologice indică faptul că acesta este un corp de apă poros (porozitatea totală – 25-50%), înmagazinat în depozite permeabile aluviale și fluvio-lacustre. Grosimea stratului freatic variază între 1-55 m, iar debitul optim de exploatare este de 0,01-14,0 l/s (debit modul-1,0-2,5 l/s/km2). În zona Caransebeșului, direcția de curgere a apei este SE-NV.

Printre cele 25 de foraje monitorizate de ABA Banat, în anul 2017, pentru determinarea calității apei freatice GW-ROBA04 – Lugoj, se numără și forajul Caransebeș-F1. Indicatorii ce au sta la baza evaluării stării chimice a corpului de apă sunt: amoniu, cloruri, sulfați, azotați, azotiți, fosfați, crom, nichel, cupru, zinc, cadmiu, mercur, plumb, fenoli. În urma evaluării stării chimice, s-a constatat o tendință de creștere a concentrațiilor de azotați (NO_2) și atingerea valorilor prag în cazul amoniului (NH_4), elemente ce prefigurează vulnerabilitatea la poluarea cu nitranți. Variația acestor indicatori poate fi pusă, printre altele, pe seama aplicării fertilizatorilor pe suprafețele agricole, care determină o poluare difuză în pânza freatică. Execeptând cele două situații, corpul de apă se află în parametrii chimici optimi, în consecință starea chimică este una bună (*Gospodărirea apelor, ABA Banat*, *2017*).

Conform *Planului de Management al SH Banat*, clasa de protecție globală la nivelul acestui corp este bună (PG) și medie (PM). Încadrarea în clasa medie de protecție a fost determinată de prezența unui strat acoperitor discontinuu și a unei permeabilități variabile, ce facilitează infiltrarea unor poluanți industriali și agricoli. În ceea ce privește valorificarea resursei hidrice, se constată că aceasta este utilizată în desfășurarea activitățile industriale, în zootehnie, respectiv ca sursă pentru apa potabilă.

4.2.4 Captarea apei potabile

Captarea apei potabile se face atât din corpul de apă freatică, prin prinza localizată în cartierul Balta Sărată, cât și din apele de suprafață În acest sens, acumularea Zerveşti, localizată la 5 km de Caransebeș, reprezintă priza principală pentru captarea apei potabile distribuite în sistem centralizat în Caransebeș. În ambele cazuri, operatorul economic este S.C. AQUACARAȘ S.A. Asigurarea paramentrilor fizico-chimici de calitate a apei potabile se face prin tratarea acesteia în Uzina de Apă Caransebeș. În ceea ce privește capacitatea acesteia de funcționare, sunt indicate probleme în tratarea apei, îndeosebi a celei provenite din acumularea Zerveşti, în perioadele cu precipitații abundente.

4.2.5 Surse de poluare şi gestiunea apelor uzate

În municipiul Caransebeş, resursele hidrice sunt contaminate, în principal, de sursele de poluare punctiforme semnificative, acestea fiind în general monitorizate sistematic. Cele mai cunoscute astfel de surse sunt apele uzate urbane (menjere, amestecuri de ape menajere, industriale, pluviale) care sunt evacuate în sistemul de canalizare unitar, atunci când capacitatea de colectare şi epure este depăşită de volumul mare de apă ce necesită a fi preluat (deseori, în perioadele cu ploi intense). Unităţile industriale contribuie la poluarea punctiformă a apelor prin evacuarea unor substanţe prioritare, organice şi nutrienţi (industria alimentară - *Westtim Canning Corporation S.R.L., prelucrarea deşeurilor – Transal Urbis S.R.L.*). La această categorie, se adaugă poluanţii cu impact estimativ asupra calităţii apelor de suprafaţă şi subterane, ca urmare a caracterului lor difuz. In cazul acestui tip de poluare, sursa poate fi localizată în exteriorul spaţiului urban, astfel, dat fiind specificul agricol al activităţilor practicate în extravilanul municipiului Caransebeş, respectiv în UAT-urile limitrofe, se evidenţiază ca potenţiale surse de poluare unităţile agricole care nu au sisteme corespunzătoare de stocare a dejecţiilor, îngrăşămintele organice, chimice şi pesticidelor aplicate pe diferite terenuri agricole, diferiţi nutrienţi. De asemenea, poluarea difuză este generată şi de depozitarea neconformă a unor materii prime, produse finite, produse auxiliare, deşeuri. Această situaţie este una des întâlnită în cadrul intreprinderilor industriale ce îţi desfăşoară activitatea în municipiul Caransebeş.

Epurarea apelor uzate menajere reprezintă un indicator care, pe de o parte reflectă nivelul de conectare al populaţiei la sistemele de colectare şi epurare a apelor uzate, iar pe de altă parte, ilustrează eficienţa acţiunilor de reducere a evacuărilor de nutrienţi, nitriţi şi substanţe organice în resursele de apă. Staţiile de epurare din municipiului Caransebeş sunt administrate de S.C. AQUACARAŞ S.A. Una dintre acestea funcţionează în Jupa, gestionând apele menajere, în special, la nivelul acestei localităţi. Această staţie de epurare funcţionează independent, nefiind monitorizată de ABA Banat, astfel prin prisma acestei instituţii, nu se cunosc date privind calitatea apelor evacuate. Apele uzate din spaţiul urban al Caransebeşului sunt gestionate de staţia de epurare localizată în cartierul Balta Sărată. Aceasta deşi are o capacitate proiectată de 210/s, funcţionează la volumul mediu preluat de 44.1/s. Ca urmare a unor carenţe în gestionarea volumului de apă, în cadrul diferitelor campanii de monitorizare a procesului de epurare a apei uzate, au fost identificate evacuări directe în cursul de apă a unor substanţe organice, detergenţi sintetici, cupru, fosfat total, azot etc. (*Planul de management al SH Banat, 2016-2020*).

IV.3 Calitatea solului

Solul este principalul suport al tuturor activităţilor socio-economice şi constituie factorul de mediu expus cel mai uşor la poluare. Poluarea solului se referă la orice acţiune care produce dereglarea funcţionării normale a solului ca suport şi mediu de viaţă în cadrul diferitelor ecosisteme naturale sau antropice. Degradarea solului se manifestă prin degradare fizică, chimică, biologică sau prin apariţia în sol a unor însuşiri care arată deprecierea fertilităţii.

Calitatea terenurilor agricole cuprinde atât fertilitatea solului, cât şi modul de manifestare a celorlalţi factori de mediu faţă de plante. Din acest punct de vedere, terenurile agricole se grupează în 5 clase de calitate, diferenţiate după nota de bonitare medie, pe ţară (clasa I – 81-100 puncte – clasa a V-a – 1-20 puncte). Clasele de calitate ale terenurilor dau pretabilitatea acestora pentru folosinţele agricole. La nivelul UAT Caransebeş domină solurile din clasa a III-a (47,2%), urmate de cele din clasa a IV-a (30,2%), clasa a V-a (13,4%) şi clasa a II-a (9,2) (Memoriu General PUG Caransebeş). Prin gruparea unităţilor de teren (U.T) rezultă următoarele tipuri dominante de soluri : soluri brune luvice, luvisoluri albice şi psamosoluri (37,1%), soluri aluviale (14,3%), soluri gleice şi pseudogleice (12%), soluri brune eumezobazice (7,5%), soluri erodate şi coluvionate (3,8%).

In general, determinările analitice la nivelul solului constau în analiza texturii, a unor parametri de calitate: pH, humus, potasiu, fosfor asimilabil. În funcţie de tipul de sol se mai determină conţinutul de dioxid de carbon, aluminiu, acididatea hidrolitică, azot amoniacal

Principalii factori limitativi care grevează asupra calităţii invelişului de sol la nivelul municipiului Caransebeş sunt compactitatea moderată (58% din suprafaţă), rezerva redusă de humus moderată (47%), aciditatea moderată (47%) şi eroziune şi alunecări severe şi moderate (14%) (Memoriu General – PUG Caransebeş).

Pentru ameliorarea stării de calitate a solurilor se poate interveni prin diferite măsuri pedo-hidro-ameliorative sau agrofitotehnice, ca de exemplu: fertilizare, desecare, terasare. Reacţia solului se corectează prin amendare cu calciu pentru solurile acide şi prin gipsare pentru solurile alcaline.

Presiunile asupra stării de calitate a solurilor sunt determinate, în special, de activităţile agricole şi cele industriale .

În arealul administrativ al municipiului Caransebeş activităţile agricole pot fi sursă de degradare a solului, mai ales prin utilizarea neraţională a îngrăşămintelor, determinând apariţia unui exces de azotaţi şi fosfaţi, cu efect toxic asupra microflorei din sol. O soluţie în acest sens o reprezintă practicarea unei agriculturi ecologice în deplină corelaţie cu necesităţile umane de hrană şi cu necesitatea de conservare a mediului. Agricultura ecologică

încearcă să menţină potenţialul edafic într-o stare optimă, prin utilizarea unor substanţe nutritive adecvate şi prin folosirea eficientă a resurselor de apă.

Poluarea solului cu reziduri zootehnice este cauzată de modul de gestionare a dejecţiilor din activităţile de creştere a animalelor, mai ales în ceea ce priveşte colectarea şi depozitarea.

Activităţile industriale de pe raza municipiului Caransebeş pot contribui la poluarea solul prin deversări accidentele de ape uzate industriale, prin acoperirea solului cu depuneri şi reziduri industriale.

Un alt risc în ceea ce priveşte calitatea solurilor îl reprezintă depozitarea deşeurilor de diverse tipuri în zone neamenajate. Pe lângă poluarea solului, nu este de minimalizat impactul acestora şi asupra apelor de suprafaţă şi subterane, calităţii aerului, vegetaţiei.

Prin caracteristicile sale, solul reflectă peisajul geografic, se adaptează continuu la schimbările naturale sau antropice, oglindind calitatea mediului. Solul este un indicator al calităţii şi evoluţiei mediului şi prin prisma acestuia pot fi evaluate lucrările de amenajare şi de exploatare a terenurilor (Ianoş, 2004).

IV.4 Situri de importanţă comunitară Natura 2000

Partea nordică a municipiului Caransebeş, în aval de confluenţa râului Timiş cu Valea Potoc, se suprapune peste situl de importanţă comunitară Natura 2000 (SCI) ROSCI0385, denumit Râul Timiş între Rusca şi Prisaca. Cuprinde două habitate naturale, 91FO - Păduri mixte cu Quercus robur, Ulmus laevis, Fraxinus excelsior sau Fraxinus angustifolia, riverane marilor fluvii (Ulmenion minaris) şi 91MO – Păduri. Evoluţia sitului natural este una dependentă de corpul de apă freatică GW-ROBA04 – Lugoj.

IV.5 Poluarea fonică

Sursa principală de zgomot pentru municipiul Caransebeş este traficul rutier, iar cetăţenii cei mai afectaţi de poluarea acustică sunt cei care locuiesc pe arterele tranzitate de maşinile de tonaj mare şi cei care locuiesc în apropierea marilor intersecţii. Acolo se stabilesc valori relativ ridicate, depăşind în unele cazuri valorile maxime permise. De asemenea, zone cu un zgomot mai ridicat sunt cele din proximitatea gării, a obiectivelor industriale, a aeroportului din oraş.

Compania Naţională de Autostrăzi şi Drumuri Naţionale a realizat la nivelul anului 2012 două hărţi strategice de zgomot pentru două sectoare din drumul naţional DN6 ,

respectiv secţiunea de drum Km 450+0 - 453+353 (M. Caransebeş – DN68), cu o lungime de 3,353 km, şi secţiunea de drum Km 453+353 – 457+700 (DN68 – M. Caransebeş), cu o lungime de 4,34 km, evidenţiind valorile de zgomot din aceste sectoare (tabelul 4.37, fig 4.80 şi, fig. 4.81).

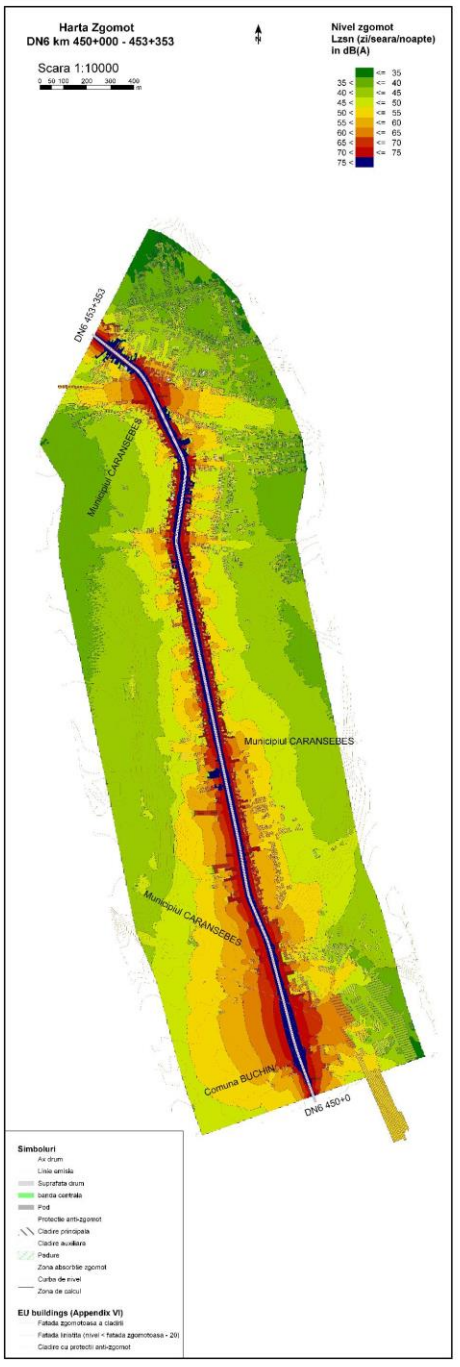

Fig. 4.80 Harta nivelului de zgomot pe sectorul DN6 450+0 - 453+353
(Sursa : http://www.anpm.ro)

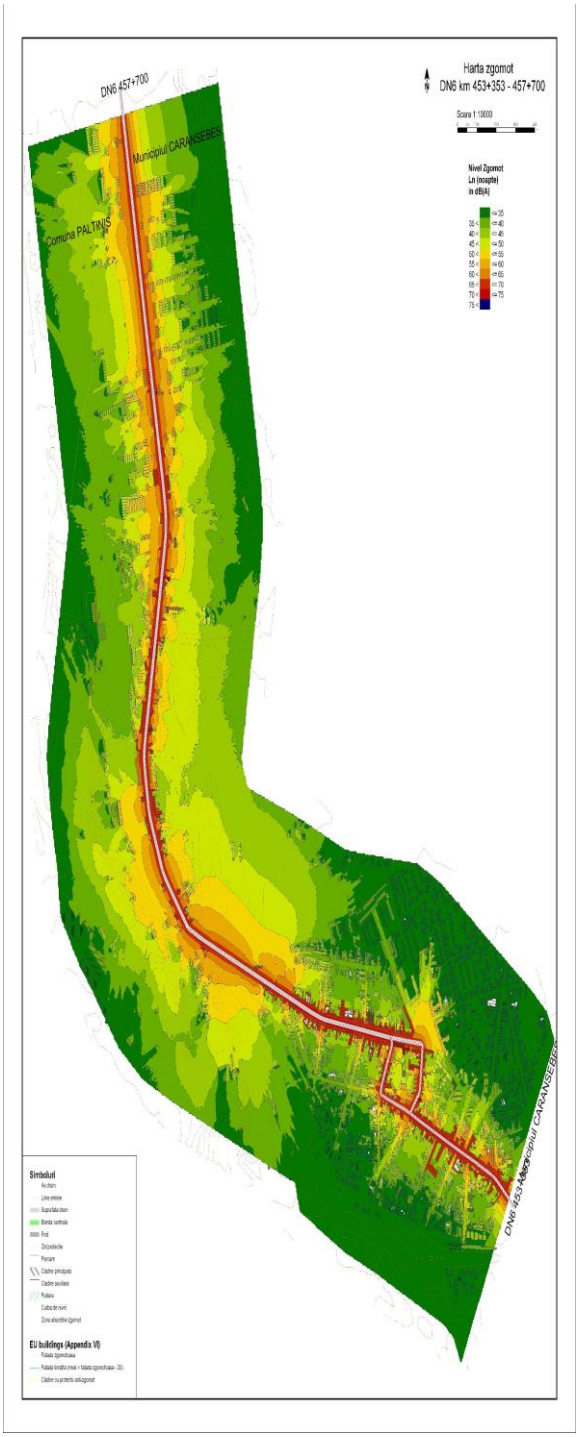

Fig. 4.81 Harta nivelului de zgomot pe sectorul DN6 453+353 - 457+700
(Sursa : http://www.anpm.ro)

Indicatorii reprezentaţi pe cele două hărţi sunt Lzsn (indicatorul acustic pentru zi, seară şi noapte) şi Ln (indicatorul acustic pentru noapte).

Tabelul 4.37 Caracteristicile sectoarelor de drum analizate

Denumire drum	Secţiune de drum (după poziţia kilometrică)	Nr.vehicule/an (anul 2010)	Lungimea (Km)	Limita sectorului
Drum naţional DN6	450+0 - 453+353	5970379	3,353	M.Caransebeş - DN 68 (intrarea în oraş)
Drum naţional DN6	453+353 - 457+700	4230150	4,347	DN68 – M.Caransebeş (intersecţie la nivel pe partea dreaptă cu DN68)

(Sursa : www.anpm.ro/web/apm-caras-severin/harti-de-zgomot)

Principala problemă de-a lungul sectoarelor de drum analizate o constituie incidenţa mare a zgomotului mai ales pentru clădirile de locuinţe situate în apropierea sectoarelor de drum analizate, cu valori între 60-75dB, ce depăşesc limitele admise (fig. 4.80 şi fig. 4.81). Nivelul ridicat al zgomotului face dificilă folosirea spaţiului din faţa clădirilor pentru recreere şi creează un disconfort fonic în interiorul apartamentelor cu ferestre orientate spre drum.

Expunerea timp îndelungat la un zgomot de mare intensitate constituie un pericol pentru locuitorii din zonele poluate fonic, iar cetăţenii trebuie să fie informaţi în legătură cu ce nivele de zgomot poate să suporte organismul uman pentru buna lui funcţionare.

Amenajarea drumului de centură al oraşului a scos traficul greu din oraş, diminuând semnificativ poluarea fonică de pe arterele principale de tranzit.

Capitolul V
CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ

Administraţia publică în Municipiul Caransebeș se organizează şi funcţionează în temeiul principiilor autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilităţii autorităţilor administraţiei publice locale, legalităţii şi al consultării cetăţenilor în soluţionarea problemelor locale de interes deosebit. Structura organizatorică a administraţiei publice locale reprezintă formalizarea şi repartizarea misiunilor şi funcţiilor între diferite subansamble (Direcţii, Servicii, Compartimente, Birouri, etc.) definite cu această ocazie, precum şi relaţiile stabilite între subansamblele în cauză. Organigrama este reprezentarea vizuală a structurii organizatorice.

Primarul, viceprimarul, secretarul, împreună cu aparatul de specialitate al primarului, constituie o structură funcţională cu activitate permanentă, denumită *Primăria*, care duce la îndeplinire hotărârile Consiliului Local şi dispoziţiile primarului, soluţionând problemele curente ale colectivităţii locale. Misiunea sau scopul Primăriei rezidă deci în soluţionarea şi gestionarea, în numele şi în interesul colectivităţii locale pe care o reprezintă, a treburilor publice, în condiţiile legii.

În administraţia publică locală, primarul îndeplineşte o funcţie de autoritate publică. El este şeful administraţiei publice locale şi al aparatului de specialitate al autorităţii administraţiei publice locale, pe care îl conduce şi îl controlează. Primarul răspunde de buna funcţionare a administraţiei publice locale, în condiţiile legii, şi reprezintă unitatea administrativ-teritorială în relaţiile cu alte autorităţi publice, cu persoanele fizice sau juridice române sau străine, precum şi în justiţie.

În exercitarea atribuţiilor sale, primarul emite dispoziţii cu caracter normativ sau individual. Acestea devin executorii numai după ce sunt aduse la cunoştinţa publică sau după ce au fost comunicate persoanelor interesate, după caz.

În calitate de reprezentant al statului, primarul poate solicita, inclusiv prin intermediul prefectului, în condiţiile legii, sprijinul conducătorilor serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor şi ale celorlaltor organe de specialitate ale administraţiei publice centrale, dacă sarcinile ce îi revin nu pot fi rezolvate prin aparatul de specialitate al primăriei.

Primarul este răspunzător de asigurarea ordinii publice şi liniştii locuitorilor, prin intermediul poliţiei locale, jandarmeriei, gardienilor publici, pompierilor şi unităţilor de protecţie civilă, care au obligaţia să răspundă solicitărilor sale, în condiţiile legii. În acest sens, el va lua măsuri de interzicere sau de suspendare a spectacolelor, reprezentaţiilor sau a altor manifestări publice care contravin ordinii de drept ori atentează la bunele moravuri, la ordinea şi liniştea publică.

În Municipiul Caransebeş, administraţia publică locală este organizată şi funcţionează potrivit prevederilor p**rincipalelor acte normative din domeniul administraţiei publice din România:**

- OUG nr.57/2019 privind Codul Administrativ;
- Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ cu modificarile ulterioare;
- Legea nr. 52/2003 privind transparenta decizionala in administratia publica;
- Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informatiile de interes public, cu modificarile si completarile ulterioare ;
- Legea 227/2015 privind Codul fiscal;
- Legea 53/2003- Codul Muncii.

Fundamentale sunt Legea administraţiei publice locale nr. 215/2001 şi Codul Administrativ adoptat prin OUG nr. 57/2019, la ansamblul reglementărilor adăugându-se hotărârile Consiliului Local al Municipiului Caransebeş privind aprobarea organigramei şi numărului de posturi ale aparatului propriu de specialitate. Municipiul Caransebeş are un primar şi un viceprimar, aleşi în condiţiile legii pe o perioadă de 4 ani.

Conform Organigramei instituţiei şi Raportului Primarului pe anul 2019, structura organizatorică a Primăriei Municipiului Caransebeş cuprinde :

- *Secretariatul general*, în subordinea căruia se află Compartimentul de lucru cu Consiliul local, precum şi Serviciul juridic şi de relaţii cu publicul, cu trei compartimente componente;
- *Direcţia de urbanism, cadastru şi administraţie locală,* alocată în responsabilitatea directă a Viceprimarului, în subordinea căreia se află Serviciul autorizări, avizări, urbanism, cu cinci compartimente, şi Serviciul administraţie locală, cadastru, sport şi licitaţii terenuri, cu patru compartimente de specialitate ;

Celelalte structuri sunt în responsabilitatea Primarului, şi anume:

- *Direcţia economică,* în componenţa căreia intră Compartimentul Contabilitate şi Serviciul Impozite şi taxe locale, cu două compartimente;
- *Serviciul Investiţii, achiziţii*, *administrativ, monitorizare,* cu patru compartimente;
- *Serviciul Integrare europenaă, informatizare şi comunicare,* cu trei compartimente;
- *Compartimentul Audit intern;*

- *Compartimentul Resurse umane;*
- *Compartimentul Centrul de Informare și promovare turistică;*
- *Biroul Cabinet Primar;*
- *Compartiment Integrare comunitatea romă.*

De menţionat că Primăria Caransebeş are desemnată o *echipă responsabilă cu calitatea*, formată din patru membri.

Pe lângă structurile menţionate, sub autoritatea Primarului Municipiului Caransebeş îşi desfăşoară activitatea şi alte instituţii şi servicii publice, şi anume: *Direcţia Poliţia locală; Poliţia comunitară; Serviciul public pentru Situaţii de urgenţă; Serviciul public pentru evidenţa persoanelor - SPCLEP; Casa de Cultură "G. Suru" a municipiului; Biblioteca municipală „Mihai Halici"; Direcţia de Asistenţa socială; Cantina de ajutor social; Serviciul public Piaţa Gugulanilor, SC Transal Urbis SRL (serviciul de salubritate şi transport public local); Serviciul public Întreţinere şi reabilitare.*

Raportul Primarului pe anul 2019 evidenţiază că *numărul total de posturi din aparatul de specialitate al Primarului aprobat de Consiliul local* este de 96, din care 83 de funcţii publice şi 13 funcţii contractuale, respectiv 2 funcţii de demnitate publică. Numărul de posturi este sub cel din 2016 (când erau prevăzute 102 posturi, din care 61 de funcţii publice şi 41 de posturi contractuale, la care se adăugau cele 2 funcţii de demnitate publică). Configuraţia actuală a organigramei instituţiei diferă parţial de cea din 2016, accesibilă în cadrul Raportului anual al Primăriei de la acea dată. În actuala organigramă lipseşte funcţia de administrator general, în schimb sunt mai multe compartimente decât în 2016, deşi responsabilităţile şi grupările ierarhice sunt relativ similare. Subliniem şi faptul că organigrama, aşa cum este construită, nu permite diferenţierea clară dintre structurile aparatului propriu al Primarului şi, respectiv, celelalte structuri ale administraţiei locale (ISU, Poliţia locală etc.).

Descentralizarea şi autonomia locală reprezintă elemente constitutive ale oricărui stat democratic. Prin împărţirea puterii în stat între autorităţile centrale şi cele locale devine posibilă respectarea specificului şi a intereselor particulare ale unităţilor administrativ-teritoriale, iar cetăţenilor li se acordă posibilităţi sporite de a se manifesta pe plan politic, economic şi social. Prin caracterul său descentralizat, administraţia locală îşi delimitează şi îşi asumă competenţele exercitate pe proprie răspundere, în favoarea şi la dispoziţia populaţiei, printr-un proces continuu, progresiv, care evoluează odată cu extinderea capacităţii administrative a fiecărei unităţi administrativ-teritoriale. Prin descentralizare, administraţia publică devine mai eficientă şi mai operativă, problemele care interesează populaţia se soluţionează la nivele inferioare, în condiţii de oportunitate si de operativitate sporită.

Calea cea mai eficientă de a realiza descentralizarea şi a asigura transparenţa în funcţionare este *informatizarea administraţiei*, ceea ce înseamnă, înainte de toate, o mai bună comunicare între cetăţeni şi administraţie, dar şi circuite interne mai rapide, mai sigure şi verificabile. Aceste elemente stau la baza îndeplinirii principiului subsidiarităţii, pe care se bazează autonomia locală, şi, mai ales, asigură creşeterea încrederii şi a gradului de satisfacţie a cetăţenilor faţă de actul administrativ.

Optimizarea activităţii interne

Creşterea eficienţei activităţii administrative la nivel local şi optimizarea proceselor interne sunt un rezultat al reflecţiei şi acţiunii sistematice asupra logicii activităţilor instituţionale, precum şi a elementelor de structură şi proces în managementul politicilor publice. Traducera în practică a acestor deziderate se face prin:

- implementarea unui sistem de management instituţional modern şi inovativ
- instituirea unor programe de formare/training a funcţionarilor publici
- aducerea deciziilor locale mai aproape de cetăţean şi implicarea comunităţii în luarea acestor decizii
- îmbunătăţirea timpului de răspuns şi a serviciilor publice
- monitorizarea şi evaluarea sistemelor şi procedurilor operaţionale

Rezultate remarcabile se obţin, în acest sens, prin informatizarea administraţiei locale şi asigurarea transparenţei instituţionale, în limitele legii, procese care asigură multiple avantaje :

- acces direct şi instantaneu la informaţie;
- scurtarea timpului procedurilor de rutină;
- standardizarea procedurilor de lucru şi consolidarea structurilor de date;
- reducerea reală a costurilor interne;
- descurajarea comportamentelor neadecvate, discreţionare, ale funcţionarilor publici;
- reducerea riscurilor de corupţie în actul decizional şi în rezolvarea problemelor cetăţenilor.

Din analiza informaţiilor puse la dispoziţie de Primăria Caransebeş şi din investigaţiile realizate asupra resurselor on-line ale acestei instituţii, reiese că s-au făcut progrese în ceea ce priveşte optimizarea actului administrativ. Gradul de informatizare este mai avansat din punct de vedere al stocării informaţiei curente, în sfera financiar-contabilă, achiziţii, evidenţa pupulaţiei, urbanism, dar rămâne încă deficitar în privinţa bazelor de date integrate, cu utilizatori multipli din interiorul primăriei. Pentru a optimiza circuitul intern al documentelor, a fost implementat softul Sobid, care înregistrează documentele şi le repartizează pe departamente. Tot prin intermediul acestui soft se întocmesc o serie de documente solicitate de cetăţeni (certificate de urbanism, autorizaţii de construire etc.).

Totuși, circulația informației și a documentelor intercompartimente este încă deficitară, fapt care reduce viteza de realizare a activităților curente, a raportărilor către structurile de coordonare sau integratoare de date, precum și viteza de răaspuns la problemele cetățenilor.

Relația cu cetățeanul

Cultivarea de relații cuprinzătoare, dinamice, flexibile, echitabile și riguros legale cu cetățenii este una din principalele rațiuni de a exista ale administrației locale, care trebuie să fie orientată spre rezolvarea problemelor contribuabililor. În condițiile actuale, în care există un clivaj pronunțat între contribuabilii obișnuiți cu digitalizarea și interacțiunea online, respectiv cei cu slabe abilități sau fără abilități digitale, desfășurarea optimă a acesor relații constituie o provocare. Pe de o parte, compartimentele primăriei aflate în relația cu publicul au obligația să răspundă exigențelor utilizatorilor avansați, ceea ce presupune echipare, formare, performanță și costuri, iar pe de altă parte să conserve un număr de structuri, de personal și proceduri clasice, care să satisfacă cerințele cetățenilor cu slabe competențe digitale sau fără astfel de competențe.

Treptat, însă, prin serviciile specifice, Primăria Caransebeș și-a propus și a pus în aplicare măsuri de obișnuire și stimulare a interacțiunii on-line, pe baza soluțiilor informatice dedicate. Această orientare este justificată de faptul că implementarea unui sistem unitar de informatizare în instituția publică locală aduce beneficii majore:

- acces direct și instantaneu al cetățenilor la informație;
- reducerea birocrației și descongestionarea serviciilor publice;
- scurtarea timpului procedurilor de rutină;
- rezolvare rapidă și interactivă a problemelor și cererilor;
- reducerea timpului de așteptare și de acces la informație;
- reducerea cozilor și a blocajelor la ghișee;
- creșterea încrederii cetățeanului în instituțiile și serviciile publice;
- promovarea culturii informatice în rândul cetățenilor;
- implicarea cetățenilor în actul decizional și procesul democratic.

Astfel, s-au implementat proiecte cu finanțare europeană de *creștere a capacității administrative*, așa cum este proiectul "Caransebeș, Eficient și Tânăr prin Administrare Transparentă și Economică – CETATE", în cadrul căruia s-au desfășurat cursuri de perfecționare în *Managementul performanței și calității în instituțiile publice* și în *Standarde de control intern managerial*, proiect încheiat în 2019, sau proiectul "Servicii publice performante furnizate cetățenilor din Municipiul Caransebeș", contractat cu AM POCA, aflat în curs de implementare.

Raportul Primarului pe anul 2019 evidențiază principalele activități ale Compartimentului Informatizare al instituției, listând și resursele software ale instituției, în

general pachete de tip office, internet, e-amil, protecţie antiviruşi, respectiv aplicaţii dedicate (*DocManager* – Registratura; *Intralegis* – linux; servere de fişiere; serverul de contabilitate; serverul de taxe şi impozite; serviciul de plăţi online pentru taxe şi impozite). Compartimentul Informatizare asigură funcţionalitatea şi administrarea domeniilor de internet: Primăria-caransebeș.ro; Caransebesonline.ro; Caransebes.ro; Portal-caransebes.ro; Statuia-europa.ro; Stiricaransebeș.ro; administrează portalul web primaria-caransebeș.ro şi pagina de Facebook a primăriei (Raportul Primarului, 2019).

Interacţiunea cu publicul se face atât în mod clasic, la telefon, prin centrala primăriei cu legături interne pe departamente, cât şi prin e-mail (primaria.caransebes@gmail.com), aplicaţia *Caransebes App*, disponibilă pe Google magazin play şi App store.

Pentru plata impozitelor şi taxelor locale, serviciul de specialitate al Primăriei foloseşte platforma naţională *ghiseul.ro*, cu o adresabilitate în creştere din partea cetăţenilor, care îşi achită taxele şi impozitele online în procent de 30-40%.

Municipiului Caransebeş acordă şi unele facilităţi fiscale şi administrative, aprobate de Consiliul local, cum sunt: scutiri de impozite pe clădiri (conform HCL 238/2019, stimulente fiscale pentru persoane fizice sau juridice (conform HCL 238/2019), gratuitate la transportul public local pentru elevi şi pentru toţi cetăţenii municipiului care au venituri sub 2000 lei/lună.

Consiliul local al Municipiului Caransebeş

Activitatea Primăriei Municipiului Caransebeş şi a structurilor aflate în subordinea acesteia este în acord cu hotărârile adoptate de Consiliul local al Municipiului Caransebeș. Actualul Consiliu a rezultat în urma alegerilor locale din 27 septembrie 2020 şi este format din 19 membri (7 PNL, 6 PSD, 3 PRO România, 1 USR-PLUS, 1 PMP, o structură mai compozită decât cea rezultată din alegerile precedente, când au fost 10 de la PNL şi 9 de la PSD). După constituire, Consiliul local şi-a organizat şi îşi desfăşoară activitatea în *5 comisii de specialitate*, după cum urmează:

- Comisia de specialitate nr. l pentru studii, prognoze economico - sociale, buget finanţe şi administrarea domeniului public şi privat;
- Comisia de specialitate nr. 2 pentru organizarea şi dezvoltarea urbanistică, realizarea lucrărilor publice, protecţia mediului înconjurător, conservarea monumentelor istorice şi de arhitectură;
- Comisia de specialitate nr. 3 pentru servicii publice, comerţ, agricultură şi turism;
- Comisia de specialitate nr. 4 pentru activităţi ştiinţifice, învăţământ, sănătate, cultură, protecţie socială, sportive si de agrement ;

- Comisia de specialitate nr. 5 pentru administraţie publică locală, juridică, disciplină, apărarea ordinii publice, respectarea drepturilor şi a libertăţii cetăţenilor.

Comisiile de specialitate fundamentează şi avizează proiectele de hotărâri supuse aprobării Consiliului. În perioada 2017-2019, de exemplu, Consiliul local al Municipiului Caransebeş a adoptat între 300 şi 250 de hotărâri anual, care au făcut posibilă îndeplinirea în condiţii de legalitate a atribuţiilor executive ale Primăriei şi structurilor aflate în subordinea sa. Toate hotărârile sunt făcute publice şi sunt accesibile pe portalul web al Primăriei Municipiului Caransebeş, pagina dedicată Consiliului local.

Capitolul VI

PROFILUL SPAȚIAL ȘI FUNCȚIONAL AL MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ

VI.1 Structura constructivă

Municipiul Caransebeș conservă o structură urbană ***mononucleară***, cu tendințe de prelungire tentaculară de-a lungul principalelor căi de comunicație cu exteriorul. Această structură este rezultatul evoluției istorice, care a făcut ca în țesutul urban actual urmele celor două localități din a căror unire a rezultat Caransebeșul (Sebeș, cu vechea cetate, și Căran/Căvăran situat la sud) să se estompeze. Consolidarea așezării în plan local a condus la dobândirea statutului de oraș în anul 1556, statut care îi va accentua rolul coordonator în culoarele Timișului și Bistrei și va contribui la îndesirea habitatul în jurul cetății.

În intravilanul actual, se disting ***mai multe structuri urbanistice***, și anume : centrul vechi, cu clădirile cele mai reprezentative arhitectural și funcțional ; arealul pericentral, cu habitat aglomerat în lungul unei rețele dense de străzi, cu interstiții de mici dimensiuni între artere și edificii emblematice mai rare, din care unele de dată recentă ; cartierele cu habitat individual, ale căror străzi închid interstiții verzi mai largi și cu utilizări agricole, amintind de peisajele tipice satelor bănățene; cartierele de habitat colectiv (blocuri), local întrepătrunse cu cele de case ; zonele industriale și de transporturi, localizate marginal, prelungind tentaculele urbei. Spre deosebire de alte orașe, în Caransebeș aceste structuri spațiale nu sunt delimitate clar, existând areale de tranziție sau/și de interferență.

Convergența hidrografică și configurația reliefului local, cu o mai mare stabilitate și o extensiune largă a podurilor teraselor pe partea dreaptă a Sebeșului și a Timișului, în zona lor de confluență, au condus la stabilizarea ***centrului orașului*** la cca 500 metri nord-est de această confluență. Centrul vechi s-a conturat în arealul dintre actuala Piață a Revoluției și Parcul General Dragalina, în care, ca și astăzi, convergeau Calea Timișoarei dinpre nord, Calea Orșovei/Severinului dinspre Dunăre, respectiv Calea Ardealului dinspre Hațeg. În apropiere se racordau și alte relații locale (drumul spre Muntele Mic prin Turnu Ruieni, respectiv Calea Vârșețului spre Reșița), configurație moștenită de rețeaua stradală până în

prezent. În zona de joncțiune a acestora s-au concentrat activitățile cu funcții polarizatoare și de redistribuire, gereatoare de centralitate.

S-a conturat, astfel, *un centru* de mici dimensiuni, cu peisaj urban tipic central-european, cu clădiri reprezentative în stilul eclectic specific perioadei de trecere dintre secolele 19 și 20, cu unele inserții de art nouveau, asociate mai vechilor clădiri baroc, de sec. 18 și ulterior. Acestea înconjoară spații publice largi, de tipul pieței, scuarurilor și intersecțiilor (fig. 6.1), care pun în valoare arhitectura valoroasă. Regimul de înălțime tipic urban (2-4 nivele sau echivalent) este dat de clădirile publice cu rol administrativ, cultural-educativ și religios. Puține sunt structurile de habitat privat care se înscriu în același registru de înățime, fapt care reflectă o relativă modestie a forței elitei economice locale în sec. 19 și la începutul sec. 20.

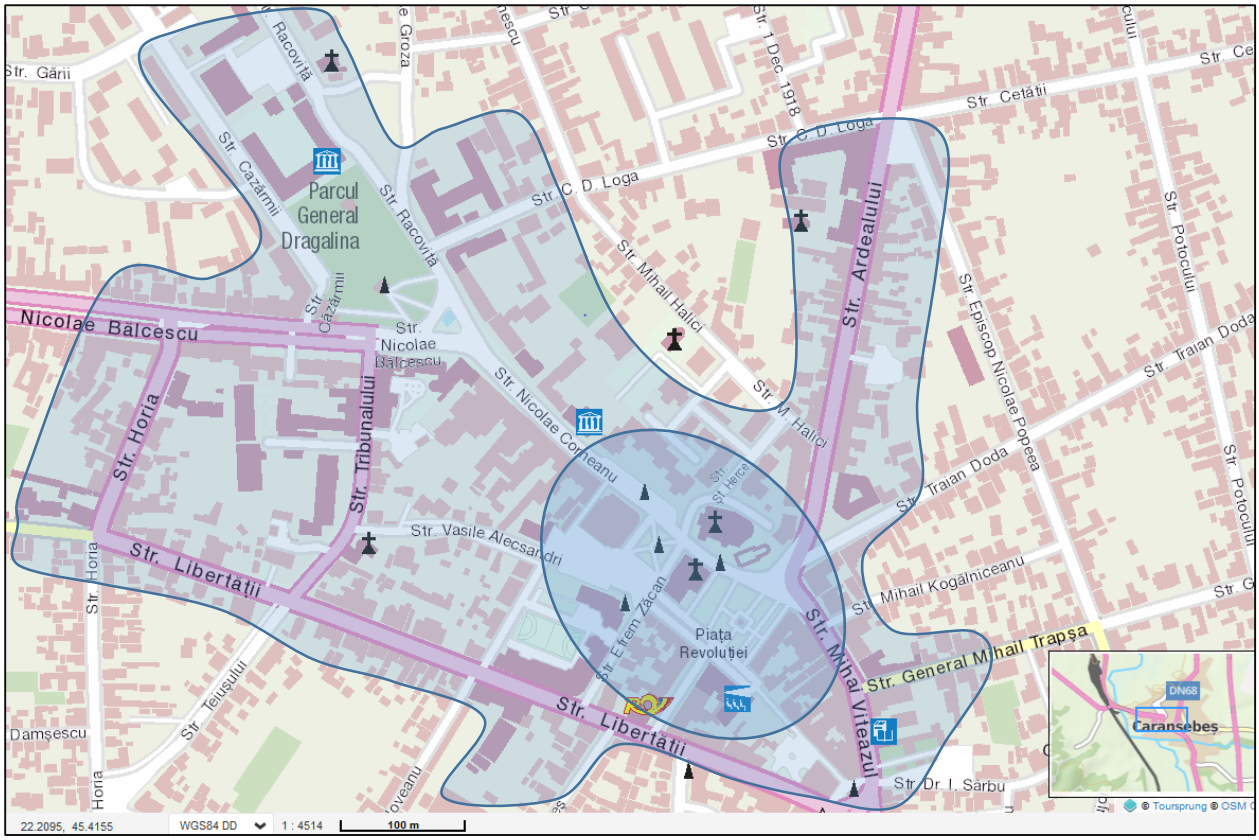

Fig. 6.1. Zona centrală a Mun. Caransebeș
(fragment din Harta digitală a municipiului, cu modificări)

Rolul acestui 'cartier', de placă turnantă pentru fluxurile intraurbane și interurbane, s-a diminuat în ultimul deceniu, ca urmare a restricționării circulației motorizate, dirijată pe străzi adiacente sau scoasă în afara orașului (pe șoseaua de centură). În schimb, a crescut

dimensiunea sa civică, prin piteonizare parţială şi amenajare peisagistică. Aceasta a dus pe de o parte la creşterea ponderii spaţiilor minerale, pe de altă parte la multiplicarea microspaţiilor verzi, amenajate ca fronturi sau aliniamente stradale şi scuaruri cu rol estetic şi de echilibru.

Majoritatea faţadelor clădirilor cu funcţii publice, emblematice pentru oraş, au fost renovate în ultimii ani şi sunt bine întreţinute, păstrând elementele decorative originale, specifice perioadei şi stilului în care au fost construite. În schimb, corpul integral şi interioarele acestora nu au primit aceeaşi atenţie, fapt care le reduce din funcţionalitate şi estetică.

Pe măsură ce creşte distanţa faţă de Piaţa Revoluţiei, impozanţa şi densitatea clădirilor publice se reduc, marcând trecerea treptată la ***arealul pericentral***, cu funcţii mixte, predominant rezidenţiale. Construcţiile, astăzi tot mai îndepărtate de cele specifice spaţiului rural bănăţean datorită înnoirii habitatului, formează aliniamente continue la stradă. Acestea fie păstrează vechea poziţionare, organizarea şi arhiectura şvăbească, cu gospodăria dispusă în jurul curţii interioare, fie afişează un proces de înnoire arhitecturală, cu tot mai dese inserţii de tip vilă urbană. În acest areal se regăsesc şi alte tipuri de inserţii, unele adăpostind activităţi economice, altele cu rol de habitat coelctiv, în unităţi de tip plombă (fig. 6.2), fapt ce creează anumite dificultăţi în organizarea coerentă a spaţiului urban.

Fig. 6.2. Configuraţie urbanistică de tip pericentral (între centrul Caransebeşului şi râul Sebeş)
(sursa: captură Google Earth)

Reţeua stradală cvasirectangulară continuă să fie strânsă, interstiţiile acesteia fiind aproape integral ocupate de construcţii şi amenajări, ca urmare a cadastrării din perioada habsburgică şi a presiunii imobiliare mai vechi sau mai noi. Acest areal este discontinuu şi se întrepătrunde atât cu cel central, spre interior, cât şi cu celelalte tipuri de structuri spaţiale

extinse spre marginile oraşului. Mai bine reprezentat este spre sud (între centru şi malul râului Sebeş), spre est (între străzile G-ral M. Trapşa, Dâlmei şi Potocului) şi spre nord (unde însă vechiul ţesut a fost parţial destructurat de habitatul colectiv postbelic).

Structurile teritoriale de habitat care continuă spre margini intravilanul municipiului sunt de o remarcabilă diversiate. O pondere însemnată ocupă ***cartierele cu habitat individual de tip cvasirural***, formate din aliniamente de case alăturate, dispuse la stradă, separate de mici curţi interioare, în spatele cărora se întind parcelele aflate în proprietatea localnicilor, într-un aranjament de fâşii înguste şi lungi. Presiunea imobiliară nu a fost destul de mare pentru a impune fragmentarea acestora, cu atât mai mult cu cât accesul la stradă ar depinde de dreptul de sevitute. Ca urmare, reţeaua stradală prezintă ochiuri largi, în cuprinsul cărora se desfăşoară în voie pacelarul agro-ecologic al gospodăriilor aliniate la stradă (fig. 6.3). În caz de presiune imobiliară, îndesirea habitatului este posibilă prin amenajarea de străzi noi, dar nu este de dorit, din raţiuni de echilibru ecologic. Totuşi, densitatea liniară ridicată a gospodăriilor asigură condiţii bune pentru echiparea tehnico-edilitară şi exploatarea eficientă a infrastructurilor de utilităţi.

Fig. 6.3 Habitat individual cvasirural din partea de est a oraşului Caransebeş
(Sursa: captură Google Earth)

O eficenţă funcţională şi mai bună prezintă ***microcartierele de locuinţe colective (tip bloc),*** care ocupă suprafeţe mari în părţile de nord şi nord-vest ale pericentrului, între Splaiul Potocului în NE şi Strada Cazărmii la SV. Acestea se continuă spre nord cu cvartalul de blocuri din partea centrală şi vestică a cartierului Pipirig, respectiv cu cel din cartierul ACH. Sunt blocuri cu regim mediu de înălţime, tip P+4, cu densitate mare şi grad ridicat de mineralizare a intravilanului local, acesta reprezentând unul din principalele elemente de disconfort pentru locuitori (fig. 6.4). Tocmai de aceea s-a încercat crearea unor centre locale de interacţiune publică, reprezentatate aici prin spaţii comerciale de tip supermarket, ale căror parcări creează areale de convergenţă şi deschidere vizuală, însă tot de tip mineral. Amplasarea lor s-a făcut pe locul unor interstiţii ale spaţiului urban, diponibilizate în scop comercial, şi a valorificat densitatea demografică ridicată din cvartalele de blocuri din proximitate.

Fig. 6.4 Cartier de locuinţe colective (blocuri) în Caransebeş
(Sursa: captură Google Earth)

În restul oraşului, sunt doar inserţii punctuale de habitat colectiv (postbelic?), aşa cum sunt pavilioanele tip P+2, înnecate în verdeaţă din cartierul Şesul Roşu, izolat în nord-vestul oraşului, dincolo de gară, ori cele construite în anii 1980 pe Aleea Bujorului în

proximitatea centrului, cele din apropierea gării, cele de pe Calea Severinului în cartierul Balta Sărată etc.

Fig. 6.5 Corp urban prelungit tentacular spre sud, în lungul DN 6, cu structură compozită.
(sursa: captură Google Earth)

La structurile spaţiale amintite, se adaugă *mobilarea urban-industrială* din lungul principalelor axe de transport, ***prelungite tentacular*** atât spre nord, cât şi spre sud, cu înşiruiri cvasiliniare de construcţii, în care alternează unităţi de locuit de tip individual, mai rar colectiv, cu pensiuni turistice, vechi unităţi militare – ultimele situate în nord, cu sedii de firme, unităţi de servicii, multe localizate în cadrul vastelor spaţii industriale dezvoltate în perioada socialistă, astăzi abandonate sau parţial convertite (fig. 6.5). Peisajul acestora este afectat de lipsa de unitate şi de multitudinea terenurilor abandonate ale vechilor platforme industriale.

În limitele administrative ale municipiului există şi ***spaţii rurale tipice***, izolate de oraşul propriu-zis, fie cu habitat individual concentrat, ca în cazul satului Jupa, al cartierului Carbonifera Veche, sau al părţilor centrale ale cartierelor Teiuş şi Valea Cenchii, fie cu gospodării dispersate, înconjurate de grădini şi terenuri agricole, aşa cum sunt risipirile din marginile ultimelor două cartiere menţionate. Local, acestora le sunt astăzi asociate ruinele unor ferme agricole sau ale unor spaţii industriale şi de servicii abandonate după 1990 (fig. 6.6).

Fig. 6.6 Spaţii rurale din Caransebeş, cu habitat dispersat şi nuclee de activităţi agro-industriale, de servicii şi turism (Cartierul Teiuş)
(sursa: captură Google Earth)

Revigorarea economică a municipiului Caransebeş este de dată foarte recentă, fapt care nu a permis un proces amplu de înnoire a habitatului individual şi de propagare a acestuia spre margini. Ca urmare, în jurul municipiului nu există cartiere coerente de vile, remodelarea habitatului având încă un caracter punctual şi fiind cuprinsă predominant în ţesutul urban propriu-zis. Totuşi, sunt iniţiative imobiliare noi, ancorate la periferie, îndeosebi în cartierele Racoviţei, Aeroport (str. Traian Doda, Laurenţiu Iancu), Valea Cenchii - extindere loturi tineri căsătoriţi etc. De asemenea, în zona Aeroportului, în ultimii 5 ani au fost construite mai multe locuinţe colective în regim P+2, cu peste 60 de apartamente, această zonă, împreună cu cartierul Racoviţei, fiind cele mai dinamice din municipiu.

Local, suprafaţa acestora a fost segmentată şi concesionată sau vândută unor antreprenori din domeniul serviciilor lucrative, reparaţiilor sau al atelierelor industriale, care au reabilitat fragmentar unele clădiri şi au viabilizat mici suprafeţe pentru activităţi productive şi de servicii. Cele mai multe şi mai viabile sunt în partea de sud, pe vechea platformă Balta Sărată (Telco PE, Ecolemn ş.a.), cărora li s-au asociat şi unităţi industriale noi, de tip green field (Massiv Forest, Bornedze, Benning), localizate pe teritoriul comunei Buchin (fig. 6.7).

Un declin accentuat au cunoscut şi **zonele de transport,** bine reprezentate în nord-vestul oraşului, cu gara locală şi vastul triaj, înconjurate de antrepozite şi mici unităţii industriale de reparaţii şi construcţii feroviare, respectiv în partea de est, acolo unde Aeroportul Caransebeş a fost închis, existând perspective pentru redeschiderea sa ca unitate

privată, cu posibile prestaţii comerciale de trafic aerian utilitar şi turistic local şi de reparaţii de avioane.

Pe de altă parte, s-au destructurat practic ***vechile zone industriale şi de antrepozite***, în care funcţionau Combinatul de prelucrare a lemnului de la Balta Sărată (în sud), Întreprinderea de Construcţii Metalice (în nord) sau zona Triaj CFR (în nord-vest), cu reparaţii de vagoane şi depozite de marfă. S-a destructurat parţial şi mai vechea zonă industrială mixtă din nordul arealului pericentral, cu fabrici ale industriei alimentare (pâine, lapte, gheaţă), de mobilă şi de cărămidă. Peisajul actual al tuturor acestora este mai degrabă dezolant, fiind marcat de ruinele vechilor hale industriale şi ale clădirilor administrative.

Fig. 6.7 Zona industrială Balta Sărată, din sudul Mun. Caransebeş, extinsă şi pe teritoriul comunei Buchin
(sursa: captură Google Earth)

VI.2 Structura de utilizare

Centrul Municipiului Caransebeş este caracterizat de o diversitate crescută a utilizărilor cu caracter intensiv, în care *funcţiile de tip central* (vezi mai jos) se asociază cu activităţile comerciale (boutique, baruri, restaurante, cofetării/patiserii, hoteluri, sedii

bancare etc.), activităţi de învăţământ, cultură, spaţii de echilibrare ecologică şi recreative (parcuri, locuri de joacă pentru copii), respectiv spaţii de interacţiune socială (pieţe publice).

În ***zona pericentrală*** se menţine o densitate ridicată a utilizărilor, în cadrul cărora ia amploare funcţia rezidenţială, completată de activităţile de învăţământ (licee, colegii, şcoli generale) şi de activităţile comerciale specializate, de mici dimensiuni, care se regăsesc de-a lungul principalelor artere de legătură cu alte cartiere şi cu extravilanul. Această zonă este mai bine reprezentată la sud, sud-vest şi nord-vest de centru şi prezintă inserţii de funcţii industriale, de servicii lucrative şi de redistribuire, cu dispersie punctuală. Spre nord-est, caracterul pericentral se pierde repede, în favoare rezidenţialului individual.

În ***cartierele periferice*** cu caracteristici cvasiurbane şi rurale, utilizarea dominantă este cea rezidenţială, căreia i se asociază local unităţi comerciale şi de servicii de proximitate. În aceste zone nu sunt amplasate funcţii de tip central, în schimb sunt inserţii para-industriale şi de servicii, precum şi utilizări agricole şi spaţii verzi private, care beneficiază de interstiţiile mai largi local ale reţelei stradale. În zonele rezidenţiale mobilate în perioada socialistă, cu unităţi de habitat colectiv, sunt puţine alte utilizări în afara rezidenţialului, datorită densităţii mari a blocurilor. Incidenţă crescută au micile unităţi comerciale de proximitate, deschise la parterul unor imobile, prin schimbarea funcţiei de locuire.

În ***cartierele tentaculare*** din lungul axelor de transport interurban, nu mai există o utilizare dominantă. Înainte de 1990, acestea aveau anumite particularităţi, date de specializarea prin planificare centralizată : predominant utilizări pentru spaţii de transport şi antrepozite în nord-vest, pe relaţia cu Lugoj-Timişoara, predominant utilizări rezidenţiale şi industriale în sud, pe relaţia cu Orşova, respectiv utilizare industrială în nord, în proximitatea drumului spre Haţeg. Tuturor acestora li se asociau utilizări agricole. În prezent, folosinţele industriale şi-au redus ponderea în favoarea altor funcţii, rezidenţiale, de servicii productive cu valoare adăugată redusă, turism, depozite, comerţ specializat etc. O pondere încă foarte mare au spaţiile abandonate, între care cele de tip brownfield, noile firme preluând doar segmente din vechile zone industriale localizate la marginea oraşului.

VI.3 Funcţiile urbane şi morfostructurile urbanistice asociate

Funcţiile de tip central se concentrează în nucleul vechi al oraşului şi în proximitatea sa. Din această categorie fac parte structurile administraţiei publice locale, precum Primăria (fig. 6.8), lăcaşurile principale de cult (Catedrala ortodoxă română, Biserica romano-catolică, Sinagoga) (vezi fig. 6.11), instituţiile cultural-muzeale (Muzeul Judeţean de

Istorie și al Regimentului de Graniță), precum și piețele publice, cea mai generoasă fiind Piața Revoluției, continuată cu Piața General I. Drăgălina. În jurul acestora există o anumită gamă de structuri de polarizare comercială privată (vezi mai sus), care accentuează funcționalitatea centrală a acestui spațiu.

Fig. 6.8 Primăria Municipiului Caransebeș

Funcția educativă și de formare are remarcabile tradiții în Caransebeș, vechi centru de învățământ și identitate românească din Banatul Montan. Prin tradițiile sale, cel mai reprezentativ este Colegiul Național *C. D. Loga* (fig. 6.9), continuatorul vechii Școli Normale din județ, menționată ca școală pedagogică românească încă din 1582, în predoslovia *Paliei de la Orăștie* (https://cncdloga.ro/istoric/). Prestigios este și Colegiul Național *Traian Doda*, aflat într-o clădire monument istoric (fig. 6.10), rețeaua locală a învățământului liceal fiind

completată de Liceul Tehnologic *Dacia*, Liceul tehnologic *T. Corîrlă* (auto) şi de Seminarul Teologic Ortodox '*Episcop I. Popasu'*, toate aflate în zona centrală a oraşului. Se adaugă Liceul Tehnologic *Decebal*, din cartierul Pipirig, Liceul Tehnologic de Aviaţie *Max Ausnit*, asociat aeroportului, două şcoli sanitare postliceale private şi mai multe şcoli generale, majoritatea grupate în zona centrală şi în cea nordică, spre/în cartierul Pipirig. Există şi două grădiniţe, la care sunt arondate alte 10 structuri teritotiale fără personalitate juridică, dispersate în tot oraşul.

Fig. 6.9 Colegiul Național *C. D. Loga* Caransebeș

Fig. 6.10 Colegiul Național *Traian Doda* Caransebeș

Fig. 6.11 Edificii religioase reprezentative din municipiul Caransebeș
(catedrala ortodoxă română, vechea catedrală ortodoxă, catedrala catolică, sinagoga)

1. **Funcţia medico-sanitară** este dimensionată la nivelul adresabilităţii populaţiei locale şi al funcţiei de polarizare pe care o are Caransebeşul în cadrul judeţului. Dispersia şi ancorarea unităţilor medico-sanitare în intravilan este influenţată

semnificativ de tendința de poziționare în zona centrală și pericentrală a orașului, respectiv în proximitatea unității medico-sanitare cea mai reprezentativă din oraș, și anume Spitalul Municipal de Urgență Caransebeș, situat în zona predominant rezidențială din estul orașului, căruia i se asociază, pe aceeași platformă, Policlinica publică și Crematoriul (fig. 6.12 și 6.13). Tot de Spitalul Municipal de Urgență aparține și secția de Boli Infecțioase a Spitalului Municipal de Urgențe care este localizată pe str. Eftimie Murgu, nr. 2 (Spitalul BORA).

Cu excepția Cartierului Pipirig, din nord, niciunul din cartierele mărginașe ale Caransebeșului nu reprezintă spații de ancorare suficient de atractive, nici pentru cabinetele de familie, nici pentru alte structuri medico-sanitare, cum ar fi clinicile private sau farmaciile. Din acest punct de vedere, accesibilitatea inegală la serviciile de sănătate a populației din intravilan nu este compensată decât de dimensiunile reduse ale orașului.

Fig. 6.12 Platforma Spitalului Municipal de Urgență din Caransebeș

Fig 6.13 Caransebeş : Spitalul Municipal de Urgenţă şi Policlinica publică

Funcţia religioasă a Caransebeşului este veche şi prestigioasă. Pe lângă bisericile de mir, aici se află una din cele mai vechi episcopii ortodoxe din Banat, afirmată drept centru al ortodoxiei româneşti încă de la sfârşitul sec. al XVII-lea. Pierdut în 1775 în favoarea Vârşeţului, centrul eparhial a fost restabilit la Caransebeş în 1865 şi va juca un rol însemnat în emanciparea culturală a românilor bănăţeni, inclusiv prin activitatea Institutului Teologic Pedagogic (1865) şi a Bibliotecii diecezane, dar şi la nivel naţional. Astfel, Caransebeşul va da primul Patriarh al României, pe Miron Cristea, precum şi actualul Mitropolit al Ardealului, Laurenţiu Streza, fost Arhiepiscop al Episcopiei Caransebeşului. Această anvergură ecleziastică se explică prin nivelul înalt al studiilor teologice cultivat la Academia Teologică din Caransebeş, care a funcţionat în perioada 1927-1948 şi a dat personalităţi de prim rang ale ortodoxiei româneşti. Academia a fost desfiinţată de regimul comunist, pentru ca, în 1955/56, să fie permisă reactivarea centrului local de învăţământ religios, sub forma Seminarului Teologic din Caransebeş, rămas în prezent singurul seminar teologic din Banat.

De altfel, municipiul Caransebeş este un important centru multiconfesional, pe lângă comunităţile ortodoxe şi catolice existând comunităţi importante de baptişti (peste 700 membrii), penticostali (400 membrii), adventişti (100 membrii), greco-catolici, nazarinieni etc. În oraş există, de asemenea, o diversitate de lăcaşuri de cult: biserici ortodoxe române, ortodoxă ucraineană, catolice, greco-catolice, baptiste, penticostale, lutherană, calvină, adventiste, nazarineană, martorii lui Iehova, precum şi o sinagogă evreiască.

Fig. 6.14 Ceremonie de început de an şcolar la Seminarul Teologic din Caransebeş (2020)
(https://www.episcopiacaransebesului.ro/stiri/educatie/2020/09/)

Ancorarea teritorială a spaţiului religios local vădeşte aceeaşi vocaţie de tip central, cele mai reprezentative biserici şi catedrale (ortodoxă, catolică) fiind situate în centrul oraşului. Dar, spre deosebire de alte funcţii, cea religioasă este reprezentată şi la nivelul cartierelor (inclusiv în Valea Cenchii, Pipirig sau Balta Sărată, mai izolate), atât prin lăcaşurile ortodoxe de cult, cât şi prin cele ale bisericilor evanghelice, protestante şi, mai rar, catolice. Unele din acestea sunt legate şi de cele 10 cimitire ale oraşului, localizate marginal, din care unul romano-catolic şi altul israelit. Celelalte sunt ortodoxe sau mixte, aşa cum este şi cel de la Jupa.

Funcţia culturală se întrepătrunde ca expresie şi localizare cu funcţiile educativă şi religioasă. Cele mai importante instituţii culturale caransebeşene sunt Casa Municipală de Cultură *George Suru* (fig. 6.15), Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă din Caransebeş (fig. 6.16), Galeria de artă *Corneliu Baba*, Cercul Militar Caransebeş şi Biblioteca Municipală *Mihail Halici*, la care se adaugă unele unităţi de învăţământ de profil, cum este Şcoala de Muzică şi Arte plastice, sau cu dotări şi activităţi culturale de tradiţie (Colegiul Naţional *Diaconovici Loga*, Seminarul Teologic *I. Popasu*, Episcopia Caransebeşului etc.). În schimb, oraşul şi-a pierdut unele din structurile tradiţionale foarte prestigioase, cum a fost Orchestra de Muzică Populară Doina Banatului (1950 – 2017), a cărei reînfiinţare ar da un plus de viaţă culturală şi de farmec autentic municipiului.

Fig. 6.15. Casa Municipală de cultură Geoge Suru, Caransebeș
http://cnipt-caransebes.ro/zona-turistica/obiective-turistica-din-caransebes/

Fig. 6.16 Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță din Caransebeș, clădire construită în 1753, în stil baroc provincial austriac
https://www.muzeul-caransebes.ro/istoric/

Funcţia sportivă beneficiază de spaţii variate, aflate însă în stări diferite de funcţionalitate. Cel mai reprezentativ din punct de vedere urbanistic este Stadionul municipal, situat în vestul oraşului, pe malul Timişului, infrastructura principală pentru meciurile de fotbal, concursurile de atletism etc., afirmate de-a lungul timpului în Caransebeş. Fotbalul este atestat oficial în oraş începând cu anul 1913 (Foaia Diecezană, an XXVIII, nr. 45, din 10/23 noiembrie 1913, p. 4, în Voicău, 2017), dar se practică şi alte sporturi, cum sunt atletism, volei, lupte, judo, escaladă (fig. 6.17) etc., care beneficiază de infrastructuri publice (Sala Polivalentă Victoria) sau în cadrul unităţilor şcolare (săli şi terenuri de sport). La acestea se adaugă sălile asociaţiilor şi cluburilor private, precum şi structura de escaladă din Parcul Teiuş, care în august 2020 a organizat Campionatul naţional de escaladă. Remarcăm totuşi faptul că, pe ansamblu, infrastructura sportivă din Caransebeş s-a degradat mult în ultimele decenii, renovările şi amenajările noi neridicându-se la standardele necesare performanţei şi nici la cerinţele fireşti pentru asigurarea sănătăţii publice.

Fig. 6.17. Peretele de escaladă din parcul Teiuş, Caransebeş (2020)

Funcţia turistică este legată de clădirile de patrimoniu, monumentele, muzeele, centrele de cultură şi artă, respectiv parcurile oraşului. Caransebeşul are edificii dispuse compact, multe din ele foarte valoroase din punct de vedere istoric şi arhitectural : Biserica Sf. Gheorghe din secolele XV-XVIII (vechea catedrală ortodoxă), Biserica Sf. Ioan, Palatul Comunităţii de Avere, vechea Cazarmă din secolul al XVIII-lea, Biserica Catolică, Sinagoga, clădirea fostului Comitat, Noua casă de păstrare, Primăria, Liceul Traian Doda, etc. Dintre monumente, se impune statuia generalului Drăgălina, situată în parcul cu acelaşi nume (operă a sculptorului Mihai Onofrei devenită un simbol al Caransebeşului) sau statuia „Pro patria", din centru, dăltuită de către sculptorul Horvay în marmură albă de Ruschiţa (http://cnipt-caransebes.ro/zona-turistica/). Dar, Caransebeşul este şi o placă turnantă pentru turismul unei mari părţi a Banatului Montan (Munţii Semenic, Muntele Mic – Munţii Ţarcu), justificând astfel amplasarea aici a Centrului Naţional de Informare şi Promovare Turistică (fig. 6.18), cu rol de promovare a potenţialului turistic din întregul judeţ.

Fig. 6.18 Centrul Național de Informare și Promovare Turistică din Caransebeș
(https://www.carpathian-gardens.com/cnipt-caransebes.html)

Funcţia comercială este susţinută atât de vechile magazine specializate de tip boutique din centrul oraşului şi de-a lungul principalelor axe de transport care structurează oraşul, cât şi de noile supermarket-uri generaliste. Acestea sunt localizate în centru (Euro Shopping Mall), dar mai ales spre nord, între cvartalele de blocuri din Cartierul Pipirig, în proximitatea străzii Ardealului (Peny Market, Kaufland şi Lidl – fig. 6.19). Un rol aparte pentru polarizarea comercială subregioală exercitată de Caransebeş îl joacă Piaţa Gugulanilor (fig. 6.19), situată în sudul zonei centrale, pe malul Sebeşului. Aici îşi desfac produsele agricultorii din satele de gugulani, ca şi alţi producători, din zonele de câmpie, Caransebeşul continuând să-şi exercite, astfel, funcţia de centru de schimb principal în zona sa. Acestor unităţi li se adugă magazine şi depozite specializate pentru comerţul en gros, alte centre de distribuţie, dar mai ales unităţi de alimentaţie publică (restaurante, baruri, cofetării, cafenele, cluburi, chioşcuri specializate etc.), cu aceeaşi distribuţie teritorială centrală şi radiară.

Fig. 6.19 Spaţii comerciale în Caransebeş (magazinele Kaufland, Lidl şi Piaţa Gugulanilor)

Funcţia de transport este potenţată de poziţia la răscruce a oraşului. Deşi a cunoscut un declin evident în ultima jumătate de secol practic la toate modurile de transport cu cexcepţia celui rutier, aceasta poate fi relansată. Pe de o parte, în 2020, în sistemul feroviar a fost decisă recalibrarea căii ferate Arad – Timişoara – Caransebeş, ca sector din coridorul 4 paneuropean, pe care linia va fi dublată şi va permite circulaţia trenurilor cu 160 km/h, ceea ce presupune şi reamenajarea gării Caransebeş. Pe de altă parte, investiţiile private realizate în cadrul Aeroportului deschid perspectiva transformarii acestei infrastructuri într-un hub local pentru turismul montan şi din Defielul Dunării, în măsura în care se vor face investiţii şi în acest domeniu. De asemenea, evoluţiile de perspectivă întrevăd continuarea autostrăzii A6, de la Lugoj spre Caransebeş, Drobeta-Turnu Severin şi Calafat, cu un traseu pe la est de aeroport, ceea ce va da un nou impuls economiei şi societăţii locale. Transportul local este asigurat de *Transal Urbis* Caransebeş, care deserveşte 4 trasee: Pipirig – Gară Jupa (13 curse duble/zi); Pipirig – Balta Sărată (13 curse duble/zi); Pipirig – Spital (4 curse duble/zi); Pipirig – Valea Cenchii (5 curse duble/zi). Considerăm că, ţinând cont de dimensiunile oraşului, există o bună acoperire cu trasee de transport în comun. Serviciul mai trebuie rafinat, pentru o bună corelare cu orarul trenurilor şi cu cel al unităţilor economice locale.

Funcţia rezidenţială este principala funcţie pentru cca jumătate din suprafaţa intravilanului. Aceasta se combină şi cu celelalte zone funcţionale, mai puţin cu cea de transport specializat şi, local, cu cea industrială. Din punct de vedere al bilanţului teritorial, ponderea cea mai mare o *au locuinţele individuale*. De la forme de acoperire exclusivă spre marginile estică, sudică şi vestică ale oraşului, inclusiv în cartierele izolate Teiuş, Valea Cenchii, Carbonifera şi în satul Jupa, situat la nord, locuirea individuală înaintează spre centru, unde se întrepătrunde cu alte forme de habitat şi cu alte funcţii, într-un peisaj urban mozaicat.

Gospodăria familială tipică din orașul propriu-zis este cea cu casa la stradă și curte interioară, cu porțile de intrare sub acoperiș comun cu cel al casei, specifică Banaului montan (fig. 6.20). Curtea este mică, de formă alungită perpendicular pe stradă, iar casa, cu un nivel, este dispusă în lungul curții, cu camera de oaspeți la drum și camerele de locuit, bucătăria și anexele înșiruite sub același acoperiș, una după alta, până spre fundul curții. Această dispunere permite o densitate liniară crescută, cu front cvasicontinuu de case la stradă, unite prin acoperișul comun al caselor și al porților. Extensiile mai noi ale intravilanului, fie că sunt construite înainte de 1990 (fig. 6.21), fie după, au tins să-și piardă această caracteristică, în favoarea unei mai clare individualizări a fiecărei locuințe, posibilă și datorită relaxării cadastrale a parcelarului, spre marginile orașului.

Fig. 6.20. Aliniament de case cu arhitectură și organizare tradițională a gospodăriei în Caransebeș (2020)

Majoritatea caselor sunt clădite/reclădite, consolidate sau renovate în a doua jumătate a secolului 20, într-o perioadă în care activitățile economice, în special cele industriale, au asigurat populației veniturile necesare înnoirii fondului locativ. Peisajul actual relevă mai mult prosperitatea apusă a populației locale decât dinamismul actual, puține case fiind renovate sau reconstruite în ultimele două decenii. Construcțiile noi ies de regulă din tiparul clasic și înscriu stiluri diferite, care tind spre individualizare și etajare, fapt care accentuează percepția unei dezordini imobiliare crescute, pe fond de declin urbanistic.

Aspectul vetust este evident și în cazul *habitatului colectiv*. Multe din blocurile construite în anii 60-70 ai secolului 20 sunt într-o stare avansată de degradare a fațadelor, asupra cărora nu s-a mai intervenit coerent de la darea lor în folosință (fig. 6.22). Intervențiile ulterioare au avut caracter punctual și neuniform, vizând în principal închiderea balcoanelor și, în unele cazuri, anveloparea și mansardarea, cu același efect vizual, de dezordine într-un context decadent (ansamblurile de blocuri din proximitatea străzilor Țarieni, Tudor Vladimirescu etc.). Acolo unde au existat inițiative coordonate de renovare, peisajul urban al habitatului colectiv este semnificativ îmbunătățit (fig. 6.23).

Fig. 6.21. Case unifamiliale din Caransebeș, construite spre marginile orașului înainte de 1990, pe str. Tudor Vladimirscu
(captură Google Earth, 2020)

Fig. 6.22. Habitat colectiv în blocuri nerenovate sau cu anvelopare individuală pe str. Tudor Vladimirescu, în Cransebeș
(captură Google Earth, 2020)

Fig. 6.23 Aliniament de blocuri renovate pe str. Cazărmii în Caransebeş
(captură Google Earth, 2020)

După 1990, în Caransebeş s-au construit puţine locuinţe colective din resurse publice, cu rol de suport social, şi anume două structuri administrate de ANL, situate în poziţii ex-centrice (în cartierul Balta Sărată). Gestionarea acestora a întâmpinat dificultăţi, datorate exploatării neadecvate de către locatari (devastări în blocul de locuinţe sociale), respectiv întârzierilor la plata chiriei (în blocul destinat tinerilor). În decembrie 2016, consilul local a aprobat vânzarea către locatari a apartamentelor din blocurile ANL. O altă structură socială de tip ANL, pentru tineri, a fost aprobată de consiliul local în anul 2020 şi urmează să fie construită în satul Jupa.

Habitatul colectiv edificat prin iniţiativă privată recentă (după 1990) este reprezentat în special în cartierele extinse după anii 2000, şi anume Aeroport şi Racoviţei, care sunt cele mai dinamice.

Partea a III-a

SINTEZA AUDITULUI TERITORIAL

Capitolul VII
ANALIZA DIAGNOSTIC

VII.1 POPULAȚIA ȘI FORȚA DE MUNCĂ

Populația. Dimensiunea demografică a unui teritoriu reprezintă o componentă de interes major, în special datorită complexității factorilor sociali, istorici și economici pe care îi reflectă, având totodată o mare capacitate sintetică în procesul de diagnoză.

Prin *greutatea sa demografică*, Municipiul Caransebeș reprezintă un vechi pol și centru de echilibru pentru localitățile dintr-un areal relativ extins, cuprinzând așezări de pe valea Timișului - la sud, valea Bistrei - la est, dar și câteva localități spre nord, către Lugoj. *Evoluția demografică* a municipiului este strâns legată de entitățile statale din care, succesiv, a făcut parte, înregistrându-se în secolul XX o creștere importantă a numărului de locuitori. Astfel, din 1910 până în 1941, populația a crescut relativ lent, de la 7999 la 11032 locuitori. Creșteri mai însemnate s-au înregistrat în următoarele două decade, ajungându-se la 18194 de locuitori la recensământul din 1966. Mai mult decât atât, această creștere s-a intensificat, Caransebeșul atingând un maxim istoric în anul 1992, când locuiau în oraș 31389 de persoane. Schimbările economice și sociale ale României post-comuniste au afectat și municipiul Caransebeș, care în doar două decenii (1992-2011) pierde peste 6700 de locuitori. Ulterior, această scădere a continuat, însă lipsa unui recensământ nu permite o analiză de acuratețe a acestei evoluții. Dacă luăm în calcul în calcul doar populația după domiciliu (fapt puțin relevant în contextul mobilității rezidențiale consistente), și aceasta a scăzut de la 31659 locuitori în anul 2011 la 29563 la 1 ianuarie 2020.

Natalitatea prezintă semnale alarmante în ultima perioada; dacă în anul 2014 se năștеau 219 copii (adică o rată a natalității de 7.5‰), anul 2019 a înregistrat cea mai redusă rată a natalității (6.9‰) și cei mai puțini nou-născuți din perioada post-decembristă (206). În schimb, *mortalitatea* a rămas relativ constantă în intervalul 2014, oscilând între 10.7‰ în 2014 și 10.3‰ în 2019, cu în vârf de 11.2 ‰ în 2015. În consecință, media multianuală a *sporului natural* a fost negativă, -3.1‰ în acești 5 ani. În ceea ce privește *mortalitatea infantilă*, în intervalul 2014-2019 au decedat 17 copii sub un an, rezultând o rată a mortalității infantile de 12.7‰, aproape dublul mediei naționale de 6.8‰. *Nupțialitatea și divorțialitatea* au înregistrat valori relative stabile în intervalul 2014-2019, respectiv o medie de 6.7 ‰ – rata nupțialității și 2.5 ‰ – rata divorțialității.

În intervalul 2014-2019, *bilanțul mobilității rezidențiale* a fost pozitiv (+364 persoane), însă acesta este compensat negativ atât de *bilanțul mobilității domiciliare* (-

967 persoane), cât şi de *bilanţul migraţiei internaţionale* (-286 persoane). Mai mult decât atât, statistica oficială nu oferă date referitoare la plecările temporare la muncă peste hotare, fapt ce prejudiciază analiza ca întreg a unui fenomen real de mobilitate.

Aceste tendinţe demografice au făcut ca presiunea umană asupra teritoriului să scadă în Municipiul Caransebeş, *densitatea populaţiei* reducându-se de la 441.9 loc./km^2 în 1992 la 401.75 loc./km^2 în 2020. Totuşi, municipiul Caransebeş este avantajat de poziţia sa geografică, fiind situat în apropierea unor văi relativ bine umanizate.

Rata bilanţului demografic general al Municipiului Caransebeş s-a înscris pe o pantă simţitor negativă, ajungând în anul 2016 la -11.2‰. După un uşor reviriment, în anul 2019 acest indicator reprezintă -7.5‰. Media intervalului 2014-2019 este de -8.4‰, comparabilă cu situaţia la nivel de judeţ (-8.8‰), indicând o scădere demografică accentuată şi o tendinţă de îmbătrânire.

Structura pe sexe a populaţiei municipiului Caransebeş reflectă o uşoară feminizare demografică. La 1 ianuarie 2020, femeile reprezentau 51.8% (51.3% în anul 1992) iar bărbaţii 48.2% din totalul populaţiei. Acest grad de feminizare este uşor superior mediilor naţionale (51.1%) şi ale judeţului Caraş-Severin (51%). Prin urmare, *indicele de masculinitate* are valoarea de 93 de bărbaţi la 100 de femei. Mai consistente sunt mutaţiile relative *evoluţiei grupelor de vârstă*, piramida vârstelor inversându-se în intervalul 1992 – 2020. În anul 2020, grupele 60-64 ani şi 65-69 ani numără peste 1900 de persoane fiecare, pe când grupa 0-4 ani (1151 persoane) este mai puţin numeroasă chiar şi decât decât grupa 70-74 ani (1265 persoane).

Forţa de muncă. *Numărul de salariaţi* a înregistrat un minim al perioadei post-decembriste în anul 2014 (7251, adică 32% din grupa de populaţie 15-64 ani). Din 2014 până în 2018, numărul şi ponderea salariaţilor au crescut până la 9167 (43% din grupa de populaţie 15-64 ani). Aceste cifre sunt superioare mediei judeţului Caraş-Severin. Practic, în anul 2014 salariaţii din Caransebeş reprezentau 14.6% din totalul angajaţilor din judeţ, ponderea crescând până la 17.3% în 2018. În acelaşi timp, semnalăm perspective relativ îngrijorătoare, disponibilul de resurse de muncă fiind afectat pe termen mediu şi lung de îmbătrânirea demografică, ponderea în populaţia totală a populaţiei cu vârsta cuprinsă între 15 şi 64 de ani scăzând de la 73.5% în anul 2014, la 70.2% în anul 2020.

Numărul şomerilor reprezenta 1.3% din totalul resurselor de muncă în anul 2014 (270 de persoane). Acesta a scăzut simţitor până în anul 2019, la doar 0.6% din totalul resurselor de muncă (124 de persoane). Aceste cifre sunt inferioare ponderilor la nivel de judeţ (2.5% în anul 2014 şi 1.7% în anul 2019) şi de ţară (3.3% în anul 2014, respectiv 1.8% în anul 2019) şi aduc în discuţie perspective relativ limitate de creştere economică, mai ales în sectoarele în care mâna de lucru numeroasă este necesară. Cu toate acestea, statistica şomajului nu reflectă în întregime disponibilul brut de forţă de muncă, o parte a populaţiei Caransebeşului şi împrejurimilor fiind angrenată în sectorul informal, deci

potenţialmente angajabilă. Dacă de regulă în lunile de iarnă se înregistrau mai mulţi şomeri decât în cele de vară (fapt corelat şi cu tendinţele naţionale şi explicat prin activităţile sezoniere), contextul pandemic actual face ca numărul mediu al şomerilor din intervalul iulie-septembrie 2020 să fie de 224 persoane, lucru care nu s-a mai întâmplat din luna decembrie a anului 2015.

Tendinţele regresive ale statisticii demografice ale municipiului Caransebeş, redate în capitolul de Audit teritorial, pun în pericol potenţialul de creştere economică a oraşului. Cu toate că politica demografică poate fi influenţată în principal de palierul naţional, unele măsuri adminstrative locale, menite să crească calitatea vieţii, pot impulsiona, pe de-o parte, stabilirea unor persoane din hinterlandul Caransebeşului în oraş sau, pe de altă parte, diminuarea emigraţiei.

Nevoi/Probleme	Soluţii
Scăderea numărului de locuitori şi îmbătrânirea demografică	Sprijinirea iniţiativelor antreprenoriale locale, realizarea unui program de locuinţe dedicate tinerilor
Bilanţul migratoriu negativ	Iniţierea unui sistem de prime de instalare dedicate tinerilor, atragerea unor investiţii care să creeze locuri de muncă şi care să contracareze emigrarea
Bilanţul natural negativ	Sprijinirea familiilor cu mai mulţi copii, diversificarea şi creşterea calităţii grădiniţelor, asigurarea unui sistem de creşe
Un disponibil de forţă de muncă relativ redus, fapt ce poate periclita atragerea de noi investiţii	Iniţierea unui sistem de prime de instalare, dedicate tinerilor şi realizarea unui program de locuinţe dedicate tinerilor

VII.2 ECONOMIE

Municipiul Caransebeş se afirmă în prezent ca un important centru economic polarizator pentru partea de est a judeţului Caraş- Severin, cu o economie în continuă creştere şi diversificare. Relansarea economiei oraşului, profund marcată de destructurarea activităţilor industriale cu tradiţie, a avut loc în anii 2000, odată cu prezenţa investitorilor străini.

În anul 2018, volumul *cifrei de afaceri (CA)* la nivelul municipiului Caransebeş era de 1,03 mld. lei, cu cca 5%, mai mare decât în anul 2015 (985,3 mil. Lei), reprezentând 15,4% din cifra de afaceri a judeţului Caraş-Severin. Printre activităţile economice generatoare de circuite financiare şi locuri de muncă amintim: producţia de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule, comerţul cu ridicata şi

amănuntul, transporturile rutiere de mărfuri, serviciile de alimentaţie publică, industria alimentară, industria mobilei, fabricarea de construcţii metalice etc. Analiza ponderii sectoarelor economiei în realizarea cifrei de afaceri în acelaşi an, pe baza datelor oferite de Direcţia Judeţeană de Statistică Caraş-Severin, evidenţiază aportul în egală măsură al industriei (46,7%; 481,62 mil.lei) şi serviciilor (45,7%; 470,39 mil. lei), urmate de sectorul construcţiilor (6,6% ; 67,3mil.lei), agricultură (0,7% ; 7,56 mil.lei) şi silvicultură (0,3% ; 3,26 mil.lei).

Cu o creştere a cifrei de afaceri de cca 30%, de la 358,7 mil. lei în anul 2015 la 470,3 mil. lei în anul 2018, *sectorul serviciilor* reprezintă cel mai dinamic sector al economiei municipiului Caransebeş. În cadrul acestui sector, comerţul îşi menţine ponderea ridicată în formarea cifrei de afaceri (63,4%), însă, în ultimii ani au început să se dezvolte treptat şi serviciile cu valoare adăugată ridicată : serviciile de cunoaştere intensivă (KIBS), serviciile profesionale (tranzacţii imobiliare, contabilitate şi servicii de consultanţă juridică, activităţi de management şi de consultanţă în management, activităţi de servicii privind forţa de muncă etc), sectorul tehnologiei informaţiei si comunicaţiilor – TIC (servicii IT, activităţi ale portalurilor web, prelucrarea datelor, administrarea paginilor web etc). De asemenea, se remarcă o diversificare şi o creştere a sectorului serviciilor prestate către populaţie, mai ales a serviciilor din sectorul sănătăţii, al asistenţei sociale, dar şi al activităţilor recreative, culturale şi sportive. În vederea consolidării poziţiei de centru polarizator a municipiului Caransebeş este necesară întărirea sectorului serviciilor în economia locală, dar mai ales dezvoltarea serviciilor cu valoare adăugată ridicată.

Deşi analiza indicatorilor economici la nivelul unităţilor industriale din municipiul Caransebeş în perioada 2014-2018 a evidenţiat o uşoară scădere a cifrei de afaceri, de la 581,2 mil. lei în anul 2014, la 481,6 mil.lei în 2018, *industria* rămâne un sector important al economiei locale, contribuind cu 46,7% la volumul total al cifrei de afaceri. Importanţa deosebită pe care o deţine acest sector se datorează, în cea mai mare parte, prezenţei unor investitori străini notabili, în ramuri industriale noi, dinamice, cum sunt industria auto şi mecanică (TMD Friction România SRL), industria electronică şi electrotehnică (SC Telco- Pe SRL), sau privatizării cu succes a unor întreprinderi reprezentative în trecut la nivel local (SC Caromet SA, SC Întreţinere şi Reparaţii Vagoane Caransebeş SA). Activităţile industriale cu tradiţie, în special industria de prelucare a lemnului, se păstrează încă la nivelul oraşului, însă şi-au redus din importanţă în ultimii ani.

În ceea ce priveşte *organizarea teritorială a industriei*, se constată o concentrare a activităţilor industriale în parte de nord (TMD Friction Romania SRL, Caromet SA România) şi de sud a oraşului (Eco Lemn Products SRL). Majoritatea activităţilor industriale sunt bazate pe forţă de muncă ieftină şi pe producţia cu valoare adăugată scăzută, prin urmare este necesară atragerea unor industrii bazate pe tehnologie înaltă şi producţie cu valoare adăugată ridicată, prin realizarea unei infrastructuri de afaceri care să corespundă intereselor potenţialilor investitori. De asemenea, sprijinirea de către

autoritățile publice locale a antreprenorilor care dezvoltă activități productive valorificând resurselor din spațiul microregional trebuie să reprezinte o prioritate.

Sectorul construcțiilor este bine reprezentat la nivelul municipiului Caransebeș, înregistrând o crește remarcabilă în ultimii ani (+66% la nivelul cifrei de afaceri și +40% la nivelul numărului de angajați). Acesta este reprezentat de activități din domeniul construcțiilor de clădiri rezidențiale și nerezidențiale, construcției de drumuri și căi ferate, al lucrărilor de instalații electrice, tehnice-sanitare.

Agricultura este o activitate cu tradiție, mai ales pentru locuitorii satului apațînător, Jupa, însă aportul acesteia la formarea cifrei de afaceri este unul redus (0,7%). Terenurile agricole au un potențial productiv scăzut, din cauza calității inferioare a solurilor, majoritatea fiind din clasa a III-a (47,2%), a IV-a (30,2%) si a V-a (13,4%). La nivelul micilor exploatații agricole există un grad scăzut de mecanizare, iar piața de desfacere pentru micii producători este restrânsă. *Suprafața de teren arabil ce revine unui locuitor* are valori foarte scăzute (0,07ha/loc.), mult sub media națională (0,6 ha/locuitor) și județeană (0,4 ha/locuitor), reflectând capacitatea redusă de autosusținere economică a populației din activități agricole.

În ceea ce privește structura terenurilor cultivate, se remarcă ponderea ridicată a suprafețelor cultivate cu cereale pentru boabe (64,6% din suprafațele cultivate în anul 2019), urmate de culturile de cartofi (21,2 %) și legume (14,2%). Pomicultura se practică mai ales pe terenurile de la limita estică a UAT Caransebeș și la nord de localitatea Jupa. Cu toate că este favorizată de suprafețele mari ocupate cu pășuni și fânețe (cca 1400 ha), creșterea animalelor nu mai reprezintă o activitate importantă în gospodăriile oamenilor. Analiza evoluției șeptelului din ultimii ani evidențiază scăderi notabile la nivelul fiecarei categorii, în special în cazul efectivelor de porcine (cu cca 80%), bovine (cca 50%) și ovine (35%).

În scopul rentabilizării agriculturii și creșterii nivelului de performanță este nevoie de sprijinirea antreprenorilor locali din agricultură, încurajarea și promovarea unei agriculturii ecologice și dezvoltarea unor lanțuri complete de producție, care să implice atât colectarea produselor agricole (centre de colectare), cât și procesarea lor (mici activități industriale).

Sectorului IMM-urilor constituie o componentă importantă a economiei municipiului Caransebeș. În anul 2018, în acest sector erau angrenate 99,5% din numărul total de firme, 60,8% din numărul total de angajați, iar ponderea acestui sector în volumul total al cifrei de afaceri era de 62,3%. Dinamismul acestui sector este evidențiat de valoarea densității antreprenoriale, care a fost de 24,9 întreprinderi la 1000 de locuitori, cu puțin sub media națională (29 intreprinderi/1000 loc.). Este nevoie în continuare de încurajarea inițiativelor antreprenoriale locale prin acordarea de facilități antreprenorilor.

Nevoi / Probleme	Soluţii
Dezvoltarea redusă a sectorului IMM-urilor	Stimularea înfiinţării de IMM-uri cu activităţi de producţie şi servicii prin acordarea de facilităţi antreprenorilor
Ponderea ridicată a activităţilor industriale bazate pe forţă de muncă ieftină şi producţie cu valoare adăugată scăzută	Atragerea industriilor ce utilizează tehnologie înaltă, bazate pe producţia cu valoare adăugată ridicată
Slaba diversificare a culturilor agricole	Incurajarea şi promovarea unei agriculturii ecologice
Piaţă de desfacere restrânsă pentru micii producători din agricultură	Dezvoltarea industriilor de prelucrare a produselor agro-alimentare
Slaba valorificare a resurselor la nivel local	Mediatizarea oportunităţilor de afaceri din microregiune
Slaba diversificare a sectorului serviciilor	Sprijinirea dezvoltării serviciilor, în special a celor care aduc plus valoare adăugată ridicată

VII.3 INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT ŞI COMUNICARE

Rolul căilor de comunicaţie în evoluţia şi dezvoltarea oraşului Caransebeş este unul bine cunoscut. Aflat la o importantă intersecţie de drumuri ce fac legătura dintre spaţiul românesc, centrul şi sud-vestul Europei, pe de o parte, iar pe de altă parte între Banatul montan şi cel de câmpie, oraşul a beneficiat din plin de această poziţie dezvoltându-şi un sistem relativ coerent de transport, cu importante legături spre exterior. De altfel, intensitatea echipării cu infrastructură de transport, diversitatea acesteia constituie, la fel cu varietatea şi complementaritatea serviciilor oferite, elemente extrem de importante ale complexului social-economic şi asigură premise favorabile pentru dezvoltarea viitoare a oraşului.

Municipiul Caransebeş este un important *nod rutier* în partea de sud-vest a României având acces la un important drum european (E70) şi două drumuri naţionale. Căile rutiere care radiază dinspre oraşul Caransebeş asigură, astfel, 4 debuşee importante: spre Timişoara şi mai departe spre vestul ţării, al doilea spre Reşiţa şi mai departe spre Serbia, prin punctele de trecere a frontierei Naidăş şi Moraviţa, al treilea spre Drobeta-Turnu Severin (şi Serbia, prin punctul de trecere a frontierei de la Porţile de Fier), prin Orşova şi mai departe spre Bucureşti, iar al patrulea spre Haţeg-Hunedoara, prin Culoarul Jiu-Strei asigurându-se conexiuni cu sudul şi centrul ţării. În acest sistem, o necunoscută rămâne viitoarea *autostradă A6* începută prin darea în folosinţă a segmentului Lugoj – Balinţ urmând a fi continuată în viitor spre Craiova şi Calafat prin

Caransebeş şi Drobeta-Turnul Severin. *Autostrada A6 va avea un rol decisiv pentru Caransebeş asigurând o conexiune rapidă cu sudul şi vestul României (iar spre vest, cu Europa Centrală).* Deocamdată, în jurul deciziei de construire a acestei autostrăzi există o doză de incertitudine, autorităţile oscilând între variantele autostradă sau drum expres. Oricare va fi varianta finală, oraşul Caransebeş are toate argumentele pentru a susţine acest important proiect de infrastructură.

Pentru asigurarea integrării municipiului Caransebeş într-o reţea fluentă de axe de comunicaţie rutieră, sunt necesare demersuri pentru modernizarea actualelor căi de comunicaţie, care fac legătura cu celelalte zone ale ţării, precum şi cu centrele urbane din judeţul Caraş-Severin, reabilitarea şi modernizarea întregii reţele de drumuri judeţene şi comunale din imediata proximitate. Deşi darea în folosinţă a variantei ocolitoare a municipiului Caransebeş a stabilizat traficul de tranzit din interiorul oraşului, râmân problematice unele aspecte precum: tranzitarea oraşului de traficul greu dinspre Reşiţa (DN58); numărul insuficient al locurilor de parcare din zona centrală; starea de degradare a carosabilului pe unele artere de tranzit, impunându-se lucrări de refacere totală a acestora; modernizarea marcajelor rutiere şi realizarea acestora cu materiale rezistente.

În domeniul *căilor ferate*, deşi, oraşul Caransebeş a beneficiat multă vreme de cel mai important nod feroviar din judeţul Caraş-Severin, cu acces la una din magistralele feroviare importante din România (Bucureşti – Timişoara), sincopele şi lipsa de viziune, în privinţa dezvoltării acestui sector strategic la nivel naţional, au afectat profund intensitatea traficului şi calitatea serviciilor oferite. *Scăderea continuă a traficului de marfă şi călători, viteza comercială redusă, condiţiile tehnice de circulaţie precare sunt factori care vor afecta şi în viitor transportul feroviar, în condiţiile în care ritmurile de modernizare la nivelul întregii ţări sunt foarte lente*. Deşi nodul feroviar al oraşului asigură relaţii importante (cu Timişoara, Arad, Craiova etc.), *reţeua feroviară regională actuală este incapabilă să ofere siguranţa, confortul şi viteza necesare unui transport modern*. Aprobarea reabilitării tronsonului Arad – Timişoara – Caransebeş nu este decât un prim pas în procesul complex de reabilitare al acestui mod de transport la nivelul regiunii din care Caransebeşul face parte. Doar reabilitarea şi modernizarea în integralitate a magistralei feroviare Bucureşti – Timişoara va fi o oportunitate majoră şi pentru municipiul Caransebeş, în acest fel fiind posibilă racordarea la fluxurile majore de transport feroviar din România.

Exstenţa unei infrastrucuri aeroportuare în muncipiul Caransebeş poate reprezenta o oportunitate pentru sporirea accesibilităţii naţionale / internaţionale a oraşului. Concurenţa regională puternică a altor aeroporturi (Timişoara, Belgrad) recomandă prudenţă în proiectarea fluxurilor de pasageri şi a relaţiilor. Un prim pas pentru aeroportul Caransebeş ar putea viza o evoluţie spre un aeroport turistic destinat zonei montane a Banatului şi Defileului Dunării, axat pe cursele aeriene charter şi private şi pe

transportul de mărfuri (cargo). Zona din proximitatea aeroportului ar putea stimula, de asemenea, localizarea industriilor aeronautice.

În ceea ce privește *mobilitatea și desfășurarea optimă a traficului*, creșterea continuă a numărului de autovehicule înmatriculate, precum și a celor care tranzitează orașul, impune schimbări în ceea ce privește traficul staționar (staționare, parcare, garare). Se constată *insuficiența spațiilor special destinate staționării* (parcări, garaje individuale sau colective) atât în zona centrală, cât și în cartierele dens locuite. În zona de influență a orașului, circulația se desfășoară prin arterele de penetrație, care se continuă cu arterele radiare majore urbane. Inexistența unor măsuri care să asigure o dezvoltare armonioasă a zonei a determinat *necorelarea între rețelele de transport urbane și cele din aria periurbană*, rezultând astfel disfuncții în privința mobilității. Legăturile dintre localitățile periurbane sunt insuficiente, iar cele existente sunt amenajate necorespunzător, afectând semnificativ traficul aferent ariei de influență a orașului.

O deosebită importanță trebuie acordată *traficului pietonal* și *pistelor pentru bicicliști*. Calitatea nivelului de servicii oferite pietonilor este necorespunzătoare, iar numărul zonelor pietonale este relativ redus. În pofida faptului că există câteva zone pietonale centrale (strada Mitropolit N. Corneanu, Piața Revoluției), sunt încă numeroase artere din proximitatea centrului în care accesul pietonal este dificil, din cauza calității precare a trotuarelor și a celorlalte amenajări pietonale, precum și datorită volumului și vitezei traficului auto care face dificilă traverarea carosabilului. În ceea ce privește circulația ciclistă, aceasta este permisă pe toată rețeaua stradală, fără, însă, să existe amenajări specifice desfășurării ei, deși conform unui recent sondaj (PMUD, 2019) circa 40% din populația orașului folosește ca mijloc principal de deplasare bicicleta. În acest context este benefică existența unui proiect vizând construirea pistelor de bicicliști pentru un număr de 22 de străzi, care însumează o lungime totală de 33 km.

Nevoi / probleme	Soluții
Infrastructuri rutiere subdimensionate pe principalele direcții de afluire a circulației motorizate intraurbane și extraurbane.	Recalibrarea infrastructurilor de transport și circulație, cu specializarea și adaptarea lor la volumul și tipurile de trafic.
Racordarea deficitară la sistemul de autostrazi din România.	Lobby eficient la autoritățile responsabile pentru prioritizarea viitoarei autostrăzi Balinț – Lugoj – Caransebeș – Drobeta-Turnul Severin – Craiova.
Starea de degradare a carosabilului pe unele artere de tranzit	Refacerea infrastructurii rutiere pe principalele artere de tranzit

Spaţii de parcare insuficiente, atât în zona centrală a oraşului, cât şi în cadrul cartierelor rezidenţiale.	Parcări subterane şi, după caz, supraterane etajate; delimitarea spaţiilor verzi dintre clădirile de locuit, cu prezervarea de spaţii de parcare în zonele rezidenţiale.
Acces la servicii de transport feroviar de slabă calitate.	Lobby eficient la autorităţile responsabile pentru reabilitarea şi modernizarea magistralei feroviare Bucureşti – Craiova – Timişoara.
Necorelarea între reţelele de transport urbane şi cele din aria periurbană a oraşului.	Lobby eficient la autorităţile responsabile pentru rezolvarea circulaţiei periurbane şi îmbunătăţirea accesibilităţii.
Insuficienţa infrastructurilor de circulaţie nemotorizată	Investiţii pentru realizarea unei reţele coerente de piste pentru biciclete; extinderea şi reabilitarea arterelor pietonale, pentru a privilegia interacţiunea socială şi spaţiul civic.

VII.4 ECHIPAREA EDILITARĂ, SERVICIILE DE UTILITĂŢI ŞI GESTIUNEA DEŞEURILOR

În privinţa *transportului public*, se constată o evoluţie specifică oraşelor mici şi mijlocii din România, caracterizată de o diminuare a importanţei reţelelor şi a numărului de pasageri transportaţi. Reţeaua existentă este funcţională şi satisface nevoile de mobilitate din principalele cartiere ale oraşului şi satul aparţinător Jupa. Este necesară o reflecţie privind eventuale coreţii în configurarea reţelei de transport public şi înfiinţarea unor linii noi, în acord cu cerinţele de accesibilitatea a cetăţenilor către punctele de interes din zona centrală. În plus, reînnoirea parcului de autobuze, achiziţionarea de autobuze şi microbuze electrice/ecologice, care să asigure confortul şi siguranţa călătorilor, la nivelul standardelor impuse de reglementările Uniunii Europene ar avea rolul reorientării cetăţenilor către acest mod de transport. În acest fel s-ar diminua utilizarea transportului cu autoturismul personal şi s-ar asigura premise favorabile pentru creşterea calităţii vieţii locuitorilor municipiului Caransebeş datorită emisiilor reduse de CO_2 şi al nivelului minim de vibraţii şi zgomot.

În ceea ce priveşte *echiparea tehnico-edilitară*, în condiţiile extinderii reţelelor în ultimii ani există încă un decalaj între municipiul Caransebeş (cu sisteme funcţionale şi extinse de alimentare cu energie electrică, apă, gaze, canalizare) şi zona de influenţă a oraşului, marcată de acces mai redus la aceste utilităţi. O problemă stringentă o constituie, *uzura avensată a reţelei de alimentare cu apă*, motiv pentru care pierderile în reţelele de distribuţie sunt de 35-45%.

Se constată, de asemenea, un acces mai redus sau chiar egal cu zero la unele utilităţi al locuitorilor din cartierele periferice (Teiuş, Valea Cenchii, zona Gării, strada Nicolae Bălcescu, satul Jupa), ceea ce impune un efort pentru *extinderea reţelelor de utilităţi*, fie din resursele proprii ale oraşului, fie cu ajutorul fondurilor europene. Foarte importantă pentru viitor va fi alimentarea tuturor clienţilor în condiţii de calitate şi siguranţă, reducerea pierderilor şi *creşterea eficienţei energetice* în domeniul reţelelor de distribuţie a energiei electrice, termice şi a gazelor.

În domeniul *gestionării deşeurilor* infrastructura specifică s-a dezvoltat în ultima perioadă conform standardelor europene, dar ponderea deşeurilor reciclate este încă redusă (13% în anul 2018 faţă de normativul european de 45%).

Spaţiile verzi gestionate de municipiul Caransebeş sunt insuficiente atât din punct de vedere cantitativ cât şi calitativ. Cu o valoare de 18,35 m^2 spaţiu verde pe locuitor municipiul Caransebeş este mult sub normele europene (26 m^2 / locuitor) fiind necesare unele măsuri pentru sporirea şi creşterea calităţii spaţiilor verzi, precum: îmbunătăţirea cadrului reglementativ local pentru protecţia, conservarea şi amenajarea/reamenajarea spaţiilor verzi; identificarea zonelor de dezvoltare urbană a municipiului Caransebeş care necesită spaţii verzi şi propuneri de amenajare a acestora; implementarea unor propuneri privind amenajarea de noi spaţii verzi în zona urbană şi periurbană în conformitate cu procesul general de regenerare urbană a municipiului Caransebeş.

Nevoi / probleme	**Soluţii**
Reţeaua de transport public este subdimensionată.	Reconfigurarea reţelei de transport public şi înfiinţarea unor linii noi pentru a asigura accesibilitatea cetăţenilor către punctele de interes ale oraşului.
Starea necorespunzătoare a parcului de vehicule pentru transportul public.	Reînnoirea parcului de autobuze, achiziţionarea de autobuze şi microbuze electrice/ecologice.
Utilităţile publice dispun de reţele uzate fizic şi moral (alimentare cu apă, canalizare).	Elaborarea de proiecte, pentru reabilitarea reţelelor de utilităţi aflate în stare avansată de uzură.
Acces redus la utilităţi în zonele periferice şi în zona periurbană.	Elaborarea de proiecte, pentru creşterea gradului de acoperire cu utilităţi moderne a populaţiei, agenţilor economici şi actorilor publici.
Reţelele de utilităţi nu au fost concepute şi nu sunt exploatate conform noilor exigenţe privind eficienţa energetică, generând risipă	Privilegierea investitorilor şi investiţiilor care aplică tehnologiile eficiente energetic şi promovarea proiectelor de clădiri verzi, independente energetic.

de resurse, costuri financiare ridicate şi confort limitat.	
Cantitatea redusă de deşeuri reciclabile colectată	Măsuri pentru eficientizarea colectării deşeurilor reciclabile; conştientizarea populaţiei privind importanţa reciclării deşeurilor.
Spaţii verzi insuficiente	Realizarea unui plan realist pentru creşterea suprafeţei spaţiilor verzi; soluţii de sistematizare urbană pentru repartizarea judicioasă a acestora, astfel încât să facă parte din componenţa tuturor zonelor funcţionale ale oraşului.

VII.5 SOCIAL ŞI CULTURAL

Învăţământ. Municipiul Caransebeş dispune de unităţi aferente tuturor nivelurilor de învăţământ preuniversitar.

Învăţământul preşcolar oferă program prelungit în 5 unităţi şi program normal în alte 8 unităţi publice şi una privată, majoritatea situate în zona centrală a oraşului. Spaţiile amenajate cu funcţionalităţi mai complexe (sala de mese, cabinet de logopedie, sală de sport, cabinet medical) sunt prezente cu precădere în grădiniţele cu program prelungit, însă sunt extrem de puţine: astfel, doar două grădiniţe deţin cabinet medical, doar una deţine sală de sport, respectiv cabinet de logopedie. Se depăşeşte pragul de 20 de preşcolari per clasă (situaţie cu atît mai preocupantă cu cât se preconizează ca acest prag să scadă la 15, conform propunerilor legislative recente).

Învăţământul primar, gimnazial şi liceal prezintă o situaţie bună cu privire la densitatea elevilor în sălile de clasă, dar un raport defavorabil privind raportul numărului de elevi per cadru didactic şi numărul de elevi per computer (de aproape două ori mai mare faţă de media naţională). Sunt necorespunzător reprezentate sălile şi terenurile de sport. În Caransebeş există 2 internate funcţionale, iar cabinete medicale există în incinta a 3 şcoli. De asemenea, în anul 2020 s-a inaugurat o nouă grădiniţă, unde învaţă 25 de copii şi este în subordinea Liceului Teologic Baptist din Reşiţa.

Se remarcă o polarizare în ceea ce priveşte rezultatele procesului de învăţământ: colegiile naţionale au rezuktate foarte bune, se situează mult peste media judeţeană şi locală la examenele naţionale, în vreme ce liceele tehnologice prezintă rezultate mult inferioare. Acesta este un motiv în plus pentru luarea în considerare a învăţământului dual în locul celui liceal tehnologic.

Per global, însă, calitatea procesului de învăţământ înregistrează o tendinţă de uşoară scădere, aşa cum relevă situarea sub media judeţeană în ce priveşte ratele de

promovabilitate la examenele naţionale, scăderea ponderii claselor de medii de peste 8 la aceste examene (chiar şi la colgiile naţionale), precum şi numărul limitat de premii obţinut la fazele supralocale ale concursurilor şcolare.

Cultură. Activitatea culturală este bine reprezentată şi se concretizează în numeroase evenimente ce se desfăşoară pe tot parcursul anului, fiind organizate, în principal, de instituţiile locale, împreună cu şcolile, dar şi în colaborare cu structuri judeţene şi cu participarea unor parteneri din alte judeţe.

Evenimentele se adrezează în mare parte publicului şcolar şi vizează cunoaşterea şi ataşamentul faţă de patrimoniul literaturii naţionale şi evenimentele majore ale istoriei naţionale, dar există evenimente variate – de film, teatru, artă, istorice, folclorice, mizică de dferite facturi – destinate şi altor grupuri ţintă din localitate şi zona de polarizare.

Sănătate. Domeniul de îngrijire a sănătăţii reuneşte structuri variate – publice şi private, cabinete de medicină generală şi de specilitate, laboratoare de tehnică dentară şi farmacii. 90% din unităţi sunt private, s-a înjumătăţit numărul cabinetelor medicale şcolare, nu există cabinete stomatologice publice, cabinete medicale de specialitate sau cabinete de tehnică dentară proprietate publică, fapt ce condiţionează accesul la servicii medicale de un anumit nivel al veniturilor. Nu există unităţi pentru tratamente paleative. Există un spital care tratează patologii variate (deţine 14 secţii) şi care este subdimensionat – ca suprafaţă şi dotări - în raport cu aria pe care o deserveşte şi starea de sănătate a populaţiei.

Numărul de medici la 1000 de locuitori este cu 30% mai mic decât media naţională.

Asistenţă socială. Activităţile aferente acestui domeniu sunt desfăşurate de serviciul specializat existent în cadrul Primăriei şi constau în identificarea persoanelor în dificultate, monitorizarea acestora, acordarea de diferite beneficii sociale, în conformitate cu legislaţia. În acelaşi timp, există structuri de tipul cantinelor şi/sau căminelor de zi, prin care administraţia judeţeană, dar şi cea locală acordă ajutor în privinţa găzduirii, asigurării hranei, precum şi consiliere juridică, psihologică şi în vederea inserţie. În aceste domenii, alături de Primărie şi Direcţia Judeţeană de Asistenţă Socială, în acest activează doi actori – unul public, unul privat.

VII.6 TURISM

Municipiul Caransebeş dispune de un fond patrimonial important puţin valorificat din punct de vedere turistic în prezent. Din punct de vedere al resurselor naturale amintim Parcul Teiuş, odinioară staţiune climaterică de renume internaţional cu dotări multiple atât în ceea ce priveste agrementul cât şi infrastructura destinată ospitalităţii. În prezent este doar un spaţiu de relaxare şi agrement redus în dimensiuni, faţă de extensiunea iniţială, destinat petrecerii timpului liber pentru locuitorii oraşului.

În ceea ce priveşte patrimoniul construit, resursele sunt foarte generoase din perspectiva scării timpului, pe teritoriul administrativ al municipiului regăsindu-se ruinele aşezării civile romane Tibiscum (cu rang de Municipium) şi ale castrului cu acelaşi nume, ruine din perioada medievală în zona centrală a oraşului şi tot în zona centrală a oraşului importante clădiri cu destinaţie militară, administrativă şi civilă (culturală, comercială şi rezidenţială) din perioada Habsburgică/Austro-Ungară. Înfiinţarea Regimentuui de Granită la Caransebeş a fost un mobil al dezvoltării oraşului. Lăcaşurile de cult sunt majoritar ortodoxe, favorizate de reînfiinţarea reltiv timpurie a Episcopiei Caransebeşului în 1865. Chiar dacă episcopii nu au fost recunoscuţi de Împărat până în 1910, Episcopia are o activitate bogată care face ca patrimoniul religios să se îmbogătaească şi să se îmbunătăţească cu reabilitări ale lăcaşurilor de cult, distruse preponderent în perioada otomană. Astfel, acesta îsi va ridica o reşedinţă, înfinţează Institutul Teologic-Pedagogic, o tipografie eparhială, precum şi *Foaia Diecezană*, organul de publicitate al eparhiei. Lăcaşurile de cult catolice rămân în zona centrală a oraşului şi, pentru a arăta întelegerea dintre cele două biserici, se contruieşte un Arc al Unităţii Spiritual-Creştine între acestea. O sinagogă se găseşte la periferia zonei centrale, funcţională şi astăzi pentru mica comunitate mozaică a oraşului.

Activitatea culturală bogată la începutul secolului XX în cadrul Casinei României, al Sediului ASTRA în Caransebeş (Palatul Korongy) este continuată astăzi de către instituţii precum Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă din Caransebeş, Casa de cultură „George Suru", Galeria de artă „Corneliu Baba", Biblioteca „Mihail Halici" şi Cinematograful Luna; acesta din urmă fiind primul cinematograf de pe teritoriul actual al României (1912).

Premiere nevalorificate din punct de vedere turistic sunt şi cele tehnice: primul pod metalic în arc de pe teritoriul României (1830-1831) şi prima centrală hidroelectrică din Europa (1885).

Patrimoniul imaterial este foarte bogat datorită personaliăţilor marcante ale locului din domeniul militar, educaţional, cultural, religios, care pot fi transpuse într-o marcă locală sau brand de *Centru al românimii în Banat*.

O altă poziţie pe care Caransebeşul trebuie să şi-o asigure este poziţionarea pe piaţă ca loc de plecare în Banatul Montan. Amplasarea acestuia într-un areal depresionar dintre munţii Semenic şi Muntele Mic îi conferă o valoare implicită de centru de dispersie a fluxurilor turistice către cele două masive montane şi astfel către resursele naturale şi antropice ce se găsesc cantonate pe crestele sau pe văile munţilor.

Astfel, patrimoniul Municipiului Caransebeş este dublat de resursele din zona înconjurătoare cuprinse în areale protejate importante: Parcul Naţional Semenic – Cheile Caraşului, Cheile Nerei-Beuşniţa către vest şi Parcul Naţional Retezat către est. De asemenea, în apropierea oraşului se găsesc rezervaţii cu elemente de prortecţie foarte variate, de la fosile, la geomorfosituri sau elemente de vegetaţie. Arealele protejate nu

sunt doar naturale, ci şi antropice, precum renumitele complexe mulinologice ale Caraşului.

Satele cu valoare etnografică ale craşovenilor sunt mult mai puţin valorificate decât cele ale pemilor. Valorificarea acestora din urmă însă s-a realizat mai mult pe valoarea dată de apropierea de staţiunile montane decât cea legată de etnografie. În cadrul acestor staţiuni montane, mărcile dezvoltării se observă doar în cazul unora şi aceasta într-un mod care nu respectă principiile de amenajare şi organizare a staţiunilor montane.

În ceea ceprivește infrastuctura turistică din oraş, capacitatea de cazare este realiv limtată numeric. Migrarea către unităţile de tipul pensiunilor turistice şi al hostelurilor, în detrimentul hotelurilor, este o marcă a faptului ca acest oraş nu este un important pol regional care să atragă investiţii şi astfel să dezvolte turismul de business sau congrese-conferinte: MICE (Meetings, Incentives, Conferences, Events), ci mai degrabă un turism de tranzit sau conjunctural. Acest aspect este subliniat de categoria de 3 stele a majorităţii unităţilor de cazare. Pe de altă parte, variaţia foarte mare a numărului de sosiri şi înnoptări din ultimii 10 ani (2009-2019) din cadrul municipiului solicită o analiză mai profundă în ceea ce priveşte identificarea factorilor perturbatori şi găsirea de soluţii pentru scăderea impactului acestora, prin diverse strategii şi politici publice în turism. Totodată, în Caransebeş trebuie analizată tipologia turiştilor care poate explica variaţa foarte mare anteior menţionată, subliniată de asemenea şi de durata medie a sejuruliu, foarte mare, ajungându-se pâna la 4.68 zile /turist în anul 2015.

În zona înconjurătore, circulaţia turistică este mai echilibrată, identificându-se foarte clar cele 2 sezoane tursitice: estival şi hivernal. Maximul se înregistrează în primul sezon, atât datorită tipurilor de turism mai diverse şi în consecinţă cu o adresabilitate către o piaţă mai diversă şi mai numeroasă, dar şi datorită slabei organizării în ceea ce privesc sporturile de iarnă în staţiunile menţionate – atât din punct de vedere al unităţilor de cazare, cât şi al respectării principiilor de amenajare şi management al staţiunilor montane. Durata medie a sejurului în această zonă este relativ mică pentru diversele tipuri de turism ce pot fi practicate, cu o medie de 2.28zile/turist în ultimii 10 ani. Acest lucru este datorat incapacităţii realizării unui produs turistic pentru un număr mai mare de zile, care să valorifice multitudinea de resurse, întreprinzătorii limitându-se, în general, în a oferi servicii de cazare şi eventual masă.

La fel ca orice spaţiu turistic, Caransebeşul trebuie să îşi defieascâ un brand pe baza identităţii locului, care să îl facă recognoscibil pe acestă piaţă. Din cele analizate, resusele patrimoniale militare dar şi cele legate de Episcopia Ortoxodă Română ar putea fi linii directoare în definirea acestei identităţi, spijinită de personalităţile marcante din aceste domenii. Reabilitatea parcului Teiuş, prin amenajarea mai multor locaţii de agreement şi reabilitatea celor de divertisment şi de ospitalitate, ar putea aduce beneficii în ceea ce priveşte imaginea Caransebeşului şi ca o destinaţie cu posibilităţi de recreere.

În ceea ce priveşte zona înconjurătoare, trebuie stimulată colaborarea întreprinzătorilor din domeniul serviciilor turistice în vederea valorificării în comun atât a patrimoniului cât şi a bazei materiale existe şi chiar a realizării unor programe turistice în comun. Acest lucru poate fi stimulat prin diverse tipuri de programe destinate IMM-urilor sau chiar parteneriate publice-private. În sprijinul acestui deziderat menţionăm şansa Caransebeşului, dată de poziţia sa şi prin caracterul polarizator, să iniţieze şi să gestioneze o Organizaţie de Management a Destinaţiei (OMD), destinaţia fiind în acest caz chiar Banatul Montan.

Probleme/Nevoi	**Soluţii**
Insuficienta valorificare a siturilor arheologice de la Jupa, de mare valoare istorică	Realizarea de evenimente destinate valorificării acestora (reconstituiri ale evenimetelor, ghidaj interpretaţional); programe destinate şcolarilor cu accesarea de fonduri pentru aceste categorii
Reabilitarea clădirilor de patrimoniu din cadrul oraşului, a centrelor de vizitare şi a celor din arealul Parcului Teiuş	Accesarea POR 5: Îmbunătăţirea mediului urban şi conservarea, protecţia şi valorificarea durabilă a patrimoniului cultural
Pierderea identităţii istorice a arealului Staţiunii Climaterice Teiuş	Crearea de politici publice care să stimuleze investiţiile în arealul respectiv cu scopuri de agrement, divertisment şi alte activităţi turistice
Imaginea proastă a BOR la nivel naţional care scade interesul pentru vizitarea patrimoniului deţinut de aceasta	Promovarea importanţei istorice a BOR în lupta pentru identitate naţională la nivel local şi a activităţilor culturale desfăşurate de aceasta
Identificarea factorilor perturbatori ai variaţiei foarte mari în circulaţia turistică anuală la nivelul municipiului	Relizarea de anchete menite să identifice profilul turistului în Caransebeş
Lipsa interesului turiştilor (de *leisure)* de a se caza în Caransebeş	Crearea şi promovarea unor trasee turistice tematice cu plecare din Caransebes (de o zi, maxim 2) cu ajutorul asiciaţiilor de promovare turistică, a ghizilor şi a antreprenorilor locali
Crearea unui brand local în scopul individualizării Caransebeşului pe piaţa turistică	Găsirea acelor elemente care definesc oraşul în evoluţia sa istorică, dar şi în prezent

Piaţa relativ limitată la care promovarea actuală a Caransebeşului ajunge	Căutarea de parteneri: organizaţiile de profil care activează pe teritoriul judeţului, dar şi parteneri şi pagini/grupuri social media din judeţele învecinate sau a unora care activează la nivel regional (Acasă în Banat, Turism în Banat,Banatul Montan) şi naţional (Infotripişti, Grup de turism şi călătorie în România, Turist în România, Turism în România).
Durata medie redusă a sejurului din zona înconjurătoare şi serviciile de slabă calitate	Iniţierea şi managementul unui OMD: Banatul Monatan, de către municipalitatea Caransebeşului alături de parteneri publici şi privaţi din acest areal
Lipsa unei activităţi turistice integratoare la nivel regional cu obiective clare pe termen mediu şi lung	Relizarea unei strategii de dezvoltare turistică la nivelul OMD-ului Banatul Montan.

Caransebeşul dispune de un patrimoniu construit valoros, dar în unele cazuri în stare avansată de degradare sau cu o valorificare necorespunzătoare, ca în cazul sitului arheologic de la Jupa. Elementele valoroase de patrimoniu se centrează în jurul a două categorii principale: militare – din perioada romană până in secolul XX – şi religioase, axate pe existenţa şi activitatea Episcopiei Ortodoxe la Caransebeş. Acestea pot conduce la crearea unei identităţi a locului în promovarea turistică, cu atât mai mult cu cât siturile sau clădirile sunt dublate de personalităţi marcante ale locului cu importante realizări în domeniile militar, cultural, religioas şi în lupta pentru identitatea naţională.

Calitatea Caransebeşului de pol de dispersie a fluxurilor în cadrul Banatului Montan poate face din acesta un pol de gestiune a fluxurilor turistice, cu condiţia să existe o strategie coerentă la nivelul întregii regiuni, care să fie asumată de o OMD cu sediul în Caransebeş şi parteneri publici şi privaţi din întregul areal.

VII.7 CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

Evaluarea capacităţii administative a Municipiului Caransebeş a evidenţiat în mod detaliat starea actuală a administraţiei locale din punct de vedere organizatoric şi funcţional, atât în interiorul Primăriei, al Consiliului local, în interrelaţiile dintre structurile acestora, cât şi în relaţionarea cu cetăţenii. În limitele permise de lege şi în conformitate cu regulile jocului politic, o serie de progrese au fost făcute în optimizarea funcţionării administraţiei locale, pentru a se evita blocajele inutile şi afectarea bunăstării şi intereselor legitime ale cetăţenilor.

Au avul loc retuşări ale structurii aparatului administrativ, pentru o mai bună repartizare a atribuţiilor şi a sarcinilor între compartimente şi pe fiecare post, dar fără să se opereze un audit extern de specialitate, competent şi exigent, care să identifice disfuncţiile majore şi să ofere soluţii pertinente de creştere a capacităţii administrative. Un obstacol în acest sens îl reprezintă interferenţa intereselor politice şi relaţionale de tip comunitar, deseori întâlnite în comunităţile mici şi mijlocii, prezente şi în aparatul administrativ al Municipiului Caransebeş, care fac greu de aplicat criteriile meritocraţiei în ocuparea posturilor şi în exercitarea atribuţiilor.

În cadrul Primăriei, s-au derulat mai multe proiecte de formare şi profesionalizare a personalului cu funcţii de conducere şi a angajaţilor, facilitate de programele naţionale şi de liniile de finanţare europeană consacrate creşterii capacităţii administrative, în special prin PODCA 2007-2013 şi POCA 2014-2020. Acestea au facilitat acumularea de competenţe generale şi de specialitate, dar nu s-au tradus integral în practici curente, inclusiv datorită dificultăţilor de stabilizare a personalului competent în domeniul informatic şi al relaţiilor de sistem, descurajate de nivelul salarial neatractiv din sectorul public.

Administraţia locală foloseşte un anumit număr de softuri pentru gestionarea bazelor de date dedicate compartimentelor de bază, secretariat, contabilitate, personal, juridic etc., chiar şi pentru realţia cu cetăţenii în sistem online (ghişeul.ro, Caransebes App), însă interconectarea seviciilor, a compartimentelor şi circulaţia fluentă a informaţiilor şi a documentelor între acestea prezintă deseori sincope.

În plus, cunoaşterea parametrilor evolutivi şi de stare ai diverselor componente ale sistemului urban local este la un nivel scăzut. Acest fapt reclamă o mai atentă preocupare pentru circulaţia informaţiei din teritoriu spre primărie şi stocarea datelor în servere interconectate, cu circuit şi regim de acces intern reglementat, în acord cu legea. Acţionând în cunoştinţă de cauză, exercitarea actului administrativ ar fi astfel mai optimă, mai adaptată nevoilor în evoluţie ale cetăţenilor şi ale principalilor actori ai vieţii economico-sociale locale.

Analiza de situaţie a relevat şi dificultăţi în relaţionarea eficientă şi deschisă cu structurile administrative de la nivel judeţean, precum şi cu unele deconcentrate ale statului (Direcţia de sănătate publică, Direcţia pentru cultură, culte şi patrimoniu, Agenţia de protecţie a mediului, Direcţia de muncă şi protecţie socială, Direcţia judeţeană de statistică etc.). Cauzele sunt multiple şi ţin atât de nivelul local, cât şi de nivelul general de eficienţă a actului administrativ din România, a cărui capacitate depinde de mersul reformelor din administraţie şi de gradul încă redus de digitalizare, care plasează ţara noastră pe unul din ultimele locuri din UE.

În contextul documentării echipei de elaborare a strategiei, la nivelul Primăriei Caransebeş s-a constatat că o nevoie stringentă pentru îmbunătăţirea activităţii administrative şi a rolului autorităţii publice locale este aceea de a consolida un grup de

specialişti în ITC. O echipă care să cunoască bine programele europene şi naţionale de finanţare a dezvoltării locale, să scrie proiecte de succes, să atragă fonduri pentru dezvoltarea social-economică a oraşului şi să contribuie la creşterea gradului de digitalizare a serviciilor în primărie şi în relaţia cu cetăţenii.

Dezvoltarea social-economică şi programele europene de finanţare, îndeosebi cele aferente Politicii de coeziune, presupun colaborări interteritoriale pentru realizarea de proiecte coerente de dezvoltare şi echipare teritorială. Din acest punct de vedere, din analiză a rezultat un număr redus de asocieri din care să facă parte şi Municipiul Caransebeş. Ca urmare concluzionăm ca fiind necesară şi utilă creşterea numărului de astfel de asocieri, pe domenii de interes, cu obiective precise şi pragmatice şi cu mecanisme clare de colaborare interteritorială efectivă.

Probleme/Nevoi	**Soluţii**
Eficientizarea actului administrativ şi creşterea capacităţii administraţiei de a răspunde aşteptărilor cetăţenilor	Realizarea unui audit extern de specialitate, care să identifice disfuncţiile şi să ofere soluţii de organizare suplă şi de creştere a capacităţii administrative
Interferenţa politicului şi a intereselor de grup în desfăşurarea actului administrativ, în moduri care tind să reducă eficienţa activităţii în Primărie	Distincţia/autonomia mai clară a actului administrativ, profesionalizat şi bazat pe lege, de interesele de grup şi de lupta politică din Consiliul local
Gradul insuficient de profesionalism şi dedicare în exercitarea actului administrativ, relevat de disfuncţiile observate în spaţiul public	Ocuparea posturilor prin concurs, pe baza competenţelor din sfera de atribuţii ale fiecărui post şi din legislaţia de profil
Lipsa criteriilor de performanţă la nivel de post şi practica salarizării nediferenţiate	Identificarea de mecanisme prin care să fie recompensate corect şi stimulativ profesionalismul şi eficienţa activităţii angajaţilor din primărie
Înnoirea rapidă a cunoştinţelor, procedurilor şi practicilor administrative, care afectează eficenţa muncii celor care nu fac formări periodice	Continuarea formării periodice a personalului angajat, prin programe dedicate, pe domenii administrative
Gradul redus de digitalizare reală a activităţilor în structurile primăriei, comparativ cu cerinţele şi cu standardele europene	Creşterea gradului de digitalizare a activităţii în toate direcţiile, departamentele şi compartimentele aparatului administrativ

Ponderea mare a interacţiunii fizice cu cetăţenii, la ghişee, care îngreunează actul administrativ, consumă resurse şi timp, atât pentru administraţie, cât mai ales pentru cetăţeni	Promovarea soluţiilor digitale de interacţiune online cu cetăţenii, pentru creşterea transparenţei şi eficienţei administraţiei locale
Gradul redus de accesare şi atragere de fonduri naţionale şi europene, de către Primărie, pentru dezvoltarea social-economică efectivă a comunităţii	Atragerea de tineri cu competenţe digitale şi consolidarea unei echipe performate pentru scrierea de proiecte şi atragerea de fonduri de dezvoltare social-economică a municipiului
Numărul scăzut de asocieri interteritoriale din care face parte Municipiul Caransebeş, pentru promovarea intereselor comune de dezvoltare	Încheierea de acorduri de asociere cu comunele din jur, pentru realizarea de infrastructuri coerente, creşterea coeziunii socio-teritoriale şi dezvoltarea economică integrată.

Capitolul VIII ANALIZA S.W.O.T. SECTORIALĂ

Provenind din acronimele cuvintelor englezești **S**trenghts (Atuuri/Puncte tari), **W**eaknesses (Puncte slabe), **O**pportunities (Oportunități), **T**hreats (Riscuri/Amenințări), analiza SWOT este una dintre metodele care se utilizează tot mai des în fundamentarea strategiilor de dezvoltare pe termen mediu și lung.

Acest instrument face posibilă analizarea rapidă a punctelor strategice cheie, precum și identificarea alternativelor strategice, ajutând astfel comunitățile în domeniul adoptării deciziilor corecte, precum și al planificării strategice. Rolul analizei SWOT este acela de a realiza o generalizare și o esențializare critică a realității teritoriale pornind de la auditul teritoriale și de la analiza diagnostic, în vederea unei mai bune fundamentări a strategiilor și politicilor de dezvoltare, în dialogul cu decidenții locali, regionali sau naționali.

În orice analiză SWOT, avem de-a face cu *un mediu intern*, ce include analiza atuurilor (punctelor tari) și a punctelor slabe, și *un mediu extern*, reprezentat de oportunitățile, respectiv riscurile care pot potența, respectiv pune în discuție realizarea obiectivelor de dezvoltare la nivelul unei comunități.

Punctele tari și punctele slabe sunt concepte "statice", bazate pe parametrii descriptivi ai unei zone, într-o perioadă determinată de timp, reprezentând "ceea ce există". Oportunitațile și riscurile au în vedere " ceea ce va fi" și ajută decidenții în luarea deciziilor în procesul de planificare. În procesul de analiză a acestora se recurge la stabilirea unei ierarhii în ce privește importanța lor pozitivă și negativă pentru dezvoltarea viitoare.

Pentru o comunitate, strategiile de dezvoltare trebuie să fie construite în așa fel încât să includă mai multe variabile, pentru a fi flexibile și capabile să se adapteze la schimbările care apar în societate. Ele trebuie să valorifice la maximum atuurile (punctele tari), să atenueze sau chiar să elimine punctele slabe, să depisteze și să intuiască oportunitățile oferite de mediu extern și să diminueze riscurile.

În funcție de situația specifică la nivel local, strategiile de dezvoltare pot fi de mai multe tipuri: *strategii orientate către schimbare*, sprijinite de programe bazate pe oportunități ce permit contracararea punctelor slabe; *strategii ofensive*, sprijinite de programe bazate pe oportunități ce susțin punctele tari; *strategii de diversificare*, sprijinite de programe bazate pe puncte tari și amenințări ; s*trategii defensive,* sprijinite de programe bazate pe puncte slabe și amenințări.

La nivelul Municipiului Caransebeș, având în vedere rezultatele analizei de situație și analiza diagnostic, s-a considerat potrivită elaborarea unei *strategii de consolidare și de diversificare* pentru perioada 2021-2027, în care să fie mai bine exploatat potențialul antrenant al punctelor tari și să fie diversificate infrastructurile și funcțiile fiecărei ramuri social-economice, astfel încât comunitatea locală să poată face față mai bine eventualelor amenințări, iar reziliența crescută să contribuie la dezvoltarea durabilă a orașului în următorii șapte ani.

POTENȚIALUL DEMOGRAFIC

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE	OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- O greutate demografică relativ importantă la nivel regional - Principalul pol urban pentru un areal rural extins (Valea Timișului, Valea Bistrei) - O puternică polarizare a arealului adiacent, care reprezintă un rezervor de populație și forță de muncă - Rate ale fertilității și nupțialității relativ stabile	- Scăderea constantă a numărului de locuitori în ultimele trei decenii - Scăderea natalității (situată sub media națională) și creșterea mortalității (situată, totuși, sub mediile județene și naționale) - Spor natural negativ, atât în municipiu, cât și în împrejurimi (sub media națională) - Bilanț migratoriu negativ, atât în municipiu, cât și în împrejurimi - Scăderea accentuată a grupelor de vârstă tinere și foarte tinere (0-4, 5-9, 10-14 ani)	- Creșterea calității vieții la nivel regional și național - Adoptarea unor politici pronataliste la nivel național - Inițierea unor măsuri de sprijin pentru familiile tinere și numeroase - Încurajarea tinerilor antreprenori prin măsuri concrete - Încurajarea, prin politici naționale și regionale, a întoarcerii unei părți din populația emigrată în străinătate	- Accentuarea fenomenului de îmbătrânire demografică - Creșterea emigrației, în special în rândul grupelor tinere de vârstă - Continuarea fenomenului de reducerea a natalității și de creștere a mortalității - Îndreptarea comportamentului demografic al tinerilor către o fertilitate scăzută

FORȚA DE MUNCĂ

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE	OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Ponderea (încă) ridicată a grupelor de vârstă active - Creșterea numărului de salariați în ultimii ani	- Ponderea însemnată a locurilor de muncă în sectoare cu valoare adăugată redusă - O ofertă redusă a posibilităților de calificare profesională	- Creșterea numărului de investiții în oraș - Posibilitatea accesării fondurilor europene, disponibile pentru investiții în resursa umană	- Păstrarea ponderii însemnate a sectoarelor cu valoare adăugată redusă - Emigrarea forței de muncă tinere

- Creşterea numărului de locuri de muncă în ultimii ani - O rată scăzută a şomajului în ultimul deceniu	- Scăderea ponderii populaţiei active în populaţia totală - Posibilităţi limitate de reconversie profesională	- Realizarea unor programe de calificare şi reconversie profesională	- Un nivel scăzut al ratei şomajului, care poate descuraja investitorii

COMPETITIVITATEA ECONOMICA

Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Riscuri
Agricultura			
-Calitatea superioară a solurilor pentru practicarea agriculturii în lunca râului Timiş. -Potenţial pomicol important. -suprafeţele întinse ocupate cu păşuni şi fâneţe (cca 1400 ha), favorabile creşterii animalelor. -Sprijinirea crescătorilor de ovine şi caprine din zona Caransebeş prin punerea la dispoziţia acestora a unor specii valoroase de către Staţiunea de cercetare. –Dezvoltare pentru cresterea ovinelor şi caprinelor Caransebeş.	-Ponderea ridicată a solurilor cu o calitate medie şi scăzută - Scăderea suprafeţelor şi îmbătrânirea plantaţiilor pomicole. - Lipsa filierelor de colectare – depozitare – valorificare a produselor agricole/pomicole locale. -Lipsa unor produse agricole certificate. -Dotare tehnică scăzută şi de slabă calitate în exploataţiile mici din satul aparţinător Jupa. -Subvenţii insuficiente pentru agricultori.	-Creşterea calităţii solului prin lucrări agropedoameliorative. - Valorificarea potenţialului pomicol prin parteneriate cu agenţi economici care valorifică produsele pomicole. - Certificarea ecologică a produselor agricole/pomicole locale. -Creşterea cererii pentru produsele ecologice şi tradiţionale. - Accesul antreprenorilor la diferite surse de finanţare.	- Degradarea calităţii solurilor, în absenţa unor măsuri ameliorative. - Reducerea veniturilor din activităţi agricole cu tradiţie în zonă (pomicultura), ca urmare a neglijării livezilor şi a slabei valorificări a produselor agricole. - Scăderea preţului produselor agricole, care ar determina descurajarea micilor producători.

Industria			
-Centru economic important pentru partea de est a judeţului Caraş-Severin. -Ponderea ridicată a industriei în formarea cifrei de afaceri (cca 50%) -Tradiţie în domeniul industriei de prelucrare a lemnului - Prezenţa unor investitori străini în industria auto şi mecanică, electronică şi electrotehnică - Introducerea de tehnici şi practici moderne în construcţia clădirilor industriale şi dotarea lor cu echipamente şi tehnologii de ultimă oră. -Deschiderea administraţiei locale faţă de investitori. - Deschidere către pieţele din Europa de Vest şi alte pieţe externe.	-Ponderea semnificativă a activităţilor industriale, bazate pe forţă de muncă ieftină şi pe producţia cu valoare adăugată redusă. -scăderea în importanţă a unor industrii tradiţionale în oraş, bazate pe valorificarea resurselor locale (industria de prelucrarea a lemnului). -Lipsa unei infrastructuri de susţinere a activităţii economice (parcuri industriale, incubator de afaceri etc.). -Lipsa unor produse de marcă (brand) recunoscute internaţional. - Cooperare ineficientă între industrie şi cercetare	- Atragerea de noi investitori străini care aduc tehnologii avansate. - Mediatizarea oportunităţilor de afaceri din regiune. - Dezvoltarea de lanţuri de producători locali şi creşterea competitivităţii locale. - Dezvoltarea structurilor asociative reprezentative pentru mediul de afaceri. - Accesul la noi surse de investiţii (europene).	-Vulnerabilitatea mediului economic local la şocurile externe. - Fragilitatea avantajelor competitive bazate pe costul scăzut al forţei de muncă; -Lipsa resurselor financiare necesare investiţiilor şi cofinanţării proiectelor. -Lipsa unei pieţe interne a forţei de muncă industriale diversificate, relativ omogene şi dinamice; -Creşterea concurenţei pe o piaţă europeană integrată. -Incapacitatea de formare a unor parteneriate locale puternice şi de promovare a potenţialului de dezvoltare local
Servicii			
- Dinamică pozitivă în ultimii ani şi o diversificare accentuată	-Servicii cu valoare adaugată ridicată slab dezvoltate.	- Reorientarea marilor retaileri catre oferta de produse locale.	-Puterea de cumpărare a populaţiei este la un nivel destul de redus.

-Prezenţa unor lanţuri importante de supermarketuri. -O bună reprezentare a băncilor şi serviciilor financiar-bancare adaptate nevoilor mediului local.	- Pierderea prin emigrare a unei părţi însemnate din capitalul uman cu specializare superioară în domeniul serviciilor.	- Creşterea în importanţă a instituţiilor ce oferă servicii de consultanţă şi susţinerea firmelor locale nou apărute în acest domeniu.	-Invadarea pieţei cu produse din import.
Sectorul IMM-uri			
- Creşterea continuă în importanţă a sectorului IMM-urilor în economia locală - Pozitia geografică favorabilă a oraşului într-o regiune cu o populaţie cu un spirit antreprenorial ridicat -Atitudinea pozitivă a populaţiei faţă de IMM-uri şi dorinţa de a avea propria afacere; -Proceduri facile pentru înregistrarea IMM-urilor.	-Ponderea ridicată a microîntreprinderilor; - Nivel scăzut de competitivitate - Nivel scăzut al culturii antreprenoriale şi al formării profesionale; -Insuficienta valorificare a parteneriatului public-privat. -Facilităţi reduse acordate antreprenorilor. -Slaba dezvoltare a serviciilor de consultanţă, asistenţă tehnică şi financiară pentru iniţierea de afaceri.	-Dezvoltarea pieţei serviciilor de consultanţă; - Sprijinul financiar acordat de UE; - Facilităţile oferite de unele bănci pentru acordarea de credite - Simplificarea continuă a procesului de înregistrare şi reglementare a activităţii IMM-urilor.	- Accentuarea concurenţei pe piaţa internă şi externă; -Amplificarea numărului de microîntreprinderi neviabile; - Accesul cu dificultate la creditele bancare. - Amplificarea economiei subterane;

INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT ŞI COMUNICARE

Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Ameninţări
-Situarea oraşului în partea de vest a României pe principalele trasee rutiere şi	-Infrastructura de transport şi comunicare este învechită.	-Dezvoltarea cooperării transfrontaliere în scopul	-Neadaptarea infrastructurii de transport la cererea existentă.

feroviare de intrare dinspre Europa Centrală în România. -Situarea oraşului într-un judeţ de graniţă cu posibilitatea de cooperare transfrontalieră (Serbia). -Judeţul Caraş-Severin este străbătut de coridoare europene (rutiere, fluviale, feroviare). -Prezenţa unui nod de circulaţie rutieră, feroviară cu 4 direcţii: Lugoj, Reşiţa, Orşova şi Haţeg. -Existenţa drumului european E70. -Prezenţa aeroportului Caransebeş. -Existenţa Planului de Mobilitate Urbană Durabilă.	-Lăţimea carosabilului este subdimensionată în raport cu nevoile de trafic. -Ponderea redusă, sub media naţională, a drumurilor publice modernizate. -Ponderea redusă a liniilor de cale ferată duble. -Lipsa unui inel complet de centură. -Inexistenţa autostrăzilor. -Lipsa infrastructurii de acces în zonele turistice şi cu potenţial turistic, respectiv infrastructură necorespunzătoare unde aceasta totuşi există. -Inexistenţa unei corelări între reţeaua rutieră a oraşului şi aceea a zonei de influenţă. -Amenajare necorespunzătoare a staţiilor de cale ferată.	dezvoltării tuturor tipurilor de infrastructura. -Posibilitatea accesării fondurilor europene pentru investiţii în infrastructura de transport. -Existenţa unor proiecte de modernizare a infrastructurii de transport în Masterplanul General de Transport al României. -Darea în exploatare a podului de la Calafat-Vidin şi oportunitatea deschiderii unei noi axe rutiere transeuropene care va fi în relaţie cu municipiul Caransebeş. -Posibilitatea deschiderii aeroportului Caransebeş pentru traficul regulat de pasageri.	-Calitatea slabă a execuţiei lucrărilor în infrastructura rutieră şi feroviară. -Congestionarea traficului în municipiu, ca urmare a unei infrastructuri rutiere necorespunzătoare. -Alocarea de resurse financiare reduse pentru sistemul de transport. -Alocări bugetare naţionale insuficiente pentru modernizarea infrastructurilor de transport judeţene. -Întârzieri în realizarea proiectelor prioritare privind infrastructura de transport. -Scăderea accentuată a traficului feroviar de mărfuri şi călători şi iminenţa închiderii unor linii nerentabile; -Trafic de pasageri redus pentru aeroportul Caransebeş datorită concurenţei altor aeroporturi regionale.

ECHIPAREA EDILITARĂ, SERVICIILE DE UTILITĂȚI ŞI GESTIUNEA DEŞEURILOR

Puncte tari	**Puncte slabe**	**Oportunităţi**	**Ameninţări**

-Municipiul dispune de o reţea de transport public. -Linii de transport public spre comunele învecinate. -Existenţa unui plan de mobilitate urbană durabilă. -Continuitate în gestionarea transportului public. -O pondere mare (93%) din populaţia municipiului care are acces la reţeaua de alimentare cu apă potabilă. -Tendinţa de reducere a consumului casnic de apă la nivelul municipiului. -Stadiul avansat a unor programe de reabilitare a reţelelor de apă şi canalizare. -Inexistenţa unei staţii de epurare în cartierul Jupa. -Asigurarea fără întreruperi a furnizării energiei electrice către populaţie şi consumatorii instituţionali, inclusiv la vârf de sarcină. -Existenţa pe teritoriului judeţului a conductelor magistrale de transport gaze naturale asigură funcţionarea	-Transportul public urban nu este suficient extins spre comunele periurbane. -Frecvenţa redusă a mijloacelor de transport în comun. -Transportul public nu dispune de vehicule ecologice. -Nu există bandă specială pentru transportul în comun. -Nu există piste pentru biciclete. -Starea avansată de uzură a reţelei de alimentare cu apă. -Lipsa reţelei de alimentare cu apă în zonele Teiuş şi Valea Cenchii. -Inexistenţa reţelei de canalizare în unele cartiere ale municipiului. -Majoritatea echipamentelor primare şi secundare din reţeaua de distribuţie a energiei electrice prezintă uzură fizică şi morală. -Ponderea redusă a energiei termice produsă pe baza resurselor regenerabile. - Costul ridicat al investiţiei de realizare a conductelor de transport pentru gaze naturale.	-Existenţa unui plan de extindere a transportului public urban. -Existenţa unui plan de reînnoire a parcului de mijloace de transport public. -Creşterea economică poate stimula dezvoltarea transportului public. -Posibilitatea achiziţionării unor mijloace de transport ecologice. - Asigurarea serviciilor publice de alimentare cu apă, canalizare şi epurare a apelor uzate în conformitate cu prevederile normelor în vigoare. -Serviciile publice de alimentare cu apă şi canalizare asigură populaţiei condiţii optime de locuire. -Asigurarea serviciilor de alimentare cu energie electrică în conformitate cu normele europene. -Reconversia funcţională a clădirilor centralelor termice dezafectate. -Eliminarea consumului de combustibil solid (lemne,	-Congestionarea traficului în municipiu poate afecta mobilitatea în cadrul municipiului şi a comunelor periurbane. -Costuri ridicate pentru menţinerea şi dezvoltarea infrastructurii de transport public. - Scăderea numărului de utilizatori ai transportului public în favoarea transportului individual. - Reducerea vitezei de circulaţie a mijloacelor de transport public din cauza creşterii traficului rutier. - Risc permanent de degradare a factorilor de mediu deoarece numărul localităţilor din zona periurbană cu instalaţii de canalizare este redus. - Dezvoltarea lentă a sistemului de producere a energiei din surse regenerabile. -Creşterea numărului de centrale de apartament care funcţionează pe baza gazelor naturale poate accentua

centralelor termice de apartament. -Existența rețelelor de distribuție gaze naturale în Caransebeș și în comunele periurbane. -Colectarea selectivă a deșeurilor în municipiul Caransebeș și în comunele limitrofe. -Potențial natural apreciabil pentru extinderea spațiilor verzi. - Biodiversitate foarte bogată și un patrimoniu natural și peisagistic valoros.	-Grad redus de colectare a deșeurilor reciclabile. -Creșterea cantității de deșeuri municipale și asimilabile din comerț, industrie, instituții. -Suprafața de spații verzi pe locuitor sub normele europene. - Răspândirea izolată și neregulată a unităților de spațiu verde.	cărbuni) și lichid pentru încălzire și prepararea apei calde. - Realizarea unui sistem de gestionare a deșeurilor din construcții și demolări. - Existența Strategiei de dezvoltarea a spațiilor verzi din municipiul Caransebeș. - Posibilitatea amenajării peisagistice a malurilor râului Timiș.	dependența de o singură sursă de energie. -Creșterea continuă a prețului gazelor naturale. - Poluarea mediului datorită depozitării necorespunzătoare a deșeurilor menajere, a celor toxice și periculoase. - Investiții scăzute în amenajarea și modernizarea parcurilor și scuarurilor din municipiul Caransebeș. -Încălzirea globală poate afecta calitatea spațiilor verzi.

ÎNVĂȚĂMÂNT

Puncte tari	Puncte sabe	Oportunități	Riscuri
Existența unor unități școlare cu tradiție și o calitate bună a procesului de învățământ, cadre didactice calificate și preocupate pentru performanța și implicarea elevilor în activități de excelență și extracurriculare.	Valori peste mediile naționale în privința numărului de elevi per cadru didactic, ceea ce afectează calitatea pregătirii elevilor. Valori mari ale numărului de preșcolari per cadru didactic și personal auxiliar în grădinițele cu program prelungit, ceea ce afectează calitatea procesului	Finanțarea proiectelor destinate reabilitării integrale și dotării unităților de învățământ. Importanța acordată digitalizării, la nivel național, poate crește finanțările necesare pentru optimizarea numărului de computere și laboratoare informatice din școli	Scăderea atractivității unităților de învățământ din oraș, în favoarea celor din orașe mai mari. Creșterea abandonului școlar în rândul elevilor de la liceele tehnologice și scăderea profesionalizării resursei umane tinere integrabile în activități ale

Indicatori buni în privința numărului mediu de elevi per clasă. Spații cu funcționalități diferențiate în școli. Grădinițele sunt localizate și în cartierele pericentrale.	educațional și a mediului educogen. Număr mare de elevi raportat la 1 PC, cu impact major asupra pregătirii elevilor pentru societatea și economia digitală. Număr mic de grădinițe care dețin și alte tipuri de spații înafare sălilor de clasă, ceea ce are un impact negativ asupra activității instructiv-educative. Număr mic de săli și terenuri de sport, ceea ce face imposibilă derularea corespunzătoare a orelor de educație fizică și sport și are efect negativ, pe termen scurt, mediu și lung, asupra stării de sănătate și practicării unui stil sănătos de viață a tinerei generații. Subreprezentarea spațiilor de tipul cantinelor sau internatelor, ceea ce afectează calitatea unei zile de școală pentru elevi, respectiv chiar a pregătirii, pentru copiii care fac naveta din zona de polarizare a orașului, pentru a urma cursurile liceale.	Implementarea, la nivel național, a măsurii de transformare a liceelor tehnologice în unități de învățământ dual poate oferi soluții corespunzătoare pentru integrarea elevilor cu abilități și înclinații practice și pregătirea lor pentru calificări adaptate mediului economic. Acordarea de facilități unităților economice implicate în organizarea învățământului dual.	industriei prelucrătoare sau/și capabilă să-și asigure evoluția socio-profesională autonomă, bazată pe pregătirea continuă. Nivelul scăzut al calității resursei poate duce la reducerea atractivității orașului, pentru investitori. Scăderea nivelului de pregătire a tinerei generații afectează în mod direct calitatea capitalului uman al orașului pe termen scurt, mediu și lung și dinamismul socio-economic al orașului și zonei polarizate de acesta. În acest fel, teritoriul riscă să intre în cercul vicios al spațiilor repulsive pentru resursa umană bine pregătită.

	Scăderea ponderii mediilor mari la examenele naţionale la toate şcolile. Rate mici de promovabilitate la examenele naţionale înregistrate de liceele tehnologice. Număr mic de premii la fazele superioare ale concursruilor şcolare		

CULTURĂ

Puncte tari	Puncte sabe	Oportunităţi	Riscuri
Tradiţia de centru cultural este perpetuată printr-o sinergie locală remarcabilă între structurile de cultură şi cele de învăţământ, respectiv partenerii dinafara oraşului şi regiunii. Calendar bogat de evenimente, incluzând un număr mare de evenimente culturale, repartizate de-a lungul întregului an.	Număr redus de spaţii destinate activităţilor culturale, parţial subdimnesionate şi degradate. Resursă umană limitată, la nivel local, din punct de vedere numeric şi al domeniilor de pregătire profesională. Nivel de salarizare neatractiv în domeniul public al activităţilor culturale. Inexistenţa de structuri şi actori locali care să promoveze activităţi de tip creativ,	Interesul partenerilor culturali supralocali de a-şi consolida prezenţa în viaţa culturală a oraşului. Creşterea interesului general pentru cultură, la nivelul regiunii, odată cu promovarea Capitalei Culturale Europene din anul 2023. Definirea unui cadru fiscal stimulativ pentru agenţii economici în privinţa mecenatului în cultură.	Subfinanţarea domeniului cultural la nivel naţional.

Evenimente de factură variată şi cu adresabilitatea diferenţiată.	complementare domeniilor tradiţionale ale activităţilor culturale.		

SĂNĂTATE

Puncte tari	**Puncte sabe**	**Oportunităţi**	**Riscuri**
Prezenţa de unităţi de îngrijire a sănătăţii variate (farmacii, cabinele de medicină generală şi de specialitate). Prezenţa unui spital de urgenţă care se adresează unor patologii variate.	Pondere mică a structurilor publice destinate îngijirii sănătăţii. Spaţiile publice destinate îngrijirii sănătăţii parţial subdimensionate, degradate şi dotate necorespunzător, în raport cu numărul populaţiei din aria de polarizare a oraşului.	Optimizarea algoritmului bugetar penteu decontarea de către actorii privaţi a serviciilor de sănătate prestate pacienţilor asiguraţi. Programe de finanţare a reabilităţii şi dotării structurilor publice din domeniul sănătăţii. Ameliorarea cadrului naţional de reglementare a condiţiilor de facilitare şi încurajare a inserţiei profesională a personalului medical.	Subfinanţarea domeniului sănătăţii şi inexistenţa unui algoritm eficient de repartizare a banilor publici destinaţi sănătăţii. Întârzierea adoptării măsurilor legislative de încurajare a dezvoltăţii sectorului public de sănătate. Creşterea morbidităţii, urmare scăderii drastice a unităţilor publice din domeniul sănătăţii şi imposibilităţii decontării serviciilor prestate de unităţile private şi creşterea presiunii asupra singurei unităţi spitaliceşti din oraş. Accentuarea deficitului de medici în unităţile publice, în favoarea celor private.

ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Puncte tari	Puncte sabe	Oportunităţi	Riscuri
Derularea corespunzătoare, de către serviciul Primăriei, a activităţii de acordare de beneficii sociale şi monitorizare a persoanelor dezavantajate. Existența de structuril ale administrației locale și județene și private care asigură locuințe și asistență grupurilor dezavantajate. Preocuparea recentă de a lărgi sfera serviciilor sociale destinate grupurilor de risc, prin scrierea de proiecte ce se află în implementare.	Slaba implicare a actorilor privaţi în domeniul asistenţei sociale. Concentrarea asistenţei sociale la categoria persoanele în risc definite pe baza evaluării riscului de sărăcie.	Adoptarea Strategiei naţionale privind incluziunea socială şi reducerea sărăciei pentru perioada 2021-2027 a Planului de acţiune pentru perioada 2021-2027, care clarifică şi extinde definirea persoanelor şi grupurilor în risc social, prevede diversificarea intervenţiei şi o mai mare implicare a beneficiarilor şi factorilor implicaţi.	Perpetuarea caracterului defavorizat al unor comunităţi necuprinse în activităţi care să permită reala lor inserţie, pe fondul subfinanţării acţiunilor mai complexe de asistenţă socială, adresate unor grupuri ţintă mai largi, Întârzierea adoptării de documente strategice din domeniul asistenţei şi incluziunii sociale, pentru următoarea perioadă de programare, cum sunt: Strategia naţională pentru protecţia şi promovarea drepturilor copilului; Strategia naţională pentru promovarea îmbătrânirii active şi protecţia persoanelor vârstnice; Strategia naţională privind persoanele cu dizabilităţi; Strategia naţională antidrog.

TURISM

Puncte tari	Puncte slabe	Oportunităţi	Riscuri

- Existenţa unui patrimoniu construit cu o mare valoare istorică atât la nivel național cât şi international. - Existenţa unui bogat patrimoniu imaterial reprezentat prin personalităţi marcante ale culturii şi apărării naţionale. - Existenţa unor premiere tehnice şi culturale la nivel naţional - Organizarea unor evenimente cu caracter cultural-artistic - personal specializat în cadrul Biroului de Informare Turistică - Ridicarea standardului comunicării Infocentrului - Maturizarea unor destinaţii din apropierea Caransebeşului cu pieţe ţintă clar conturate - Existenţa unor asociaţii cu tradiţie în promovarea turismului şi organizare de activităţi turistice	- Degradarea unor clădiri de patrimoniu şi ansambluri patrimoniale cu valoare istorică în Caransebeş şi zona înconjurătoare - Populaţia municipiului are cunoştinţe puţine despre istoricul Parcului Teiuş, percepându-l doar în dimensiunile sale fizice şi ca spaţiu de agrement, nu ca pe un element de patrimoniu local. - Administrarea defectuaoasă a obiectivelor culturale sau istorice în care vizita este posibilă în interior - Lipsa unei identităţi în promovare, a unui brand local - Accesul deficitar la unele obiective sau localităţi din împrejurimi cu potenţial turistic (Lindenfeld) - Slaba valorificare a patrimoniului etnografic din imprejurimile Caransebeşului - Calitatea redusă a spaţiilor de cazare din Caransebeş şi din zona înconjurătoare. - Lipsa unităţilor de cazare de 4 stele - Dotări modeste pentru organizarea turismului de MICE. - Unităţi de alimentaţie publică puţin diversificate	- Accesarea fondurilor europene pe diverse axe strategice (prezenţa, în POR, a axei prioritare 5) - Noile investiţii private din arealul Muntele Mic în ceea ce priveşte sporturile de iarna/down-hill care pot genera noi investiţii datorită creşterii cererii turistice - Posibilitatea de promovare într-o reţea regionaă şi naţională fără costuri sau cu costuri limitate. - Exploatarea unor evenimente de anvergură mare din împrejurimi (Timişoara Capitala Europeană a Culturi 2023) - Schimbarea administraţiei la nivelul judeţului Caraş-Severin cu viziuni declarate în ceea ce priveşte dezvoltarea turistică a arealului montan.	- Perpetuarea bugetelor mici ale instituţiilor muzeale, determinând gestionarea deficitară a exponatelor şi degradarea lor în timp - Lipsa publicităţii sau publicitatea negativă pe care o pot face turiştii sosiţi în caransebeș, datorită satisfacţiei scăzute în urma consumului ofertei turistice locale (slabă punere în valoare a potenţialului, calitatea redusă a serviciilor turistice din sectorul public – muzee). - Pierderea identităţii locului zonei istorice a parcului teiuș. - Dezvoltarea haotică a turismului în anii care vin, fără respectarea principiilor dezvoltării durabile - Lipsa unor strategii concrete de dezvoltare a turismului, bazate pe valorile locale autentice, va conduce la pierderea identităţii locului.

	- Spaţii de agrement limitate ca număr şi diversitate - Lipsa unor politici publice în turism la nivel local şi la nivelul judeţului.		

CALITATEA ŞI PROTECŢIA MEDIULUI

Puncte tari	Puncte sabe	Oportunităţi	Riscuri
- existenţa în teritoriu a 6 staţii de monitorizare a calităţii aerului; - concentraţii medii anuale ale poluanţilor în aer şi apă sub limitele anuale admise la nivelul tuturor poluanţi monitorizaţi; - prezenţa unor rezervoare de apă potabilă de o calitate bună şi medie (ape de suprafaţă, ape subterene); - existenţa unui număr variat de foraje şi secţiuni de monitorizare a calităţii apelor; - prezenţa unor situri naturale atractive din punct de vedere recreativ/turistic; - numeroase străzi se află sub nivelul mediu de incidenţă a poluării fonice.	- prezenţa unor surse de poluare a apelor şi aerului punctiforme şi difuze a apei şi solului (agricole, industriale) - procesul de epurare a apelor uzate deficitar; - existenţa unei singure uzine funcţionale de tratare a apei potabile; - prezenţa unor suprafeţe de teren neutilizat/abandonat ; - calitatea moderată a solurilor (categoria III-V conform bonitării la nivel naţional); - arterele principale supuse poluării fonice peste limita admisă.	- asigurarea serviciilor de tratare a apelor conform prevederilor în vigoare; - implementarea unui sistem de monitorizare a surselor de poluare, aerului şi solului; - valorificarea studiilor elaborate de autorităţile regionale şi naţionale de monitorizare a calităţii factorilor de mediu implementarea unor proiecte ce au drept scop reducerea poluării fonice pe arterele principale (perdele de vegetaţie)	- atingerea pragului limită la unii parametri ce determină starea chimică a apelor; - lipsa unor instrumente de monitorizare a surselor de poluare a aerului/poluarea difuză a apei - lipsa unor decizii concrete în ceea ce priveşte managementul apelor uzate şi tratarea apei; - tendinţa de degradare a solului prin procesul de eroziune; - tendinţa de accentuare a poluării fonice pe arterele urbane principale.

VIII.1. Tipul de strategie ales: strategie de de diversificare și consolidare

Analizele de detaliu realizate asupra evoluției recente și a stării actuale a sistemului urban Caransebeș (analiza de potential și auditul teritorial, identificarea nevoilor și a soluțiilor, analiza SWOT) au evidențiat *o serie de atuuri*, și anume: poziția geografică de convergență, cadrul natural generos al spațiului înconjurător, rolul polarizator local asupa părții de est a județului Caraș-Severin (rol bine conturat în mentalul populației din zona gugulanilor), o anumită tradiție comercială și industrială locală, caracterele urbane de tip central-european și vocația culturală pentru spațiul ortodox românesc, racordarea la rețelele de transport și comunicație, rolul de centru de redistribuire a turismului din Banatul Montan etc.

Pe acestea se poate sprijini orașul pentru *a valorifica oportunitățile* decurgând din conjuncturile spațiale mai largi, respectiv din evoluțiile naționale și europene în următorii 7-10 ani, în *care accentul se va pune* pe creativitate, inovare, digitalizare, conectare și economia verde. De aceea, punctele tari trebuie consolidate, nu doar pentru ca orașul să aibă argumente în atragerea de investiții eficiente, bazate pe tehnologii verzi și cu valoare adăugată crescută, ci și pentru a crește reziliența sistemului urban local în fața posibilelor șocuri ale viitorului.

De altfel, *punctele slabe și nevoile* identificate sunt mai numeroase decât atuurile, iar acestea se manifestă în toate componentele orașului: de la degradarea locală a cadrului natural, prin neglijare, exploatare neadecvată sau poluare, la populația tot mai îmbătrânită și deprofesionalizată, de la activitățile economice precare atât în sfera industriei cât și în cea a serviciilor și până la nivelul de trai modest al unor importante categorii de populație. Toate acestea se reflectă inclusiv în peisajul urban, cu incidență redusă a clădirilor renovate și funcționalizate sustenabil, în ciuda eforturilor făcute de autorități pentru zona centrală. Chiar și spațiul înconjurător, cu potențial turistic valoros, este prea puțin și nesustenabil eploatat, turismul ca atare neavând un rol major în creșterea bunăstării populației locale.

Având în vedere aceste argumente, precum și declinul demografic constant din ultimii 25 de ani, ca semnal esențial al nivelului modest de performanță social-economică și de atractivitate locală, este firesc ca tipul de strategie reținut și considerat ca având potențial de stabilizare și redresare să fie *strategia de diversificare și consolidare*. Diversificarea activităților social-economice, îndeosebi a industriei prelucrătoare și a serviciilor, este un proces obligatoriu pentru următorii ani, iar autoritatea publică poate elabora reglementări și realiza activități care să favorizeze astfel de evoluții. De asemenea, acele activități care își mențin rolul de polarizare zonală trebuie consolidate, ca pârghii esențiale pentru evoluțiile pozitive viitoare.

Capitolul IX
FOCUS GRUP - SINTEZĂ

Data organizării: 17.12.2020
Număr participanţi: 22
Instituţii reprezentate:
Şcolile din oraş
Instituţii medicale
Mediul de afaceri
Primăria şi Consiliul Local

1. SCOPUL

Identificarea şi evaluarea din perpectiva stakehoderilor principalelor probleme existe la nivelul municipiului Caransebeş

2. OBIECTIVELE CERCETĂRII

O1. Identificarea principalelor probleme existente la nivelul municipiului Caransebeş
O2. Identificarea potenţialului de dezvoltare existent la nivelul municipiului Caransebeş
O2. Identificarea unor posibile direcţii de dezvoltare a municipiului Caransebeş

3. METODOLOGIA CERCETARII

Designul cercetării: Cercetare sociologică calitativă
3.1 Metoda ce cercetare utilizata : Focus-group
3.2 Instrument de cercetare utilizat: Ghid de conversaţie specializat petru focus-group
3.3 Universul investigat: Consilieri locali şi stakeholderi ai comunităţii
3.4 Locatia cercetării: Caransebeş
3.5. Numar persoane: 30 persoane

1. PRINCIPALELE PROBLEME ALE LOCALITĂŢII:

1.1. Probleme de infrastructură:

- Numeroase clădiri istorice sunt în stare de degradare;
- Iluminatul public este pe alocuri deficitar;
- Sistemul pluvial nu face faţă debitelor mari;
- Poluarea fonică este tot mai prezentă în oraş;
- Calitatea aerului este tot mai scăzută în oraş;
- Calitatea apei de la robinet este scăzută;
- Lipseşte un sistem integrat de supraveghere video;

1.2. Probleme sociale (inclusiv de ordin medical şi şcolar):

- Infrastructura spitalicească şi calitatea actului medical;
- Nevoia dezbaterii dificultăţilor la nivel local;
- O parte din clădirile unităţilor şcolare nu sunt eficiente din punct de vedere energetic;
- Bilanţ demografic negativ;
- Unele unităţi şcolare nu sunt atractive din pricina poziţiei (departe de centrul oraşului);
- Unele şcoli nu sunt dotate corespunzător;

1.3. Alte probleme:

- Colectarea selectivă a deşeurilor este deficitară;
- Limitele administrative ale oraşului, în raport cu U.A.T.-urile din jur, sunt disputate;
- Relaţia cu U.A.T.-urile din jur este disfuncţională;
- Potenţialul turistic al oraşului trebuie pus mai bine în valoare;

2. ACŢIUNI A FI REALIZATE PENTRU DEZVOLTAREA LOCALITĂŢII:

2.1. Acţiuni în domeniul infrastructurii:

- Reabilitarea clădirilor istorice;
- Eficientizarea iluminatului public;
- Redimensionarea sustemului de colectare pluvială;
- Gestionarea problemei poluării fonice şi a aerului în oraş;
- Îmbunătăţirea calităţii apei potabile;
- Dezvoltarea unui sistem de supraveghere video în spaţiile publice;

2.2. Acţiuni în domeniul social (inclusiv de ordin medical şi şcolar):

- Deschiderea de noi secţii şi/sau construirea unui nou spital;
- Echiparea şcolilor şi dotarea elevilor cu echipamente folosibile on-line;
- Eficientizarea energetică a şcolilor;
- Creşterea accesibilităţii unităţilor şcolare;

2.3. Altele acţiuni:

- Creşterea gradului de colectare selectivă a deşeurilor;
- Îmbunătăţirea relaţiilor cu U.A.T.-urile din jur;
- Punerea în valoare a potenţialului turistic.

Capitolul X
ANALIZA STAKEHOLDERILOR

Analiza stakeholderilor ocupă un loc important în proiectările instituţionale şi teritoriale, luând în considerare *părţile interesate* sau *constituante*, respectiv nivelul de interes, influenţa şi contribuţia acestora. În practică, această analiză se concentrează asupra grupurilor, organizaţiilor şi persoanelor din mediul public, privat şi asociativ, fiind utilă decidenţilor.

Prezenta analiză a fost realizată în doi timpi: o etapă de identificare şi clasificare a stakeholderilor şi o etapă de poziţionare a acestora (în urma consultărilor publice) într-o matrice referitoare la prezenta strategie. Au fost indentificaţi următorii stakeholderi:

- decidenţii politici locali;
- angajaţii instituţiilor publice;
- cetăţenii Municipiului Caransebeş;
- mediul de afaceri;
- mediul şcolar;
- mediul sanitar;
- sectorul asociativ;
- mass-media.

Matricea stakeholderilor

Stakeholderi	Interes principal	Influenţa asupra realizării strategiei	Contribuţia în realizarea strategiei	Importanţa strategiei pentru stakeholderi
Stakeholder cheie				
Primăria Municipiului Caransebeş	- Creşterea calităţii vieţii în Municipiul Caransebeş; - Realizarea şi implementarea cu succes a strategiei de dezvoltare.	Mare	Coordonează întregul proiect	Mare Strategia poate îmbunătăţi performanţa şi imaginea autorităţilor
Stakeholderi primari				
Angajaţii instituţiilor publice	Eficientizarea muncii şi îmbunătăţirea rezultatelor	Mediu/mare	- Furnizează informaţii - Semnalează probleme	Mare Strategia poate eficientiza

				munca angajaților
Cetățenii Municipiului Caransebeș	Creșterea calității vieții în Municipiul Caransebeș	Mediu	- Participă la cercetările cantitative; - Participă la focus-grupuri; - Semnalează probleme și soluții.	Mare Cetățenii sunt beneficiarii direcți ai proiectului
Mediul de afaceri	Creșterea posibilităților de a obține profit	Mediu	- Semnalează nevoi - Propun soluții	Mare Sunt beneficiari ai proiectului
Mediul școlar	Îmbunătățirea serviciilor oferite	Mediu/mare	- Participă la cercetările cantitative; - Participă la focus-grupuri; - Semnalează probleme și soluții.	Mare Sunt beneficiari ai proiectului
Mediul sanitar	Îmbunătățirea serviciilor oferite	Mediu/mare	- Participă la cercetările cantitative; - Participă la focus-grupuri; - Semnalează probleme și soluții.	Mare Sunt beneficiari ai proiectului
Sectorul asociativ	Sectorul asociativ își poate diversifica și intensifica activitatea	Mic	- Semnalează nevoi	Mare Sunt beneficiari ai proiectului
Alți stakeholderi				
Mass-media	Reflectarea în presă a proiectelor	Mic	Observatori	Nedefinit

Partea a IV-a

PLANUL STRATEGIC

Capitolul XI
VIZIUNEA ŞI MISIUNEA

VIZIUNEA

Municipiul Caransebeș, centru de polarizare urbană reinventat și în plină afirmare, cu industrie diversificată, servicii cu valoare adăugată crescută, mediu natural și social de calitate, bine racordat la rețelele de transport și comunicații, capabil să valorifice eficient resursele din zona sa de influență și să le asigure locuitorilor o calitate mai bună a vieții.

Municipiul Caransebeș joacă de multe secole rolul de loc central pentru partea central-nordică a Culoarului Timiș-Cerna și a Culoarului Bistrei. Întregul sistem de așezări cuprins între Domașnea la sud, Căvăran la nord, culmile munților Țarcu – Cernei la est și cele ale Semenicului la vest este polarizat de Caransebeș. Prin investiții și soluții inteligente, această polarizare urmează să ia forme noi de regenerare urbană și rurală, prin care să valorifice superior moștenirea tradițională, să fie creascut potențialul social-economic al întregii zone, iar municipiul Caransebeș să se poată fi considerat, la finele următorilor 7 ani, drept *un centru de polarizare urbană reinventat*, aflat *în plină afirmare*.

Înnoirea va fi rezultatul implementării formelor noi de valorificare a atuurilor orașului, în special prin diversificarea industriei și stimularea firmelor care să prelucreze superior resursele bogate din partea estică a județului (lemn, fructe, produse animaliere, legume, fructe de pădure, pește etc.) și să impună pe piață branduri locale, bazate pe oiconimul *gugulan*. Reinventarea orașului va fi și rezultatul ameliorării serviciilor, sectorul deja cel mai dinamic, prin *creșterea ponderii serviciilor creative* și valorificarea mai bună a extraordinarului potențial turistic al Banatului de Munte.

Aceasta presupune pe de o parte un *mediu natural echilibrat*, iar pe de altă parte o mai bună *racordare a municipiului la rețelele de transport și comunicație*. În orizontul local, interconectarea va obține rezultatele scontate prin colaborare intercomunală, iar la scară mare, prin investiții la nivel național. Pentru realizarea acestora, interesele particulare ale diverselor structuri administrative din partea de vest și de sud-vest a României trebuie corelate, prioritizate și susținute prin lobby eficient la nivel național și european.

O astfel de viziune, susținută de opțiuni strategice și mijloace de acțiune concretă, poate asigura *o calitate mai bună a vieții* atât în municipiul Caransebeș, cât și în zona sa de influență, atât de bogată în resurse pentru tipul de dezvoltare care se prefigurează în viitorul apropiat.

MISIUNEA

Asigurarea unui mediu urban conectat, dinamic și de calitate, prin facilitarea investițiilor în domenii cu tehnologie performantă și valoare adăugată mare, atractive pentru tineri, prin adaptarea ofertei educaționale la evoluția pieței locale a muncii, ameliorarea infrastructurii, soluții verzi, eficiente energetic și cu rol de echilibrare urbană, în scopul creșterii calității vieții și întăririi rolului orașului de centru polarizator al zonei gugulanilor.

În contextul actual și în viitorul apropiat, *asigurarea conectivității* este o condiție indispensabilă dezvoltării intensive. Chiar și în timpul pandemiei de Covid 19, când fluxurile umane s-au redus pentru a limita riscurile de răspândire a virusului, majoritatea ramurilor economiei au continuat să funcționeze, pe baza fluxurilor intense de mărfuri, informații și valori. Contectivitatea viitorului nu mai pune accent în primul rând pe infrastructurile și serviciile de transport, ci pe rețelele de comunicare, pe interconectarea bazelor de date (big data), și pe asigurarea fluxurilor de informație de mare debit, așa numitele autostrăzi informaționale. Acestea se bazează pe conexiunile la internet în bandă largă fixă foarte rapidă (broadband), cu debit de până la 1Gbps.

Chiar dacă în România viteza internetului este printre cele mai mari din Europa, iar costul accesului la internet cu bandă largă plasează țara noastră în top 3 la nivel mondial, cu doar 8 USD/Mbps (conform raportului Picodi.com, din 2019), nivelul digitalizării este printre cele mai reduse, plasând țara noastră pe penultimul loc în UE. De aceea, asigurarea conectivității nu este doar o problemă de infrastructură, ci mai ales una de educație digitală și de nivel de trai, căreia și Caransebeșul trebuie să îi găsească soluții. În plus, pentru România în ansamblu rămâne de actualitate și conectivitatea prin căile de transport, datorită decalajului major în care se află față de cele mai avansate țări din UE. Deși este situat pe un culoar european prioritar pentru echiparea rutieră și feroviară și dispune de un aerport recertificat, municipiul Caransebeș are încă o conectare deficitară la teritoriile cu potențial de interes din arealul său, conecatre care trebuie îmbunătățită pentru succesul dezvoltării sale.

În era conexiunii globale, mai buna conectare conferă *dinamism comunităților*, care pot atrage *investiții cu tehnologie performantă*, bazate pe creativitate și spirit inovativ, deci pot dezvolta activități cu *valoare adăugată crescută*. Trecerea treptată de la activitățile axate pe mâna de lucru numeroasă și ieftină, la cele cu caracter intensiv și creativ este *cheia creșterii calității vieții* populației și în Caransebeș. În acest sens, evoluția ofertei educaționale locale în acord cu tendințele în care se așteaptă să se înscrie piața muncii din Caransebeș este esențială pentru dezvoltare, dar și pentru reducerea pierderii de resursă umană tânără și de calitate.

Educația și formarea profesională de calitate sunt premisele cele mai bune pentru *atragerea tinerilor* și pentru modernizarea economico-socială a orașului. Cu tineri bine pregătiți pot fi captate fonduri, realizate și implementate proiecte de succes, adaptate nevoilor în evoluție ale caransebeșenilor. Se pot *ameliora infrastructurile* de toate tipurile, inclusiv pentru că acestea vor avea un număr mai mare de beneficiari activi, și se pot gândi *soluții verzi de dezvoltare social-economică*, bazate pe energii regenerabile, pe afirmarea economiei circulare, pe formarea gustului pentru un *mediu echilibrat și curat*, specific vieții urbane de calitate. Caransebeșul poate continua, astfel, să fie un *model pentru întreaga zonă a guglanilor*, a cărei populație a considerat dintotdeauna orașul ca sursă de civilitate, de calitate și ca model de urmat.

În acest sens, creșterea capacității administrative a Municipiului Caransebeș este o condiție esențială, deoarece autoritățile publice sunt cele care gestionează evoluțiile strategice, elaborează politici publice locale, în acord cu legislația în vigoare, dar administrează și activitățile de detaliu din oraș, practic în fiecare moment, contribuind la *construcția stării de bine* și la *consolidarea spiritului de apartenență* și de implicare civică în viața localității.

Capitolul XII

OBIECTIVELE STRATEGICE

Obiectivul 1 : Susţinerea unei economii bazate pe activităţi competitive, cu valoare adaugată mare, antreprenoriat şi inovare

Obiectivul 2 : Dezvoltarea unui sistem eficient de transport şi utilităţi, accesibil şi durabil, bine racordat la infrastructurile naţionale de circulaţie

Obiectivul 3: Asigurarea unui mediu socio-cultural solidar şi implicat, bazat pe calitate şi performanţă în educaţie, sănătate şi cultură

Obiectivul 4 : Consolidarea rolului Caransebeşului de pol de concentare şi dispersie a fluxurilor turistice în teritoriu

Obiectivul 5: Îmbunătăţirea calităţii factorilor de mediu prin tehnologii sustenabile şi ecologice

Obiectivul 6: Promovarea habitatului de calitate, într-un mediu urban verde, eficient energetic, accesibil şi sigur

Obiectivul 7: Creşterea capacităţii administrative şi optimizarea relaţiei cu mediul social-economic

Obiectivul 1 : Susţinerea unei economii bazate pe activităţi competitive, cu valoare adaugată mare, antreprenoriat şi inovare

Deşi în ultimii ani, economia municipiului Caransebeş a înregistrat creşteri notabile, mai ales în sectorul serviciilor, se observă o prezenţa modestă a unor activităţi în domenii cu tehnologii performante şi valoare adaugată mare. În acest context, *diversificarea sectorului industrial prin atragerea industriilor ce utilizează tehnologie înaltă* reprezintă o prioritate pentru autorităţile publice. Pentru atingerea acestui obiectiv este nevoie de dezvoltarea unor infrastructuri de susţinere a mediului de afaceri, sprijinirea IMM-urilor care inovează şi utilizează rezultatele la nivel local pentru creştere economică şi încurajarea potenţialilor investitori.

De asemenea, trebuie stimultă *dezvoltarea sectorului terţiar*, mai ales a serviciilor creative cu valoare adăugată mare, bazate pe cunoaştere avansată şi inteligenţă (TIC, software, consultanţă etc.), a serviciilor financiar-bancare şi de asigurări, a comerţului şi a serviciilor de susţinere a agenţilor economici, prin încurajarea iniţiativelor antreprenoriale în acest sector.

Un obiectiv important vizează *asigurarea sustenabilității și eficienței agriculturii* prin diverse acțiuni de sprijinire a antreprenorilor locali din agricultură, mai ales în comercializarea produselor agricole și crearea unui brand local de promovare a acestora, prin încurajarea practicării unei agriculturi ecologice și dezvoltarea industriilor de prelucrare a produselor agro-alimentare locale.

Obiectivul 2 : Dezvoltarea unui sistem eficient de transport și utilități, accesibil și durabil, bine racordat la infrastructurile naționale de circulație

Rolul căilor de comunicație în evoluția și dezvoltarea municipiului Cransebeș este unul bine cunoscut. Aflat la o importantă intersecție de drumuri ce fac legătura între vestul, sud-vestul și centrul României, orașul a știut să valorifice din plin această poziție dezvoltându-și o rețea coerentă de transport, cu importante debușee spre exterior. De altfel, densitatea infrastructurilor de transport, diversitatea modală a acestora constituie, la fel cu pluralitatea și complementaritatea serviciilor oferite, elemente extrem de importante ale potențialului social-economic și asigură premise favorabile pentru dezvoltarea viitoare a orașului.

Pentru atragerea investitorilor și creșterea economică, autoritățile locale trebuie să asigure o infrastructură adecvată – de transporturi, tehnico-edilitară și nu în ultimul rând, de comunicații. Municipiul Caransebeș trebuie să continue reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurilor de transport. Acest obiectiv trebuie să fie concentrat cu precădere pe modernizarea principalelor drumuri de acces, a rețelei stradale, a transportului public și nu în ultimul rând pe crearea / modernizarea sistemelor alternative de transport. Specializarea traficului prin crearea infrastructurilor de acces pietonal și a pistelor pentru bicicliști are un rol important în asigurarea unei mobilități sporite în interiorul orașului.

Creșterea accesului populației la rețelele de utilități și modernizarea infrastructurilor tehnico-edilitare, densificarea și modernizarea rețelelor de utilități și eficientizarea energetică vor facilita diversificarea funcțională în plan zonal, creșterea calității vieții populației și, în consecință, creșterea atractivității și a potențialului uman al orașului.

Obiectivul 3: Asigurarea unui mediu socio-cultural solidar și implicat, bazat pe calitate și performanță în educație, sănătate și cultură

Analiza cantitativă și calitativă în domeniul *învățământului* a relevat aspecte nesatisfăcătoare în privința bazei materiale, de aceea se impune îmbunătățirii condițiilor materiale (spații, dotări), cu impact și asupra rezultatelor procesului instructiv-educativ. Este nevoie să fie corectată tendința de scădere a nivelului general al rezultatelor la examenele naționale, sesizată în ultimii ani, la toate liceele, respectiv

abordarea problemei nivelului scăzut al pregătirii elevilor de la liceele tehnologice. De asemenea, o cultură a meritocraţiei cultivată în rândul elevilor şi cadrelor didactice şi asigurarea de structuri de învăţământ complementare ar putea asigura mai buna valorizare a elevilor capabili de performanţă.

Luând în considerare rolul de centru de polarizare zonală al Municipiului Caransebeş, infrastructura de *sănătate* trebuie să atingă indici cantitativi şi calitativi superiori, atât în medicina generală, cât şi în cea de specialitate. Analizele evidenţiază nevoia de ameliorare a condiţiilor materiale şi de asigurare a resursei umane corect calibrate din punct de vedere cantitativ şi bine reprezentate pe toate palierele îngrijirii medicale.

Domeniul *cultural* este reprezentat de două structuri, care derulează un număr însemnat de manifestări devenite tradiţionale, care sunt dedicate evenimentelor istorice naţionale şi personalităţilor culturii naţionale, evenimente ce se adresează, respectiv se realizează cu participarea populaţiei şcolare. La acestea se adaugă evenimente destinate perpetuării elementelor de identitate locală şi regională, cu adresabilitate mai largă. Concertele şi spectacolele culturale de altă factură sunt rare. Se impune necesitatea multiplicării infrastructurii culturale, astfel încât copiii şi tinerii, în primul rând, dar şi alte grupe de populaţie să poată participa la activităţi culturale diverse, inclusiv din categorii novatoare.

Asistenţa socială este asigurată prin funcţionarea – conform legii – a direcţiei de specialitate din cadrul Primăriei, respectiv prin actiunile Episcopiei Caransebeşului, şi vizează asigurarea necesităţilor minimale ale persoanelor aflate în situaţii critice. Este nevoie de diversificarea acţiunilor, actorilor şi infrastructurilor destinate acestora, pentru amelioarea formării şi dezvoltării competenţelor civice şi profesionale, o reală integrare a persoanelor în dificultate cu scopul reducerii riscurilor sociale asociate.

Obiectivul 4 : Consolidarea rolului Caransebeşului de pol de concentare şi dispersie a fluxurilor turistice în teritoriu

Amplasarea Caransebeşului într-un areal depresionar dintre munţii Semenic şi Muntele Mic, la o importantă încrucişare de căi de acces, îi conferă o valoare implicită de centru de dispersie a fluxurilor turistice către cele două masive montane şi către resursele naturale şi antropice ce se găsesc cantonate pe versanţii sau în văile munţilor. Staţiunea montană cea mai apropiată este Muntele Mic, care îşi dezvoltă în continuare domeniul schiabil şi activităţile înscrise în sportul de aventură în timpul verii. Către vest se regăsesc satele cu valoare etnografică ale craşovenilor şi cele ale pemilor, cu un grad diferit de atractivitate cât şi de valorificare turistică. Din punct de vedere al ariilor protejate, Caransebeşul se poate defini ca punct de plecare către Parcul Naţional Semenic – Cheile Caraşului, Cheile Nerei-Beuşniţa spre vest şi Parcul Naţional Retezat către est. De asemenea, în apropierea oraşului se găsesc rezervaţii cu elemente de prortecţie foarte

variate, de la fosile, la geomorfosituri sau elemente de vegetaţie. Arealele protejate nu sunt doar naturale, ci şi antropice, precum renumitele complexe mulinologice ale Caraşului.

Poziţia ca pol de referinţă a locuitorilor din împrejurimi este câştigată din timpuri istorice, conturându-se mai ales în sec. XVIII-XIX, în perioada stapânirii Habsburgice şi Austro-Ungare, prin rolul defensiv (cetatea) şi comercial jucat, apoi prin înfiinţarea Episcopiei ortodoxe a Caransebeşului şi a Regimentului de Graniţă, care au modificat profund atât structura urbană cât şi relaţiile oraşului cu arealul înconjurător. Deşi inclus celor două imperii, Caransebeşul nu a fost lipsit de personalităţi marcante din domeniul militar, educaţional, cultural, religios, care pot fi transpuse într-o marcă locală sau brand de *Centru al românimii în Banat*. Rolul polaizator al acestui oraş poate fi şi astăzi identificat în percepţia locuitorilor din împrejurimi, care spun că merg *la oraş*, atunci când merg la Caransebeş.

Obiectivul 5: Îmbunătăţirea calităţii factorilor de mediu prin tehnologii sustenabile şi ecologice

Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, la care şi România a aderat în 2015, cuprinde printre cele 17 obiective de dezvoltare durabilă 3 obiective asociate şi calităţii mediului înconjurător, respectiv „Apă curată şi sanitaţie" – Asigurarea disponibilităţii şi managementului durabil al apei şi sanitaţie pentru toţi, „Acţiune climatică" – Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice şi a impactului lor şi „**Viaţa terestră**" – Protejarea, restaurarea şi promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deşertificării, stoparea şi repararea degradării solului şi stoparea pierderilor de biodiversitate.

Pe de altă parte, Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă (PODD) 2021-2027, asociat obiectivului 2 al Politicii de Coeziune („O Europă mai verde"), include câteva obiective specifice ce vor constitui oportunităţi de finanţare pentru unele activităţi propuse, precum managamentul durabil al apei şi îmbunătăţirea protecţiei naturii şi a biodiversităţii.

Obiectivul 6: Promovarea habitatului de calitate, într-un mediu urban verde, eficient energetic, accesibil şi sigur

Prioritățile dezvoltării urbane în România pentru perioada 2021-2027 decurg din Politica de coeziune a UE, din prevederile Strategiei de dezvoltare durabilă de implementare a Agendei 2030, precum și din priorităţile în alocarea fondurilor structurale în perioada 2021-2027. Municipiul Caransebeș, situat într-un cadru geografic de tip culoar depresionar conectat, flancat de masive montane cu versanți bine împăduriți, beneficiază de un mediu natural echilibrat și generos. Acest sit geografic îi asigură o bună ventilare, un aer ozonat și de calitate, propice locuirii.

În acest cadru, oraşul s-a dezvoltat pe etape, adăugând straturi de habitat şi zone funcţionale diferite, cu frecvente suprapuneri. Fondul construit prezintă astăzi aspecte contrastante şi asociază imobile vechi, cu arhitectură tipic central europeană în care sunt mai ales sedii de instituţii publice şi private, cu unităţi de habitat individual şi cartiere de habitat colectiv, a căror stare de conservare este deseori precară. Spaţiul verde deţine o pondere însemnată în ansamblul intravilanului, însă acesta este reprezentat în principal de grădinile private aferente locuinţelor individuale şi mai puţin de parcurile publice.

Ca urmare, având în vedere situaţia locală şi perpectivele de evoluţie ale oraşului european, Municipiul Caransebeş accentuează în planul său de dezvoltare promovarea unui habitat de calitate, creşterea suprafeţei spaţiilor verzi, îmbunătăţirea eficienţei energetice a clădirilor publice şi private, ameliorarea semnificativă a accesului pentru toate categoriile de populaţie şi creşterea nivelului de siguranţă publică. O atenţie aparte va fi acordată conservării şi promovării specificului urbanistic local, caracterizat prin eficienţă, funcţionalitate şi bun gust, ca rezultat al guvernanţei participative şi al implicării responsabile, pentru o viaţă urbană de calitate.

Obiectivul 7: Creşterea capacităţii administrative şi optimizarea relaţiei cu mediul social-economic

Funcţionarea eficientă a administraţiei publice locale este esenţială pentru creşterea calităţii vieţii cetăţenilor. În acest sens, autoritatea locală trebuie să acţioneze coordonat, integrat şi eficient pe cel puţin două planuri, şi anume creşterea capacităţii administrative prin ameliorarea performanţelor interne ale primăriei şi serviciilor publice conexe, respectiv îmbunătăţirea interacţiunii cu cetăţenii şi cu actorii social-economici. Aceasta va conduce la o spirală a încrederii în raport cu societatea, în care beneficiarii se vor bucura de servicii publice integrate, oportune şi de calitate, furnizate după o testare riguroasă a opţiunilor, de către autorităţi şi instituţii publice proactive şi receptive la schimbare.

Valorile care stau la baza dezvoltării în acest sens a administraţiei locale sunt transparenţa, profesionalismul, predictibilitatea şi adecvarea la nevoi, toate subsumate interesului public. Administraţia trebuie să evolueze spre deschidere şi receptivitate la soluţii inovatoare, cu resurse umane competente care gestionează fondurile publice în mod eficient. Relaţia dintre administraţia publică şi beneficiari înseamnă dedicare, corelare şi orientare pe soluţii care să se armonizeze cu reformele din domeniile social, cultural, educaţional, economico-financiar, pe principii democratice şi de drept.

Capitolul XIII
PLANUL DE ACȚIUNE STRATEGICĂ

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O1 Susţinerea unei economii bazate pe activităţi competitive, cu valoare adaugată mare, antreprenoriat şi inovare	P1.1 Diversificarea sectorului industrial prin dezvoltarea şi atragerea industriilor care utilizează tehnologii performante	M1.1.1 Crearea unor infrastructuri de susţinere a activităţilor industriale	1.1 Amenajarea unui parc industrial (idee de proiect) 1.2 Crearea unei platforme industriale în zona aeroportului si atragerea investitorilor din sectorul aeronautic 1.3 Înfiinţarea unei asociaţii pentru promovarea iniţiativelor locale la nivel microregional (idee de proiect) 1.4 Crearea unei baze de date cu terenurile disponibile pentru potenţialii investitori (idee de proiect)
		M1.1.2 Dezvoltarea unor structuri asociative reprezentative pentru mediul de afaceri.	
		M1.1.3 Sprijinirea iniţiativelor antreprenoriale şi a întreprinderilor mici şi mijlocii din sectorul productiv	
	P1.2 Dezvoltarea sectorului terţiar, în special a serviciilor creative cu valoare adăugată mare.	M1.2.1 Dezvoltarea serviciilor bazate pe tehnologie avansată şi TIC	1.5 Acordarea de facilităţi antreprenorilor în sectorul serviciilor creative (idee de proiect);
		M1.2.2 Sprijinirea start-upurilor inovative din sectorul serviciilor	
	P1.3 Asigurarea sustenabilităţii şi eficienţei agriculturii	M1.3.1 Încurajarea şi promovarea agriculturii ecologice.	1.6 Crearea unui centru de consultanţă comercială, în vederea facilitării legăturii între producătorilor locali şi potenţialii cumpărători (idee de proiect) 1.7 Înfiinţarea unui centru de colectare şi distribuţie a produselor agricole (idee de proiect) 1.8 Crearea de structuri/reţele de valorificare şi promovare a produselor tradiţionale din Caransebeş şi zona sa de influenţă
		M1.3.2 Susţinerea şi diversificarea infrastructurilor şi serviciilor integrate destinate comercializării produselor agricole	
		M 1.3.3 Dezvoltarea industriilor de prelucrare a produselor agro-alimentare locale.	

		M 1.3.4 Sprijinirea producătorilor locali în crearea unui brand de promovare a produselor tradiționale	

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O2 Dezvoltarea unui sistem eficient de transport și utilități, accesibil și durabil, bine racordat la infrastructurile naționale de circulație	P2.1 Reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurilor de transport.	M2.1.1 Modernizarea infrastructurii rutiere și creșterea gradului de siguranță prin asfaltarea/reabilitarea străzilor.	2.1 Asfaltare / reabilitare străzi de importanță locală 2.2 Fluidizarea traficului prin reabilitarea și modernizarea infrastructurii rutiere din Municipiul Caransebeș 2.3 Reabilitarea/modernizarea trotuarelor 2.4 Modernizarea căilor de acces rutier pentru aeroportul Caransebeș 2.5 Plan logistic și / sau regulament pentru circulația autovehiculelor de marfă 2.6 Refuncționalizarea aeroportului pentru curse charter
		M2.1.2 Definirea configurației rețelei majore stradale a municipiului și a conexiunilor externe.	
	P2.2 Modernizarea sitemului de transport public și creșterea mobilității urbane.	M2.2.1 Extinderea și modernizarea transportului public	2.6 Sistem integrat de mobilitate urbană durabilă în municipiul Caransebeș: amenajarea pistelor pentru biciclete, modernizarea și optimizarea transportului în comun și a infrastructurii conexe 2.7 Realizarea de trasee de transport public spre obiective turistice (Jupa, Muntele Mic) 2.8 Park&ride în municipiul Caransebeș 2.9 Dezvoltare terminal de transport public și stații de încărcare autobuze electrice
		M2.2.2 Realizarea unor sisteme moderne de management al traficului.	
		M2.2.3 Dezvoltarea mijloacelor de deplasare alternative și realizarea unei rețele de piste pentru biciclete	
		M2.2.4 Dezvoltarea și extinderea arterelor pietonale.	

			2.10 Achiziţionarea unor mijloace de transport ecologice 2.11 Înfiinţarea de noi trasee şi extinderea trasee existente de transport public 2.12 Implementare sistem de informare a călătorilor
	P2.3 Realizarea unor conexiuni eficiente şi creşterea accesibilităţii în aria periurbană a municipiului Caransebeş.	M2.3.1 Realizarea unor reţele coerente de transport în aria periurbană a municipiului. M2.3.2 Conectarea inteligentă a transportului urban, periurban şi extern. M2.3.3 Extinderea rutelor de transport public în zona periurbană a municipiului.	2.13 Achiziţionare autobuze/microbuze electrice pentru transport public în zona periurbană 2.14 Dezvoltare sistem de monitorizare a traficului 2.15 Reabilitare artere rutiere din zona periurbană 2.16 Amenajare staţii pentru transportul public în zona periurbană
	P2.4 Creşterea accesului populaţiei la reţelele de utilităţi, densificarea şi modernizarea infrastructurilor tehnico-edilitare	M2.4.1 Extinderea şi îmbunătăţirea accesului populaţiei la reţelele de utilităţi. M2.4.2 Asigurarea unui management eficient al reţelelor de utilităţi. M2.4.3 Exploatarea în condiţii de siguranţă şi creşterea eficienţei energetice a infrastructurilor tehnico-edilitare.	2.17 Eficientizarea energetică a clădirilor publice din municipiul Caransebeş 2.18 Modernizarea şi extinderea sistemului de iluminat public al municipiului Caransebeş 2.19 Relocarea subterană a cablurilor aeriene şi a celor amplasate pe clădirile istorice 2.20 Modernizarea şi extinderea sistemului de distribuţie a gazelor naturale 2.21 Reabilitarea şi extinderea reţelei de alimentare cu apă în zona periurbană

			2.22 Extinderea reţelei de canalizare
		M2.4.4 Gestionarea eficientă a deşeurilor	2.23 Colectarea diferenţiată a deşeurilor, în vederea reciclării 2.24 Realizarea unei staţii moderne de sortare a deşeurilor

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O3. Asigurarea unui mediu socio-cultural solidar şi implicat, bazat pe calitate şi performanţă în educaţie, sănătate şi cultură	P3.1 Asigurarea condiţiilor materiale necesare unui proces de învăţământ de calitate	M3.1.1 Reabilitarea spaţiilor de învăţământ	3.1 „Reabilitarea clădirilor unităţilor de învăţământ din municipiul Caransebeş” (cf Excel) 3.2 „Dotarea şi digitalizarea unităţilor de învăţământ” (Excel) 3.3 Dezvoltarea unor parteneriate între liceele industriale şi intreprinderile locale pentru formarea forţei de muncă
		M3.1.2. Creşterea numărului spaţiilor cu funcţionalităţi specifice (cabinete, laboratoare, ateliere, terenuri şi săli de sport, biblioteci şcolare)	
		M3.1.3 Asigurarea dotărilor necesare unui învăţământ de calitate	
	P3.2 Creşterea nivelului de pregătire al elevilor prin asigurarea unei resursei umane de calitate, şi promovare unei culturi a meritocraţiei în rândul cadrelor didactice şi al elevilor	M3.2.1 Crearea unui context local atractiv pentru cadrele didactice calificate, motivate şi perfomante	IDEI : 3.4 Locuinţe pentru cadrele didactice (bloc cu apartamente sau terenuri pentru case) 3.5 Susţinerea financiară a formării continue a cadrelor didactice prin acordarea de granturi pentru participarea la cursuri de formare continuă şi la evenimente profesionale (seminarii/conferinţe etc)
		M3.2.2 Susţinerea programelor de activităţi complementare formale şi informale de consolidare şi aprofundare şi a celor adresate elevilor capabili de performanţă	IDEI : 3.6 Înfiinţarea de centre educaţionale, destinate activităţilor de consolidare a cunoştinţelor şi pregătirii pentru examenele naţionale

			3.7 Înființarea unui centru de excelență susținut financiar de Consiliul Local
		M3.2.3 Promovarea culturii meritocrației în rândul cadrelor didactice și al elevilor	3.8 Premierea cadrelor didactice care obțin rezultate deosebite 3.9 Premierea elevilor cu rezultate deosebite la concursurile naționale recunoscute de MEN
	P3.3 Îmbunătățirea condițiilor materiale ale infrastructurii de sănătate	M3.3.1 Reabilitarea și extinderea clădirilor destinate serviciilor de sănătate	3.10 Deschiderea ambulatoriului și modernizarea Spitalului Municipal de Urgență din Caransebeș, inclusiv a secției de boli infecțioase (Spitalul Bora) ; 3.11 Modernizarea Spitalului Municipal de Urgență din Caransebeș și îmbunătățirea serviciilor medicale
		M3.3.2 Asigurarea dotărilor necesare unităților din domeniul sănătății	
	P3.4 Asigurarea personalului medical necesar unei bune deserviri în sfera îngrijirii sănătății	M3.4.1 Crearea de facilități pentru personalul medical, cu scopul încurajării stabilirii lor în oraș	- IDEI : 3.12 Locuințe pentru medici (bloc cu apartamente sau terenuri pentru case)
		M3.4.2 Susținerea formării continue a personalului medical	3.13 Acordarea de granturi de studii/granturi de participarea la specializări/granturi de participări la conferințe
	P 3.5 Extinderea și amelioararea infrastructurii culturale și diversificarea ofertei de activități și evenimente culturale	M 3.5.1 Construirea de noi spații destinate activităților culturale	3.14 Realizarea unui Mall cultural, care să ofere spații adaptate, ca ambianță și amenajare, specificului diferitelor tipuri de activități culturale și dotate în mod corespunzător
		M.3.5.2 Modernizarea și reabilitarea spațiilor culturale existente	
		M 3.5.3 Susținerea apariției de domenii și structuri culturale/actori	

		M 3.5.4 Promovarea activităţilor şi evenimentelor din domenii culturale racordate la dinamica naţinală şi internaţională	3.15 Crearea unei structuri complementare administraţiei, care să promoveze insituţia mecentului în cultură 3.16 Îmbunătăţirea ofertei de evenimente cultural-artistice, prin organizarea de evenimente şi festivaluri indoor şi outdoor
	P 3.6 Diversificarea activităţilor destinate grupurilor defavorizate, pentru creşterea şansemor lor de integrare socio-profesională	M 3.6.1 Dezvoltarea infrastructurii şi spaţiilor destinate persoanelor defavorizate M 3.6.2 Creşterea implicării comunităţii locale în integrarea persoanelor şi grupurilor defavorizate	3.17 Construirea de centre de zi destinate copiilor din familii defavorizate 3.18 Asigurarea de spaţii locuit cu destinaţie socială 3.19 Acordarea de facilităţi actorilor sociali care activează în sfera asistenţei persoanelor defavorizate 3.20 Sprijinirea persoanleor defavorizate în a deveni independente financiar

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O4. Consolidarea rolului Caransebeşului de pol de concentare şi	P4.1 Dezvoltarea coerentă a turismului în Caransebeş şi în zona sa de influenţă	M.4.1. Definirea unei viziuni pentru afirmarea turismului în oraşul Caransebeş şi zona sa de influenţă	4.1. Infiinţarea unei Organizaţii de Management a Destinaţiei (OMD) *Banatul Montan* gestionată de către Primăria Caransebeş 4.2. Elborarea unei strategii integrate de dezvoltare turistică

dispersie a fluxurilor turistice în teritoriu		M4.1.2 Colaborarea între autoritatea publică locală şi agentii economici din domeniul turistic din municipiul Caransebeş şi din Banatul Montan	4.3. Crearea unei platforme online *Calendarul activităţilor culturale, sportive şi turistice din Carasebeş şi împrejurimi* 4.4. Dezvoltarea şi implementarea unei reţele de comunicare între toţi stakeholderii (instituţii publice, IMM-uri şi ONG-uri) care organizează şi promovează activităţi turistice în zona înconjurătoare 4.5. Relizarea bazei de date *Biblioteca media a Caransebeşului şi a Banatului Montan,* cu materiale realizate de parteneri, care pot fi utilizate în promovarea şi practica turistică
		M.41.3. Identificarea elementelor de patrimoniu în stare de degradare fizică şi morală	4.6. Sprijinirea reabilitării resurselor de patrimoniu mobil (în parteneriat cu instituţiile proprietare ale elementelor de patrimoniu în baza Legii 350/2001) 5.7. Accesibilizarea şi semnalizarea elementelor de patrimoniu
		M4.1.4. Diversificarea produselor turistice şi a tipurilor de turism	4.8. Crearea unei oferte ecoturistice în cadrul sitului Natura 2000 *Râul Timiş între Rusca şi Prisaca* 4.9. Documentarea şi operaţionalizare de rute turistice tematice: *Ţara morilor de apă*, *Pe calea apelor*, *Pe linia de graniţă, Pe urmele crașovenilor etc.* 4.10. Introducerea în circuitul turistic a celor mai recente colecţii muzeale a Episcopiei (Proiect de realizat impreună cu Episcopia Caransebeşului)

	P4.2.Definirea unui brand turistic local	M4.3.1.Conturarea unei identităţi locale bazată pe resursele materiale şi imateriale locale, dincolo de cele pur turistice, dar cu potenţial de consolidare a atractivităţii turistice	4.11. Elborarea unui studiu de identificare a elementelor definitorii pentru brandul turistic local
		M4.3.3. Stimularea activităţilor turistice cultural-educaţionale pe baza resurselor istorice militare	4.12. Realizarea programului *Viaţa în Castrul roman vs. viaţa în Municipiului Tibiscum* în cadrul Sitului Arhelogic de la Jupa: (Proiect de realizat impreună cu Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă din Caransebeş)
		M4.3.4. Stimularea şi susţinerea activităţilor culturale cu impact turistic realizate de către Episcopia Caransebeşului	4.13. Închierea de parteneriate cu alte instituţii culturale din zona de Vest a României în organizarea evenimentelor precum: Ruga Caransebeşului, Zilele Oraşului Caransebeş, concerte de muzică clasică şi religioasă, corale, teatru, festival de poezie în grai bănăţean, pelerinajul la Crucea de Muntele Mic etc.
		M4.3.5. Susţinerea unor proiecte şi campanii de conştientizare a identităţii locale a populaţiei, în vederea asumării acesteia	4.14. Organizarea de evenimente cu potenţial de atracţie turistică: *Balul Ofiţerilor Regimentului de Granită*; *Zilele recoltei etc.* (Proiecte de realizat impreună cu Muzeul Judeţean de Etnografie şi al Regimentului de Graniţă din Caransebeş şi Casa de cultură George Suru)
		M4.3.6 .Realizarea unor elemente vizuale cu care pot fi etichetate produsele locale, de la programe turistice până la produse de consum locale.	4.15. Elaborarea şi aplicarea unui concept de marketing teritorial *"Ţinutul Gugulanilor"*
	P4.3 Promovarea ofertei turistice din Municipiul Caransebeş şi area sa de influenţă, atât la nivel	M4.3.1 Realizarea materialelor de promovare şi de de campanii de marketing adaptate mediului de promovare	4.15. Elaborarea de materiale de promovarea a patrimoniului natural şi antropic al Caransebeşului şi al ariei sale e influenţă (ghiduri, hărţi, pliante, broşuri, calndare), inclusiv în format electronic (filme şi lipuri de

	național, cât și internațional		promovare, aplicație mobilă de promovare și ghidare a turiștilor în teritoriu) 4.16. Realizarea de materiale de promovarea a patrimoniului cultural-religios material și imaterial al Caransebeșului și al ariei sale de influență (Proiect de realizat impreună cu Episcopia Caransebeșului) 4.17. Etichetarea promoțională a unor obiecte (pixuri, calendare, mape, agende, umbrele, tricouri etc.) cu marca locală (rezultată în urma definirii brandului local și a elementelor vizuale asociate) spre a fi folosite la târguri de turism și în cadrul altor campanii de promovare directe sau indirecte
		M4.3.2. Identificarea și atragerea de parteneri în promovare printre instituțiile, asociațiile și grupurile de profil din județ și din Regiunea Vest	4.18. Crearea unei baze de date cu partenerii de promovare și stabilirea unui calendar de promovare cu fiecare dintre aceștia
		M4.2.3 Participarea la târguri de turism și alte evenimente de promovare turistică la nivel național și internațional sub umbrela OMD.	

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O5. Îmbunătățirea calității factorilor de mediu prin tehnologii sustenabile și ecologice	P5.1. Ameliorarea calității aerului și reducerea poluării fonice	M5.1.1. Monitorizarea și îmbunătățirea calității aerului	5.1. Creșterea numărului de puncte de monitorizare a calității aerului și extinderea parametrilor de evaluare a calității aerului
		M5.1.2. Reducerea nivelului de zgomot în unele zone urbane, mai ales în cartierele rezidențiale	

		M5.1.3. Încurajarea dezvoltării unor infrastructuri verzi (pe acoperişurile clădirilor, pereţi verticali ai unor clădiri, amenajarea malurilor etc.)	5.2. Realizarea unor picturi murale pentru purificarea aerului (exemplu: Cluj-Napoca, Bacău) 5.3. Achiziţionarea unor mijloace de transport ecologice 5.4. Creşterea indicatorului suprafaţa spaţiului verde/locuitor prin extinderea Parcului Teiuş 5.5. Acordarea unor stimulente pentru proprietarii de spaţii ce promovează infrastructuri verzi
	P.5.2. Îmbunătăţirea calităţii apei potabile	M5.2.1. Eliminarea unor surse de poluare punctiformă a corpurilor de apă de suprafaţă M5.2.2. Modernizarea reţelei de alimentare cu apă potabilă	5.6. Modernizarea şi punerea în funcţiune a staţiei de tratare a apei 5.7. Schimbarea sursei de captare (L. Poiana Mărului) 5.8. Îmbunătăţirea stării ecologice a corpurilor de apă de suprafaţă prin sisteme de monitorizare a calităţii apei şi a poluatorilor
	P.5.3. Diminuarea impactului apelor uzate asupra mediului	M5.3.1. Monitorizarea şi epurarea apelor uzate	5.9. Creşterea numărului de puncte de monitorizare a calităţii apelor evacuate 5.10. Finalizaea şi punerea în funcţiune a uzinei de epurare a apelor uzate a mun. Caransebeş 5.11. Punera în funcţiune a staţiei de tratare a apelor uzate de la Jupa

	P.5.4. Conservarea biodiversităţii	M.5.4.1 Protejarea habitatelor din situl Natura 2000 *ROSCI0385 Râul Timiș între Rusca și Prisaca*	5.12. Sprijinirea elaborării Planului de management a sitului Natura 2000 *Râul Timiș între Rusca și Prisaca* 5.13. Colaborare în realizarea studiilor de monitorizare a speciilor incluse sitului Natura 2000 *Râul Timiș între Rusca și Prisaca*
	P.5.5. Îmbunătăţirea calităţii terenurilor	M.5.5.1 Ameliorarea terenurilor degradate	5.14. Decontaminarea şi reabilitarea ecologică a fostelor zone industriale 5.15. Realizarea de lucrări pedo-hidroameliorative 5.16. Folosirea de practici ecologice în gospodărirea spaţiilor verzi
		M5.5.1. Conservarea calităţii solurilor prin lucrări agrofitotehnice	5.17. Încurajarea practicilor agricole benefice pentru mediu

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte*
O6. Promovarea habitatului de calitate, într-un mediu urban verde, eficient energetic, accesibil şi sigur	P6.1. Asigurarea unui habitat de calitate, bine racordat la reţeaua de utilităţi şi la serviciile publice	M6.1.1. Reabilitarea integrală şi ameliorarea funcţionalităţii clădirilor publice	6.1. Reabilitarea integrală a imobilelor aflate în proprietatea privată a Primăriei Caransebeş
		M6.1.2. Încurajarea înnoirii habitatului privat şi renovarea faţadelor după reguli urbanistice care să cultive specificul local	6.2. Sprijinirea reabilitatării integrale a clădirilor monument istoric cu funcţii publice, aflate în proprietatea/gestiunea altor instituţii

		M6.1.3. Sprijinirea acţiunilor de eficientizare energetică a habitatului şi de orientare către susele regenerabile de energie	6.3. Elaborarea şi aplicarea unui cod cu norme de estetică urbană pentru imobilele noi sau renovabile 6.4. Sprijinirea renovării şi eficientizării energetice a locuinţelor, îndeosebi a celor cu habitat colectiv 6.5. Stimularea sistematică a iniţiativelor de folosire în gospodării a surselor regenerabile de energie (panouri solare, biogaz, turbine eoliene, apă termală).
	P.6.2. Îmbunătăţirea accesibilităţii, esteticii şi siguranţei spaţiilor publice	M6.2.1. Amenajarea modernă a spaţiilor publice cu rol central (pieţe publice, străzi pietonale), renovarea şi completarea monumentelor de for public	6.6. Remodelarea urbanistică a pieţelor publice 6.7. Pietonalizarea a 2 străzi din zona centrală, cu potenţial comercial şi de evenimente publice (Str. Piaţa Revoluţiei şi Str. V. Alecsandri) 6.8. Organizarea de festivaluri de nişă (tip Lights-On, etc.) în vederea animării spaţiilor publice 6.9. Crearea de spaţii cu rol de polarizare civică în cartierul Pipirig
		M6.2.2. Crearea de spaţii civice atractive la nivelul principalelor cartiere ale oraşului	
	P.6.3. Creşterea suprafeţei spaţiilor verzi de calitate	M6.3.1. Reabilitarea parcurilor şi scuarurilor urbane, amenajarea de noi parcuri şi aliniamente stradale verzi	6.10. Extinderea şi reamenajarea modernă a Parcului Teiuş şi echiparea sa cu mobilier adecvat, instalaţii sportive şi locuri de joacă pentru copii

			6.11. Amenajarea unui parc natural cu dotări de destindere (aventura parc etc.) în zona cartierelor Teiuș-Valea Cenchii
		M6.3.2. Delimitarea și amenajarea de spații verzi în zonele cu habitat colectiv	6.12. Remodelarea aleilor, aliniamentelor verzi și jardinierelor din perimetrul străzilor....., cu habitat colectiv
	P.6.4. Promovarea soluțiilor smart în gestionarea integrată a problemelor orașului	M6.4.1. Introducerea de soluții Cloud și Big data, respectiv a soluțiilor de securitate cibernetică în gestionarea informațiilor și circulația documentelor	6.13. Încheierea de contracte de digitalizare cu firme specializate în soluții Cloud și Big data, pentru gestionarea inteligentă a informațiilor 6.14. Elaborarea unui proiect de abordare integrată și digitalizare a proceselor de regenerare și remodelare urbană
		M6.4.2. Folosirea de soluții inteligente în procesul de regenerare și remodelare urbană	
	P.6.5. Stimularea implicării responsabile a cetățenilor în viața orașului	M6.5.1. Crearea de structuri de inițiativă și sprijin cetățenesc la nivelul cartierelor	6.15. Înființarea/activarea comitetelor de cartier/microcartier 6.16. Organizarea anuală a cel puțin două dezbateri tematice, la nivel de cartier, de preluare spre rezolvare a problemelor și ideilor locuitorilor.
		M6.5.2. Organizarea de evenimente publice cu rol de consolidare a spiritului civic	

Obiective	Programe	Măsuri	Proiecte

O7. Creşterea capacităţii administrative şi optimizarea relaţiei cu mediul social-economic	P7.1.Creşterea capacităţii administrative a Municipiului Caransebeş	M7.1.1.Implementarea unui management performant în actul administrativ	7.1. Realizarea unui audit administrativ extern şi ameliorarea organizării interne a Primăriei 7.2. Operaţionalizarea unui sistem de implementare a priorităţilor
		M7.1.2.Consolidarea planificării strategice şi a bugetării pe proiecte de dezvoltare locală	7.3. Realizarea de programe anuale de implementare a strategiilor multianuale şi bugetarea pe programe şi proiecte
		M7.1.3.Creşterea nivelului de profesionalism, a eficienţei şi transparenţei în activitatea administrativă	7.4. Aplicarea de siteme de criterii de angajare pe baza competenţelor profesionale specifice fiecărui post 7.5. Accesarea de programe pentru formarea permanentă a resursei umane din administraţia locală, pe domenii de activitate şi tipuri de responsabilităţi 7.6. Operaţionalizarea unui sistem de criterii de performanţă pentru fiecare compartiment şi post din administraţia locală 7.7. Constituirea unei echipe performate, cu competenţe digitale şi viziune strategică, pentru scrierea de proiecte şi atragerea de fonduri de dezvoltare social-economică 7.8. Program de formare a angajaţilor PMC pentru prevenirea conflictelor de interese şi combaterea actelor de corupţie
		M7.1.4.Prevenirea neglijenţei în serviciu, combaterea actelor de corupţie şi eliminarea conflictelor de interese în structurile publice locale	
	P7.2.Optimizarea relaţiei cu cetăţenii şi	M7.2.1.Creşterea transparenţei şi a gradului de digitalizare a serviciilor primăriei	

	cu actorii social-economici	M7.2.2.Aplicarea principiilor guvernanței participative în luarea deciziilor cu impact direct asupra cetățenilor și actorilor economici	7.9. Formarea angajaților prin programe de achiziție de competențe digitale avansate și gestionare intergată a datelor 7.10. Echiparea direcțiilor, departamentelor și grupurilor de lucru cu materiale și programe informatice performate, dedicate 7.11. Conceperea și aplicarea consecventă a unui sistem de consultare cu cetățenii și agenții economici, inclusiv pentru promovarea guvernanței participative 7.12. Adoptarea practicilor de bugetare participativă 7.13. Elaborarea și aplicarea unui program de stimulare a plății online a taxelor și impozitelor locale
		M7.2.3.Îmbunătățirea și modernizarea sistemelor de colectare a taxelor și impozitelor locale	
	P7.3.Organizarea mai suplă și eficientă a gestionării teritoriului și a relațiilor inter-teritoriale ale municipiului	M7.3.1.Optimizarea gradului de cunoaștere a teritoriului administrativ al municipiului,	7. 14.Realizarea unei baze de date integrate (GIS) pentru monitorizarea stării și evoluției principalelor componente ale sistemului urban local 7.15. Constituirea de echipe operative de informare și de monitorizare a evoluțiilor din teritoriu, inclusiv în colaborare cu celelelalte servicii publice și firme aflate în serviciul public 7.16.Corelarea proiectelor de investiții cu nevoile comunității și ierarhizarea acestora pe principiul nivelului de impact pozitiv, inclusiv intersectorial
		M7.3.2.Folosirea eficientă a banului public, prin alocarea resurselor pe programe și proiecte, adecvate nevoilor comunității locale	
		M7.3.3. Colaborarea inter-teritorială pentru promovarea coeziunii socio-teritoriale, dezvoltare coerentă și promovarea atuurilor și intereselor zonei gugulanilor	

			7.17. Aderarea la asociaţii inter-teritoriale şi încheierea de acorduri de colaborare, pe domenii de interes mutual
	P7.4 Creşterea nivelului tehnic şi a profesionalismului serviciilor conexe ale municipiului, aflate în slujba cetăţenilor şi a mediului social-economic	M7.4.2. Îmbunătăţirea dotărilor şi procedurilor poliţiei locale şi ale serviciului public pentru situaţii de urgenţă, în vederea creşterii gradului de siguranţă a populaţiei şi a agenţilor economici, precum şi a capacităţii de a face faţă factorilor de risc natural şi tehnogen	7.18. Înnoirea periodică a dotărilor şi echipamentelor poliţiei locale, în acord cu specificaţiile la nivel naţional 7.19. Dotarea Serviciului public pentru situaţii de urgenţă cu echipamente adecvate cerinţelor actuale de intervenţie în situaţii de urgenţă 7.20. Programarea anuală în sistem benchmarks a acţiunilor de instruire şi prevenire şi raportarea semestrială a stării şi activităţii poliţiei locale şi serviciului pentru situaţii de urgenţă 7.21. Accesarea de programe de formare continuă a resursei umane implicate în poliţia locală şi serviciul pentru situaţii de urgenţă
		M7.4.1. Intensificarea acţiunilor preventive ale poliţiei locale şi ale Serviciului pentru situaţii de urgenţă, pentru păstrarea siguranţei şi ordinii publice, combaterea infracţionalităţii şi reducerea riscurilor	

Capitolul IVX
PRIORITIZAREA SECTORIALĂ A PROIECTELOR

Procesul de ierarhizare şi prioritizare a proiectelor s-a făcut în conformitate cu legislaţia în vigoare, şi anume cu prevederile HG 363/2018 privind modificarea şi completarea Normelor Metodologice privind prioritizarea proiectelor de investiţii publice, aprobate prin HG 225/2014 (Monitorul Oficial, nr. 460/2018). În cadrul acestui document sunt stabilite principiile care stau la baza evaluării proictelor în vederea finanţării, după cum urmează:

Principiul 1 se referă la *Oportunitatea proiectului în contextul strategiilor sectoriale sau naţionale*. Concordanţa proiectelor cu strategiile de rang superior constituie un criteriu important în evaluare şi în obţinerea de finanţări din fonduri publice.

Principiul 2 are în vedere *justificarea economică şi socială*. În portofoliu, prioritate au proiectele cu un anumit grad de maturitate, justificate economic (prin studii de fezabilitate, de prefezabilitate, prin memorii tehnico-economice sau prin note de fundamentare), social (orientate spre creşterea calităţii vieţii, diminuarea poluării, creşterea numărului de locuri de muncă etc.) şi din punct de vedere al impactului de mediu al proiectului.

Principiul 3 vizează *suportabilitatea şi sustenabilitatea financiară*. Ierarhizarea ţine cont de nivelul estimat al cerinţelor totale de finanţare ale fiecărui proiect,în relaţie cu resursele disponibile sau plauzibil a fi atrase în orizontul de timp vizat de strategie.

Principiul 4 se referă la aranjamentele pentru implementare sau *performanţa în implementare*, în funcţie de modul în care sunt pregătite proiectele. Având în vedere că strategia de dezvoltare a Muncipiului Caransebeş vizează o perioadă relativ mare de timp (2021-2027), au fost privilegiate în ierarhizare acele proiecte care au perspectiva de a fi implementate în primii ani, pentru care există deja unele proiecte fundamentate.

Decurgând din principiile fundamentate legal, criteriile considerate în mod concret au ţinut cont de : 1. Înscrierea în direcţiile prioritare de dezvoltare vizate de documentele programatice ale Uniunii Europene, precum şi de cele naţionale şi regionale; 2. Gradul de maturitate al fiecărui proiect, fiind privilegiate proiectele mature, cu perspectivă certă de implementare; 3. Capacitatea de a rezolva nevoi şi probleme majore ale oraşului şi locuitorilor săi; 4. Disponibilitatea financiară plauzibilă pentru obţinerea de finanţări, respectiv de cofinanţare a proiectelor din bugetul local. 5. Capacitatea de antrenare sectorială şi transsectorială a fiecărui proiect, în sensul impactului economic şi social multiplicator asupra cât mai multor sectoare social-economice.

În continuare, redăm lista proiectelor ierarhizate pe domenii şi sectoare, cu precizarea surselor posibile de finanţare a fiecărui proiect. Menţionăm că, cea mai mare parte a proiectelor situate după poziţiile 2-4 – în funcţie de domeniu – sunt idei de proiect, a căror fundamentare social-economică urmează să fie realizată de către structurile abilitate din Municipiul Caransebeş.

Obiectivul 1 : Susținerea unei economii bazate pe activități competitive, cu valoare adaugată mare, antreprenoriat și inovare

În ierahizarea proiectelor propuse s-a ținut cont de nevoia de investiții în infrastructura de afaceri a orașului, care ar putea sprijini dezvoltarea unor activități economice competitive, dar și de nevoia de susținere a antreprenorilor din diverse sectoare economice (industrii creative, agricultură etc). De asemenea, în ierahizarea proiectelor s-a evaluat și impactul pozitiv în atingerea obiectivului strategic formulat în strategie pentru pentru sectorul eonomic.

Proiecte prioritizate:

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanțare propusă
1	Amenajarea unui parc industrial (idee de proiect)	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice - 1.3. A
2	Crearea unei platforme industriale în zona aeroportului si atragerea investitorilor din sectorul aeronautic	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice -1.3.A
3	Înființarea unei asociații pentru promovarea inițiativelor locale la nivel microregional (idee de proiect)	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice – 1.3.A /D
4	Crearea unei baze de date cu terenurile disponibile pentru potențialii investitori (idee de proiect)	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.1 Fondul pentru tranziție verde si digitala
5	Acordarea de facilități antreprenorilor în sectorul serviciilor creative (idee de proiect);	PNRR Pilon III Crestere inteligenta, sustenabila si favorabila incuziunii III.2 suport pentru sectorul privat
6	Înființarea unui centru de colectare și distribuție a produselor agricole și stimularea dezvolării lanțurilor scurte de aprovizionare (idee de proiect)	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice – 1.3.B
7	Crearea de structuri/rețele de valorificare și promovare a produselor tradiționale din Caransebeș și zona sa de influență (idee de proiect)	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice – 1.3.B
8	Crearea unui centru de consultanță comercială, în vederea	POR 2021-2027 Prioritatea 1 O regiune competitivă prin

	facilitării legăturii între producătorilor locali şi potenţialii cumpărători (idee de proiect)	inovare, digitalizare şi întreprinderi dinamice – 1.3.D

O2 Dezvoltarea unui sistem eficient de transport şi utilităţi, accesibil şi durabil, bine racordat la infrastructurile naţionale de circulaţie

Pentru dezvoltarea inteligentă a municipiului Caransebeş *dezvoltarea unui sistem eficient de transport şi utilităţi, accesibil şi durabil, bine racordat la infrastructurile naţionale de circulaţie* reprezintă un deziderat major. Extinderea, reabilitarea şi modernizarea infrastructurilor de transport este şi trebuie susţinută prin proiecte prioritare specifice datorită imperativelor legate de creşterea mobilităţii urbane şi încurajarea sistemelor alternative de transport (piste pentru biciclete, artere pietonale, transport în comun cu mijloace de transport ecologice). De asemenea, punerea în funcţiune a aeroportului, într-o primă fază pentru curse charter, va avea un rol important în racordarea oraşului la fluxurile naţionale şi internaţionale de transport aerian. În acelaşi timp, densificarea reţelelor de utilităţi, mai ales în cartierele deficitare în acest sens, se sprijină pe o serie de proiecte ce au drept scop extinderea reţelei de canalizare, alimentare cu apă şi gaze, modernizarea iluminatului public, un management durabil în domeniul gospodăririi apelor. O altă serie de proiecte prioritare vizează eficienţa energetică a clădirilor, precum şi crearea unor sisteme moderne de colectare a deşeurilor şi sporirea gradului de reciclare a acestora.

Proiecte prioritizate:

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
Program 2.1 Reabilitarea, modernizarea şi extinderea infrastructurilor de transport.		
1	Asfaltare / reabilitare străzi de importanţă locală	Bugetul de stat/local
2	Reabilitarea/modernizarea trotuarelor.	Bugetul de stat/local
3	Refuncţionalizarea aeroportului pentru curse charter	Bugetul de stat/local/ surse private
4	Plan logistic şi / sau regulament pentru circulaţia autovehiculelor de marfă	Buget local
5	Modernizarea căilor de acces rutier pentru aeroportul Caransebeş.	Bugetul de stat/local
Program 2.2 Modernizarea sitemului de transport public şi creşterea mobilităţii urbane.		
1	Sistem integrat de mobilitate urbană durabilă în municipiul Caransebeş: amenajarea pistelor pentru biciclete, modernizarea şi optimizarea transportului în comun şi a infrastructurii conexe.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala

2	Achiziţionarea unor mijloace de transport ecologice	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
3	Înfiinţarea de noi trasee şi extinderea trasee existente de transport public.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
4	Park&ride în municipiul Caransebeş	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
5	Dezvoltare terminal de transport public şi staţii de încărcare autobuze electrice.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
6	Implementare sistem de informare a călătorilor	1. POR 2021-2027 Prioritatea 2 O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată – 2.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
7	Realizarea de trasee de transport public spre obiective turistice (Jupa, Muntele Mic).	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
Program 2.3 Realizarea unor conexiuni eficiente şi creşterea accesibilităţii în aria periurbană a municipiului Caransebeş.		
1	Reabilitare artere rutiere din zona periurbană.	Bugetul de stat/judeţean/local
2	Achiziţionare autobuze/microbuze electrice pentru transport public în zona	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate

	periurbană.	sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
3	Amenajare staţii pentru transportul public în zona periurbană.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă – 4.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
4	Dezvoltare sistem de monitorizare a traficului.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 2 O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată – 2.1 2. PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala –IV.1 fondul pentru tranzitie verde si digitala
Program 2.4 Creşterea accesului populaţiei la reţelele de utilităţi, densificarea şi modernizarea infrastructurilor tehnico-edilitare.		
1	Modernizarea şi extinderea sistemului de iluminat public al municipiului Caransebeş.	POR 2021-2027
2	Modernizarea şi extinderea sistemului de distribuţie a gazelor naturale.	Buget de stat/buget local
3	Reabilitarea şi extinderea reţelei de alimentare cu apă în zona periurbană	PODD 2021-2027 Prioritatea 2. Dezvoltarea infrastructurii de apă şi apă uzată şi tranziţia la o economie circulară
4	Extinderea reţelei de canalizare.	PODD 2021-2027 Prioritatea 2. Dezvoltarea infrastructurii de apă şi apă uzată şi tranziţia la o economie circulară
5	Eficientizarea energetică a clădirilor publice din municipiul Caransebeş.	1. POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul -3.1 B 2. PNRR Pilon I Tranzitia verde I.4 Fondul pentru valul renovarii (cladiri administrative) 3. PNRR Pilon VI Romania educata Interventia 15 Scoli verzi (cladiri unitati de invatamant preuniversitar)

6	Reamplasarea subterană a cablurilor aeriene şi a celor localizate pe clădirile istorice	PNRR Pilon II cloud guvernamental si servicii publice digitale
7	Realizarea unei staţii moderne de sortare a deşeurilor.	PNRR Pilon I Tranzitia verde I.2 Managementul desurilor PODD 2021-2027 Prioritatea Dezvoltarea infrastructurii de apă şi apă uzată şi tranziţia la o economie circulară
8	Colectarea diferenţiată a deşeurilor, în vederea reciclării	PNRR Pilon I Tranzitia verde I.2 Managementul desurilor

Obiectivul 3: Asigurarea unui mediu socio-cultural solidar şi implicat, bazat pe calitate şi performanţă în educaţie, sănătate şi cultură

EDUCAȚIE

Stabilirea ordinii de prioritate a proiectelor din domeniul educaţiei a avut în vedere necesitatea rezolvării, în primul rînd, a problemei condiţiilor materiale (din perspectiva securităţii, salubrităţii clădirilor, respectiv a asigurării mediului educogen corespunzător), iar ulterior, direcţiile necesare optimizării calitative a procesului de învăţământ prin asigurarea nivelului dorit al resursei umane sau de output-uri ale învăţării.

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1.	Reabilitarea clădirilor unităţilor de învăţământ din Municipiul Caransebeş	1. PNRR Pilon VI Romania educate 2. POR 2021-2027 Prioritatea 6 O regiune educata
2.	Dotarea şi digitalizarea unităţilor de învăţământ	1. PNRR Pilon VI Romania educate 2. POR 2021-2027 Prioritatea 6 O regiune educata
3.	Dezvoltarea de parteneriate între liceele industriale şi intreprinderile locale pentru formarea forţei de muncă şi promovarea învăţământului dual.	PNRR Pilon VI Romania educata
4.	Înfiinţarea de centre educaţionale, destinate activităţilor de consolidare a cunoştinţelor şi	PNRR Pilon VI Romania educata

	pregătirii pentru examenele naţionale	
5.	Locuinţe pentru cadrele didactice (bloc cu apartamente sau terenuri pentru case)	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.1 Fondul pentru tranzitie verde si digitala
6.	Înfiinţarea unui centru de excelenţă susţinut financiar de Consiliul Local	1. PNRR Pilon VI Romania educata 2. Bugetul local
7.	Susţinerea financiară a formării continue a cadrelor didactice prin acordarea de granturi pentru participarea la cursuri de formare continuă şi la evenimente profesionale (seminarii/conferinţe etc)	Erasmus+ POEO 2021-2027
8.	Premierea elevilor cu rezultate deosebite la concursurile naţionale recunoscute de MEN	Bugetul local

SĂNĂTATE

Proiectele din acest domeniu trebuie să asigure ameliorarea cu prioritate a stării fizice a infrastructurii de sănătate, iar ulterior dezvoltarea şi diversificarea serviciilor oferite, asigurarea personalului şi dotării pentru abordarea unui număr crescut de patologii şi la un nivel ridicat de calitate.

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1.	Reabilitarea, modernizarea şi eficientizarea energetică a Spitalului Municipal de Urgenţă din Caransebeş, a secţiei de boli infecţioase (Spitalul Bora) şi deschiderea ambulatoriului / Construirea unui spital de urgenţă nou	1. PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta 2. PO Sanatate 2021-2027
2.	Dotarea cu echipamente medicale moderne a unităţilor spitaliceşti	1. PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta 2. PO Sanatate 2021-2027
3.	Cumpărarea/montarea unui spital modular suport pentru tratarea bolnavilor de Covid 19, folosibil ulterior pentru alte boli infecţioase	POS 2021-2027
4.	Atragerea resursei umane calificate prin construirea de locuinţe pentru personalul medical sau acordarea de terenuri pentru case	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.1 Fondul pentru tranzitie verde si digitala
5.	Asigurarea unui act medical de calitate prin acordarea de granturi de studii sau de participare la specializări şi la conferinţe de specialitate	POEO 2021-2027

CULTURĂ

Proiectele din domeniul cultural vizează în primul rând principala nevoie identificată în acest domeniu foarte dinamic: aceea de a multiplicara şi diversifica spaţiile cu această destinaţie. În al doilea rând, este avută în vedere, nevoie de a sprijini extinderea grupurilor ţintă şi a tipologiei activităţilor culturale, în ton cu dinamicile de la scară supralocală.

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1.	Realizarea unui Mall cultural, care să ofere spaţii adaptate, ca ambianţă şi amenajare, specificului diferitelor tipuri de activităţi culturale şi dotate în mod corespunzător	1. PNRR Pilon IV. Coeziune sociala si teritoriala IV.2 Turism si cultura 2. POR 2021-2027 Prioritatea 7 O regiune atractiva
2.	Reabilitarea şi modernizarea Bibliotecii Municipale G. Suru	1. PNRR Pilon II Transformare digitala II.1 Cloud digital si sisteme publice digitale (cu conditia crearii unui hub digital)
3.	Reabilitarea şi eficientizarea energetică a clădirilor de patrimoniu aflate în responsabilitatea Primăriei Caransebeş	1. POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul -3.1 B 2. PNRR Pilon I Tranzitia verde I.4 Fondul pentru valul renovarii (cladiri administrative) 3. PNRR Pilon VI Romania educata Interventia 15 Scoli verzi (cladiri unitati de invatamant preuniversitar)
4.	Crearea unei structuri complementare administraţiei, care să promoveze insituţia mecenatului în cultură.	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.3
5.	Îmbunătăţirea ofertei de evenimente cultural-artistice, prin organizarea de evenimente şi festivaluri indoor şi outdoor	Programul INTERREG IPA Romania-Serbia

ASISTENŢĂ SOCIALĂ

Ordinea de implementare a proiectelor are la bază prioritatea pe care o reprezintă nevoia de a asigura egalitate de şanse copiilor. Aceştia trebuie să aibă condiţiile de a-şi conştinetiza şi dezvolta potenţialul, de a-şi consolida determinarea de a urma o formare profesională. A doua prioritate vizează facilitarea integrării socio-profesionale a persoanelor dependente de ajutorul social, prin diversificarea acţiunilor din domeniu şi multiplicarea celor implicaţi.

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1.	Reabilitarea cantinei de ajutor social	1. POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul -3.1 B 2. PNRR Pilon I Tranzitia verde I.4 Fondul pentru valul renovarii (componenta de consolidare si reabilitarea energetica) + buget local (dotare)
2.	Construirea de centre de zi destinate copiilor din familii defavorizate	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.2 Reforme sociale
3.	Asigurarea de spaţii de locuit cu destinaţie socială	POIDS 2021-2027
4.	Finanţarea de activităţi cultural-recreative şi de divertisment pentru persoanele vârstnice	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.2 Reforme sociale
5.	Sprijinirea persoanelor defavorizate în a deveni independente financiar	POEO 2021-2027 POIDS 2021-2027
6.	Acordarea de facilităţi actorilor sociali care activează în sfera asistenţei persoanelor defavorizate	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.2 Reforme sociale

Obiectivul 4 : Consolidarea rolului Caransebeşului de pol de concentare şi dispersie a fluxurilor turistice în teritoriu

În vederea asigurării coerenţei dezvoltării sectorului turistic în Caransebeş şi zona sa înconjurătoare cap de listă alegem ca proiect înfiinţarea OMD-ului (Organizaţiei de Management a Destinaţiei) cu denumirea Banatul Montan. Aceasta va trebui să reflecte o destinaţie care îşi poate crea un brand puternic pe baza identităţii fizco-geoagrafice dar şi cultural-istorice a arealului. Brandul ar trebui să fie unul dintre primele proiecte ale OMD-lui construit în jurul administraţiei locale (cf. Legii turismului, cap. II, art 5.). După definirea brandului, în vederea etichetării tuturor produselor turistice, a celor cu impact în industria turistică şi a ospitalităţii dar şi a altor produse cu potential de promovare (inclusiv produse agro-alimentare) se vor defini elementele de identitate vizuală transpunse într-un logo.

Promovarea brandului local se poate realiza prin evenimente care să susţină şi să promoveze elementele sale identitare. Acestea trebuie plasate pe piaţă prin intermediul unor canale variate de distribuţie care să ajungă la un public ţintă cât mai divers din orizontul regional. Pe lângă evenimentele cu caracter punctual în cursul unui an, foarte impotante vor fi traseele tematice care să reflecte brandul, dar care să poată fi accesate o perioadă cât mai mare

dintr-un an. Iar în vederea accesului în locaţiile unde vor fi organizate evenimentele sau la traseele tematice, rutele şi locaţiile trebuie semnalizate şi accesibilizate.

Proiecte prioritizate:

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1	Înfiinţarea Organizaţiei de management al destinţiei (OMD) *Banatul Montan*	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.2 Turism si cultura
	Elborarea unei strategii integrate de dezvoltare turistică, la nivel supralocal	Buget local
2	Definirea Brandului local/zonal	OMD
3	Organizarea de evenimente cu potenţial de atracţie turistică	Buget local/surse private
4	Documentarea şi operaţionalizarea de rute turistice tematice: *Pe calea apelor, Pe linia de graniţă, Castrul Tibiscum, Muntele Mic, Poiana Mărului, Semenic – Trei Ape etc.*	Buget local/surse private
5	Accesibilizarea şi semnalizarea elementelor de patrimoniu	Buget local/surse private
6	Elaborarea şi aplicarea unui concept de marketing teritorial "Ţinutul Gugulanilor"	Buget local/surse private
7	Achiziţionarea şi tichetarea promoţională a unor obiecte (pixuri, calendare, mape, agende, umbrele, tricouri etc.) cu marca locală (rezultată în urma definirii brandului local şi a elementelor vizuale asociate) spre a fi folosite la târguri de turism şi în cadrul altor campanii de promovare directe sau indirecte	Buget local/surse private
8	Crearea unei platforme online *Calendarul activităţilor culturale, sportive şi turistice din Caransebeş şi împrejurimi*	Buget local/surse private
9	Consolidarea colaborării cu parteneri din Serbia în vederea accesării de finanţări pentru valorificarea potenţialului turistic	PO INTERREG IPA Ro-Se
10	Dezvoltarea şi implementarea unei reţele de comunicare între toţi stakeholderii (instituţii publice, IMM-uri şi ONG-uri) care organizează şi promovează activităţi turistice în zona înconjurătoare	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3
11	Sprijinirea reabilitării resurselor de patrimoniu mobil (în parteneriat cu instituţiile proprietare ale elementelor de patrimoniu în baza Legii 350/2001)	Surse proprii

12	Crearea unei oferte ecoturistice în cadrul sitului Natura 2000: Râul Timiș între Rusca și Prisaca	POR 2021-2027 Prioritatea VII O regiune atractiva
13	Elaborarea unei strategii integrate de dezvoltare turistică a zonei Caransebeș	
14	Elaborarea de materiale pentru promovarea patrimoniului natural și antropic al Caransebeșului și al ariei sale de influență (ghiduri, hărți, pliante, broșuri, calndare), inclusiv în format electronic (filme și clipuri de promovare, aplicații mobile de promovare și ghidare a turiștilor în teritoriu)	POR 2021-2027 Programul INTERREG IPA Romania – Serbia (in corelare cu alte proiecte)
15	Introducerea în circuitul turistic a celor mai recente colecții muzeale ale Episcopiei Caransebeșului (Proiect de realizat împreună cu Episcopia)	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala IV.2 Turism si cultura
16	Realizarea bazei de date *Biblioteca media a Caransebeșului și a Banatului Montan*, cu materiale realizate de parteneri, care pot fi utilizate în promovarea și practica turistică	PNRR Pilon II Transformare digitala II.1 Cloud guvernamental si servicii publice digitale

Obiectivul 5: Îmbunătățirea calității factorilor de mediu prin tehnologii sustenabile și ecologice

Amelioararea calității factorilor de mediu este vizată printr-o serie de proiecte, unele cu potențial de implementare imediată, altele neecesită o abordare mai complexă, fiind realizabile pe termen mediu. Prezenta ierarhizare a ținut cont, pe de o parte, de selectarea unor proiecte pentru fiecare categorie de factori de mediu (calitatea aerului, apei și solului, biodiversitatea), pe de altă parte, un rol important în stabilirea acestei ordini a avut-o impactul și beneficiile pe care acestea le aduc comunității. Primele proiecte din această listă au în vedere soluționarea unor probleme stringente pentru comunitate, precum tratarea și epurarea apelor uzate, apoi, sunt propuse proiecte care vizează îmbunătățirea calității aerului, o problemă majoră a spațiilor urbane, cu impact direct asupra sănătății umane, și, totodată, de mare actualitate în politicile UE.

Proiecte prioritizate

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanțare
1	Modernizarea și punerea în funcțiune a stației de tratare a apei	PODD 2021-2027
2	Finalizarea și punerea în funcțiune a uzinei de epurare a apelor uzate a mun. Caransebeș	Programul Operațional Infrastructură Mare (POIM) 2014-2020

3	Achiziţionarea unor mijloace de transport ecologice	Programul Operaţional Asistenţă Tehnică 2014-2020 (POAT), cu continuarea finanţării pe exerciţiul financiar 2021-2027 (POR)
4	Creşterea indicatorului suprafaţa spaţiului verde/locuitor prin extinderea spaţiilor verzi	POR 2021-2027 Prioritatea 7 O regiune atractivă
5	Îmbunătăţirea stării ecologice a corpurilor de apă de suprafaţă prin sisteme de monitorizare a calităţii apei şi a poluatorilor	PODD 2021-2027 Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice şi managementul riscurilor
6	Creşterea numărului de puncte de monitorizare a calităţii apelor evacuate	PODD 2021-2027 Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice şi managementul riscurilor
7	Creşterea numărului de puncte de monitorizare a calităţii aerului şi extinderea parametrilor de evaluare a calităţii aerului	PODD 2021-2027 Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice şi managementul riscurilor
8	Decontaminarea şi reabilitarea ecologică a fostelor zone industriale	Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă 2021-2027 (PODD); Programul Operaţional Infrastructură Mare (POIM) – Protecţia mediului şi managementul riscului; POR Regiunea de Vest 2021-2027
9	Schimbarea sursei de captare (L. Poiana Mărului)	Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă 2021-2027 Prioritatea II
10	Elaborarea de proiecte de colaborare transfrontalieră româno-sârbă în vederea ecologizării Văii Timişului	PO INTERREG IPA Romania -Serbia
11	Utilizarea unor surse energetice alternative din surse regenerabile	PODD 2021-2027 Prioritatea 1 - Promovarea eficienţei energetice, a sistemelor şi reţelelor inteligente de energie şi a soluţiilor de stocare şi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.
12	Realizarea unor picturi murale cu rol estetic şi de purificare a aerului	Buget local
13	Acordarea de stimulente pentru proprietarii de spaţii ce promovează infrastructuri verzi	Buget Local (scheme de minimis)
14	Folosirea de practici ecologice în gospodărirea spaţiilor verzi	POR 2021-2027 Prioritatea III O regiune cu orase prietenoase cu mediul – 3.2
15	Realizarea de lucrări pedo-hidroameliorative	PODD 2021-2027 Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice şi managementul

		riscurilor
16	Colaborare în realizarea studiilor de monitorizare a speciilor incluse sitului Natura 2000 Râul Timiş între Rusca şi Prisaca	PODD 2021-2027 Prioritatea 3. Protecţia mediului prin conservarea biodiversităţii, asigurarea calităţii aerului şi remediere a siturilor contaminate

Obiectivul 6: Promovarea habitatului de calitate, într-un mediu urban verde, eficient energetic, accesibil şi sigur

Având în vedere situaţia actuală a habitatului şi a resurselor locale, şi ţinând cont de direcţiile de evoluţie spre care se îndreaptă oraşele europene, în prioritizarea proiectelor de dezvoltare ale Municipiului Caransebeş s-a pus accent pe rabilitarea şi eficientizarea energetică a clădirilor publice şi private, promovarea unui habitat de calitate, creşterea suprafeţei spaţiilor verzi, ameliorarea semnificativă a accesului pentru toate categoriile de populaţie şi creşterea nivelului de siguranţă publică. O atenţie aparte va fi acordată conservării şi promovării specificului urbanistic local, caracterizat prin eficienţă, funcţionalitate şi bun gust, ca rezultat al promovării guvernanţei participative şi al implicării responsabile a autorităţilor şi a locuitorilor, pentru o viaţă urbană de calitate.

Proiecte prioritizate:

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1	Reabilitarea integrală / eficientizarea energetică a imobilelor aflate în proprietatea privată a Primăriei Caransebeş	1. POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul -3.1 B 2. PNRR Pilon I Tranzitia verde I.4 Fondul pentru valul renovarii (cladiri administrative)
2	Realizarea PUZ *Centru protejat (CP)* şi pietonalizarea a 2 străzi din zona centrală, cu potenţial comercial şi de evenimente publice (Str. Piaţa Revoluţiei şi Str. V. Alecsandri)	Buget local (PUZ) + 1. POR 2021-2027 Prioritatea 4 O regiune cu mobilitate sustenabilă 2. PNRR Pilon I Tranzitia verde I.4 Fondul pentru valul renovarii
3	Reamenajarea modernă a Parcului Teiuş şi echiparea sa cu mobilier adecvat, instalaţii sportive şi locuri de joacă pentru copii	POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul – 3.2
4	Remodelarea urbanistică a pieţelor publice	POR 2021-2027 Prioritatea 7 O regiune atractiva

5	Remodelarea aleilor, aliniamentelor verzi şi jardinierelor din perimetrul străzilor cu habitat colectiv	POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul – 3.2
6	Elaborarea unui sistem de abordare integrată, digitală, a proceselor de regenerare şi remodelare urbană	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si teritoriala
7	Elaborarea şi aplicarea unui cod cu norme de estetică urbană pentru imobilele noi sau renovabile	Buget local
8	Sprijinirea renovării şi eficientizării energetice a locuinţelor, îndeosebi a celor cu habitat colectiv	POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul – 3.1.A
9	Stimularea sistematică a iniţiativelor de folosire în gospodării a surselor regenerabile de energie (panouri solare, biogaz, turbine eoliene, apă termală)	POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul – 3.1.A
10	Sprijinirea reabilitării integrale a clădirilor monument istoric cu funcţii publice, aflate în proprietatea/gestiunea altor instituţii	Buget local/Buget de stat
11	Amenajarea unui parc natural cu dotări de destindere (aventura parc etc.) în zona cartierelor Teiuş-Valea Cenchii	POR 2021-2027 Prioritatea 3 O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul – 3.2
12	Organizarea de evenimente şi festivaluri, inclusiv de nişă (tip Light-Street, Lights-On, etc.), în vederea animării spaţiilor publice	Buget local
13	Crearea de spaţii cu rol de polarizare civică în cartierul Pipirig	POR 2021-2027 Prioritatea 7 O regiune atractiva
14	Încheierea de contracte de digitalizare cu firme specializate în soluţii Cloud şi Big data, pentru gestionarea inteligentă a informaţiilor	PNRR Pilon II Transformare digitala
15	Înfiinţarea de consilii de cartier / microcartier, cu rol de facilitare a cunoşterii şi rezolvării problemelor specifice fiecărui cartier	Buget local

Obiectivul 7: Creşterea capacităţii administrative şi optimizarea relaţiei cu mediul social-economic

Ierarhizarea proiectelor şi ideilor de proiect în domeniul capacităţii administrative pleacă de la premisa că funcţionarea eficientă a administraţiei publice locale este esenţială pentru creşterea calităţii vieţii cetăţenilor. Ca urmare, prioritare sunt considerate proiectele cu efect de antrenare intersectorială, care cresc capacitatea administrativă prin ameliorarea performanţelor interne ale primăriei şi serviciilor publice conexe, respectiv prin îmbunătăţirea interacţiunii cu cetăţenii şi cu actorii social-economici. De asemenea, sunt privilegiate

proiectele care vizează gestionarea eficientă a fondurilor publice, cresc deschiderea şi receptivitatea administraţiei la soluţiile inovatoare şi răspund nevoilor colectivităţilor locale, în acord cu tendinţele generale de dezvoltare sustenabilă inteligentă.

Proiectele ierarhizate se grupează pe trei dimensiuni de bază ale activităţii administrative: creşterea competenţei şi performanţei administraţiei locale; îmbunătăţirea relaţiei cu cetăţenii şi cu mediul social-economic; consolidarea colaborării inter-teritoriale.

Proiecte prioritizate

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1	Realizarea unui audit administrativ extern pentru ameliorarea organizării şi funcţionării interne a Primăriei	Buget local
2	Aplicarea de sisteme de criterii de angajare pe baza competenţelor profesionale specifice fiecărui post	Reforma PNRR
3	Accesarea de programe pentru formarea permanentă a resursei umane din administraţia locală, pe domenii de activitate şi tipuri de responsabilităţi	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
4	Program de formare a angajaţilor PMC pentru prevenirea conflictelor de interese şi combaterea actelor de corupţie	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
5	Proiect de formarea angajaţilor prin programe de achiziţie de competenţe digitale avansate şi gestionare intergată a datelor	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
6	Operaţionalizarea unui sistem de criterii de performanţă pentru fiecare compartiment şi post din administraţia locală	Reforma PNRR
7	Consolidarea unei echipe performate, cu competenţe digitale şi viziune strategică, pentru scrierea de proiecte şi atragerea de fonduri de dezvoltare social-economică	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
8	Aderarea la asociaţii inter-teritoriale şi încheierea de acorduri de colaborare, pe domenii de interes mutual	Buget local
9	Echiparea direcţiilor, departamentelor şi grupurilor de lucru cu materiale şi programe informatice performate, dedicate	
10	Conceperea şi aplicarea consecventă a unui sistem de consultare cu cetăţenii şi agenţii economici, inclusiv pentru promovarea guvernanţei participative	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
11	Adoptaarea practicilor de bugetare participativă	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
12	Realizarea unei baze de date integrate (GIS) pentru monitorizarea stării şi evoluţiei principalelor	PNRR Pilon IV Coeziune sociala si

	componente ale sistemului urban local	teritoriala
13	Corelarea proiectelor de investiţii cu nevoile comunităţii şi ierarhizarea acestora pe principiul nivelului de impact pozitiv, inclusiv intersectorial	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public
14	Înnoirea periodică a dotărilor şi echipamentelor poliţiei locale, în acord cu specificaţiile la nivel naţional	Buget local
15	Dotarea Serviciului public pentru situaţii de urgenţă cu echipamente adecvate cerinţelor actuale de intervenţie în situaţii de urgenţă	PODD 2021-202 Prioritatea 4 Promovarea adaptării la schimbările climatice şi managementul riscurilor
16	Accesarea de programe de formare continuă a resursei umane implicate în poliţia locală şi serviciul pentru situaţii de urgenţă	PNRR Pilon V Sanatate si rezilienta V.3 Reforma sectorului public

Capitolul XV
COMPONENTA SMART CITY – ORIZONT 2027

În anul 2020 Comisia Europeană a publicat Indicele economiei şi ***societăţii digitale*** (DESI), care urmăreşte progresele înregistrate în statele membre în 5 domenii de politică principale: conectivitatea, competenţele digitale, utilizarea internetului de către persoane fizice, integrarea tehnologiilor digitale de către întreprinderi şi serviciile publice digitale (fig. 15.1). La nivel local, aceste dimensiuni se află în strânsă legătură cu o administrare inteligentă, în special prin digitalizarea serviciilor publice şi a contactului cu cetăţenii. Concluziile acestui studiu relevă că principalele provocări în facilitarea de servicii publice digitale în România sunt: „(1) lipsa de coordonare dintre instituţiile publice în ceea ce priveşte instituirea unor astfel de servicii; (2) migrarea specialiştilor în TI din sectorul public înspre sectorul privat sau în alte ţări; şi (3) lipsa generală de competenţe digitale”[1].

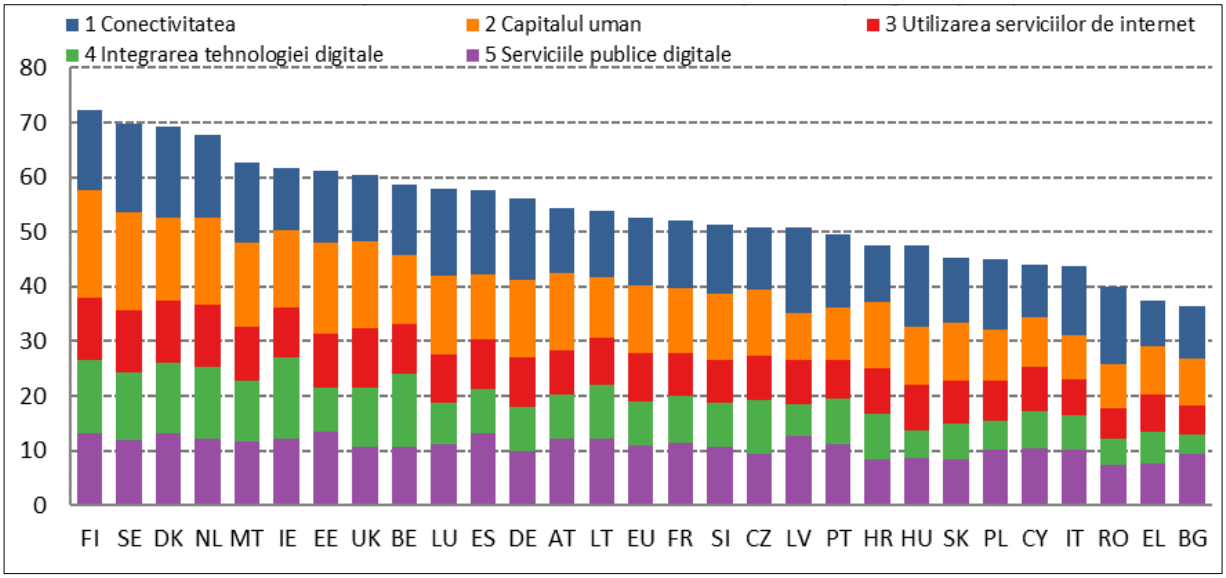

Fig. 15.1 Clasamentul pentru 2020 al indicelui economiei şi societăţii digitale (DESI)

Pentru a măsura progresele în implementarea guvernării electronice la nivel local, a fost realizat un index de evaluare a serviciilor online (în principal servicii front-office) oferite cetăţenilor şi companiilor[2]. Acest instrument a evaluat prin intermediul a 47 de indicatori paginile de web oficiale ale oraşelor şi municipiilor din România. Indexul este compus din cinci categorii: Ergonomie (15% din nota finală), Conţinut (25%), Servicii online (25%), Participare şi implicarea cetăţenilor (20%), Securitatea şi protecţia datelor personale (15%).

În cadrul indexului sus-menţionat, scorul obţinut de municipiul Caransebeş este de 30.59 puncte din 100 (vezi fig. 15.2), fapt ce îl situează pe locul 220 din 326 de oraşe

[1] https://ec.europa.eu/romania/news/20200611_raport_rezilienta_digitala_ro
[2] https://fspac.ubbcluj.ro/ro/evenimente/evaluarea-guvernarii-electronice-orasele-din-romania

românești. În liga orașelor de sub 40.000 de locuitori, municipiul Caransebeș ocupă locul 170 din 273 de poziții. Caransebeșul a obținut următoarele punctaje: Conținut: 7.76 din 25; Ergonomie: 7.17 din 15; Participare și implicarea cetățenilor: 5.33 din 20; Protecția datelor: 1.5 din 15; Servicii online: 8.82 din 25. Acest fapt sugerează nevoia de consolidare puternică a tuturor acestor dimensiuni, în special într-un context (post)pandemic, când serviciile digitale prind amploare. O abordare practică, însumând cei 47 de indicatori care pot fi atinși poate fi consultată la această adresă:
https://fspac.ubbcluj.ro/application/files/3516/0067/3596/Index_front-office_primarii.pdf

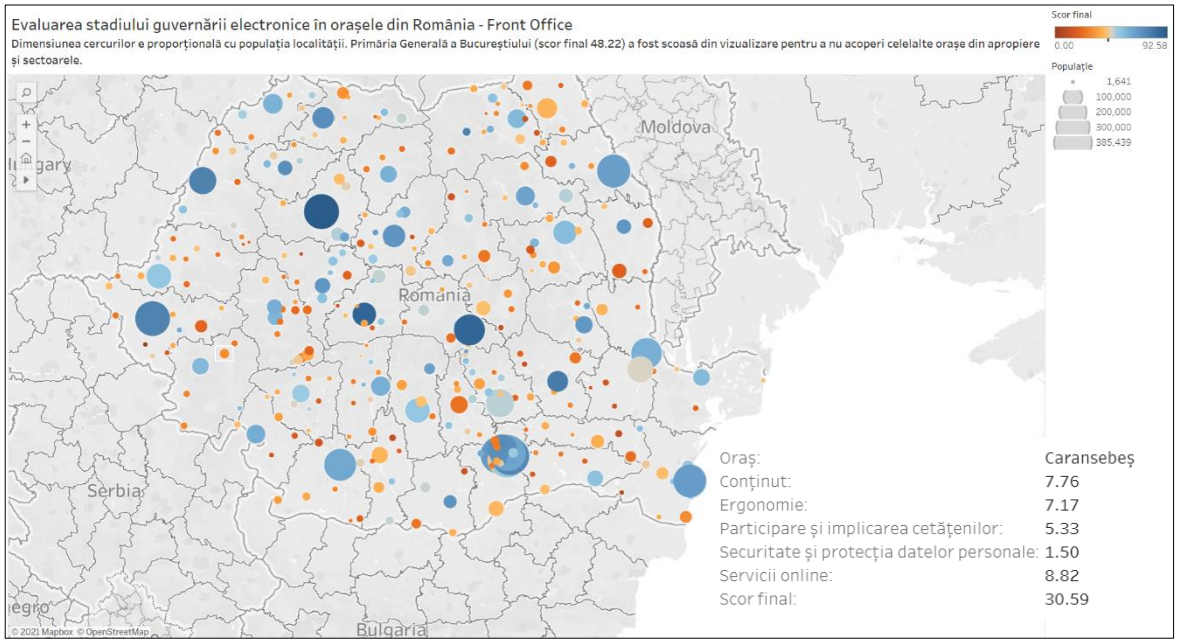

Fig. 15.2. Evaluarea stadiului guvernării electronice a orașelor românești – focus asupra municipiului Caransebeș

La nivel național, în vederea creșterii gradului de eficiență a autorităților, Secretariatul General al Guvernului în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Interne au propus un set de ghiduri pentru autoritățile publice[3]. Între acestea se numără un model de structurare a informațiilor publicate din oficiu pe pagina web a unei instituții publice (vezi fig. 15.3).

La nivelul ***mobilității urbane*** în municipiul Caransebeș, conceptul de *Smart City* se sprijină pe dezvoltarea existentă, pe planurile și strategiile naționale și regionale și pe ghidurile și normativele europene cu privire la dezvoltarea urbană durabilă. Crearea unei viziuni de dezvoltare a mobilității, în contextul mai larg al dezvoltării urbane, este un pas esențial și trebuie să fie rezultatul consultării cu părțile interesate, realizând-se un echilibru între nivelul viziunii (ambiția) și nivelul de realism a ceea ce poate fi implementat în perioada următoare.

[3] https://sgg.gov.ro/new/guvernare-transparenta-deschisa-si-participativa-standardizare-armonizare-dialog-imbunatatit-cod-sipoca-35/

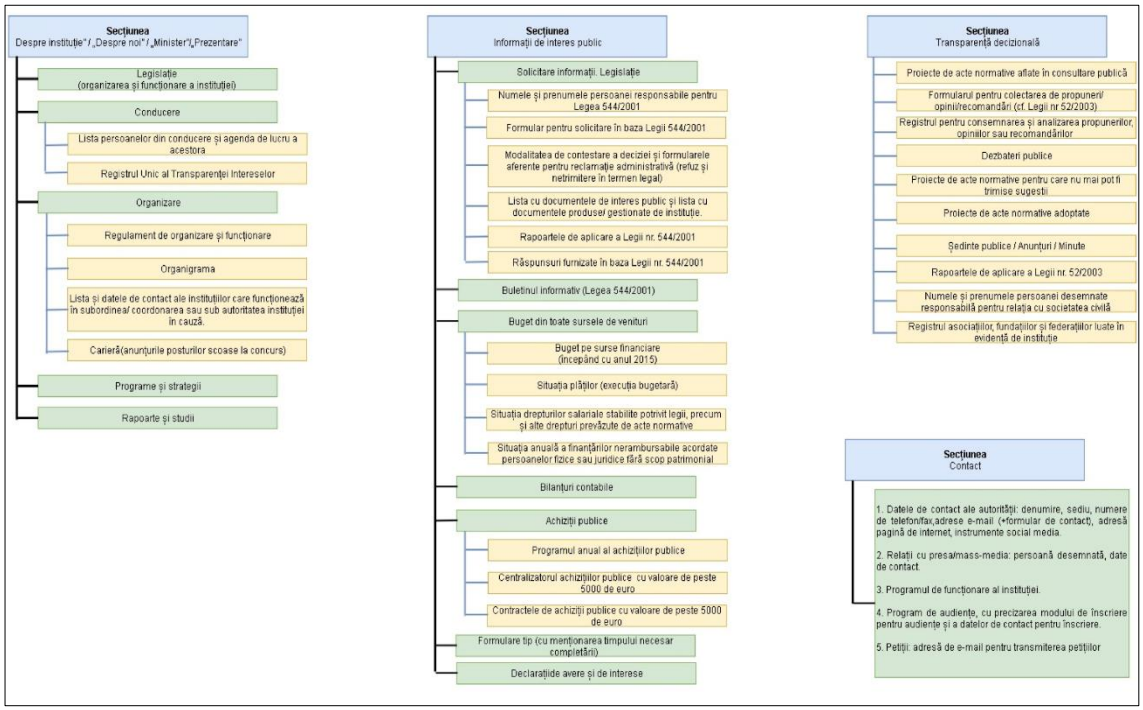

Fig. 15.3. Model de structurare a informaţiilor publicate din oficiu pe pagina web a unei instituţii publice

Viziunea generală a dezvoltării mobilităţii în Municipiul Caransebeş în perioada următoare trebuie să aibă ca obiectiv central crearea unui sistem de transport eficient, accesibil şi durabil pentru a susţine dezvoltarea economică şi socială a oraşului. Această viziune generală poate fi implementată prin utilizarea cât mai eficientă a infrastructurii existente şi propunerea unor proiecte de investiţii conform necesităţilor, astfel încât să se asigure o reţea de transport utilizabilă şi în condiţii bune de exploatare în beneficiul societăţii civile şi a mediului de afaceri, încurajându-se atât dezvoltarea socială, cât şi dezvoltarea economică ulterioară şi permiţând accesul la toate facilităţile de bază.

Obiectivele strategice care vor asigura implementarea conceptului de *Smart City* în domeniul mobilităţii urbane trebuie să se refere la accesibilitate, sigranţă şi securitate, mediu, eficienţă economică şi calitatea mediului urban

Accesibilitatea reprezintă obiectivul central pentru planificarea transportului, întrucât transportul are rolul de a conecta locaţiile activităţilor sociale şi economice şi de a facilita schimbul între oameni şi mărfuri. Accesibilitatea are diferite dimensiuni: dimensiunea de transport (opţiuni pentru transport); dimensiunea de utilizare a terenului (de calitate şi distribuţie spaţială a locaţiilor de activitate); dimensiunea individuală bazată pe (diferite) nevoi, capacităţile şi percepţiile (diferite) persoanelor; dimensiunea temporală, activităţile / oportunităţile sunt adesea disponibile doar în anumite momente.

Accesibilitatea poate fi îmbunătăţită prin: reducerea distanţei dintre locurile în care activităţile sunt desfăşurate prin intermediul unor măsuri de planificare a utilizării terenurilor (de dezvoltare, adică densitate ridicată şi de dezvoltare cu utilizare mixtă); oferirea de opţiuni mai bune de mobilitate/transport. La evaluarea accesibilităţii unei destinaţii trebuie acordată atenţie nevoilor tuturor grupurilor sociale (copiii, persoane în vârstă, persoane cu handicap). Criteriul cel mai importanr pentru evaluarea accesibilităţii

este viteza de conectare cu locațiile care prezintă importanță majoră, precum serviciile publice, spațiile comerciale, locurile de muncă, instituțiile de învățământ etc.

Siguranța și securitatea sunt componente de bază în crearea mobilității urbane durabile și reprezintă domeniile principale de acțiune ale planului prin îmbunătățirea infrastruturii de transport, astfel încât să ofere drumuri mai sigure pentru utilizatorii vulnerabili ai drumurilor. Îmbunătățirea siguranței și securității modurilor de transport poate fi un pas extrem de important în încurajarea utilizatorilor să schimbe sau să testeze moduri alternative, mai ales atunci când acestea sunt percepute ca fiind „nesigure" (de exemplu, mersul cu bicicleta în orașe cu puțină infrastructură dedicată). Cele mai importante obiective în acest domeniu se referă la creșterea siguranței pietonilor, bicicliștilor și conducătorilor auto și reducerea numărului și a severității accidentelor rutiere. În cadrul acestui grup tematic măsurile de siguranță și de securitate acoperă infrastructura, educația, tehnologia și măsuri de promovare.

În domeniul ***mediului*** abordarea planului de mobilitate urmărește să protejeze și să îmbunătățească mediul prin măsuri privind reducerea poluării aerului și a zgomotului, a emisiilor de gaze cu efect de seră și a consumului de energie. În acest cadru un loc important îl ocupă obiective precum: reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră; reducerea emisiilor toxice; reducerea impactului zgomotului asupra populației; reducerea consumului de energie.

Eficiența economică se referă la maximizarea beneficiilor pe care utilizatorii le pot obține de la utilizarea serviciului de transport după luarea în considerare a costurilor de furnizare și de funcționare. De exemplu, un sistem eficient de transport public facilitează mișcare rapidă în interiorul orașului, la un cost acceptabil pentru populație, care, la rândul său, este esențială pentru funcționalitatea urbană și prosperitate.

Unul dintre atributele principale ale unui *Smart City* în domeniul mobilității urbane durabile este de acela de a îmbunătăți eficiența și rentabilitatea transportului de persoane și de mărfuri. Transportul eficient din punct de vedere energetic oferă un potențial imens pentru reducerea cererii de petrol și pentru energie, în general.

Transportul eficient energetic poate fi încurajat pe trei niveluri:

- eficiența sistemului – utilizarea terenurilor și organizarea activităților economice și sociale în așa fel încât nevoia de transport și utilizarea combustibililor fosili este redusă;
- eficiența călătoriilor – utilizarea mijloacelor eficiente energetic, cum ar fi transportul în comun și modurile de bază non-motorizate pentru a reduce consumul de energie per călătorie;
- eficiența vehiculelor – consum cât mai mic de energie al unui vehicul per kilometru prin utilizarea tehnologiilor avansate și a combustibililor și prin optimizarea funcționării vehiculului.

Calitatea mediului urban. În municipiul Caransebeș numărul autovehiculelor este în continuă creștere, ceea ce conduce la o deteriorare a calității vieții locuitorilor orașului (zgomot, aer poluat, accidente, stres etc.). Totodată, consecințele transportului se fac resimțite și asupra sănătății populației, în special, în rândul grupurilor vulnerabile, cum ar fi

copiii şi persoanele vârstnice. Unele efecte ale strategiilor de transport asupra sănătăţii oamenilor sunt binecunoscute şi variază de la neplăceri cauzate de zgomotul produs de trafic până la boli cardiovasculare. Cele mai importante obiective în acest sens se referă la: reorganizarea şi repartajarea spaţiului public; creşterea atractivităţii mediului urban; îmbunătăţirea sănătăţii populaţiei; reducerea impactului negativ al traficului asupra zonelor locuite.

Proiecte prioritare pe componenta Smart City

Nr. crt.	Denumirea proiectului	Sursa de finanţare
1	Dezvoltarea site-ului primăriei pentru a creşte transparenţa şi apropierea de cetăţean	1. POCIDIF 2021-2027 P 9 Digitalizarea înadmistraţia publică 2. PNRR Pilon II Transformare digitala II.1 Cloud guvernamental si sisteme publice digitale
2	Achizitionarea unei aplicatii şi digitalizarea proceselor din sistemele de sanatate şi asistenţă socială şi pentru intocmirea statisticii medicale	1. PO Sanatate 2021-2027 2. PNRR Pilon II Transformare digitala II.1 Cloud guvernamental si sisteme publice digitale
3	Extinderea sistemului de supraveghere video pe raza Municipiului Caransebeş	Buget local
4	Achiziţionarea unui sistem de smart metering pentru controlul consumului de energie şi apă din instutuţiile publice	1. PO Regional 2021-2027 Prioritatea 2: O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată 2. PO Dezvoltare Durabila 2021-2027 Prioritatea 1 - Promovarea eficienţei energetice, a sistemelor şi reţelelor inteligente de energie şi a soluţiilor de stocare şi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.
5	Extinderea reţelei Wi-fi	PO Regional 2021-2027 Prioritatea 2: O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată
6	Instalarea unui sistem de iluminat public inteligent la trecerile de pietoni	PO Regional 2021-2027 Prioritatea 2: O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată
7	Achiziţionarea, pentru zona centrală, de mobilier stradal inteligent (banci smart, iluminat inteligent, statii pentru încărcarea vehiculele electrice)	PO Regional 2021-2027 Prioritatea 2: O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată
8	Instalarea panourilor solare pentru producerea apei calde menajere si pentru iluminarea inteligenta în cadrul instituţiilor publice	PO Regional 2021-2027 Prioritatea 2: O regiune cu oraşe Smart şi o administraţie digitalizată
9	Înfiinţarea unui club de robotică, dedicat tinerilor	Buget local

Capitolul XVI
ORIENTĂRI PRIVIND IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

XVI.1. Fazele de implementare

Implementarea SDMC 2021-2027, prin care se vor pune în aplicare programele şi măsurile cuprinse în Planul de acţiune, se va realiza prin proiectele propuse în Portofoliul de proiecte, respectându-se normele europene, legislaţia naţională şi reglementările locale în vigoare.

Punerea în aplicare în mod practic a Planului de acţiune al SDMC va porni de la cunoaşterea, asigurarea şi aplicarea următoarelor ***condiţii***:

- colaborarea transparentă dintre autoritatea publică locală, instituţiile, organizaţiile, firmele şi populația Caransebeșului, cu sau fără suport financiar exterior din partea acestora;
- atragerea şi colaborarea cu instituţiile/organizaţiile/firmele *din exteriorul municipiului*, cu sau fără finanţare exterioară, pentru îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare ale municipiului;
- identificarea şi atragerea de surse complementare de finanţare;
- corelarea tuturor proiectelor existente şi viitoare în vederea asigurării unei dezvoltări social-economice armonioase, integrate atât din punct de vedere spaţial, cât şi la nivel regional.

Procesul de implementare a SDMC 2021-2027 cuprinde următoarele ***faze:***

- difuzarea largă a documentelor de fundamentare şi implementare a SDMC, în vederea conştientizării şi stimulării spiritului participativ al populaţiei, instituţiilor/organizaţiilor /firmelor *din municipiu*;
- selectarea pe principiul competenţei instituţionale şi profesionale a persoanelor responsabile cu implementarea SDMC;
- definirea clară a responsabilităţilor, relaţiilor de coordonare, subordonare şi colaborare dintre structurile implicate în implementarea SDMC;
- ierarhizarea priorităţilor şi stabilirea calendarului de implementare a planului de acţiune;
- elaborarea planurilor anuale de implementare a SDMC, cu actualizarea priorităților;
- stabilirea echipelor de implementare a proiectelor;
- operaționalizarea surselor de finanțare pentru implementarea proiectelor de dezvoltare;
- realizarea activităţilor de implementare a proiectelor de dezvoltare;
- evaluarea gradului de implementare a SDMC, pe baza indicatorilor de monitorizare ai strategiei.

Fazele implementării SDMC sunt detaliate, pe termene de implementare, în tabelul 16.1

Tabelul 16.1 Diagrama implementării Strategiei de dezvoltare a Municipiului Caransebeș – SDMC 2021-2027 (faze ale implementării)

Activități / Perioade	2021				2022				2023				2024				2025				2026				2027			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Difuzarea documentelor SDMC, conştientizarea şi stimularea spiritului participativ																												
Selectarea persoanelor responsabile cu implementarea SDMC																												
Definirea responsabilităţilor/ relaţiilor între instituţii / structuri implicate în implementarea SDMC																												
Ierarhizarea priorităţilor, stabilirea calendarului de implementare																												
Elaborarea planurilor anuale de implementare a SDMC																												
Stabilirea echipelor de implementare a proiectelor	Pe parcursul implementării strategiei, în funcţie de graficul de implementare																											
Identificarea şi atragerea surselor de finanţare pentru implementarea proiectelor de dezvoltare	Pe parcursul implementării strategiei, în funcţie de graficul de implementare şi de necesităţile apărute																											
Realizarea activităţilor de implementare a proiectelor integrate de dezvoltare	Pe parcursul implementării strategiei, în funcţie de graficul de implementare																											
Monitorizarea procesului de implementare a SDMC				Pe parcursul implementării strategiei																								
Evaluarea gradului de implementare a SDMC																												
Pregătirea ciclului următor de planificare strategică																												

XVI.2 Structura de management propusă

Toate deciziile strategice privind implementarea SDMC revin ***Primarului***, care are iniţiativa, şi ***Consiliului local***, care evaluează şi validează proiectele propuse de Primar.

Fundamentarea strategică a deciziilor de implementare a strategiei cade în sarcina ***Aparatului de specialitate al Primarului (ASP)*** şi a ***Echipei de management (EM)*** stabilită de Primăria Municipiului Caransebeş şi aprobată de Consiliul Local. ASP şi EM au obligaţia de a pune la dispoziţia factorilor de decizie materialele argumentative şi justificative necesare luării de decizii strategice corecte şi optime pentru dezvoltarea oraşului, pe care Primarul le va supune Consiliului local pentru validarea legală a implementării fiecărui proiect. ASP şi EM, sub coordonarea Primarului, au obligaţia de a face demersurile necesare pentru a realiza consensul instituţional şi mobilizarea resurselor umane, logistice şi decizionale în vederea implementării SDMC.

Structurile de coordonare şi administrare a implementării strategiei (ASP, EM) vor fi în legătură permanentă cu membrii comisiilor de specialitate (în funcţie de domeniul proiectului) din cadrul (***Unităţii de asistenţă şi consultanţă UAC).*** Aceasta este o unitate independentă, externă Primăriei şi Consiliului local, şi este formată din reprezentanţii părţilor interesate (instuituţii publice, firme private, antreprenori, asociaţii, ONG-uri, locuitori), grupaţi pe comisii specializate pe domenii de competenţă şi interes, în acord cu principalele domenii de implementare a strategiei. UAC este structura de bază prin care se concretizează guvernanţa participativă în ceea ce priveşte deciziile de dezvoltare strategică a Municipiului Caransebeş şi trebuie consultată periodic în privinţşa deciziilor strategice de dezvoltare. Comisiile UAC adoptă recomandări, care au rol consultativ pentru structurile de decizie, coordonare şi administrare a implemenării strategiei.

După adoptarea fundamentată a deciziilor strategice, toate măsurile de coordonare şi administrare a activităţilor de implementare a Planului de acţiune al SDMC sunt de competenţa ***Unităţilor de Implementare (UI)***, care vor lucra în strânsă colaborare cu Aparatul de specialitate al Primarului (ASP) şi cu Echipa de management (EM). Unităţile de implementare au în responsabilitate domeniile principale ale strategiei, şi anume: dezvoltarea inteligentă; infrastructura şi eficineţa energetică; domeniul social-cultural; mediul, habitatul şi schimbările climatice; capacitatea administrativă.

Unităţile de Implementare sunt responsabile de coordonarea şi administrarea efectivă a procesului de implementare a SDMC şi se află în relaţie de subordonare faţă de EM. Cele trei structuri de coordonare şi administrare răspund pe linie executivă în faţa instituţiei Primarului şi raportează periodic în faţa Consiliului local, care poate valida sau invalida activitatea acestora, respectiv poate propune corecţii.

EM și UI, sub coordonarea ASP, au obligaţia de a elabora următoarele documente de planificare (care sunt şi un rezultat al consultării cu UAC):

- Planul anual al acţiunilor de implementare a proiectelor prioritare şi a celorlalte proiecte prevăzute în portofoliul Planului de acţiune;
- Planul anual financiar, care se întocmeşte pe baza Planului anual al acţiunilor de implementare a proiectelor prioritare. Planul financiar va indica fondurile necesare pentru realizarea proiectelor şi sursele de provenienţă ale acestora (bugete locale, bugetul de stat, programe europene, alte surse);
- Situaţia privind gradul de implementare a SDMC.

După aprobarea Strategiei de Dezvoltare a Municipiului Caransebeș, respectiv a proiectelor individuale, se vor constitui ***echipe de proiect (EP)*** responsabile pentru fundamentarea tehnico-financiară şi implementarea fiecărui proiect, în funcţie de specificul acestora, în condiţii legale.

Figura 16.1 redă schematic managementul implementării SDMC, precum şi relaţiile stabilite între nivelele de decizie, coordonare şi respectiv execuţie pe verticală, dar şi pe orizontală între structurile implicate.

Implementarea şi realizarea efectivă a fiecărui proiect în parte va fi realizată de ***echipele de realizare a proiectelor (ERP)***. Structura şi componenţa echipelor de realizare a proiectelor vor fi stabilite prin dispoziţia conducătorilor instituţiilor/firmelor care vor fi declarate câştigătoare, în urma derulării procedurilor prevăzute de legislaţia şi normativele în vigoare pentru executarea proiectelor.

MANAGEMENTUL IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI DE DEZVOLTARE A MUNICIPIULUI CARANSEBEŞ (2021-2027)
STRUCTURA ORGANIZATORICĂ

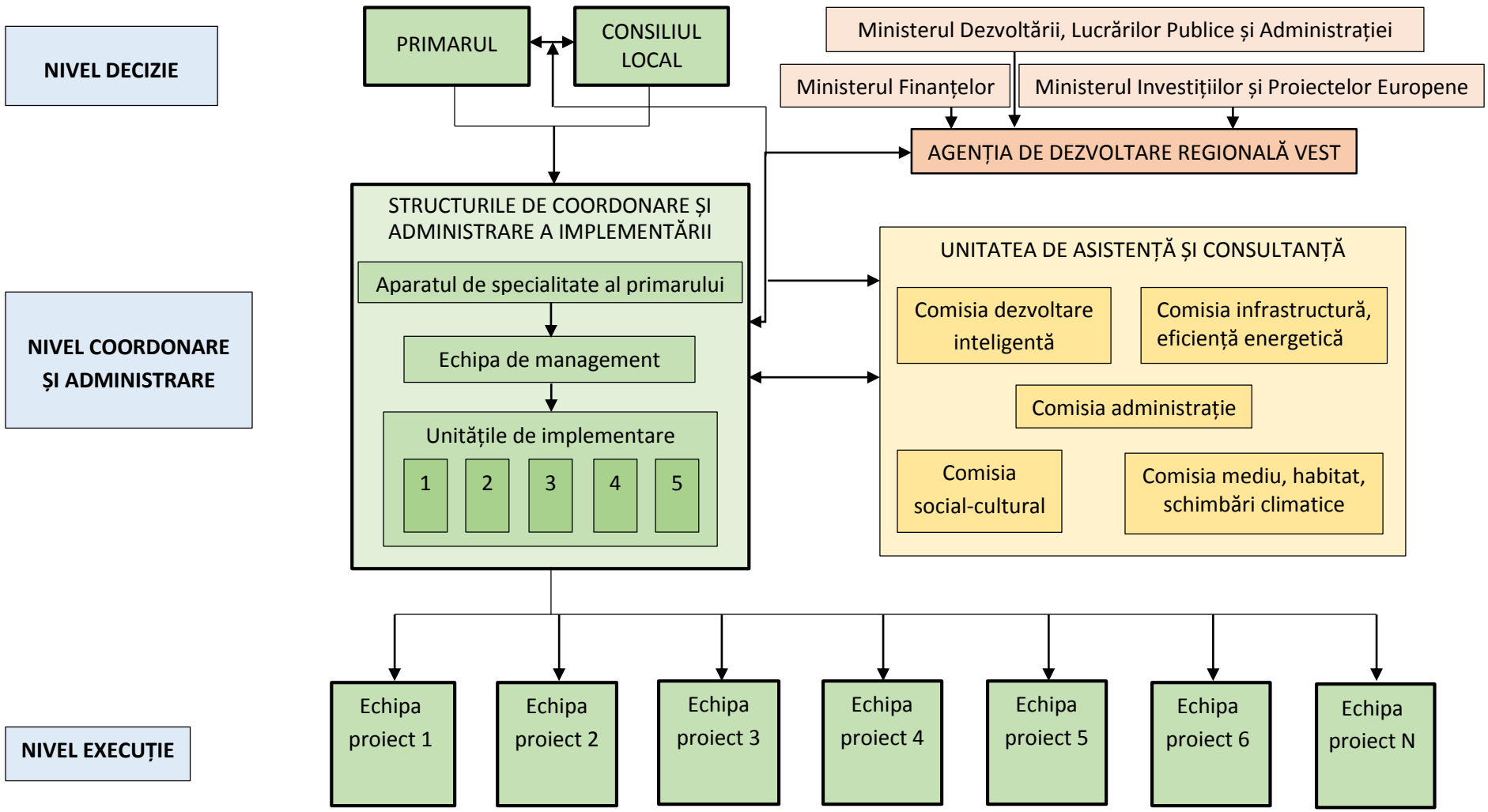

Fig. 16.1 Structura de management propusă

XVI.3 Capacitate și management financiar

Pentru evaluarea capacităţii municipiului Caransebeş de a genera excedent operaţional în vederea finanţării investiţiilor, s-au utilizat rezultatele modelului de prognoză elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice (MDRAP) privind ***bugetul operational***, cuprinse în *Ghidul de dezvoltare urbană durabilă (2015)*. Acesta permite o modelare anuală a indicatorilor bugetari, ca urmare a analizei lor istorice (în cazul de faţă pe cinci ani de execuţie şi doi de plan).

Conform precizărilor din Ghidul de dezvoltare urbană durabilă, bugetul operaţional este un instrument orientativ, recomandat a fi utilizat pentru facilitarea prioritizării unui pachet de investiţii într-o perioadă de implementare clar determinată. Pentru sumele provenind din fondurile europene structurale şi de investiţii aferente perioadei de programare 2021-2027, data limită a implementării proiectelor este sfârşitul anului 2029.

Bugetul operaţional pentru municipiul Caransebeş a fost elaborat parcurgându-se următoarele etape:

1. Definirea bugetului nealocat. Bugetul nealocat reprezintă volumul fondurilor pe care o autoritate publică locală îl poate folosi pentru cheltuieli variate, inclusiv pentru investiţii de capital şi, respectiv, cheltuielile de operare şi mentenanţă aferente acestora. Bugetul nealocat anual a fost calculat pentru cinci ani anteriori (2016-2020), folosind următorul mod de calcul:

Buget nealocat = (Venituri proprii) + (Sume defalcate din TVA pentru echilibrarea bugetelor locale) + (Alte venituri)

2. Determinarea mediei bugetului nealocat pentru perioada 2016-2020. S-a observat că bugetul nealocat anual prezintă unele variaţii, stabilirea unei medii aferente perioadei analizate reprezentând o bază mai bună pentru estimarea bugetului nealocat pe termen mediu. Astfel, a fost calculate valoarea medie a bugetului nealocat în perioada 2016-2020, ca un indicator relevant pentru estimarea valorii bugetului total nealocat aferent perioadei 2021-2027.

3. Estimarea bugetului total nealocat pentru perioada de implementare 2014-2023. Valoarea estimată a bugetului total nealocat, pentru întreaga perioadă de implementare 2021-2027, s-a realizat plecând de la media bugetului nealocat pentru perioada de referinţă 2016-2020, ajustată cu ratele de creştere anuală estimate (reflectând atât creşterea economică, cât şi inflaţia anticipată), între 2% şi 4% anual, astfel:

Tabelul 16.2 Rate de creştere anuală estimate pentru calcularea bugetului nealocat total

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
2%	2%	2%	3%	3%	4%	4%	4%	4%	4%

4. Determinarea bugetului operaţional pentru perioada de implementare 2021-2030. Bugetul nealocat pe care municipiul Caransebeş îl are la dispoziţie poate fi folosit, atât

pentru finanţarea unor investiţii de capital, cât şi pentru alte cheltuieli. Având în vedere că investiţiile de capital presupun şi cheltuieli ulterioare de operare şi mentenanţă, cu cât se va aloca un buget mai mare pentru investiţii de capital, cu atât vor fi mai mari cheltuielile de operare şi mentenanţă care vor fi acoperite din bugetele nealocate viitoare.

Pentru stabilirea bugetului operaţional, autorităţile naţionale recomandă să se planifice o pondere prudentă de 30% din bugetul total nealocat inclusiv pentru perioada 2021-2030.

Documentele Justificative pentru finanţarea proiectelor din fonduri naţionale şi din cele europene, care vor fi elaborate de către structurile de implementare responsabile din Primăria Caransebeş, vor include o listă de proiecte prioritare pentru perioada de implementare 2021-2030, a căror valoare să reflecte valoarea investiţiei (contribuţia beneficiarului la cheltuielile eligibile şi neeligibile), inclusiv cheltuielile totale de operare si mentenanţă, cu o valoare totală egală cu valoarea bugetului operaţional pentru perioada 2021-2030. Pot fi admise creşteri de maximum 10% ale bugetului operaţional pentru prioritizarea proiectelor autorităţilor publice.

În tabelul 16.3, sunt evidenţiate bugetele nealocate anuale pentru Municipiul Caransebeş (2016-2020), estimarea bugetului total nealocat pentru 2021-2030, cât şi valoarea bugetului operaţional propus, respectiv limita maximă admisă pentru prioritizarea proiectelor propuse de Municipiul Caransebeş pentru perioada 2021-2030.

Tabelul 16.3 Bugetul nealocat şi estimarea bugetului operaţional (mii lei)

Municipiul Caransebeș	Buget nealocat anual 2016-2020 și media perioadei					Estimare buget total nealocat 2021-2030	Buget operațioanl 2021-2030	Limita maximă buget operațional 2021-2030 (110% BO)
	2017*	2018*	2019*	2020*	Media			
	52148	58360	59331	60806	57661	710338	213101	234411

** Date furnizate de Primăria Caransebeş*

Pentru o utilizare raţională a bugetului operaţional, se impune ca managementul implementării Strategiei de dezvoltare a municipiului Caransebeş să întocmească un *plan multianual de investiţii*, precum şi *planuri anuale*, care să permită prioritizarea obiectivelor de investiţii (inclusiv a celor finanţate din fonduri europene), finanţarea în funcţie de prioritate şi graficul de execuţie propus de proiectant şi luarea în considerare a influenţelor pe bugetul local generate de operarea obiectivelor de investiţii finalizate.

Cap. XVII
MECANISMUL DE MONITORIZARE ŞI EVALUARE

Controlul rezultatelor implementării SDMC se realizează, în mod continuu, la toate nivelele structurilor organizatorice descrise, conform competenţelor acestora. Se controlează îndeplinirea Planului anual al acţiunilor de implementare a proiectelor prioritare, Planul anual financiar şi Situaţia privind gradul de implementare a Strategiei. Periodic, rezultatele controlului se discută în structurile organizatorice şi instituţionale respective, care iau hotărâri pe baza competenţelor specifice nivelului lor de responsabilitate.

Evaluarea rezultatelor implementării proiectelor se face de către echipele de proiect şi de către iniţiatorii şi beneficiarii proiectelor de dezvoltare. Evaluarea situaţiei privind gradul de implementare a Planului anual de acţiune revine Unităţilor de Implementare (UI), ale căror rezultate sunt supuse aprobării Primarului şi Consiliului local, în timp ce evaluarea gradului de îndeplinire a obiectivelor Strategiei de Dezvoltare a Municipiului Caransebeş poate fi făcută şi de un evaluator extern, împreună cu reprezentantul / reprezentanţii ADR-Vest şi/sau ai altor entităţi finanţatoare care îşi vor constitui corpuri de control şi evaluare (AM-PO, PNRR etc.), pe baza materialelor furnizate de UI şi EM sub coordonarea Aparatului de specialitate al primarului, validate de Primar şi, când este cazul, de Consiliul local Caransebeş.

În cadrul evaluării, se apreciază gradul de îndeplinire a obiectivelor şi politicilor propuse în Strategia de dezvoltare, prin analiza efectelor pe care le au politicile şi programele de dezvoltare asupra mediului de afaceri, economiei, infrastructurii, mediului social-cultural, habitatului şi calităţii vieţii populaţiei oraşului. Gradul de îndeplinire al programelor de dezvoltare este apreciat procentual, în funcţie de parcurgerea etapelor de realizare a proiectelor propuse (lucrări, decontări financiare, termene, calitate,
recepţia lucrărilor).

Evaluarea se realizează anual, pe baza unor fişe de evaluare întocmite la nivelul Unităţilor de implementare (UI), cu sprijinul specialiştilor şi experţilor din structurile de asistenţă şi consultanţă. Pe baza acestor fişe, Echipa de management (AM) întocmeşte un Raport de evaluare care va fi supus analizei şi aprobării Primarului, respectiv Consiliului local.

Activitatea de monitorizare şi evaluare cuprinde 5 etape: pregătirea, colectarea datelor, analiza rezultatelor, elaborarea unui raport strategic de monitorizare şi prezentarea rezultatelor (ADR-Vest, *Strategie PDR*, 2021):

-*Etapa de pregătire* cuprinde selectarea instrumentelor de monitorizare utilizate şi identificarea ariei activităţii de monitorizare.

-*Colectarea datelor* se realizează prin aplicarea instrumentelor selectate în vederea completării tabloului cu indicatori de rezultat. Analiza rezultatelor presupune prelucrarea tuturor datelor şi stă la baza întocmirii raportului strategic de monitorizare.

Elaborarea raportului strategic de evaluare se efectuează pe baza informaţiilor colectate în etapele anterioare. Aceste informaţii vor fi corelate cu măsurile şi ţintele asumate prin strategie. În cadrul raportului vor fi evidenţiate:

- situaţia şi evoluţia socio-economică a municipiului,
- realizările, problemele şi perspectivele în ceea ce priveşte implementarea SDMC,
- exemplele de bună practică,
- orice propuneri de modificare a SDMC şi a tabelelor financiare.
- Se vor realiza recomandări atât la nivelul procesului de monitorizare, cât şi la nivelul măsurilor şi al proiectelor.

Prezentarea rezultatelor procesului de monitorizare şi evaluare se realizează în cadrul şedinţelor Consiliului local şi/sau a altor actori de la nivel local. Pe lângă analizele anuale, un rol important îl va avea raportul de evaluare realizat în anul 2024, care va constitui un instrument de ajustare a programelor de investiţii pentru perioada rămasă, iar cel din anul 2027 va fi un punct de plecare pentru planificarea dezvoltării în perioada de finanţare post 2027 (2030).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Ardeț, A., Ardeț, L.C. (2004), *Tibiscum. Așezările romane*, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca.

Bocșan, N., Alic, D. (2009), "Andrei Șaguna și Episcopia Caransebeșului", *Banatica,* 19, pp. 159-171 (http://banatica.ro/media/b19/nbda.pdf).

Cândea M., Simon T. (2006), *Patrimoniul turistic al României*, Ed. Universitara, București

Cocean P., Deszi Ș. (2009), *Geografia turismului*, Ed. Presa Universitară Clujeană

Dobre F. (coord.) (2004), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică

Ghinea, D. (2018), *Enciclopedia geografică a României*, ediția a IV-a, Toronto (http://www.bjdb.ro/docs/egr.pdf).

Grigore, M. (1981), *Munții Semenic. Potențialul reliefului*, Editura Academiei, București.

Hațegan, I. (2013), *Dicționar istoric al așezărilor din Banat, sec. XI-XX*, Editura Artpress, Editura Banatul, Timișoara.

Jigoria-Oprea, L. (2020), *Reconversia funcțională și regenerarea urbană a spațiilor industriale din orașele Banatului*, Editura Universității de Vest, Timișoara.

Onea, D. (2017), *Municipiul Caransebeș. Studiu de geografie umană*, teză de doctorat coordonată de prof. dr. Nicolae, I., Universitatea din București (279p.).

Onea, D. (2018), *Planificare urbană și organizarea spațiului geografic în municipiul Caransebeș*, Editura Eurobit, Timișoara (322 p.)

Petrescu, S. H., Gligor, V. (2016), "Determinarea gradului de vulnerabilitate și gestiunea proceselor geomorfologice de risc în contextul dezvoltării urbanistice. Studiu de caz: Municipiul Caransebeș", *Geographica Napocensis*, Anul X, nr. 2, 2016 (http://geographianapocensis.acad-cluj.ro/Revista/volume/nr_2_2016/pdf/Petrescu.pdf)

Popa, N. (coord.), Bioteau, E, Pavel, S., Ișfănescu, R. (2007), *Banatul, Identitate, Dezvoltare, Colaborare regională*, Editura Mirton, Timișoara.

Posea, G., (1997), *Câmpia de Vest a României (Câmpia Banato-Crișană)*, Editura Fundației România de Mâine, București

Roșu, Liliana, (2001), *Elemente de condiționare a viabilitatii unor centre istorice din Banat,* Historia Urbana, tom. IX, nr. 1-2, (p. 21-27)

Rusu, R. (2007), *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mirton, Timișoara (606 p.)

Swinkles, R. et alii, 2014, *Alasul zonelor urbane marginalizate din România, World Bank https://documents1.worldbank.org/curated/en/857001468293738087/pdf/882420WP0P1430085232B00OUO0900Atlas.pdf*

Ștefănucă, S. (2010), "Granița și grănicerii bănățeni – o abordare socio-istorică", *Revista română de Sociologie*, serie nouă, anul XXI, nr. 1-2, p. P 129-151, București.

Ujvari, I. (1972), *Geografia apelor României*, Editura Științifică, București.

Varga, Á, (2010), *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája, Magyarság és Európa. II*, 1994. 4.

* * * (1987), *Geografia României, vol. III, Carpații Românești și Depresiunea Transilvaniei*, Editura Academiei, București (648p.).
* * * (2015), *Strategia de dezvoltare a Municipiului Caransebeș pentru perioada 2014-2020.*
** * * (2016), Strategia integrată de dezvoltare urbană a Polului de creștere Timișoara 2015-2020* https://www.primariatm.ro/mobilitate/strategia-integrata-de-dezvoltare-urbana-2020/sidu-2015-2020/
** * * (2015), Strategia de dezvoltare durabilă a județului Caraș-Severin 2015-2020,* Consiliul Județean Caraș-Severin http://www.cjcs.ro/data_files/strategii_de_dezvoltare/strategie_dezvoltare_2015.pdf
* * * *Actualizare Plan urbanistic General Municipiul Caransebeș*, jud. Caraș-Severin – Memoriu General (document nepublicat, consultat în 2020).
* * * (2000), *Regulament local de urbanism al Municipiului Caransebeș* http://primaria-caransebes.ro/ftp/acte%20autorizari/Regulament%20Local%20Urbanism.pdf
* * * Arhivele Naționale, Filiala Caraș-Severin, Fond: *„Memoriu adresat curții regale și Ministrului Justiției pentru menținerea în continuare a Tribunalului în orașul Caransebeș*, Nr. 37/1928-1935;
* * * (2018), *Studiu privind strategia de dezvoltare a spațiilor verzi din Municipiul Caransebeș*, Primăria Municipiului Caransebeș
* * * (2019), *Planul de mobilitate urbană durabilă a municipiului Caransebeș*, Primăria Municipiului Caransebeș
* * * (2021), *Strategia PDR – Regiunea Vest 2021-2027*. Agenția de Dezvoltare Regională Vest (https://adrvest.ro/wp-content/uploads/2020/11/Strategie-PDR-Regiunea-Vest.pdf, accesat în 14.06.2021)

https://adrvest.ro/structura-adr-vest
https://ec.europa.eu/romania/news/20200611_raport_rezilienta_digitala_ro
http://enciclopediaromaniei.ro/
https://fspac.ubbcluj.ro/ro/evenimente/evaluarea-guvernarii-electronice-orasele-din-romania
http://cnipt-caransebes.ro
https://sgg.gov.ro/new/guvernare-transparenta-deschisa-si-participativa-standardizare-armonizare-dialog-imbunatatit-cod-sipoca-35/
http://statistici.insse.ro/
https://mfe.gov.ro/
https://www.mlpda.ro/
http://www.listafirme.ro
http://www.mmediu.ro
https://www.geofabrik.de
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_rates_and_Europe_2020_national_targets#EU_Member_States_compared
https://www.picodi.com/ca/bargain-hunting/prices-of-the-internet-around-the-world